

ବିଜ୍ଞାନ ମେହନ୍ତ

ନିଜେର ମେହମ

ବିରତ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧ

କାଜି ନଜରାଲ ଇମଲାମ ପ୍ରଣୀତ ।

ଟାଲ ପ୍ରିଣ୍ଟୋସ୍ ଏଣ୍ଡ ପାବଲିଶାର୍ସ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ।
୨୬୦୧୧୬, ହାରିସନ ରୋଡ୍, କଳିକାତା ।

ମୂଲ୍ୟ ୧/-

প্রকাশক—

মোহাম্মদ মোজাম্মেল হক, বি, এ,
'ওরিয়েণ্টাল প্রিণ্টস' এন্ড পাবলিশাস' লিমিটেড
২৬াৱা১এ, হারিসন রোড, কলিকাতা।

প্রথম সংস্করণ

১৩৩১

ওরিয়েণ্টাল প্রিণ্টস' এন্ড পাবলিশাস' লিমিটেড
২৬াৱা১এ, হারিসন রোড, কলিকাতা।

ওরিয়েন্টল প্রিণ্টস് এণ্ড পাব্লিশার্স, লিমিটেড.,

→ প্রকাশিত করেকথানি উপর্যুক্ত পুস্তক

খান বাহাদুর

ମୋଃ ତ୍ରୈଲୀଯୁଦ୍ଧିକ ଆହ୍ୟମ୍ଭ ବି, ଏଲ, ପଣୀତ

১। কোর-আন (সিল্কে প্রচাক স্বর্ণাঙ্গিত বাঁধাই) ১ম খণ্ড ছাপা নাই		
টি	টি	২য় খণ্ড ২৫০ টাকা
টি	টি	৩য় খণ্ড (যন্ত্রস্থ)
২। প্রিয় পঞ্জামুরের প্রিয়-কথা (বিশিষ্ট ৩য় সংস্করণ) (যন্ত্রস্থ)		

কাজী নজরুল ইস্লাম প্রণীত

- ৩। রিক্তের বেদন (কথা-সাহিত্য অত্মনীয়) ১৫০ টাকা
 ৪। পূবের হাওয়া (বাছা বাছা নৃত্য, কবিতা ও গান) ১। সিকা

মৌলবী গোলাম মোস্তফা, বি, টি প্রগতি

৫। তাঙ্গা-বুক (সামাজিক উপভাস)	১॥০ টাকা
৬। রক্ত-বাগ (কাব্য-গ্রন্থ)	২ টাকা

ମୋଲବୀ ମୋହାମ୍ମଦମୋଜାମ୍ବେଲ ଏକ, ବି, ଏ ଅଣୀତ

- ৭। জাতীয়-মঙ্গল (সামাজিক কাব্য) — চতুর্থ সংস্করণ বাঁধাই ॥২০
 ৮। সমাজ-মঙ্গল (সামাজিক কাব্য) (যন্ত্রস্থ)

ମୌଳବୀ ଏବାହିମ ଥା ଏମ, ଏ, ବି, ଏଲ ଅଣ୍ଟିତ

- ৯। ছেলেদের শাহনামা (সচিত্র শিক্ষ পাঠ্য গ্লু-গ্লু) বাঁধাই
১॥০ টাকা

১০। তুকৌ-উপকথা (সচিত্র শিশু পাঠ্য গল্প-গ্রন্থ) (যন্ত্রশ্ল)

ପ୍ରମାଣିତ କାହାରଙ୍କ ଦାତାକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ

ବେଳେବା ଆବତୁଳ ସାଲକ ଚୋରୁଳା ଏଣାଟ

ମୋଲ୍ବ ଆବହୁଳ ମାଲିକ ଚୌଥୁରୀ ପଣୀତ

১২। হজরত শাহজালাল (সচিত্র তাপস-জীবনী)	১১০ মিকা
১৩। স্বপ্নের ঘোর (সচিত্র সাধাজিক উপভূতি)	১১০ টাকা
১৪। বীরকেশরী নাদিরশাহ (সচিত্র বীর-জীবনী)	(যদ্রহ)

মৌলবী খোন্দকার মৌলাম আহ্মদ প্রণীত

- ১৫। আজমীর এনগ (সুচিত্র ভবন-কাহিনি) বাঁধাই ১১০ টাকা
 ১৬। এস্লামের প্রভাব ও ধর্ম-নীতি (বৰ্কিত ২য় সংস্করণ) (বন্ধুষ)
 ১৭। মোসেন জাতির ইতিহাস (সুচিত্র) ১ম খণ্ড (বন্ধুষ)

ডাক্তার লুৎফুর রহমান প্রণীত

- ১৮। ছেলেদেন কারবালা (সুচিত্র শিশুপাঠী টাচ-কণ্ঠ) ৫০ আনা
 ১৯। ছেলেদের নাব-কথা (শিশুপাঠী জীবনী) (বন্ধুষ)
 ২০। ছেলেদের মহল্ল-কথা (বিশ্বপাঠী লার্টি-কথা) (বন্ধুষ)

মৌলবী দীন মহামুদ বি, এ, প্রণীত

- ২১। জীবন মরু (সামাজিক উপন্যাস) নামাই ১১০ টাকা
 ২২। ছব্বিংশ (সামাজিক উপন্যাস) (বন্ধুষ)

শ্রীযুক্ত বাবু প্রসৱকুমার রায় বি, এ, প্রণীত

- ২৩। বঙ্গরবি আঙ্গরোষ (সুচিত্র জীবনী) । আনা
 ২৪। সার প্রফুল্লচন্দ্র রায় (বিশ্ব জীবনী) (বন্ধুষ)

মৌলবী ফররোখ আহ্মদ নিজামপুরী প্রণীত

- ২৫। মহাবীর খালেদ-বিন-আলিদ (বৌর-জীবনী) (বন্ধুষ)

মৌলবী রেয়োজদিন আহ্মদ প্রণীত

- ২৬। হাজী ফাতেল মোহাম্মদ (সুচিত্র দানবীর জীবনী) বাঁধাই ৫০ আনা

কাজী নজরুল ইসলামের অন্তর্বন্ধ পৃষ্ঠক

১। অগ্নিবাণী (৩য় সংস্করণ)	১১০
২। দোলন টাপা (২য় সংস্করণ)	১১০
৩। ব্যাথার দান (২য় সংস্করণ)	১১০

—

নিবেদন

রণকোলাহলের মন্তব্য মাঝে জমেছিল তরুণ কবির
ভাবরাজ্যের স্থোত্না-ভরা এই উচ্ছ্বস। মেমো-পটোমিয়ার
ধূলি বেড়ে আমার গ্রাম অযোগ্য ব্যক্তিকেই একে কোল
দিতে হয়েছিল। আমার অযোগ্যতাই এতদিন কবির
হৃদয়োচ্ছ্বসকে চেপে রেখে সহস্য পুষ্টকবর্গের সহিত তার
পরিচয়ের ব্যাধাত জমিয়েছে। এতে কবি এবং তাঁর পাঠক
বর্গের প্রতি অন্যায় অত্যাচারের জন্য আমি দায়ী। অন্য
প্রায়শিক্ত করিলাম।

কলিকাতা,
বড়দিন, ১৯২৮। }
বিনীত—
প্রকাশক—

মোহাম্মদ মোজাফ্ফুল হক
ওয়িলেন্টাল প্রিন্টাস' এও পাবলিশাস' পক্ষে।

—

সূচিপত্র ।

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। রিজের বেদন ।	৩
২। বাড়িগুলোর আঞ্চ-কাহিনী ।	৩৩
৩। মেহের নেগার ।	৫৫
৪। সাজের তারা ।	৮৩
৫। রাক্তসী ।	৯৭
৬। সালেক ।	১১৯
৭। শ্বামীহারা ।	১২৩
৮। ছুরন্ত পথিক ।	১৫৫

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦମ୍

(କ)

ବୀରଭୂଷ୍ମ ।—

ଆଃ ! ଏକି ଅଭାବନୀୟ ନତୁନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲୁମ ଆଉ ?.....
ଜନନୀ ଅମ୍ବତ୍ତବିର ମହିଳେର ଅନ୍ତେ ସେ-କୋନ୍-ଅଦେଖା-ଦେଶେର ଆଞ୍ଚଳେ
ପ୍ରାଣ ଆହୁତି ଦିତେ ଏକି ଅଗ୍ରାଧ-ଅସୀମ ଉଂସାହ ଲିଯେ ଛୁଟିଛେ
ତକ୍ରମ ବାଙ୍ଗଲୀରା,—ଆମାର ଭାଇରା ! ଥାକି ପୋଷାକେର ହାନ
ଆବରଣେ ଏ କୋନ୍ ଆଞ୍ଚଳିଭାରୀ ପ୍ରାଣ ଛାପା କରେଇଛେ !—ତାମେର
ଗଲାୟ ଲାଠୋ ହାଜାର କୁଳେର ମାଳା ଦୋଳ ଧାଇଁ, ଓ ଶୁଲୋ ଆମାଦେର
ମାରେର-ଦେଉୟା ଭାବୀ-ବିଭିନ୍ନ ଆଶୀର୍ବାଦ୍ୟ,—ବୋଲେଇ-ଦେଉୟା ମେହ-
ବିଜନ୍ତି ଅକ୍ଷେତ୍ର ଗୋରବୋଜ୍ଜଳ-କଷହାର !

କୁଳଶୁଲୋ କତ ଆର୍ଦ୍ର-ସମୁଜ୍ଜଳ ! କି ବୈଦନା-ଗୋଙ୍ଗା ଯଥୁର !—
ଓ ଶୁଲୋତ କୁଳ ନୟ, ଓ ସେ ଆମାଦେର ଧା-ଭାଇ-ବୋଲେଇ କଲାକାର
ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦେଶ ହ'ତେ ଉଜ୍ଜାଡ଼-କ'ରେ-ଦେଉୟା ଅନ୍ଧବିନ୍ଦୁ !—ଏହି ବେ

କିନ୍ତୁ ରେମନ୍

ଅଶ୍ରୁ ବରେଛେ ଆମାଦେର ନଯନ ଗଲେ, ଏହି ମତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଶ୍ରୁ ଆର
ବାରେନି,— ଶୁଃ ସେ କତ ସୁଗ ହ'ତେ !

ଆଜି କ୍ଷାନ୍ତ-ବର୍ଷଣ ପ୍ରଭାତେର ଅରୁଣ କିରଣ ଚିରେ ନିଷେଧେର ଜଗ୍ତ
ବୁଟି ନେମେ ତାମେର ଥାକି ବସନ୍ତଲୋକେ ଆରୋ ଗାଢ଼ ଜ୍ଞାନ କରେ’
ଦିଯେଛିଲି ! ବୁଟିର ଏହି ଖୁବ ମୋଟା ମୋଟା ଫୋଟୋଗ୍ରାଫୀ ବୋଧ ହୟ
ଆର କାଳର ବାରା ଅଶ୍ରୁ ! ମେ ଗ୍ରଲୋ ମାୟେର ଅଶ୍ରୁ ଭରା-ଶାନ୍ତ
ଆଶୀର୍ବାଦେର ମତ ତାଦିଗେ କେମନ ଅଭିଧିକ୍ରମ କରେ’ ଦିଲେ !

ତାରା ଚଲେ’ ଗେଲି ! ଏକଟା ସୁଗବାହିତ ଗୈରବେର ସାର୍କିତାମ୍ଭ
କୁନ୍ଦବଙ୍ଗଃ ବାଞ୍ଚିବିଶେର ବାଞ୍ଚିକୁନ୍ଦ ଫୌସ୍ ଫୌସ୍ ଶବ୍ଦ ଛାପିଯେ
ଆଶାର ମେ କି କରୁଣ ଗାନ ଦୁଲେ’ ଦୁଲେ’ ଭେମେ ଆସିଛିଲି,—

“ବହୁଦିନ ପରେ ହଇବ ଆବାର ଆପନ କୁଟୀରବାସୀ,

ହେରିବ ବିରହ-ବିଧୂର-ଅଧରେ ମିଳନ-ମଧୂର ହାସି,

ଶୁନିବ ବିରହ-ନୀରବ କରେ ମିଳନ-ମୁଖର ବାଣୀ,—

ଆମାର କୁଟୀର-ରାଣୀ ମେ ଯେ ଗୋ ଆମାର ହଦୟ-ରାଣୀ ,”

ସମ୍ମତ ଶୁକ୍ଳତି ତଥନ ଏକଟା ବୁକଭରା ଶ୍ରିଘନ୍ତାର ଭରେ’ ଉଠେଛିଲି ।
ବାଞ୍ଚାର ଆକାଶେ, ବାଞ୍ଚାର ବାତାସେ ମେ ବିଦୀଯ-କଣେ ତ୍ୟାଗେର
ଭାସ୍ଵର ଅକୁଣିମା ମୁର୍ଦ୍ଦ ହୟେ କୁଟେ’ ଉଠେଛିଲି !. କେ ବଲେ ମାଟିର
ମାୟେର ପ୍ରାଣ ନେଇ ?

ଏହି ଯେ ଅଳ-ଛଳଛଳ ଶ୍ରାମୋଜଳ ବିଦୀଯ କଣ୍ଟୁକୁ ଅତୀତ ହ'ଯେ
ଗେଲି, କେ ଜାନେ ମେ ଆବାର କତ ସୁଗ ବାଦେ ଏମନି ଏକଟା
ସତିକାର ବିଦୀଯ ମୁହଁର୍ଦ୍ଦ ଆସିବେ ?

জিন্দের বেদন

আমরা ‘ইস্তকনাগাদ’ ত্যাগের মহিমা কৌর্তন পঞ্চমুখে করে’
আসছি, কিন্তু কাজে কতটুকু কর্তৃতে পেরেছি? আমাদের
কর্মার সমস্ত শক্তি বোধ হয় এই বলার মধ্য দিয়েই গলে যায়!

পার্বতী? বাঙ্গালার সাহসী ঘূরক! পার্বতী এমনি করে’
তোমাদের সবুজ, কাঁচা, তরুণ জীবনগুলি জলস্ত আঁশে আত্মতি
দিতে, দেশের এতটুকু শুনামের জন্মে? তবে এস! ‘এস নবীন,
এস! এস কাঁচা, এস! তোমরাই ত আমাদের দেশের ভবিষ্যৎ
আশা, ভরসা, সব! বৃক্ষদের মানা শুনোনা। ঠারা মধ্যে
দাঢ়িয়ে শুনাম কিনবার জন্ম ওজন্মিনী ভাষায় বক্তৃতা দিয়ে তোমা-
দের উৎসুক করেন, আবার কোন ঝুঁক ঘূরক নিজেকে ঈ রকম
বলিদান দিতে আস্তে আড়ালে গিয়ে হাসেন এবং পরোক্ষে অভি-
সম্পাদ করেন! মনে করেন, ‘এই মাথা গরম ছোকরাগুলো
কি নির্বোধ!’ ভেঙে ফেলু, ভেঙে ফেল ভাই, এদের এ সকৌণ
স্বার্থ-বন্ধন!

অনেকদিন পরে দেশে একটা প্রতিধ্বনি উঠেছে; “আগো
হিন্দুহান, আগো! হশিগার!

নাম্বুর!—

মা! মা! কেন বাধা দিছ? কেন এ অবঙ্গভাবী একটা
অগ্রুৎপাদকে পাথর চাপা দিয়ে আটকাবার বৃথা চেষ্টা করছ?—
আচ্ছা মা! তুমি বি-এ পাশকরা হেলের জন্মী হ'তে চাও,

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

ନା ସୀର-ମାତା ହାତେ ଚାନ୍ଦ ? ଏ ଯୁମେର ନିରୂପ-ଆଲଟେର ଦେଶେ ସୀର-
ମାତା ହବାର ମତ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଜନନୀ କରୁଣ ଆଛେନ ମା ? ତବେ,
କୋନ୍ଟା ବରଣୀୟ ତା' ଜେନେଓ କେନ ଏ ଅନ୍ଧମେହକେ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଚ୍ଛ ?
ଗର୍ବୀସୀ ମହିମାବିତା ମା ଆମାର ! ଛେଡେ ଦାନ୍ତ, ଛେଡେ ଦାନ୍ତ—
ତୋମାର ଏ ଜନମ-ପାଗଳ ଛେଲେକେ ଛେଡେ ଦାନ୍ତ ! ଦୁନିଆର ସବ କିଛୁ
ଦିଯେଓ ଏଥିନ ଆମାୟ ଧରେ' ରାଖିତେ ପାରିବେ ନା । ଆଗନ ଆମାର
ତାଇ—ଆମାୟ ଡାକ ଦିଯେଛେ । ସେ ସେ କିଛୁତେଇ ଆଁଚଳଚାପା
ଥାକିବେ ନା । ଆର, ସେ ଥାକିବେ ନା, ସେ ବୀଧନ ଛିଡ଼ିବେଇ । ସେ
ସତ୍ୟସତ୍ୟାଇ ପାଗଳ, ତାର ଜନ୍ମେ ଏଥିନା ଏମନ ପାଗଳା ଗାରଦେର ନିର୍ମାଣ
ହରନି, ଯା' ତାକେ ଆଟିକେ ରାଖିତେ ପାରିବେ !—

ପାଗଳ ଆଜିକେ ଭାଙ୍ଗିରେ ଆଗଳି

ପାଗଳା-ଗାରଦେର,

ଆର ଓ'ଦେର

ସକଳ ଶିକଳ ଶିଥିଲ କରେ ବେରିଯେ ପାଳା ବାଇରେ,
ହୃଦୟନ୍ ସ୍ଵଜନେର ମତ ଦିନ ଦୁନିଆୟ ନାଇରେ !

ଓ ତୁଇ ବେରିଯେ ପାଳା ବାଇରେ !

* * * *

ଆଜ ଯୁଦ୍ଧ ସାବାର ଆଦେଶ ପେଯେଛି !... ପାଥୀ ସଥିନ ଶିକ୍ଳି
କାଟେ, ତଥିନ ତା'ର ଆନନ୍ଦଟା କି ରକମ ବେଦନା-ବିଜନ୍ତି ମଧୁର !...
ଆହ, ଆମାୟ ଆଦେଶ ଦିଯେ ଶେଷ ଆଶୀର୍ବାଦ ସମୟ ମା'ର
ଆନନ୍ଦାଜଟା କି ରକମ ଆର୍ଦ୍ର-ଗଭୀର ହୟେ ଗିଯେଛିଲ ! ସେ କି

ଲିଟେର୍ ବେଳ୍ଲ

ଉଚ୍ଛସିତ ରୋହନେର ବେଗ ଆମାଦେଇ ହଜନକେଇ ଯୁଦ୍ଧେ ଦିଛିଲ !...
ହାଜାର ହୋକ୍, ମାୟେର ଘନ ତ !

ଆକାଶ ଯଥନ ତା'ର ସଫିତ ସମ୍ପତ୍ତି ଜମାଟ-ନୀର ନିଃଶେଷେ ଝରିଯେ
ଦେଇ, ତଥନ ତାର ଅସୀମ ନିଷକ୍ ବୁକେ ମେ କି ଏକଟା ଶାନ୍ତ ସଜ୍ଜ
ପ୍ରିସ୍ତତାର ତରଳ କାର୍କଣ୍ୟ ଫୁଟେ ' ଉଠେ !

ମା'ର ଏକମାତ୍ର ଜୀବିତ ସଞ୍ଚାନ, ବି-ଏ ପଡ଼୍‌ଛିଲୁମ ; ମାୟେର ମନେ
ମେ କତ ଆଶାଇ ନା ଯୁକୁଳିତ ପଞ୍ଜବିତ ହ'ବେ ଉଠେଛିଲ ! ଆମି
ଆଜ ମେ ସବ କତ ନିଷ୍ଠୁରଭାବେ ଦଲେ' ଦିଲୁମ ! କି କରି, ଏ ଦିନେ
ଏ ରକମ ସେ ନା କରେ'ଇ ପାରି ନା ।

ଆମାର ପରିଚିତ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋକ ଲିଲେ ଆମାର ତିରକାର କରୁତେ
ଆରମ୍ଭ କରେଛେ ସେଇ ଆମି ଏକଟା ଭୟାନକ ଅନ୍ତାର କରେଛି ।
ସବାଇ ବଲ୍ଛେ, ଆମାର ସହାୟସମ୍ବଲହୀନା ମା'କେ ଦେଖିବେ କେ !.....
ହାଯ, ଆଜ ଆମାର ମା ସେ ରାଜରାଜେଶ୍ୱରୀର ଆସନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା, ତା
କାଉକେ ବୁଝାତେ ପାରୁବ ନା !

କା'କେ ବୁଝାଇ ସେ, ଲକ୍ଷପତି ହୟେ ମଧ୍ୟ ହାଜାର ଟାକା ବିଶିଥେ
ଦିଲେ ତାକେ ତ୍ୟାଗ ବଲେ ନା, ମେ ହଛେ ମାନ । ସେ ନିଜେକେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ରିକ୍ତ କରେ' ନିଜେର ସର୍ବକେ ବିଶିଥେ ଦିତେ ନା ପାରୁଣ, ମେ ତ
ତ୍ୟାଗୀ ନୟ । ମା'ର ଏହି ଉଁଚୁ ତ୍ୟାଗେର ଗଗନମ୍ପଣ୍ଣୀ ଚୂଡ଼ା କେଉ ସେ
ଛୁଟେଇ ପାରୁବେ ନା । ତୀର ଏ ଗୋପନ ବରେଣ୍ୟ ତ୍ୟାଗେର ମହିମା ଏକା
ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀଇ ଜୀବନେ !

ଏହି ତ ମେଇ ସତିକାରେର ମୋସ୍କେମ-ଅନନ୍ତି, ଧିନି ନିଜ ହାତେ

শিক্ষের বেদন্ত

নিজের একমাত্র সন্ধানকে যুক্তসাজে সাজিয়ে জন্মভূমির পাশে রক্ত
চালতে পাঠাতেন।

এ বিমর্জন না অর্জন ?

সালার।—

জননী আৱ জন্মভূমিৰ দিকে কথনও আৱ তে স্নেহ এত
ব্যাখ্যিত দৃষ্টিতে চেয়ে দেখিনি, যেমন তাদিগে ছেড়' আস্বার দিনে
দেখেছিলুম। · · · শেষ চাওয়া মাত্রেই বোধ হয় এমনি প্রগাঢ়-
কৰণ ! · · ·

নাৎ, আমাকে হয়রান্ত কুরে ফেললে এদেৱ অতি ভক্তিৰ
গোটে ! আমি যেন মহা-মহিমাবিত এক সন্ধানাই বাক্তিবিশেষ
আৱ কি ! দিন নেই, রাত নেই শুধু লোক আসছে আৱ
আসছে। যে-আমাকে তাৱা এইখানেই হাজাৱ বাৱ দেখেছে
তাৱাও আবাৱ আমাৱ নতুন কৱে দেখছে। এ এক যেন
কাঞ্জব ব্যাপার। আমি আমাৱ চিৱ পৱিচিত শৈশবসাথী
বকুলৱ মাৰে থেকেও মনে কৱছি যেন ‘আবু হোসেনেৱ’ মত
এক রাস্তিৱেই আমি ঈ রুকম একটা রাজা-বাদ্শা গোছ কিছু হয়ে
পড়েছি ! সব চেয়ে বেশী-হুঁধ হচ্ছে আমাৱ অস্তুৱজ্ঞ বকুলৱ
ভক্তি দেখে। বকুলা যদি ভক্তি কৱে, তাহ'লে বকুলৱ ঘাড়ে
পড়্ল একটা প্ৰকাশ মুদ্গাৱ ! তাদিগে ষতই বলছি ভো ভো
আহশকৰ্ণ, তোমাদেৱ এ চোৱেৱ লক্ষণ ওফে ‘অতিৰিক্তি সন্ধৰণ

ରିଟେଲ୍ ବେଦନ୍

କର, ତତ୍ତ୍ଵ ସେଇ ତାରା ଆମାର ଆମୋ ମହିନେର ପରିଚୟ ପାଇଁ !
ବାଇରେ ତ ବେରୋନେ ଦାସ ! ବେରୋନେଇ ଅମ୍ବି ଶ୍ରୀ-ପୁରୁଷେର ଛୋଟ-
ବଡ଼ ମାଝାରି ପ୍ରାଣୀ ଆମାର ଦିକେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚକ୍ର ବିକ୍ଷାରିତ କରେ’
ଚେଯେ ଥାକେ, ଆଉ ଅଞ୍ଚକେ ଆମାର ନବିଶେନ ଇତିହୃଦ ଜ୍ଞାତ କରିଯି
ବଲେ, ‘ଏ ରେ, ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୁଦ୍ରା ଛେଳେଟା ଯୁଦ୍ଧ ଘାଷେ ।’
ତାରା କୋନ୍ଟା ଦେଖେ ଆମାର,—ଭିତର ନା ବାହିର ?

(୩)

ରେଲପଥେ,
ଅଗ୍ରାଲେର କାହାକାହି ।—

ସାକ୍, ଏତକ୍ଷଣେ ଲୋକେର ଭକ୍ତିଶକ୍ତାର ଆକ୍ରମଣ ହ'ତେ ରେହାଇ
ପାଓଯା ଗେଲ !—ଓଃ, ଯୁଦ୍ଧର ଆଗେଇ ଏତ ଏକଟା ମନ୍ଦ ଯୁଦ୍ଧ ନୟ,
ରୀତିମତ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଯୁଦ୍ଧ ! ଏଥନ ଏକଟୁ ହାଙ୍କ—ଛେଡେ ବାଁଚି !.....

ଏକଟା ଭାଲ କାଜ କରେ’ ଯା’ ଆନନ୍ଦ ଆର ଆୟାପ୍ରସାଦ ମନେ
ମନେ ଲାଭ କରା ଯାଇ, ତାର ଅନେକଟା ନଷ୍ଟ କରେ ଦେଇ ବାଇରେର
ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନ ।

ସବ ଚେଯେ ବେଶୀ ଭିଡ଼ ହେବିଲ କଲକାତାଯ ଆର ହାବଡ଼ାର
ଢେଖିଲେ ।—ଓଃ, ମେ କି ବିପୁଳ ଜନତା ଆର ମେ କି ଆକୁଳ ଆଶ୍ରତ
ଆମାଦିକେ ମେଥ୍ବାବ ଜାଗେ ! ଆମରା ମଙ୍ଗଲଗ୍ରହ ହ'ତେ ଅର୍ଥବା
ଏ ରକମେରଇ ଶ୍ରଗେର କାହାକାହି କୋନ ଏକଟା ଜ୍ଞାଯଗା ହ'ତେ ଯେବେ

କିନ୍ତୁ ବେଦନ୍

ନେମେ ଆସି ଆରି କି ! ଯାଦେର ସଙ୍ଗେ କଥନେ ଆଲାପ କରୁବାରୁ ଶୁବୋଗ ପାଇନି, ତାରାଓ ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ କୋଳାକୁଳି କରଛେନ ଆର ଅଣ୍ଟ ଗନ୍ଧଗମ କଠେ ଆଶୀଷ କରେଛେ ।—ଏହେ ହାଜାର ହାଜାର ପୁରୁ ମହିଳାର ହୃଦୟ ଗଲେ' ସହାହୁତ୍ତତ୍ତ୍ଵର ପୂତ ଅଣ୍ଟ ବର୍ଚ୍ଛ, ଓ ତେଇ ଆମାଦେର ଭବିଷ୍ୟତ ମଞ୍ଜଲ ଶୁଚିତ ହଛେ ।—ସକଳେରଇ ଦୃଷ୍ଟି ଆଜି କତ ମେହ-ଆର୍ଦ୍ଦ କୋମଳ !.....

ଛେଣେ ଛେଣେ ଏହି ଯେ ଉପହାରେର ଆର ବିଦ୍ୟାଯ-ସନ୍ତାବଗେର ଧୂମଧାର, ଏତେ କିନ୍ତୁ ବଡେ ବେଣୀ ବ୍ୟତିବ୍ୟକ୍ତ କରେ ଫେଲ୍ଛେ ।—ଏ ସବ ବାଜ୍ୟେର ଜିନିଷ ଥାବେ କେ ?—ଆହା,—ନା, ନା, ଏହି ରକମ ଉପହାର ଦିଯେଇ ଯଦି ଖରା କୃଷ୍ଣ ହୁଏ, ଏକଟା ଅନୁମୟ ଗୌରବେ ବକ୍ଷ ଭ'ରେ ଉଠେ, ତବେ ତାଇ ହୋକ !

ଧନ ! ବୁଝେ ନାହିଁ କି ଜଣେ ଏତ ଭକ୍ତି-ଶକ୍ତା । ଭେବେ ନାହିଁ କି ବୋର ଦାୟିତ୍ୱ ମାଥାଯ କରୁଛ !

ଆମାର କମ୍ପିତ ବୁକେ ଥେକେ ଥେକେ ଏଥନେ ମେଇ ଆର୍ଦ୍ଦ ବନ୍ଦନାର ସନ ପ୍ରତିଧିବନି ହଛେ, “ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍—ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍ !”

ରେଲଗାଡ୍ଟି,
ନିଶିତୋର ।—

କି ଶୁଦ୍ଧର ଜଳେ ଧୋପିଲା ଆକାଶ ! କି ଶିଖ ନିରୁମ ନିଶିତୋର ! ସାରା ପ୍ରକତି ଏଥନେ ତଙ୍କୁଳମ ନୟନେ ଗା ଏଲିଯେ ଦିଯେ ପଡ଼େ' ରମେଛେ । ଗୋଲାବି ରଂ-ଏର ମୁଲିନେର ମତ ଖୁବ ପାତଳା ଏକଟା

ଲିଟକ୍ର ବେଦନ୍

ଆବହାଯା ତାର ଶୁଭରା କ୍ଳାନ୍ତ ଦେହଟାଯ ଜଡ଼ିଯେ ରଯେଛେ ! ଆର
ଏକଟୁ ପରେଇ ଏମନ ଶୁନ୍ଦର ପ୍ରକତି ବିଚିତ୍ର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗ କରେ' ଜେଗେ'
ଉଠିବେ, ତାରପରେ ମେହି ତେମ୍ନି ନିତ୍ୟକାର ଗୋଲମାଳ !

ଏ, ପ୍ରତ୍ୟାମେ ।—

ଏଥନ ବୌଧ ହଛେ ଯେନ ସମସ୍ତ ଦେଶଟା ଏଇମାତ୍ର ବିଛାନା ଛେଡେ'
ଉଠେ, ଉଦ୍‌ବ୍ସ-ଅଲ୍ସ ନୟନେ ତାର ଚେଯେଓ ଉଦାର ଆକାଶଟାର ଦିକେ
ଚେଯେ ରଯେଛେ ! ଏଥନେ ତାର ଔଦ୍‌ଧିର ପାତାଯ ପାତାଯ ଘୁଷେର
ଜଡ଼ିମା 'ମାଥାନୋ ! ହାଇତୋଳାର ମୃତ ମାରେ ମାରେ ଦମ୍କା ବାତାସ
ଛୁଟେ ଆସୁଛେ !

ପାକା ତବଳ୍ଚିର ମତ ରେଣ୍ଗାଡ଼ିଟା କି ଶୁନ୍ଦର କାର୍କ୍କା ବାଜିରେ
ସାଜେ, "ପାଂଟା କେଟେ ଭାଗ ଦିନ—ପାଂଟା କେଟେ ଭାଗ ଦିନ !" ଇଚ୍ଛା
.କରୁଛେ ରେଣ୍ଟ-ଚଲାର ଏଇ କାର୍କ୍କା ତାଲେର ତାଲେ ତାଲେ ଏକଟା
ତୈରୋ କି ଟୋଡ଼ି ବ୍ରାଗିଣୀ ଭାଜି, କିନ୍ତୁ ଗାନ ଗାଇବାର ମତ ଏଥନ
ଆହୋ ଶୁର ନେଇ ଘେନ ଆମାର କର୍ତ୍ତେ ।

ମଧୁପୁର ।—

ନିଶି ଶେଷେର ଗ୍ୟାନେର ଆଲୋ ପଡ଼େ' ଆମାଦେର ମୁଖଗୁଲୋ କି
କରୁଣ ଫ୍ୟାକାସେ ଦେଖାଚେ ! ଏ ଫ୍ୟାକାସେ ଆଲୋର ପାଞ୍ଚୁର ଆଭା
ପ୍ରତିଭାତ ହୁଁ ଆମାର ଯୁମସ ସୈନିକ-ବନ୍ଦୁଦେର ସିକ୍ର ନୟନ-ପଞ୍ଜବଶୁଣି

କିମ୍ବାର ବେଦନ୍

କି ଏକଥ ତକଚକ୍ର କରୁଛେ ! ଓ କିମ୍ବାର ଅଶ୍ଵବିନ୍ଦୁ ? ବିଦ୍ୟାଯ
ବ୍ୟଥାର ? -କେ ଜାନେ !.....

ଆଜି ଏହି ପ୍ରଭାତେର ଗ୍ୟାସେର ଆଲୋର ମତି ଗାଁଠୁର ରକ୍ତହାନ
ଏକଟି ତରୁଣ ମୁଖ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଆମାର ଦୂରେ ମାଝେ ଭେଦେ ଉଠୁଛେ !
ଏଥନ ଯେବେ ଏକଟା ବାପ୍ସମୟ କୁର୍ଯ୍ୟାମାର ମତ ଆଧୁ-ଆଲୋ ଆଧୁ-
ଆଧୀର ଭାବ ଦେଖା ଯାଏଁ, କଣିନ ସରେ' ତାର ଦୃଷ୍ଟିଓ ଠିକ ଏହି
ରକମ ଝାପ୍ସା ସଜଳ ହୁଁସ ଉଠେଇଲା ! ମେ କିନ୍ତୁ କଥନ୍ତେ କିଛି
ବଲେନି—କିଛି ବଲ୍ଲାତେ ପାରେନି—ଆମିଓ କଥନ୍ତେ ମୁଖ କୁଟେ' କିଛି
ବଲ୍ଲାତେ ପାରିନି—ହାଜାର ଚେଷ୍ଟାତେও ନା ! କି ଯେବେ ଏକଟା
ଲଙ୍ଘାମିଶ୍ରିତ କିଛି ଆମାଯି ପ୍ରାଣପଣେ ଚୋଗମୁଖ ଢକେ ନାନା
କରୁତ —ନା, ନା, ନା, ତବୁ କି କରେ' ଆମାଦେର ହୁଟି ପ୍ରାଣର
ଗୋପନ-କଥା ହଜନେଇ ଜେନେଛିଲୁମ ।—ଓଃ, ପ୍ରଥମ ଘୋବନେର ଏହି
ଗୋପନ ଭାଲୋବାସାବାସିର ମାର୍ଯ୍ୟ କୁଟ ଗାଡ଼ ! ଆମାର ବିଦ୍ୟାଯ
ଦିନେଓ ଆମି ଏକଟି ମୁଖେର କଥା ବଲ୍ଲାତେ ପାରିନି ତା'କେ । ଶୁଦ୍ଧ
ଏକଟା ଜମାଟ ଅଶ୍ରୁଥଣ୍ଡ ଏସେ ଆମାର ବାକରୋଧ କରେ' ଦିଯେଛିଲା !
ମେଓ କିଛି ବଲେନି, ସତନିନ ବାଡ଼ାତେ ଛିଲୁମ, ତତନିନ ଶୁଦ୍ଧ ଲୁକିଯେ
କେନ୍ଦେହେ ଆର କେନ୍ଦେହେ ! ତାରପର ବିଦ୍ୟାଯେର କ୍ଷଣେ ତାମେର ଭାଙ୍ଗା
ଦେଇଲାଟା ପ୍ରାଣପଣେ ଆକଡେ ଧ'ରେ ରକ୍ତଭରା ଆଁଧିତେ ବ୍ୟାକୁଳ
ବେଦନାୟ ଚେଯେଛିଲା ! ଆର ତାର ତରୁଣ ମୁଖଟି ଏହି ତୋରେର
ଗ୍ୟାସେର ଆଲୋର ମତି କରୁଣ ଫାକାସେ ହ'ସେ ଗିଯେଛିଲା !—ମା ଯେବେ
ଆମାର ଗୋପନ-ବ୍ୟଥାର ରକ୍ତ କରା ଦେଖେଇ ମେହିନ ବଲେଛିଲେନ, “ଯା

ହିନ୍ଦୁ ରେଣ୍ଟ

ବାପ୍ ଏକବାର ଶହିଦାକେ ଦେଖା କ'ରେ ଆବ ! ମେ ମେଯେ ତ କେବେ
କେବେ ଏକେବାରେ ନେତିରେ ପଡ଼ୁଛେ ।”—ଆମ ତଥନ ଜୋଗ କରେ
ବାଲେଛିଲାମ୍, “ନା ମା, ମରୁକଟେ ମେ, ଆମି କିଛୁଟାଇ ଦେଖା କରୁଛେ
ଏବୁ ନା ।”—ହାଯରେ ଥାମିଥେଯାଲିବ ଅଟେ ତୁକ ଅଭିଭାବନ !

ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଦୃଶ୍ୟ ଆମାର ମେଇ ପ୍ରିୟ ଗାନ୍ଟା ଘନେ ପଡ଼ୁଛେ,—

“ତୁ’ଜନେ ଦେଖା ହଲ ମୁଁ-ସିରିଜେ—

କେନ କଥା କହିଲ ନା—ଚଲିଦା ଗେଲ ଧୀରେ ?

ନିକୁଳେ ଦୁଖିଲାବାବୁ, କରିଛେ ହାତ ତାମ—

ଲତାପାତା ଛଲେ ଛଲେ ଡାକିଛେ ଫିରେ ଫିରେ !—

ଦୁ’ଜନେର ଅଁଖିବାରି ଗୋପନେ ଝାଲ ଝରେ—

ତୁ’ଜନେର ପ୍ରାଣର କଥା ପ୍ରାଣରେ ଗେଲ ମରେ’ ;

ଆର ତ ହଜନା ଦେଖା ଜୁଗତେ ଦୋହେ ଏକା,

ଚିରଦିନ ଛାଡ଼ାଇଛି ଯୁମନା-ତୀବେ !”—

• ଉଃ, କି ପାନ୍ଦେ ଉଦ୍‌ଦେଶ ଆଜକାର ଭୋରେର ବାଞ୍ଚାଟା !—ସନ୍ତୁଷ୍ଟାଣିତ ବନେର ବିହଗେର ଆନନ୍ଦ-କାକଣୀ ଆଜ ସେ କି ରକମ
ଅନ୍ତର୍ଭାବିତ ଆଯ ଦୀର୍ଘ ବ୍ୟାଖ୍ୟତ !

ଏହି ଗାଡ଼ୀ ଛାଡ଼ାର ସଂଟାର ଟଂ ଟଂ ଶକ୍ଟା କତ ଅକୁଳନ ଗାଡ଼ୀର
ଠିକ ମେଳ ଗିର୍ଜାଯ କୋନ ଅତୀତ ହତଭାଗାର ଚିରବିଦୀଯେର ଶେଷ
ସଂଟାଫବନି ।

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

* ଲାହୋରେ ଅଦୂରେ,
(ନିଶୀଥ) ।—

ଏକଟା ବିରାଟ ମହିଷାସୁରେର ମତ କି ଏକବ୍ରୋଦ୍ଧୋ ଛୁଟ ଛୁଟିଛେ ଏହି
ଉତ୍ତାମ ବାଙ୍ଗ-ବୁଦ୍ଧଟା !……ଛୋଟୋ, ଓଗୋ ଆ ଗୁନ-ଆର-ବାଙ୍ଗ-ପୋରା-
ଦାନବ, ଛୋଟୋ ! ଆର ଦୋଳ ଦାଓ—ଦୋଳ ଦାଓ ଏହି ତରଣ ତୋମାର
ଭାଇଦେର ! ଛୋଟୋ, ଓଗୋ କ୍ଷ୍ୟାପା ଦୈତ୍ୟ, ଛୋଟୋ,—ଆର ପିମେ
ଦିଯେ ଯାଓ ତୋମାର ଏହି ଲୌହମୟ ପଥଟାକେ ! ତୋମାର ପଥେର ପାଶେ
ସୁମିଯେ ଯାଇବା, ତାମେର ଜାଗିରେ ଦିଯେ ଯାଓ ତୋମାର ଏହି ଛୋଟାର
ଶକେ !……

ନିଶୀଥେର ଜମାଟ 'ଅନ୍ଧକାର ଚିରେ' ଶାସ୍ତ୍ର ବନଶ୍ରୀକେ ଚକିତ ଶଙ୍କିତ
କରେ' କତ ଜୋରେ ଛୁଟିଛେ ଏହି ଖାମ୍ଖେଯାଳି ମାଥାପାଗ୍ନୀ ବ୍ରାକ୍ଷସଟା,—
କିନ୍ତୁ ତାର ଚେଯେଓ ଲକ୍ଷ ଗୁଣ ବେଗେ ଆମାର ମନ ଉଣ୍ଟୋଦିକେ ଛୁଟିଛେ—
ଯେଥାନେ ଆମାର ସେଇ ଗୋପନ ଆକାଙ୍କ୍ଷିତାର ବାଙ୍ଗକୁନ୍ତ ଚାପାକାନ୍ନାରା
ଆକୁଳତା ଗ୍ରାମେର ନିରୀହ ଅନ୍ଧକାରକେ ବ୍ୟଥିତ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରେ'
ଦିଜେ ! ମନ ଆମାର ତାରି ସାଥେ ଖୋସ ଫେଲାଇଛେ, ଯେ ହତଭାଗିନୀର
ଫୁଲେ'-ଫୁଲେ'-ଉଠା ଦୀର୍ଘବ୍ୟାସ ସରଳ-ମେଠେ ବାତାସଟିକେ ନିଷ୍ଠୁରଭାବେ
ଆହତ କରୁଛେ ! ଆଲୁଥାଲୁ ଆକୁଳ-କେଶ, ଧୂଲିଲୁଣ୍ଡିତ ଶିଥିଲ-ବମନ,
'ଉଜ୍ଜାଡ଼ କରେ'-ମେଓଯା ଆଁତ'ଯ ଭେଜା ଉପାଧାନ,—ସବ ଯେବେ ମନେର
ଚୋଥେ ଦେଖିତେ ପାଛି ଆର ଏହି ମଧୁ-କଳନାର ଶିଖକାଙ୍ଗୀ ଆମାର
ବୁକେ କେମନ ଏକଟି ଗୌରବେର ଛୋତ୍ତମା ଦିଯେ ଯାଇଛେ !

ରିକ୍ରେଟ୍‌ର ବେଦନ୍

সমস্ত শাল আৱ পিয়াল বন কাঁপিয়ে ঘেন একটা পুত্ৰশোকাতুৱা
দৈত্য-জননী ডুকুৱে' ডুকুৱে' কান্দচে—‘ও—ও—ও !’ আৱ মাত্-
হাৱা দৈত্যশিশুৰ মত এই ক্ষ্যাপা গাড়ীটাও অপাৱে থেকে কাঁৎৱে'
কাঁৎৱে' উঠচে,—উ—উ—উ : ।'

(୮)

নৌশেৱা ।—

এস আমাৱ বোৰা সাথী, এস ! আজ কতদিন পৱে তোমাৱ
আমাৱ দেখা ! তোমাৱ বুকে এমনি কৱে' আমাৱ প্ৰাণেৱ বোৰা
নামিয়ে না রাখতে পাৱলে এতদিন আমাৱ ধাড় হৃষ্টে পড়ত ! ...

আহ, কি জালা ! এত হাড়ভাঙ্গা পরিশ্ৰম, এত গাধাখাটুনিৱ
মাৰেও সেই একান্ত অনুস্থৱিটাৰ ব্যথা ঘেন বুকেৱ উপৱ চেপে'
বসে' আছে !আজ তাকে বেড়ে ফেলতে হবে ! হৃদয়, শক
হও—ধীধন ছিঁড়তে হবে ! যে তোমাৱ কথনো হয়নি, যাকে
কথনো পাওনি, —যে তোমাৱ হয়ত কথনো হবেনা, যাকে
কথনো পাবেনা,—যা'ৰ অজানা-ভালোবাসাৰ স্বত্বিটাই ছিল—
তোমাৱ সাৱা বক্ষ বেদনায় ভৱে,' সেই শহিদাৱ স্বত্বিটাকেও ধূৱে
মুছে ফেলতে হবে ! উঃ !তা' পাৱবে ? সাহস আছে ?
“না” বললে চলবে না, এ যে পাৱতেই হবে ! মনে পড়ে কি
আমাদেৱ দেশেৱ মা-ভাই-বোনেৱ দেওয়া উপহাৱ ? বুৰেছিলে
কি যে, ও গুলি তাদেৱ দেওয়া নায়িব্বেৱ, কৰ্তব্যেৱ গুৰুভাৱ ?

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

ଆମାଦେର କାଜେର ଉପର ଆମାଦେର ଭାବିତର ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ଭର କରୁଛେ ;
କଥିପାହରେ ଏତ ସହାଯ ଆମାଦେର ଥାକା ଥାଇ, ତବେ ନା ଜଗତେର
ଲୋକେ ଯାଚାଇ କରେ' ଲେବେ ଦେ, ବା ଗୀରାଓ ସୌରେ ଜାତି । ଏ
সମୟ ଏକଟା ଗୋପନ ଶ୍ଵରି-ବ୍ୟଥା ବୁକେ ପୁଷ୍ଟେ' ମୁଶ୍କେ' ପଡ଼ିଲେ ଚଲିବେ
ନା । ତାକେ ଚାପା ଲିଖିବେ ପାରିବେ ନା, ନିଃଶେଷେ ବିସର୍ଜନ ଲିଖିବେ
ହବେ ! ଏକେବାଟେ ବାଈଧେର ଭିତରେ ସବ କିଛି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରେ'
ନିଲିଯେ ଦିଲ୍ଲ ହବେ, ତବେ ନା ବିଜ୍ଞାନ—ବିଜ୍ଞାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ୍‌ଟ'
ଉଠିବେ ପାଗେ । ଅନେକେ ଜୀବନ ଦିଯେଛେ, ତରୁ ଏହି ପ୍ରାଣପରି-
ଝାକରେ-ଧରେ'-ଥାକା ଅଧୁ-ଶ୍ଵରି-ଟୁକୁ ବିସର୍ଜନ ଦିଲେ ପାରେନି ।
ତୋମାକେ କେହି ଅମାଧ୍ୟ ସାଧନ କରୁଛେ ହବେ ! ପାରିବ ? ସାଧନାର
ମେ ଜୋର ଆଛେ ?—ଯଦି ନା ନାହିଁ, ତବେ କେନ ଲିଙ୍ଗକେ 'ବୁନ୍ଦ', 'ରିକ୍ତ',
'ବୀର' ବଳେ' ଚଟ୍ଟିଯେ ଆକାଶ ଲାଟାଇ ? ସାର ପାଗେର ଗୋପନ ତଳେ
ଏଥନ୍ତି କାମନା ଜେଗେ ରହେଛେ, ମେ ଡୋଗୀ-ବିଶ୍ୱାକ ଆବାର ତାଗେର
ଦାବୀ କରେ କୋନ୍ତିଲଜ୍ଜୀଯ ? ମେ କାହିଁକିମେର ଆବାର ବୀରର ପବିତ୍ର
ଶିରକ୍ଷାନେର ଅଦମୀନନ୍ଦ କର୍ବାତି କି ଅଧିକାର ଆଛେ ? ଦେଶେର
ଜଞ୍ଜ ପ୍ରାଣ ଦିବେ ସାରା, ତାରା ପ୍ରଗମେ ହବେ ବ୍ରଙ୍ଗଚାରୀ, ଇଞ୍ଜିନିୟର !—

ମାଧ୍ୟାର ଉପର ମା ଆମାର ଭାବୀ-ବିଜ୍ଞୟୀ ବୀର-ସନ୍ତାନେର ମୁଖେର
ଦିକେ ଆଶା ଉତ୍ସୁକ ନୟନେ ଚେଯେ ରହିଛେ, ଆର ପାଇୟେ ନୌଚେ ଏକ
ତରଣୀ ତାର ଅଞ୍ଚମିନତି ଭଲା ଭାଗ୍ୟ ସାଧିଛେ, "ଯେମୋନାଗୋ ପ୍ରିୟ,
ଯେମୋନା ।"—କି କରବେ ?— . . . ନିଶ୍ଚଯଇ ପାରିବେ ! ତୁମି ଯେ
ମାଯାମମତାହୀନ କଠୋର ସୈନିକ : . .

ରିକ୍ତିର ବେଦନ୍

ଶୁଣୁ ହୋ ହୁମ୍ଯ ଆମାର, ଶୁଣୁ ହୋ ! ଆଜି ତୋମାର ବିସର୍ଜନେର ଦିନ ! ଆଜି ଏ କାବୁଳ ନଦୀର ଧାରେ ଉଷର ପ୍ରାଣିରଟାର ମତି ବୁକ୍ଟାକେ ରିକ୍ତ ଶୂନ୍ୟ କରେ' ଫେଲିବେ । ତବେ ନା ତୋମାର ସମସ୍ତ ତୃଷ୍ଣା, ସମସ୍ତ ହୃଥଦୃଃଖ ବୈରାଗ୍ୟର ସଞ୍ଜକୁଣ୍ଡେ ଆହୁତି ଦିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରିକ୍ତତାର ଗାନ ଧରବେ,—

“ଓଗୋ କାଙ୍ଗାଳ, ଆମାଯ କାଙ୍ଗାଳ କରେଇ

ଆରୋ କି ତୋମାର ଚାଇ ?

ଓଗୋ ଭିଥାରୀ, ଆମାର ଭିଥାରୀ,—

ପଲକେ ସକଳି ସଂପେଛି ଚରଣେ ଆର ତ କିଛୁଇ ନାହିଁ !—

ଆରୋ କି ତୋମାର ଚାଇ ?”

* * * *

କୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାନ୍ ।—

“ପେଯେଛି—ପେଯେଛି ! ଓଃ, ଆଜି ଦୀର୍ଘ ଏକ ବୃଦ୍ଧରେର ପରେ ଆମାର ପ୍ରାଣ କେନ ପୂର୍ଣ୍ଣ-ରିକ୍ତତାଯ ଭରେ' ଉଠେଇଁ ବଲେ' ବୋଧ ହଜେ !ଏହି ଏକ ବୃଦ୍ଧର ଧରେ' ମେ କି ଭୟାନକ ଯୁଦ୍ଧ ମନେର ସାଥେ ! ଏ ସମରେ କତ କିଛୁଇ ନା ମାରା ଗେଲା !ବାହିରେର ଯୁଦ୍ଧର ଚେମେ ଭିତରେର ଯୁଦ୍ଧ କତ ଦୁରସ୍ତ ଦୁର୍ବୀର ! ରଣଜିତ ଅନେକେଇ ହ'ତେ ପାଇଁ, କିନ୍ତୁ ମନଜିତ କ'ଜନ ହୁଯ ?—ମେ କେମନ ଏକଟା ଅଧୀଷ୍ଟ କାଠିତ ଆମାକେ ଜ୍ଞାନେଇ ଛେଯେ ଫେଲିଛେ ! ମେ କି ସୌମାହୀନ ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟ ହୟେ ଗେଛେ ହୁଦ୍ଦାଟା ଆମାର !—ଏହି କି ରିକ୍ତତା ?.....ଭୋଗତ

ରିକ୍ତକୁଳ ବେଦନ୍

ନେଇ—ତ୍ୟାଗ ନେଇ ; ତୃଷ୍ଣାଓ ନେଇ—ତୃଷ୍ଣାଓ ନେଇ ; ପ୍ରେମ ନେଇ—
ବିଜ୍ଞାନ ନେଇ ;—ଏ ସେବନ କେବନ ଏକଟା ନିର୍ବିକାର ଭାବ ! ନା
ଭାଇ, ନା,—ଏମନ ତିଙ୍କତା-ଭାବ ରିକ୍ତତା ଦିଲ୍ଲୀ ଜୀବନ ଶୁଦ୍ଧ
ହରିସହି ହୟେ ପଡ଼େ ! ଏତ କଠିନ ଅକଳ୍ପ ମୁକ୍ତି ତ ଆମି ଚାଇନି !
ଏ ସେବ ପ୍ରାଣହୀନ ମର୍ମର ମନ୍ଦିର !……

ତବୁ କିନ୍ତୁ ର'ଯେ ର'ଯେ ମର୍ମରେର ଶକ୍ତ ବୁକେ ଶୁଦ୍ଧା ଚାନ୍ଦିନୀର ମତ
କଳ୍ପନ ମଧୁର ହୟେ ସେ କାରୁ ପ୍ରିଞ୍ଚିଶାନ୍ତ ଆଲୋ ହୁନ୍ଦୟ ଝୁଯେ ଥାଯ ?—ହାୟ,
ଛୁଯେ ଥାଯ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଆର ତ ତେବନ ହୁଯେ ଥାଯ ନା !……ଦେଖେଛ ?
ଆମାର ଅହଙ୍କାରୀ ମନ ତବୁ ବଲ୍ଲତେ ଚାଯ ଯେ, ଓଟା ନିଜେକେ ନିଃଶେଷ
କରେ ବିଲିଯେ ଦେଉଯାଇ ଏକଟା ଅଥଗୁ ଆନନ୍ଦେର ଏକ କଣ ଶୁଦ୍ଧ
ଜ୍ୟୋତିଃ !—ତବୁ ମେ ବଲ୍ବେ ନା ଯେ ଓଟା ଏକଟି ବିସର୍ଜିତା ପ୍ରତିମାର
ପ୍ରୀତିର କିରଣ !……

ଆଃ, ଆଜ ଏହି ଆମବେର ଉଲଙ୍ଘ ପ୍ରକଳ୍ପର ବୁକେ ମୁଖେ ମେଘମୁକ୍ତ
ଶୁଭଜ୍ୟୋତିଃପଦେ' ତାକେ ଏକ ଶୁଦ୍ଧବସନା ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀର ମତି
ଦେଖାଚେ !……ଏଦେଶେର ଏହି ଜ୍ୟୋତିଃ ଏକ ଉପଭୋଗ କରିବାର
ଜିନିମି । ପୃଥିବୀର ଆର କୋଥାଓ ବୁଝି ଜ୍ୟୋତିଃ ଏତ ତୌତ ଆର
ପ୍ରେତର ନମ । ଜ୍ୟୋତିଃରାଖିତେ ତୋଳା ଆମାର ଫଟୋଗୁଲି ଦେଖେ'
କେଉ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନା ଯେ, ଏଗୁଲି ଜ୍ୟୋତିଃଲୋକେ ତୋଳା ଫଟୋ ।
ଠିକ ସେବ ଶର୍ଵ ପ୍ରଭାତେର ସୋନାଲି ରୋଦୁର !……

ହଁ,—ଏ'ତ ମନ୍ତ ଆର ଏକ ମୁକ୍ତିଲେ ପଡ଼ିଲୁମ ଦେଖାଚି ।……ଡାଲିମ
କୁଳେର ମତି ଶୁଦ୍ଧର ରାଙ୍ଗା ଟୁକ୍ଟୁକେ ଏକଟି ବେହଇନ ଯୁବତୀ ପାକଢେ

জিতেন্দ্র বেদন্ত

বসেছে যে, তাকে বিয়ে করতেই হবে ! সে কি ভয়ানক জোর
জবরদস্তি ! আমি যত বলছি ‘না’, সে তত একরোধে ঝোকে
বলে, ‘হাঁ, নিশ্চয়ই হাঁ !’ সে বলছে যে, সে আমাকে বড়ো
ভালোবেসে ফেলেছে, আমি বলছি যে, আমি তাকে একদম
ভালোবাসিনি । সে বলছে, তাতে কিছু আসে যায় না,—আমাকে
ভালোবেসেছে, আমাকেই তার জীবনের চিরসাথী ব’লে চিনে
নিয়েছে—বাস ! এই যথেষ্ট ! আমার ওজুর আপত্তির মানেই
বোঝে না সে ! আমি যতই তাকে ধিনতি করে’ বারণ করি, সে
ততই হাসির ফোয়ারা ছুটিয়ে বলে, ‘বাঃ—রে, আমি যে ভালো-
বেসেছি, তা তুমি বাসবে না কেন ?”—হায় একি জুলুম !

ওরে মুক্ত ? ওরে রিতি ! তোর ভয় নেই, ভয় নেই ।
এই যে হৃদয়টাকে শুক করে’ ফেলেছিস, হাজার বছরের বৃষ্টিপাতেও
এতে ঘাস জন্মাবে না, ফুল কুটবে না ! এ বালি-ভৱা নীরস শাহা-
বায় ভালোবাসা নেই ।

যে ভালোবাসবে না, তাকে ভালোবাসায় কে ? যে বাঁধা
দেবে না, তাকে বাঁধে কে ?—“আমাকে যে বাঁধবে ধরে, এই
হবে যার সাধন, সে কি অম্বনি হবে ?”.....

কারবালা ।—

এই সেই বিয়োগাত্মক নিষ্করণ নাটকের রচয়ক,—যার নামে
জগতের সারা মোস্তকে নরনারীর আঁধি-পল্লব বড় বেদনাৰ

ରିଟେଞ୍ଚର ବେଦନ୍

ପିଙ୍କ ହୁଁ ଉଠେ ! ଏଥାନେ ଏମେହି ଘନେ ପଡ଼େ ମେହି ହାଜାର ବହର
ଆଗେର ଧର୍ମ ଆର ଦେଶ ରକ୍ଷାର ଜଣେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ତରୁଣ ବୀରେର ହାସ୍ତେ
ହାସ୍ତେ ‘ଶହିଦ’ ହେଉାର କଥା ! ତେମନି ବ’ୟେ ଯାଛେ ମେହି ଫୋରାତ
ନଳୀ, ଯାର ଏକବିନ୍ଦୁ ଜଳେର ଜଣ୍ଠ ହୁଧେର ଛେଲେ, ‘ଆସଗର’ କଚିବୁକେ
ଅହର-ମାତ୍ର ତୀରେର ଆଧାତ ଥେଯେ ବାବାର କୋଳେ ତୃଷ୍ଣାତ୍ମ ଚୋଥ ହୁ’ଟି
ଚିରତଳେ ମୁହଁ ଛିଲ ! ଫୋରାତେର ଏଇ ମର୍ମମୟ କୂଳେ କୂଳେ ନା ଜାନି
ଦେ କତ ପବିତ୍ର ବୀରେର ଖୂନ ବାଲିର ସଙ୍ଗେ ମାଧ୍ୟାନ୍ତେ ରଯେଛେ ! ଆଃ,
ଏ ବାଲିର ପରଶେଷ ସେବ ଆମାର ଅନ୍ତର ପବିତ୍ର ହୁଁ ଗେଲ ।

କୟେକଟା ପାଷାଣମୟ ନିଷ୍ଠକ ଗୁହ ଥାଡ଼ା ରଯେଛେ ଜମାଟ ହୁଁ,—
ଡୁରାର ଅସୀମ ଆକାଶେଇ ମହି ବିଶ୍ଵତ ମର୍ମଭୂମି ତାବ ବାଲୁଭରା ଆଁଚଳ
ପେତେ’ ଚଲେଇ ଗିଯେଛେ,—ଛୋଟ୍ ହୁଟି ତୃଷ୍ଣାତ୍ମର ହସ୍ତ-ଶିଶୁ ‘ମା’ ‘ମା’
କ’ରେ ଚୀକାର କରୁତେ କରୁତେ ଫୋରାତେର ଦିକେ ଛୁଟେ ଆସୁଛେ,—
ଶିଶୁର ବିନ୍ଦୁର ମତ ଶୁଦ୍ଧର କୟେକଟି ବୁଲ୍ଲକୁ ବାଲିକା ଫୋରାତେର ଏକ
ହାଟୁ ଜଳେ ନେମେ ଆଜିଲା ଆଜିଲା ଜଳ ପାନ କ’ରେ କୁନ୍ନିବୁନ୍ନି
ଚେଷ୍ଟା କରୁଛେ,—ବାଲିତେ ଆର ବାତାସେ ମାତାମାତି,—ଏହି ସବ ମିଳେ
କାରବାଲାର ଏକଟି କରୁଣ ଚିତ୍ର ଚୋଥେର ସାମନେ ଫୁଟେ ଉଠୁଛେ !.....

କାରବାଲା ! କାରବାଲା !! ଆଜ ତୋମାରଇ ଆକାଶ,
ତୋମାରଇ ବାତାସ, ତୋମାରଇ ବକ୍ଷେର ମତ ଆମାର ଆକାଶ ବାତାସ
ବକ୍ଷଃ ସବ ଏକଟା ବିପୁଲ ରିକ୍ତତାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ !.....

ସେମିନ୍ଦ୍ର ମେହି ବେହିନ୍ ଯୁବତୀ ଓଳେର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୁଁଛିଲ ।—
ଏହି ଅବଧ୍ୟ ଅବୁର ତର୍କଣୀ ସେ କି ଉଦ୍‌ଦାମ ଉଚ୍ଛ୍ଵାଳ ଆମାର

ରିଟେଲ୍ ବେଳ୍ପୁ

ପିଛୁ ପିଛୁ ଛୁଟ୍ଟିଛେ ! ଆମି ବାଇରେ ବେରୋଲେଇ ଦେଖିତେ ପାଇ,
ମେ ଏକଟା ମନ୍ତ୍ର ଆରବୀ ଘୋଡ଼ାଯି ଚଢ଼େ ଫୋରାତେର କିନାରେ କିନାରେ
ଆରବୀ ଗଜଳ ଗେଯେ ବେଡ଼ାଛେ ! ମେ ହରେର ଗିଟିକାରୀ କତ
ତୀଅ—କି ତୀଙ୍କ ! ପ୍ରାଣେ ଯେନ ଥେବଂ ତୀରେର ମତ ଏମେ ବିଧେ !

ଆମି ବଲ୍ଲମ୍ବ, “ଛି ଶୁଳ, ଏକି ପାଗଲାମି କରୁଛ ?—ଆମାର
ପ୍ରାଣେ ଯେ ଭାଲୋବାସାଇ ନେଇ, ତା ଭାଲୋବାସବ କି କରେ ?” ମେ
ତ ହେଁମେହେ ଅହିର ! ମାହୁରେ ପ୍ରାଣେ ଯେ ଭାଲୋବାସା ନେଇ,
ତା ମେ ନତୁନ ଶୁଳ୍ଲେ ।—ଆମି ବିରକ୍ତ ହୟେ ବଲ୍ଲମ୍ବ, “ଆମାଯି
ଭାଲୋବାସବାର ତୋମାର ତ କୋନ ଅଧିକାର ନେଇ ଶୁଳ୍କ !”—ମେ
ଆମାର ହାତଟା ତାର କଚି କିଶଳୟେର ମତ କଷିତ ଓଷ୍ଠପୁଟେ
ଛୁଇୟେ ଆର ମୁଖ୍ଟା ପାକା ବେଦନାର ଚୟେଓ ଲାଲ କରେ ବଲ୍ଲେ,
“ଅଧିକାର ନା ଥାକୁଲେ ଆମି ଭାଲୋବାସଛି କି କରେ’ ହାସିନ୍ ?”
—ଏ ସରଳ ଯୁକ୍ତିର ପରେ କି ଆର କୋନ କଥା ଥାଟେ ?

•

(୪)

ଆଜିଜିଯା ।—

କି ମୁକ୍କିଲ ! କୋଥାଯ କାରବାଲା ଆର କୋଥାର ଆଜିଜିଯା !
ଆର ମେ କତଦିନ ପରେଇ ନା ଏଥାନେ ଏମେହି !……ତରୁ ଶୁଳ୍କ
ଏଥାନେ ଏଲ କି କରେ ?

ଶୁଳ୍କିଛି ଏଦେଶେର ଶୁଳ୍କରୀରା ଏମନି ମୁକ୍ତ ସାଧୀନ ଆବାର ଏମନି
ଏକଞ୍ଚିଯେ । ଏକବାର ଘାକେ ଭାଲୋବାସେ, ତା'କେ ଆର ଚିର-

ରିକ୍ତଜୀବ ସେନ୍

ଜୀବନେও ତୋଲେ ନା । ଏଦେର ଏ ସତିଯକାରେର ଭାଲୋବାସା । ଏ ଉଦ୍‌ଦ୍ୟାମ ଭାଲୋବାସାୟ ମିଥ୍ୟା ନେଇ, ପ୍ରତାରଣା ନେଇ ।—କିନ୍ତୁ ଆମି ତ ଏ “ସାପେ-ନେଙ୍ଗୁଡ଼େ” ଭାଲୋବାସାୟ ବିଲକୁଳ ରାଜ୍ଜି ନାହିଁ ।—ତା ହ'ଲେ ଆମାର ଏ ରିକ୍ତଜୀବ ଅହଙ୍କାରେର ମାଥା କାଟା ଯାବେ ଯେ ! . . .

କା'ଲ ସଥନ ଗୁମ୍ଫୁ ଆମାର ପାଶ ଦିଯେ ଘୋଡ଼ାଟା ଛୁଟିଯେ ଚଲେ ଗେଲ, ତଥନ ତାର ‘ନରଗେସ’ ଫୁଲେର ମତ ଟାନା ଚୋଥ ଦୁଟୋଯ କି ଏକଟା ବ୍ୟଥା-କାତର ମିନତି କେପେ କେପେ ଉଠିଛି ! ତାର ସେଇ ଚକିତ ଚାଉୟାର ମୌନଭାଷା ଯେନ କେଦେ କେଦେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗେଲ, ‘ବହୁଦାଗା ଦିଯା ତୁ ବେରହମ୍ !’ . . .

ଆମି ଆବାର ବଲଲୁମ, “ଆମି ଯେ ମୁକ୍ତ, ଆମାଯ ବୀଧିତେ ପାରୁବେ ନା ! . . . ଆମି ଯେ ରିକ୍ତ, ଆମି ତୋମାଟ କି ଦିବ ?” ମେ ତା'ର ଫିରୋଜା ରଙ୍ଗେର ଉଡ଼ାନିଟା ଦିଯେ ଆମାର ହାତଦୁଟୀ ଏକ ନିମିଷେ ବେଧେ ଫେଲେ ବଲଲେ, “ଏହିତ ବେଧେଛି ! . . . ଆର ତୁମି ରିକ୍ତ ବଲୁଛ ହାସିନ୍ ! ତା ହୋକ, ଆମାର କୁଞ୍ଜଭରା ଭାଲୋବାସା ହ'ତେ ନା ହୟ ଥାନିକ ଚେଲେ ଦିଯେ ତୋମାର ରିକ୍ତ ଚିତ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଦେବୋ !”

ଆମି ବଲୁଛି, ‘ନା—ନା,’—ମେ ତତ ହାସଛେ ଆର ବଲୁଛେ, ‘ମିଥ୍ୟକ, ମିଥ୍ୟକ, ବେରହମ୍ !’

ସତିଯଇ ତ, ଏକି ନତୁନ ଡେନ୍ମାଦନା ଜାଗିଯେ ଦିଛ ପ୍ରାଣେ ଗୁମ୍ଫୁ ? କେନ ଆମାର ଓକ ପ୍ରାଣକେ ମୁଖରିତ କରେ ତୁଲୁଛ—ନାଃ, ଏଥାନ ହ'ତେଓ ସରେ ପଡ଼ିତେ ହବେ ଦେଖୁଛି ।—ଆମାର କି ଏକଟା କଥା

ରିତ୍ତେର ବେଦନ୍

ମନେ ପଡ଼ିଛେ, “ମକଳ ଗରବ ହାୟ, ନିମେଷେ ଟୁଟୋ’ ଯାୟ, ମଲିଲ ସରେ
ଯାୟ ନୟନେ !”

ଓରେ ଆକାଶେର ମୁକ୍ତ ପାଥୀ, ଓରେ ମୁଢ଼ ବିହଗୀ ! ଏକି
ଶିକ୍ଳି ପରିତେ ଚାଞ୍ଚିସ୍ ତା’ ତୁଇ ଏଥନ କିଛୁତେଇ ବୁଝିତେ ପାର୍-
ଚିମନେ ।—ଏଡିଯେ ଚଳ—ଏଡିଯେ ଚଳ ଏହି ସୋଣାର ଶିକଳ !.....
‘ମାନୁଷ ମରେ ମିଠାତେ, ପାଥୀ ମରେ ଆଠାତେ !’

* * *

କୃତଳ୍-ଆମାରା ।—

(ଶୈର ବସନ୍ତେର ନିଶୀଥ ରାଜି)—

ଆଃ, ଖୋଦା ! କେମନ କରେ’ ତୁମି ଏମନ ହ’ଟୋ ଆସନ୍ତ
ବନ୍ଧନ ହ’ତେ ଆମାୟ ମୁକ୍ତି ଦିଲେ, ତାହି ଭାବଛି ଆର ଅବିଆନ୍ତ
ଅକ୍ଷ ଏସେ ଆମାକେ ବିଚଲିତ କରେ’ ତୁଳିଛେ ! ଏ ମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦଟା
ବଡ଼ ନିବିଡ଼ ବେଦନାୟ ଭରା ! ରିତ୍ତେର ବେଦନ ଆମାର ମତ ଏମନି
ବାଧା ଆର ଛାଡ଼ାର ହଟୀନାର ମଧ୍ୟେ ନା ପଡ଼ିଲେ କେଉ ବୁଝିତେ
ପାରିବେ ନା ।.....ଇହା, ଏହି ସଙ୍ଗେ ଏକଟା ନୀରମ ହାସିର ବେଗ କିଛୁତେଇ
ଯେନ ସାମ୍ଲାତେ ପାରୁଛିନେ ଏହି ହଟୋ ବ୍ୟର୍ତ୍ତ-ବନ୍ଧନେର ନିଟୁର କଟିନ
ପରିଣାମ ଦେଖେ’ ।—ତାହି ଏ ନିଶୀଥେ ଏକଟା ପୈଶାଚିକ ହାସି ହେଁଲେ
ଗାଇଛି, “ନିଟୁର, ଏହି କରେଛ ଭାଲୋ ! ଏମନି କରେ’ ହନ୍ଦୟେ ମୋର
ତୌତ୍ର ଦାହନ ଆଲୋ ! ଏହି କରେଛ ଭାଲୋ ।” କି ହେଁଲେ, ତାହି
ବଲୁଛି ।—

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

ମେଦିନ ଚିଠି ପେଲୁମ, ଶହିଦାର, ଆମାର ଗୋପନ ଇମ୍ପୀତାର
ବିଯେ ହୟେ ଗେଛେ,—ମେ ଶୁଖୀ ହୟେଛେ !……ମନେ ହ'ଳ, ସେଇ ଏକ
ବନ୍ଧନ ହ'ତେ ମୁକ୍ତି ପେଲେମ ।—ନା, ନା, ଆର ଅସ୍ତ୍ରୀ ବଲ୍ବ ନା, ଆମାର
ମେହି ସମୟ କେମନ ଏକଟା ହିଂସା ଆର ଅଭିମାନେ ମାରା ବୁକ ସେଇ
ଆଲୋଡ଼ିତ ହୟେ ଉଠେଛି, ତାଇ ଏହି କ'ଦିନ ଧରେ ବଡ଼ ହିଂସେର
ମତଇ ଛୁଟେ ବେଡିଯେଛି, କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତି ପାଇନି ! ଏହି ଆମାଦେଇ
ବ୍ରଜମାଂସମୟ ଶରୀର ଆର ତାରଇ ଭିତରକାର ମନ୍ତା ନିଯେ ସତଟା
ଅହଙ୍କାର କରି, ବାହିରେ ତାର କତ୍ତୁକୁ ଟିକେ ?—ଯେମନି ମନ୍ତାକେ
ପିଟିଯେ ପିଟିଯେ ଏକ ନିମେଷେର ଅନ୍ତ ଦୁରସ୍ତ କରେ' ମାଥି, ଅମନି ମନେ
ହୟ ‘ଏହି ତ ଏକ ମନ୍ତ ଦରବେଶୁ ହୟେ ପଡ଼େଛି !’ ତାରପରେଇ ଆବାର
କଥନ୍ କୋନ୍ କ୍ଷଣେ ସେ ମନେର ମାଝେ କୃଧିତ ବାସନା ହାହାକାର କ୍ରନ୍ଧନ
ଜୁଡ଼େ ଦେଇ, ତା ଆର ଭେବେଇ ପାଇ ନା । ଆବାର, ପେଲେଓ ମେଟାକେ
ମିଥ୍ୟା ଦିଯେ ଢାକିତେ ଚାଇ !—ହାଯୁରେ ମାହୁସ ! ବୁଝି ବା ଏହି
ବନ୍ଧନେଇ ସତିକାର ମୁକ୍ତି ବୁଝେଛେ ! କେ ଜାନେ ?……ଭୁଲେ’ ଯାଓ
ଅଭାଗିନୀ ଶହିଦା, ଭୁଲେ’ ଯାଓ—ସକଳ ଅତୀତ, ସବ ମୁକ୍ତିର ବେଦନା,
ସବ ଗୋପନ ଆକାଶ ସବ କିଛି । ସମାଜେର ଚାରିଦିକ ଅନ୍ଧକାର
ଧୀଚାର ବନ୍ଦିନୀ ଥେକେ’ କେନ ହତଭାଗିନୀ ତୋମରା ଏମନ କରେ’
ଅ-ପାଞ୍ଚାକେ ପେତେ ଚାଓ ? କେନ ତୋମାଦେଇ ମୁକ୍ତ ଅବୋଧ ହିସା
ଏମନ କରେ’ ତାରଇ ପାଯେ ସବ ଢେଲେ’ ଦେଇ, ଯାକେ ମେ କଥିନେଇ
ପାବେ ନା ? ତବେ କେନ ଏ ଅନ୍ଧ କାମନା ?……ବିଶେର ଗୋପନତମ
ଅନ୍ଧରେ ଅନ୍ଧରେ ତୋମାଦେଇ ଏହି ବ୍ୟର୍ଦ୍ଧପ୍ରେମେର ବେଦନା-ଧାରା ଫନ୍ଦନ୍ଦୀର

ରିଟେଲ୍ ବେନ୍‌ଲୁ

ମତ ସୟେ ଯାଛେ, ପ୍ରାଣପଣେ ଏହି ମୃଢ଼ ଭାଲୋବାସାକେ ରାଖିତେ ଗିଯେ
ତୋମାଦେର ହଦୟ ଫେଟେ' ଚୌଚିର ହୟେ' ଯାଛେ ଆର ମେହି ବିଦୀର୍
ହଦୟେର ଥୁନେ ସମାଜେର ଆବରଣ ଲାଲେ-ଲାଲ ହୟେ ଗେଛେ ତବୁ ମେ
ତୋମାଦେର ଏହି ଆପ୍ନି-ଭାଲୋବାସାର, ପୂର୍ବବାଗେର ପ୍ରଶ୍ନ
ଦେସନି । ତାଇ ଆଜି ପାଥରେର ଦେବତାର ମତ ବିଶାଳ ଦେଇତେ
ମେ ତୋମାଦେର ସତର୍କ ପାହାରା ଦିଛେ !

'ଭୁଲେ ଯାଓ ଶହିଦା, ଭୁଲେ ଯାଓ, ନତୁନେର ଆନନ୍ଦେ ପୁରୀତନ
ଭୁଲେ' ଯାଓ ! ତୋମାଦେର କୋନ ସତର୍କତକେ ଭାଲୋବାସ୍ ବାର
ଅଧିକାର ନେଇ, ଜୋର କରେ' ଶାମୀତକେ ଭାଲୋବାସ୍ତେ ହବେଇ !...
ଆଁ, ଆଜି କୁଷପକ୍ଷେର ପ୍ରତିପଦେର, ଟାଦେର ମାନ ବ୍ରଞ୍ଚି ପାଠଳା
ମେଘେର ବସନ ଛିଁଡ଼େ କି ମଲିନ-କର୍କଣ ହୟେ ବରୁଛେ !—ଗତ ନିଶିର
କଥାଟା ମନେ ପଡ଼ୁଛେ ଆର ଶୁକ୍ଳବ୍ୟଥାମ୍ ନିଜେଇ କେପେ କେପେ
ଉଠାଇ !—

• କାଳ ରାତିରେ ଏମିନି ସମୟେ ସଥନ ଏଥାନକାର ସାଙ୍ଗୀଦେର ଅଧି-
ନାରକରୂପେ ରିଭଲଭାର-ହାତେ ଚାରିଦିକ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରେ ବେଡ଼ାଛି,
ତଥନ ଶବ୍ଦିମୁଦ୍ରା, ପେଛନେର ସାଙ୍ଗୀ ଏକବାର ଶୁକ୍ଳଗଞ୍ଜୀର ଆସ୍ତାଜେ
“ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ” କରୁଲେ, “ହନ୍ଟ କାମସ୍ ଦେସାର ?” ଆର ଏକବାର ମେ
ଜୋରେ ବଲ୍ଲେ, “କୋନ ହେଁ ? ବାଡ଼ା ରହେ ହିଲୋ ମୁଁ !—
ମାଗୋ !—ଉଠାଇ !” ତାରପର ଆର କୋନ ଆସ୍ତାଜ ପାଓଯା ଗେଲ
ନା । ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ଅବ୍ୟକ୍ତ ଗୋଟାନି ହାସ୍ତାମ୍ ଭେସେ ଏଇ ! ଆମି
ଉର୍କଥାଲେ ଛୁଟେ ଗିଯେ ଦେଖିଲୁମ୍, ଲାଲ ପୋଥାକ ପରା ଏକଟି ଆରବ

ରିଟେଲ୍ ବେଦନ୍

ରମଣୀ ସାତ୍ରୀର ରାଇଫଲ୍‌ଟା ନିୟେ ଛୁଟ୍ ଛେ ଆର ସାତ୍ରୀର ହିମଦେହ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ପଡ଼େ ରଯେଛେ । ଆମାର ଆଉ ବୁଝିତେ ବାକୀ ଥାକୁଳ ନା କେନ ଏତଦିନ ଧରେ' ଆମାଦେର ରାଇଫଲ୍ ଚୁରି ଯାଏଛେ । ଆର ସାତ୍ରୀ ମାରା ପଡ଼୍ ଛେ । ଓଃ କି ଦୁର୍କର୍ମ-ସାହସୀ ଏହି ବେଦୁଇନ ରମଣୀରା ! ଆମି ପଲକେ ଶ୍ଵର ହୟେ ରମଣୀକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ରେ ଗୁଲି ଛାଡ଼ିଲୁମ ତା'ର ପାଯେ ଲାଗଲ ନା । ଆର ଏକଟା ଗୁଲି ଛାଡ଼ିତେଇ ବୋଧ ହୟ ନିଜେର ବିପଦ ଭେବେଇ ସେ ସହସା ଆମାର ଦିକେ ମୁଖ ଫିରେ ଦୀଢ଼ାଲ, ତାରପର ବିଦ୍ୟୁତ୍ବେଗେ ପାକା ସିପାଇଏର ମତ ରାଇଫଲ୍‌ଟା କାଂଧେ କରେ ନିୟେ ଆମାର ଦିକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ, ଥାଟ୍ କରେ “ବୋଲ୍ଟ” ବନ୍ଦ କରାର ଶବ୍ଦ ହ'ଲ, ତାରପର କିଙ୍ଜାନି-କେନ ହଠତେ ସେ ରାଇଫଲ୍‌ଟା ଦୂରେ ଛୁଡେ ଦିଯେ କାପତେ କାପତେ ବସେ ପଡ଼ିଲ !—ଆତ୍ମରକ୍ଷାର୍ଥେ ଆମି ତତକ୍ଷଣ “ବୋଲ୍ଟ” ବନ୍ଦ କରାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେଇ ଉପୁଡ଼ ହ'ଯେ ଶ୍ଵେତ ପଡ଼େଛିଲୁମ । ଏହି ଶୁଯୋଗେ ଏକ ଲାଫେ ରିଭଲ୍‌ଭାର୍ଟା ନିୟେ ଦୀଢ଼ିଯେ ପଡ଼ିତେଇ ସା' ଦେଖିଲୁମ, ତା'ତେ ଆମାର ଓ ହାତେର ରିଭଲ୍‌ଭାର୍ଟା ଏକ ପଲକେ ଥିଲେ ପଡ଼ିଲ ।—ତଥନ ତା'ର ମୁଖେର ବୋର୍କା ଥିଲେ' ପଡ଼େଛେ ଆର ଯେବେ ଛିଡେ ପୂଣିଷା-ଶଶୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶେତ ଜୋଛନା ତାର ଚୋଥେ ମୁଖେ ଯେନ ନିଃଶେଷିତ ହୁଏ ପଡ଼େଛେ ! ଆମି ଶ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିଲୁମ, ଜାହୁ ପେତେ ବସେ' ବେଦୁଇନ ଯୁବତୀ ଗୁଲ୍ ! ତାର ବିଶ୍ୱାସକିତ ଚାଉନୀ ଛାପିଯେ ଜୋଂବାର ଚେଯେଓ ଉଜ୍ଜଳ ଅଞ୍ଚବିନ୍ଦୁ ଗଡ଼ିଯେ ପଡ଼େଛେ ! ଏକଟା ବେଦନାତ୍ମର ଆନନ୍ଦେର ଆଭିଶୟେ ସେ ଥର ଥର କରେ କାପ୍ ଛିଲ । ତାର ପ୍ରାଣେର ଭାଷା ତାରଇ ଐ ଅଞ୍ଚର ଆଖରେ ଯେନ ଆକା ଘାଚିଲ,

জিতেন্দ্র বেদন্ত

“এতদিনে এমন করে দেখা দিলে নিষ্ঠুর ! ছি, এত কাঁদানো
কি ভালো !” পাথর কেটে সে কে যেন ‘আমার চোখে অনেক-
দিন পরে দুফোটা অঙ্গ এনে দিল !

এ কি পরীক্ষায় ফেললে খোদা ? আমার এ বিশ্বয়মুক্ত ভাব
কেটে যাবার পরই মনে হ’ল, কি করা উচিত ? ভয় হ’ল আজ
বুঝি সব সংযম, সব ত্যাগ-সাধন। এই মুদ্ধা তরুণীর চোখের
জলে ভেসে ঘায় !—আবার এই সঙ্গে মনে পড়ল শহিদার কথা,
এম্বনি একটি কচি অঙ্গস্বাত মুখ !……

সমস্ত কৃতল আমারার মন্তব্য আর পাহাড়ের বুকে দোল
খাটয়ে কারু জলদ্যমন্ত্র আওয়াজ ছুটে এল, ‘সেনানী—হশিয়ার !’

আবার আমি যেন দেখতে পেলুম, আশীষ বারির মঙ্গল
বারি আর অঙ্গ সমুজ্জল বিজয়মাল্য হস্তে বাঞ্ছা আমাদের দিকে
আগা-উভেজিত দৃষ্টিতে চেয়ে রঁয়েছে !—প্রেমের চরণে কর্তব্যের
বসিদান দিব ? না, না কথ্যনো না !

আপনা আপনি আমার কঠিন মুখ দিয়ে বেরিয়ে এল,
‘খোদা হৃদয়ে বল দাও ! বাহুতে শক্তি দাও ! আর কর্তব্যবৃক্ষ
উত্থুক কর প্রাণের শিরায় শিরায় !’……

নিমেষে আমার সমস্ত রক্ত উষ্ণ হয়ে ভীমতেজে নেচে
উঠল ! আর সঙ্গে সঙ্গে বজ্জমুষ্টিতে পিঞ্জলটা সোজা করে
ধরলুম ! সমস্ত স্তব প্রকৃতির বুকে ধাঙ্গপড়ার মত কড়কড়
করে’ কার হস্ত এল, ‘গুলী করো !’……

ବିଜ୍ଞେର ବେଦନ୍

କ୍ରମ ! କ୍ରମ !! କ୍ରମ !!!.....ଏକଟା ସ୍ତ୍ରୀଗା-କାତର କାଂରାନି –
“ଆମା !—ମା : !! ଆଃ !!”.....

ତାରପରେଇ ମବ ଶେଷ ।

* * * * *

ତାରପରେଇ ଆମି ଆଉବିଶ୍ଵତ ହଁୟେ ପଡ଼ିଲୁମ !.....ଛୁଟେ
ଗିଯେ ଗୁଲେର ଏଲିଯେ ପଡ଼ା ଦେହଲତା ଆମାର ଚିରତ୍ତିଷିତ ଅତ୍ଥପ୍ରତିଷ୍ଠାନ
ବୁକେ ବିପୁଲ ବଲେ ଚେପେ ଧରିଲୁମ ! ତାରପର ତାର ବେଦନାକୁରିତ
ଓଷ୍ଠପୁଟେ ଆମାର ପିପାସୀ ଓଷ୍ଠ ନିବିଡ଼ଭାବେ ସଂଲଗ୍ନ କ'ରେ
ଆର୍ତ୍ତ-କଣ୍ଠେ ଡାକିଲୁମ, ‘ଗୁଲ,—ଗୁଲ—ଗୁଲ !’—ପ୍ରବଳ ଏକଟା ଜଳୋ-
ହାଙ୍ଗାର ନାଡ଼ା ପେଯେ ଶିଉଲି ଝରେ ପଡ଼ାର ମତ ଶୁଦ୍ଧ ଏକରାଶ ବାବା
ଅଞ୍ଚ ତା’ର ଆମାର ମୁଖେ ବୁକେ ଝାପିଯେ ପଡ଼ିଲା !

ଅବଶ ଅଲସ ତା’ର ଭୂଜଳତା ଦିଯେ ବଡ଼ କଣ୍ଠେ ମେ ଆମାର କଣ୍ଠ
ବେଷ୍ଟନ କ'ରେ ଧରିଲେ ତାରପର ଆରୋ କାହେ—ଆରୋ କାହେ ସଂଲଗ୍ନ
ହୟେ ନିସାଡ଼ ନିଷ୍ପଦ ହୟେ ପଡ଼େ ରାଇଲ !...ମେଘେର-କୋଲେ ଲୁକିଷ୍ଟେ-
ପଡ଼ା ଟାମେର ପାନ୍‌ସେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତାର ବ୍ୟଥା-କାତର ମୁଖେ ପ'ଡ଼େ ମେ
କି ଏକଟା ଶ୍ରିଷ୍ଟ କରଣ ମହିମଶ୍ରୀ ଫୁଟିଯେ ତୁଲେଛିଲ !...ମେହି ଅକରଣ
ଶୁଭିଟାଇ ବୁଦ୍ଧି ଆମାର ଭାବୀ ଜୀବନେର ସମ୍ବଲ, ବାକୀ ପଥେର
ପାଥେଯ !...ଅନେକକଣ ପରେ ମେ ଆଣ୍ଟେ ଚୋଥ ଥୁଲେ ଆମାର ମୁଖେର
ପାନେ ଚେଯେଇ ଚୋଥ ବୁଝେ ବଲିଲେ, “ଏହି ‘ଆଶେକେର’ ହାତେ
‘ମାଶେକେର’ ମରଣ ବଡ଼ ବାହନୀୟ ଆର ମଧୁର, ନୟ ହାସିଲ ?”
ଆମି ଶୁଦ୍ଧ ପାଥେରେ ମତ ବସେ ରାଇଲୁମ ! ଆର, ତାର ମୁଖେ ଏକ

ରିଟେଞ୍ଜ ବେନ୍ଟ

ଟୁକ୍କରା ମଲିନ ହାସି କେପେ କେପେ ମିଳିଯେ ଗେଲ ! ଶେଷେର ସେ ତୃପ୍ତ ହାସି ତାର ଠୋଟେ ଆର ଫୁଟିଲ ନା ! ଓଧୁ ଏକଟା ଅବଳ ଭୂମି-କଷ୍ପେର ମତ କିମେର ବ୍ୟାକୁଲ ଶିହରଣ ସଙ୍କରଣ କରେ ଗେଲ !..... ତାର ବୁକେର ଲୋହତେ ଆର ଆମାର ଆଁଥେର ଆଁଶ୍ଵତେ ଏକ ହରେ ବସେ ଯାଚିଲ ! ସେ ତଥନେ ଆମାୟ ନିବିଡ଼ ନିଷ୍ପେଷଣେ ଆକ୍ରମେ ଧରେ ଛିଲ ଆର ତା'ର ଚୋଥେ ମୁଖେ ଚିରବାହିତ ତୃପ୍ତିର ନ୍ରିଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ ଶ୍ରୀ ଫୁଟେ ଉଠେଛିଲ !—ଏହି କି କେ ଚାଚିଲ ? ତବେ ଏହି କି ତାର ନାରୀ ଜୀବନେର ସାର୍ଥକତା ?.....ଆର ଏକବାର—ଆର ଏକବାର—ତାର ମୃତ୍ୟୁ-ଶୀତଳ ଓଷ୍ଠପୁଟେ ଆମାର ଶୁଭ ଅଧରୋଷ୍ଠ ପ୍ରାଣପଣେ ନିଷ୍ପେଷିତ କରେ' ହର୍ମଡି ପରତ୍ତ' ଡାକ ଦିଲୁମ,—‘ଗୁଲ୍, ଗୁଲ୍, ଗୁଲ୍ !’ ବାତାମେ ଆହତ ଏକଟା କଠୋର ବିଜ୍ଞପ ଆମାୟ ମୁଖ ଭ୍ୟାମ୍ବିଚ୍ଯୁତେ ଗେଲ,—‘ଭୁଲ—ଭୁଲ—ଭୁଲ !’.....

ଆବାର ସମସ୍ତ ମେଘ ଛିପେ କରେ ଚାଦର ଆଲୋଯେ ଘେନ ‘ଫିଂ’ ଫୁଟିଲିଲ ! ଗୁଲେର ନିରୁମ ଦେହଟା ସମେତ ଆମି ମୁର୍ଛିତ ହସେ ପଡ଼ିଲୁମ, ଏମନ ସମୟ ବିପୁଲ ଝମ୍ମାର ମତ ଏମେ ଏକ ପ୍ରୋତ୍ରା ବେଦୁଇନ ମହିଳା ଆମାର ବକ୍ଷ ହ'ତେ ଗୁଲକେ ଛିନିଯେ ନିଲେ ଏବଂ ଉନ୍ମାଦିନୀର ମତ ଡାକ ଛେଡେ କେନ୍ଦେ ଉଠିଲ, ‘ଗୁଲ୍—ଆମ୍ବା,—ଗୁଲ୍ !’

* * *

ପ୍ରୋତ୍ରା ତାର ମୃତା କନ୍ଧାକେ ବୁକେ ଚେପେ ଧରେ ଆର ଏକବାର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରେ ଉଠିଲେ ଆମି ତାର କୋଲେ ମୁର୍ଛାତୁରେର ମତ ଝାପିଯେ ପଡ଼େ ଡାକଲୁମ, “ଆମ୍ବା—ଆମ୍ବା !” ମା’ର ମତ ଗଭୀର

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ମେହେ ଆମାର ଲଳାଟ ଚୁପ୍ତନ କରେ ପୋଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ଉଠିଲୁ—
‘ଫର୍ଜନ୍ଦ—
ଫର୍ଜନ୍ଦ !’ କାବେରୀର ଜଳପ୍ରପାତେର ଚେଯେ ଉଦ୍‌ଧର ଏକଟା
ଅଶ୍ରୁଶ୍ରୋତ ଆମାର ମାଥାଯ ଝ'ରେ ପଡ଼ିଲ ।……

ଆଃ, କତ ନିଦାରଣ ମେ କଣ୍ଠାହୀନା ମାର କାହା ।

* * *

ଆମି ଆବାର ପ୍ରାଣପଣେ ଗା ଖେଡେ ଉଠେ କାଂରେ ଉଠିଲୁମ,
“ଆସା—ଆସା—ଗା” ।—ଏକଟା କୁଙ୍କ କଟେର ଚାପା କାହାର
ପ୍ରତିମ୍ବନି ପାଗଳ ହାଓୟାଯ ବ'ଯେ ଆନିଲେ—‘ଫର୍ଜନ୍ଦ ।……

ଅନେକ ଦୂରେ……ପାହାଡ଼େର ଓପାର ହ'ତେ, …ମେ କୋନ୍ ଶୋକା-
ତୁରା ମାତାର କୀନିନେର ରୈଣ୍, ଭେମେ ଆସିଲି, ‘ଆହ—ଆହ,
ଆହ ।’.. ଆର୍ଦ୍ଦୀ ଘୋଡ଼ାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵାମେ ଛୋଟାର ପାଷାଣେ ଆହତ
ଶକ୍ତ ଶୋନା ଗେଲ—ଥଟ୍ ଥଟ୍ ଥଟ୍ । !!

(୯)

କରାଚି ।—

(ମେଘନାନ ସନ୍ଧ୍ୟା,—ସାଗର ବେଳା)—

ଆମି ଆଜ କାଙ୍ଗଳ ନା ରାଜାଧିରାଜ ? ବନ୍ଦୀ ନା ମୁକ୍ତ ? ପୂର୍ଣ୍ଣ
ନା ରିକ୍ତ ?……

ଏକା ଏହି ମୁନ ମୌନ ଆରବ ସାଗରେର ବିଜନ ବେଳାଯ ବେମେ
ତାଇ ଭାବଛି ଆର ଭାବଛି । ଆର ଆମାର ମାଥାର ଓପର ମୁକ୍ତ
ଆକାଶ ବେଯେ ମାଝେ ମାଝେ ବୁଟି ଝରିଛେ—ରିମ୍ ବିମ୍ ବିମ୍ ।

বাউলে'র আত্মহিনী

বাউগুলের আত্মকাহিনী

(ক)

[বাঙালী পন্টনের একটি বওয়াটে যুবক আমাৰ কাছে
তাহাৰ কাহিনী বলিয়াছিল নেশাৰ ৰোকেঃ নীচে তাহাই লেখা
হইল। সে ৰোগদাদে গিয়া মাৰা পড়ে।—]

“কি ভায়া ! নিতাঞ্জই ছাড়বে না ? একদম এঁটেল মাটিব
মত লেগে থাকবে ? আৱে, ছোঃ ! তুমি যে দেখ্ৰি, চিটে
গুড়েৱ চেয়েও চাম্চিটেল ! তুমি যদিও হচ্ছ আমাৰ এক প্রাণে
ইঞ্জাৰ, তবুও সত্যি বল্তে কি’ আমাৰ সে সব কথাগুলো বল্তে
কেমন যেন একটা অশ্বস্তি বোধ হয়। কাৰণ খোদা আমায়
পয়দা কৱৰাৱ সময় যস্ত একটা গলদ কৱে বসেছিলেন, কেন না
চামড়াটা আমাৰ ক’ৰে দিলেন হাতীৰ চেয়েও পুৰু, আৱ
প্ৰাণটা কৱে দিলেন কাদাৰ চেয়েও নৱথ ! আৱ কাজেই দু
চাৰ জন যজুৱ লাগিয়ে আমাৰ এই চামড়ায় মুগুৱ বসালেও
আমি গৌপে তা দিয়ে বল্ব, “কুচ পৱণ্যা নেই”, কিন্তু
আমাৰ এই ‘নাজোক’ জানটায় একটু আঁচড় লাগলেই ছোট

বিজ্ঞের বেদন

মেঘের মত চেঁচিয়ে উঠৰ ! তোমার ‘বিৱাশী দশ আনা’
ওজনের কিলগ্রামে আমার এই সুল চৰ্মে শ্বেফ, আৱাম
দেওয়া ভিন্ন আৱ কোনো ফলোৎপাদন কৰতে পাৰে না, কিন্তু
যথনই পাকড়ে বস, “ভাই তোমার সকল কথা খুলে বলতে
হবে,” তখন আমার অস্তৱাত্মা ধূৰ্ধূক ক'ৰে ওঠে,—পৃথিবী
ঘোৱার ভৌগলিক সত্যটা তখন হাড়ে হাড়ে অনুভব কৰি ! চক্ষেও
যে সম্প পৃষ্ঠা প্ৰকৃতি হ'তে পাৰে বা জোনাকী পোকা
জলে’ উঠতে পাৰে, তা আমার মত এই রকম শোচনীয়
অবস্থায় পড়লে তুমিও অস্মীকাৰ কৰবে না।

• (৩)

“ই, আমাৰ ছোটকালোৱে কোন কথা বিশেষ ইয়াদ হয় না।
আৱ আবছায়া বুকমেৰ একটু একটু মনে পড়লোৱ তাতে তেমন
কোন বুস বা রোম্যান্স, (বৈচিত্ৰ্য) নেই।—সেই সৱকাৰী
ৱাম-শামেৰ মত পিতামাতাৰ অত্যধিক স্নেহ, পড়ালেখায়
নবডকা, ঝূলুপ্পুৰ ডাঙোগুলি খেলায় ‘হিতীয় নাস্তি,’ দৃষ্টামি-
নষ্টামিতে নন্দনুলাল কুক্ষেৰ তৰানৌসন অবতাৰ, আৱ ছিলেদেৱ
দলে অপ্রতিহত প্ৰতাৰে - আলেকজাঞ্জোৱ-দি-গ্ৰেটেৱ কুদু
সংস্কৰণ ! আমাৰ অমুগ্রহে ও নিগ্ৰহে গ্ৰামেৰ আবাল-বৃক্ষ-বনিভা
বিশেষ খোশ ছিলেন কি না, তা আমি কাৰুৱ মাথায় হাত দিয়ে
বলতে পাৰি না ; তবে সকলেই আমাৰ পৱন্মাৰ্থ কল্যাণেৱ

ରିକ୍ରେନ୍ ବେନ୍‌ଲ୍

ଅଗ୍ନି ଯେ ସକାଳ ସଙ୍କୋ ପ୍ରାର୍ଥନା କରତ ମେଟୀ ଆମାର ତୌଳ୍ଯ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ନାଓପାକେଫ୍ଛିଲନା । ଏକଟା ପ୍ରବାଦ ଆଛେ, “ଡିପାତ କରଲେଟ ଚିଂପାତ ହ'ତେ ହସ ।” ହୁତରାଂ ଏଟା ବଳାଇ ବାହୁଳ୍ୟ ଯେ, ଆମାର ପକ୍ଷେଓ ଉକ୍ତ ମହାବାକ୍ୟାଟିର ସାତିକ୍ରମ ହସନି, ବରଂ ଓ କଥାଟା ଭୟାନକ ଭାବେଇ ଆମାର ଉପର ଖେଟେଛିଲ ; କାରଣ ଘଟନାଚକ୍ରେ ସଥିନ ଆମି ଆମାର ଜନନୀର କଷ୍ଟୁୟତ ହସେ ସଂସାରେର କର୍ମବହୁଳ ଫୁଟପାଥେ ଚାଂପାତ ହସେ ପପାତ ହ'ଲୁସ, ତଥିନ କତ ଶତ କର୍ମବ୍ୟକ୍ତ ସବୁଟ-ଠ୍ୟାଂ ଯେ ଅହମ୍-ବେଚାରାର ସ୍ୟଥିତ ପାଜରେର ଉପର ଦିଯେ ଚଲେ ଗେଲ, ତାର ହିସେବ ରାଖିତେ ଶୁଭକର ଦାଦାଓ ହାର ଘେନେ ଯାଇ ।—ଥାକ୍, ଆମାର ମେ ମେ ନୀରୁସ କଥା ଆୟାଡିଯେ ତୋମାର ଆର ପିତି ଜାଲାବ ନା । ଶୁଭେ ମଜା !

ଏକଦିନ ପାଠ୍ୟାଳାୟ ବସେ ଆମି ବକିମବାବୁର ମୁଚିରୀର ଶୁଡ଼େର ଅନୁକରଣେ ଛେଲେଦେରେ ମଜଲିସ ସର-ଗରମ କରେ’ ଆବୃତ୍ତି କରିଛିଲୁସ, “ମାନମୟୀ ରାଧେ ! ଏକବାର ବଦନ ତୁଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଥାଓ !” ଏତେ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧାର ମାନଭଙ୍ଗନ ହସେଛିଲ କିନା ଜାନ୍ବାର ଅବସର ପାଇନି, କାରଣ ନେପଥ୍ୟେ ଭୁଜୁଙ୍ଗ ପ୍ରୟାତ ଛନ୍ଦେ “ଆରେ, ହର୍ବ୍ରତ ପାମର” ବଲେ’ ହକ୍କାର କ'ରେ ଆମାର ଘାଡ଼େ ଏଲେ ପଡ଼ିଲେନ, ସଶରୀରେ ଆମାଦେର ଆକର୍ମାକୀ ପଣ୍ଡିତ ମଣାଇ ! ସବୁ ନିକାର ଅନ୍ତରାଳେ ଯେ ଯାତ୍ରାର ଦଲେର ଭୌମ ମଣାଇୟେର ମତ ଭୌମ ପଣ୍ଡିତ ମଣାଇ ଅବଶ୍ୟନ କରିଛିଲେନ, ତା ଏ ନାବାଲକେର ଏକେବାରେଇ ଜାନା ଛିଲ ନା !—ତାର କ୍ରୋଧ-ବହୁ ଯେ ହର୍ବ୍ରାସାର ଚେଯେଓ

କିମ୍ବାର ବେଦନ୍

ଉଦ୍‌ଦୀପ୍ତ ହସେ ଉଠେଛିଲ । ତା ଆମି ବିଶେଷ ରକମ ଉପଲକ୍ଷି କରିଲୁମ ତଥା, ଯଥନ ତିନି ଏକଟା ପ୍ରକାଣ ଘେରେ ଯତ ଏମେ ଆମାର ନାତିଦୀର୍ଘ ଅବଗେନ୍ତିଯ ଛୁଟି ଧରେ' ଦେଓୟାଲେର ସଙ୍ଗେ ମାଧାଟାର ବିଷମ ସଂଘର୍ଣ ଆରଜ୍ଞ କରଲେନ । ତଥନକାର ପୁରୋଦର୍ଶର ସଂଘର୍ଣରେ ଫଳେ କୋନ ନୃତ୍ୟ ବୈଦ୍ୟତିକ କ୍ରିୟାର ଉତ୍ୟାବନ ହୟନି ଯତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଆମାର ସର୍ବ ଶରୀରେର 'ଇଲେକ୍ଟ୍ରିସଟୀ' ସେ ସାଂଘାତିକ ରକମ ଛୁଟାଛୁଟି କରେଛିଲ, ସେଟା ଅସ୍ଵାକାର କରନ୍ତେ ପାରିବ ନା । ମା'ର ଖେଳେ ଖେଲେ ଇଟପାଟିକେଲେର ଯତ ଆମାର ଏହି ଶକ୍ତ ଶରୀରଟା ଯତ ନା କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରେଛିଲ, ତା'ର ସାଲକାର ଗାଲା-ଗାଲିର ତୋଡ଼େ ତାର ଚେଯେ ଅନେକ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରେଛିଲ ଆମାର ମନଟା । ଆଦୌ ମୁଖରୋଚକ ନୟ ଏକୁପ କତକଣ୍ଠଲୋ ଅଥାଦ୍ ତିନି ଆମାର ପିତୃପୁରୁଷେର ମୁଖେ ଦିଛିଲେନ, ଏବଂ ଏକେବାରେଇ ମୁଖ୍ୟ ଏକୁପ କତକଣ୍ଠଲୋ ସନ୍ତିଷ୍ଟ ସମ୍ପର୍କେର ଦାବୀ ଆମାର କାହେ କରେଛିଲେନ । ତା'ର ପାଚପୁଯା ପରିମିତ ଚୈତନ୍ୟ ଚୁଟ୍ଟିବିଟା ତେବେହାନା ସମ ଶିରୋପରି ଅସାଭାବିକ ରକମେର ଲକ୍ଷ୍ମବାନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରେଛିଲ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖୁବ ହାସିଓ ପାଞ୍ଚିଲ, କାରଣ 'ଚୈତନ୍ୟ ତେବେ ଉଠାର' ନିଗୃତ ଅର୍ଥ ମେଦିନ ଆମି ସମ୍ଯକ୍ରମପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରେଛିଲୁମ ! କ୍ରମେ ଯଥନ ଦେଖିଲୁମ, ତା'ର ଏ ପ୍ରହାରେର କବିତାଯ ଆଦୌ ଯତି ବା ବିରାମେର ଚିକ୍କ ଦେଖା ଯାଚେହେ ନା, ତଥନ ଆର ବରଦାନ୍ତ ହ'ଲ ନା । ଜାନତ, 'ପୁରୁଷେର ରାଗ ଆନାଗୋନା କରେ', ଆମିଓ ତାହି, ଏଥାନେଇ ଏକଟା ହେତୁନେତ୍ର କରେ' ଦିବାର ଅଭିପ୍ରାୟେ ତା'ର

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

ଖାଡ଼ାର ଯତ ନାକଟାଯ ବେଶ ମାଧାରି ଗୋଛେର ଏକଟା ଯୁଦ୍ଧ
ବାଗିଯେ ଦିଯେ ବୀରେର ଯତ ସଟାନ ସ୍ଵଗୁହୀଭିମୁଖେ ହାଓୟା ଦିଲୁମ ।
ବାଡ଼ୀ ଗିଯେଓ ଆମି ନିଜକେ ନିରାପଦ ମନେ କରଲୁମ ନା ।
ତାହି ପିତୃଭୟେ ସେହିଲୁମ ଗିଯେ ଏକେବାରେ ଚାଲେର ମରାଇଏ;
ଉଦେଶ୍ୟ, ଏକଥିରେ ନିଭୃତ ସ୍ଥାନ ହ'ତେ କେଉ ଆର ମହଞ୍ଜେ
ଆବିଷ୍କାର କରିତେ ପାରବେନ ନା—କି ଜାନି କଥନ କି ହୟ !
ଥାନିକ ପରେ—ଆମାର ମେହି ଗୁପ୍ତପୁର ହ'ତେଇ ଗୁନ୍ତେ ପେଲୁମ,
ପଣ୍ଡିତ ମଶାଇ ତତକ୍ଷଣେ ସାଲକାରେ ଆମାର ଅନ୍ତଦାତାର କାହେ
ଆଙ୍ଗଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ’ ବୁଝାଚିଲେନ ଯେ, ଆମାର ଯତ ଦୁର୍ବିର
ବାଉଣ୍ଡେଲେ ଛୋକ୍ବାର ଲେଖାପଡ଼ା ତ “କ” ଅକ୍ଷର ଗୋମାଂସ, ତତ୍ତ୍ଵ-
ପରି ଗୁରୁମଶାଇୟେର ନାସିକାର ଗୁରୁପ୍ରହାର ଓ ଗୁରୁପତ୍ତୀର ନିଳାବାଦ
ଅପରାଧେ ଆପାତତଃ: ଏହି ଦୁନିଆତେଇ ଆମାକେ ଲୋଥୁଟୁଟୋର
ଯତ ଚାଟୁ ହସ୍ତେ ମାଛି ମାରୁତେ ହ'ବେ, ଅର୍ଥାତ୍ କୁଠବ୍ୟାଧି ହବେ,
ତାରପର ନରକେ ଯାତେ ଆମାର ‘ସ୍ପେଶାଲ’ (ବିଶେଷ) ଶାନ୍ତିର
ବଳୋବନ୍ତ ହୟ, ତାର ଜନ୍ମେଓ ନାକି ତିନି ଈଶ୍ଵରେର କଣ୍ଠେ ପ୍ରାର୍ଥନା
କରେ’ ଠିକଠାକ କରତେ ପାରେନ ! ପ୍ରଥମତଃ ଅଭିଶାପଟାର ଭୟେ
ଏକଟୁ ବିଚଲିତ ହୟେ ପଡ଼େଛିଲୁମ । ଗୁରୁପତ୍ତୀର ନିଳାବାଦ କଥାଟା
ଆମି ପ୍ରଥମେ ବୁଝାତେ ପାରିନି, ପରେ ଅବଗତ ହଲୁମ, ପଣ୍ଡିତ
ମଶାଇୟେର ଅନ୍ତାଙ୍ଗନୀର ନାମଓ ନାକି ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧା,—ଆର ତାର
ଏକ-ଆଧୁଟୁ ଗୁଡ଼ୁକ ଥାଓୟାରଓ ନାକି ଅଭ୍ୟେସ ଆଛେ, ଅବିଷ୍ଟ
ମେଟୋ ଆମୀ ଦେବତାର ଅଗୋଚରେଇ ସମ୍ପଦ ହୟ,—ଆମି

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବେଦନ୍

ନାକି ତାଇ ଦେଖେ ଏସେ ଛେଲେଦେର କାହେ ଅହଞ୍ଚେ ଶୁଡୁକ ପେଜେ
ଅଭିଯାନିନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧାର ମାନଭଙ୍ଗନାର୍ଥ କଳଣ ମର୍ମଶ୍ପର୍ଣ୍ଣ ହୁରେ
ଉପରୋଧ କରିଛିଲୁମ,—‘ମାନମୟୀ ରାଧେ, ଏକବାର ବଦନ ତୁଲେ
ଶୁଡୁକ ଥାଓ’—ଆର ପଣ୍ଡିତ ମଣାଇ ଅଞ୍ଚାଲେ ଥେକେ ସବ
ଖନ୍ତିଲେନ ।—ଆମାର ଆର ବରଦାନ୍ତ ହଲୋ ନା, ଚା’ଲେର ମରାଇଏ
ଥେକେଇ ଉଦ୍‌ଧୂମ କରତେ ଲାଗଲୁମ, ଇତିମଧ୍ୟ ଗରମେ ଓ ଆମି
ମୌତିମତ ଗଲଦଘର୍ମ ହୟେ ଉଠେଛିଲୁମ । ଆମି ମୋଟେଇ ଜାନ୍ତୁମ
ନା, ପଣ୍ଡିତ ମଣାଇଯେର ଗିର୍ଭୀର ନାମ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧା—ଆର ତିନି ଯେ
ଶୁଡୁକ ଥାନ୍, ତାତ ବିଲକୁଳଟ ଜାନ୍ତୁମ ନା । କାଜେଇ ଏତଙ୍ଗଲୋ
ସତ୍ୟେର ଅପଲାପେ ଆମି ଆରୁ ମାଥା ଠିକ ରାଖତେ ପାରିଲୁମ ନା, ତୁଡୁକ
କରେ ଚା’ଲେର ମରାଇ ହ’ତେ ପିତୃମୀପେ ଲାଖିଯେ ପଡ଼େ’, ଆମାର
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷିତ ପ୍ରମାଣ କରବାର ଜଣେ ଅଞ୍ଚଗଦଗଦ-କଢ଼େ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତ
ପ୍ରମାଣ ପ୍ରୟୋଗ କ’ରତେ ଲାଗଲୁମ, କିନ୍ତୁ ତତକ୍ଷଣ କୋଧାଙ୍କ ପିତା
ଆମାର ଆପିଲ ଅଗ୍ରାହ କ’ରେ ଘୋଡ଼ାର ଗୋଗାଲଚିର ମତ ଆମାରେ
ଶାମନେର ଲହା ଚୁଲଙ୍ଗଲୋ ଧରେ ଦମାଦମ ପ୍ରହାର ଜୁଡ଼େ ଦିଲେନ ।
ବାଞ୍ଚିବିକ, ମେ ରକମ ପ୍ରହାର ଆମି ଜୀବନେ ଆଶା କରିନି ।—
ଚପେଟାଘାତ, ମୁଣ୍ଡ୍ୟାଘାତ, ପଦାଘାତ ଇତ୍ୟାଦି ଚାର ହାତ ପାଯେର ସତ
ରକମ ଆଘାତ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିକୃତ ହୟେଛେ, ମବ ଯେନ ରବିବାବୁର
ଗାନେର ଭାଷାଯ “ଆବଣେର ଧାରାର ମତ” ପଡ଼ତେ ଲାଗଲ ଆମାର
ମୁଖେର ପରେ—ପିଟେର ପରେ । ସେଦିନକାର ପିଟୁନି ଥେଯେ ଆମାର
ପୃଷ୍ଠଦେଶ ବେଶ ବୁଝାତେ ପେରେଛିଲ ଯେ, ତାର “ପିଟ” ନାମ ସାର୍ଥକ

ଲିଟେରେ ବେଦନ୍

ହେଯେ ! ଏକେଇ ଆମାଦେର ଭାବାୟ ବଲେ, “ପେଦିଯେ ବୁନ୍ଦାବନ ଦେଖିଯେ ଦେଓଯା ।” ବୁନ୍ଦାବନ ନା ଦେଖି ତାଁ ପରଦିନଇ କିନ୍ତୁ ବାବା ଆମାୟ ବର୍କମାନ ଏଣେ ‘ନିଉ ସ୍କୁଲେ’ ଭର୍ତ୍ତି କରେ ଦିଲେନ ! କି କରି ଆମି ନାଚାରେ ମତ ସବ ସହ କରତେ ଲାଗଲୁମ ।—କଥାୟ ବଲେ “ଧରେ ମାରେ, ନା ସମ ଭାଲ ।”

(୫)

“ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ସହରେ ଏସେ, ଆମାର ମତ ପାଡ଼ାଗୈୟେ ଗୌଯାରଙ୍କେ ବିଷମ ବିଅତ ହେଁ ଉଠିତେ ହେଁଯେଛିଲ, ବିଶେଷ କରେ’ ସତରେ ଛୋକରା-ମେର ଦୌରାନ୍ତିତେ । ମେ ବ୍ୟାଟାରା ପାଡ଼ାଗୈୟେ ଛେଲେଶ୍ଵଳୋକେ ଯେମ ଟିର୍ହୁର-ପ୍ରାଚାର ମତ ପେଯେ ବେସେ । ଯା ହୋକ ଅନ୍ତଦିନଇ ଆମି ସହରେ କାମନାୟ କେତାଦୁରକ୍ଷ ହେଁ ଉଠିଲୁମ । କୁମେ ‘ଅହମ’ ପାଡ଼ା-ଗୈୟେ ଭୁତି ଆବାର ତାନେର ଦୂଲେର ଏକଜନ ହମ୍ରୋ ଚୁମ୍ବୋ ଓଞ୍ଚାଦ ଛୋକରା ହେଁ ପଡ଼ିଲ । ମେହି—ଆଗେକାର ପଗେରା—ଥଚର ଛେଲେ-ଶ୍ଵଳାଇ ଏଥି ଆମାୟ ବେଶ ଏକଟୁ ସମୀହ କରେ’ ଚଲତେ ଲାଗିଲ । —ବାବା, ଏ ଶର୍ମାର କାହେ ବୈଡେ-ଓଞ୍ଚାଦି, ଏ ଚେଲେ ହଞ୍ଚେ ଅଟ୍ଟଧାତୁ ଦିଯେ ତୈରୀ ! ମେଥିତେ ଦେଖିତେ ପଡ଼ାଲେଖାୟ ଯତ ନା ଉପରି କରିଲୁମ, ତାର ଚେଯେ ବର୍ତ୍ତଳ ପରିମାଣେ ଉପରି କରିଲୁମ ରାଜୋର ଧତ ଦୁଷ୍ଟୋମୀର ଗବେଷଣାୟ । ତଥିନ ଆମାୟ ଦେଖିଲେ ବର୍କମାନେର ମତ ପବିତ୍ର ଶାନ୍ତ ତଟିଲୁ ହେଁ ଉଠିତ । କୁମେ ଆମାଦେର ମନ୍ତ୍ର ଏକଟା ଦଳ ପେକେ ଉଠିଲ । ପୁଲିଶେର ଘାଡ଼େ ଦିନକତକ ନଗାର-ଇକି

বিট্টের বেদন

বাড়তেই তারা আমাদের সঙ্গে গুপ্ত সংস্কি করে ফেললে। এই-
রূপে ক্রমেই আমি নৌচাঁদিকে গড়িয়ে ষেতে লাগলুম।—তাই
ব'লে যে আমাদের দিয়ে কোন ভাল কাজ হয়নি, তা বলতে
পারবে না। মিশন, কুষ্ঠরোগ, দুর্ভিক্ষ প্রভৃতিতে আমাদের এই
বওয়াটে ছেলের দল যা করেছে, তার শতাংশের একাংশও করে
উঠতে পারেনি ঐ গোবেচারা নিম্নীহ ছাত্রের দল। তারা
আমাদের মত অমন অদ্য উৎসাহ ক্ষমতা পাবে কোথায়?
তারা ত শুধু বইএর পোকা। বর্কমান যখন ডুবে যায়, তখন
আমরাই সহরের শিকি লোককে বাঁচিয়ে ছিলুম, সে সময়
আমাদের দলের অনেকে নিজের জীবন উৎসর্গ করে, আর্দ্ধের
জীবন রক্ষা করেছিল! কন্ফারেন্সের সভা-সমিতির চান্দা
আদায়ের প্রধান উচ্চোগ আয়োজনের প্রধান পাণ্ডা ছিলুম
আমরা। আমাদেরই চেষ্টায় ‘স্প্রোটস’, ‘জিম্ভাষ্টিক’, ‘সার্কাস’,
‘থিয়েটার’, ‘ক্লাব’ প্রভৃতির আড়ডাঙ্গলির অস্তিত্ব অনেক দিন
ধ'রে লোপ পায় নি।

“পিতার অবস্থা খুব সচ্ছল না হলেও মাসহারাটা ঠিক রকমই
পাঠাতেন। তিনি ত আর আমার এতদূর উন্নতির আশা
করেননি, আর এত খবরও রাখতেন না। কারণ কোন ক্লাশে
আমার ‘প্রমোশন’ টপ হয়নি। বহু গবেষণার ফলেও হেড
মাষ্টার মহাশয় আবিষ্কার করতে পারেননি—আমার মত
বওয়াটে ছোকরা কি করে পাসের নম্বর রাখে। তাই, ঐ

ରିଟେଲ୍ ବେଳ୍‌

ଥାନେଇ ତ geniusଏଇ (ପ୍ରତିଭାର) ପରିଚୟ !—“ଚୁରି ବିଦ୍ଯା ବଡ଼ ବିଦ୍ଯା ଯଦି ନା ପଡ଼େ ଧରା ।” ପରୀକ୍ଷାରୁ ସମୟ ଚାର ପାଚ ଛୋଡ଼ା ଅହୁସହିଂସ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଆମାର ପେଛନେ ଲେଗେ ଥାକ୍ତିହ, କିନ୍ତୁ ବ୍ରଙ୍ଗା, ବିଦୁତ, ମହେଶର ଯାର କୁଳ କିନାରା ପାନ ନା, ତାକେ ଧରବେନ ‘ପଦୀର ଭାଇ ଗୌରୀଶକ୍ର !’ ତା ଛାଡ଼ା ଥାଲି ଚୁରି ବିଦ୍ୟାଯ କି ଚଲେ ? ଏତେ ଅନେକ ମାଥା ସାମାତେ ହୟ । ପରୀକ୍ଷକେର ଘର ହ'ତେ ତୀର ଛେଲେ ବା ଅନ୍ତ କୋନ କୁନ୍ଦ ଆତ୍ମୀୟେର ଥୁ ଦିଯେ ରଙ୍ଗତ ଚକ୍ରେ ବିନିମୟେ ଖାତାଟି ବେମାଲୁମ ବଦଳେ ଫେଲା, ପ୍ରେସ ହ'ତେ ପ୍ରଶ୍ନ ଚୁରି, ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିହ ଏ ଶର୍ମାର ଆୟତ୍ତ ଛିଲ । ସେ ସବ ଶୁଣିଲେ ତୋମାର ଚକ୍ର ଚଢ଼କଗାଛ ହୟ ଉଠିବେ, ! — ଯା ହୋକ, ଏହି ବକମେହ ଯେନ ତେନ ପ୍ରକାରେନ ଥାର୍ଡକ୍ଲାଶେର ଚୌକାଟେ ପା ଦିଲୁମ ଗିଯେ ।

ବାଡ଼ୀ ଥୁବ କମ ଯେତୁମ, କାରଣ ପାଡ଼ାଗ୍ରୀ ତଥନ ଆର ଭାଲ ଲାଗତ ନା । ପିତାଓ ବାଡ଼ୀ ନା ଗେଲେ ଦୁଃଖିତ ହତେନ ନା, କାରଣ ତୀର ବିଶ୍ୱାସ ଛିଲ, ଆମି ଏହିବାର ଏକଟା କିଛୁ ନା ହୟ ଯାଇ ନା । ଆମାଦେର ଗ୍ରାମେର କୁଞ୍ଜେ ଆମିହି ପଡ଼ତେ ଏମେହିଲୁମ ଇଂରେଜୀ କ୍ଷୁଲେ, ତାର ଉପର ଆମି ନାକି ପାନଶୁଳୋ ପଞ୍ଚୀରାଜ ଘୋଡ଼ାର ମତ ତଡ଼ାତଡ଼ ଡିଙ୍ଗିଯେ ଯାଚିଲୁମ ! କେବଳ ଏକଜନେର ଆଁଖି ଦୁଟା ସର୍ବଦାଇ ଆମାର ପଥପାନେ ଚେରେ ଥାକତ, ତିନି ଆମାର ସ୍ନେହମୟୀ ଜନନୀ ! ମାୟେର ମନ ତ ଅତ ଶତ ବୋବେ ନା, ତାଇ ଦୁଷ୍ମାସ ବାଡ଼ୀ ନା ଗେଲେଇ ମା କେଂଦେ ଆକୁଳ ହୋତେନ । ସଂସାରେ ମାର କାହିଁ ଭିନ୍ନ ଆର କାଙ୍କର କାହେ ଏକଟୁ ସ୍ନେହ ଆଦର ପାଇନି ! ଦୁଷ୍ଟ ବନ-

ଲିଟେର୍ ବେଦନ୍

ମାଘେ ଛେଲେ ବଲେ ଆମାୟ ସଥନ ସକଳେଇ ମାରତ ଧରକାତ, ତଥନ ମା'ଇ କେବଳ ଆମାୟ ବୁଝେ କରେ ସାବନା ଦିତେନ । ଆମାର ଏହି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟାଇ ସେଇ ତୋର ସବ ଚେଯେ ଡାଳ ଲାଗତ । ଆମାର ପିଠେ ଅହାରେ ଦାଗଗୁଲୋଯ ତେଣ ମାଲିଶ କରେ ଦିତେ ଦିତେ କତଦିନ ତୋର ଚୋଥ ଦିଯେ ଅଞ୍ଚର ନଦୀ ବୟେ ଗେଛେ !

ସଥନ ଥାର୍ଡ କ୍ଲାଶେ ଉଠିଲୁମ, ତଥନ ବୋଧ ହୟ ମାଘେର ଜିମେଇ ବାବା ଆମାୟ ଚତୁର୍ବୀ କରେ' ଫେଲିଲେନ, ଅର୍ଥାଂ ବିଯେ ଦିଯେ ଦିଲେନ । ଆମି 'କଟିଦେଶ ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବକ' ନାମ ଓଜର ଆପଣି ଦେଖାତେ ଲାଗଲୁମ, କିନ୍ତୁ ମାଘେର ଆଦାଲତେ ଓ ତୋର ଅଞ୍ଚଙ୍ଗଲେର ଏକାଲଭିତ୍ତିତେ ଆମାର ସମସ୍ତ ଓଜ୍ଞର ବାତିଲ ଓ ନାମଙ୍କୁର ହୟେ ଗେଲ ! କି କରି, ସଥନ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ହୟେ ଗେଲ, ତଥନ ତ ଆର କଥାଇ ନାହିଁ । ତା ଛାଡା, କନେ'ଟି ମଦ ଛିଲ ନା, ଆଜକାଳକାର ବାଜାରେ ପାଡ଼ାଗୁହେ ଶୁକ୍ରମ କନେ' ଶ'ରେ ଏକଟି ମେଲେ ନା । ବୟସଓ ବାର ତେର ହୟେଛିଲ । ଐ ବାର ତେର ବଛରେ' କିଶୋରୀଟିକେଇ ମା ନାକି ସୋମିଥ ମେଯେ ଦେଖେ ବଡି କରିବାର ଜଣେ ଉଠେ ପଡ଼େ ଲେଗେଛିଲେନ ! ଆମାର ଓ ବୟସ ତଥନ ଉନିଶେର କାହାକାହି, ଏତେହି ନାକି ମେଯେମହଲେ ମାକେ କତ କଥା ଶୁନତେ ହୋଇ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ କନେ' ବୌ ଏକଟି ପୁଣ୍ଡିଲିରଇ ମତ ଜଡ଼ମଡ଼ ହୟେ ତାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକଟି କୋଣେ ଚୁପ କରେ' ବସେ' ଥାକୁତ । ନବବଧୁଦେଇ ନାକି ଚୋଥ ଭେଡ଼େ ଚାଇତେ ନେଇ, ତାଇ ସେ ପ୍ରାଯଇ ଚୋଥ ବୁଝେ ଥାକୁତ । କିନ୍ତୁ ଅନବରତ ଚୋଥ ବୁଝେ ଥାକା, ସେଓ ସେ ଏକ ବୀଭଂସ ବାପାର,

জিজ্ঞেস বেদন

তাই সে দু-একবার অন্তের অলঙ্ক্ষে ডয়-চকিত দৃষ্টিতে চারিদিকে
তাকিয়ে নিত, যদি তার এই বেহায়াপণা কেউ দেখে ফেলে,
তা হ'লেই গহাভারত অন্তকু আৱ কি ! আমাকে দেখলে ত
আৱ কথাই নেই, নিজেকে কাছিমেৰ মত তৎক্ষণাং সাড়ী
ওড়না প্ৰভৃতিৰ ভিতৰ ছাপিয়ে ফেলত । তখন একজন প্ৰকাণ
অজ্ঞসৰ্বিশ্ব লোকেৱ পক্ষেও বলা দুঃসাধ্য হয়ে উঠত, ওটা
মাঝৰ, না কাপড়েৱ একটা বৌচকা ! তবে এটা আমাৱ দৃষ্টি
এড়াত না যে, আমি অন্তদিকে চাইলেই সে তাৱ বেনাৱসী
সাড়ীৰ ভিতৰ থেকে চুৱি কৱে' আমাৱ দিকে চেয়ে দেখত,
কিন্তু আমি তাৱ দিকে চাইতে না চাইলেই সে সঁটান् চোখ
ছটোকে বুঁজে ফেলে গঞ্জীৰ হয়ে বসে থাকত, যেন আমাৱ
দেখবাৱ তাৱ আদৌ গৱজ নাই । আমি মুখ টিপে হাসতে
হাসতে পালিয়ে এসে বাড়ীময় উচ্চেঃস্থৰে বউএৱ লজ্জাহীনতাৱ
কথা প্ৰকাশ কৱে' ফেলতুম । 'মা ত হেসেই অশ্বিৱ । বলতেন,
"হাৱে, তুই কি জনম এই রুকম ক্ষ্যাপাই থাকবি ?" আমাৱ
ভগিনীলি কিন্তু কিছুতেই ছাড়বাৱ পাবৈ নন, তাহা বউএৱ
কাছে বীভিমত কৈফিয়ৎ তলব কৱতেন । সে বেচাৱিৰ
তখনকাৱ বিপদটা ভেবে আমাৱ খুব আমোদ হোত, আমি হেসে
লুটোপুটি যেতুম । যাহোক, এ একটা ধেলা মন্দ লাগছিল না ।
কৰে আমি বুঝতে পাৱলুম, কিশোৱী কনে' আমায় ভালবাসতে
আৱজ্ঞা কৱেছে । আমি কিন্তু পাৱতপক্ষে তাকে আলাতন-

‘ବିତ୍ତର ବେଦନ୍

କରତେ ଛାଡ଼ିବୁ ନା । ଆମାର ପାଗଲାମିର ଭୟେ ମେ ବେଚାଯି
ଆମାର ମଙ୍ଗେ ଚୋଥୋଚୋଥି ଚାହିତେ ପାରିବ ନା, କିନ୍ତୁ ଦରଜାର ଫାକ
ଦିଯେ ମେ ସେ ଯେ ଆମାର ପାନେ ତାର ପଟଳଚେରା ଚୋଥ ଦୁଟୀର ଭାସା ଭାସା
କରଣ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଯେ ହାଜାର ବାର ଚେଯେ ଦେଖିବ, ତା ଆମି ସ୍ପଷ୍ଟତି ବୁଝିବେ
ପାରିବୁମ, ଆର ଗୁଣ ଗୁଣ ସ୍ଵରେ ଗାନ ଧରେ’ ଦିତୁମ,—

“ମେ ଯେ କରଣ ଜାଗାଯ ସକରଣ ନୟାନେ,
କେନ, କି ବଲିତେ ଚାଯ, ନା ବଲିଯା ଯାଯ ମେ ।”

କ୍ରମେ ଆମାରଙ୍କ ଭାଲବାସା ଏହି ଛେଲେମିର ମଧ୍ୟେ ଦିଯେ ଏକ
ଆଧୁଟୁ କରେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିବେ ଲାଗଲ । ତାରପର ପରୀକ୍ଷା ନିକଟ
ଦେଖେ ଶ୍ରବ୍ନାକାଞ୍ଚି ପିତା ଆମାର ଆର ବାଡ଼ିତେ ଥାକା ନିରାପଦ
ବିବେଚନା କରଲେନ ନା । ଆମି ଚ’ଲେ ଆସାର ଦିନେ ଆର ଜ୍ୟାଠାମି
ଦିଯେ ହଦୟ ଲୁକିଯେ ରାଖିବେ ପାରିନି । ହାସିବେ ଗିଯେ ଅଛିଜୁଲେ
ଗଣ୍ଡଲ ପ୍ରାବିତ କରେଛିଲୁମ । ସଜୁଲ ନୟନେ ତାର ହାତ ଦୁଟୀ ଧ’ରେ
ବ’ଲେଛିଲୁମ, ‘‘ଆମାର ସକଳ ଦୁଷ୍ଟୋମି କ୍ଷମା କରୋ ଲକ୍ଷ୍ମୀଟି, ଆମାଯ
ମନେ ରେଖୋ’’ । ମେ ମୁଖ ଫୁଟେ କିଛୁ ବଲିବେ ପାରିଲେ ନା, କିନ୍ତୁ ତାର
ଏ ଚୋଥେର ଜଳଇ ଯେ ବଲେ ଦିଲେ ମେ ଆମାଯ କତ ଭାଲବେସେ
ଫେଲେଛେ । ଆମି ଛେଡେ ଦିବାର ପର ମେ ବିହାନାୟ ଉପୁଡ଼ ହୟେ ପଡ଼େ
ଅବ୍ୟକ୍ତ ସ୍ଵରେ କୋନାଟିକେ ଲାଗଲ । ଆମି ଚୋଥେ କୁମାଳ ଚେପେ କୋନ
ମରକମେ ନିଜେର ଦୁର୍ବଲତାକେ ସମ୍ବନ୍ଧ କରେ ଫେଲିଲୁମ । କେ ଜ୍ଞାନତ,
ଆମାର ମେହି ପ୍ରଥମ ସଂଭାବଣାଇ ଶେଷ ବିଦ୍ୟା-ମନ୍ଦ୍ରାବଣ—ଆମାର ମେହି
ପ୍ରଥମ ଚୁମ୍ବନାଇ ଶେଷ ଚୁମ୍ବନ ! କାରଣ, ଆମ ତାକେ ଦେଖିବେ ପାଇନି ।

ରିକ୍ଟେର ବେଦନ

ଆମି ଚଲେ ଆସବାର ମାସ ଛହି ପରେଇ ପିତାଙ୍ଗୟେ ସେ ଆମାଯ ଚିରଜନମେର ମତ କାନ୍ଦିଯେ ଚଲେ ଯାଏ । ପ୍ରଥମ ସଥନ ସଂବାଦଟା ପେଲୁମ, ତଥନ ଆମାର କିଛିତେଇ ବିଶ୍ଵାସ ହଲ ନା । ଏତ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଦିଯେ ସେ ଆମାର ଚଲେ ଯାବେ ? ଆମାର ଆହତ ପ୍ରାଣ ଚୀଏକାର କରେ କାନ୍ଦତେ ଲାଗଲ, ‘ନା ଗୋ ନା, ସେ ମରତେଇ ପାରେ ନା, ସ୍ବାମୀକେ ନା ଜାନିଯେ ସେ ଏମନ କ’ରେ ଚଲେ ଯେତେଇ ପାରେ ନା । ସବ ଶକ୍ତି ହୟେ ତୋମାର ବିକଳକେ ମିଥ୍ୟା କଥା ଜାନିଯେଛେ ।’ ଆମି ପାଗଲେର ମତ ରାବେଯାଦେର ବାଡ଼ୀ ଗିଯେ ହାଜିର ହଲୁମ । ଆମାଯ ଦେଖେ ତାଦେର ପୁରାଣୋ ଶୋକ ଆବାର ନୃତନ କରେ ଜେଗେ ଉଠିଲ । ବାଡ଼ୀ-ମମ ଏକ ଉଚ୍ଚ କ୍ରମନେର ହାହାକାର ରୋଲ ଆମାର ହଦୟେ ବଜ୍ରେର ମତ ଏସେ ବାଜଲ । ଆମି ମୁର୍ଛିତ ହୟେ ପଡ଼ିଲୁମ ।—ଓଗୋ, ଆର ତାର ମୌନ ଅଞ୍ଜଳ ଆମାର ପାଷାଣ ବକ୍ଷ ସିନ୍ଧ କରୁବେ ନା ? ଏକଟି କଥା ଯେ ବଲତେ ପାରେନି ସେ !, ସେ ଯାବେ ନା, କଥିଥିନୋ ଯାବେ ନା । “ହାୟ ଅଭିମାନିନି ! ଫିରେ ଏସ ! ଫିରେ ଏସ !”

ସେ ଏଲ ନା, ସଥନ ନିରୁମ ରାତ୍ରିର, କେଉ ଜେଗେ ନେଇ, କେବଳ ଏକଟା ‘ଫେର’ ‘ଫେଉ ଫେଉ’ ଚୀଏକାର କରେ, ଆମାର ବକ୍ଷେର ସ୍ପନ୍ଦନ ଦ୍ରତ୍ତର କ’ରେ ତୁଳଛିଲ, ତଥନ ଏକବାର ତାର ଗୋରେର ଉପର ଗିଯେ ଉପୁଡ଼ ହୟେ ପଡ଼ିଲୁମ,—“ରାବେଯା ! ପ୍ରିୟତମେ ! ଏକବାର ଉଠ, ଆମି ଏସେଛି, ସକଳ ଦୁଷ୍ଟୀ ଛେଡେ ଏସେଛି । ଆମାର ସାରା ବକ୍ଷ ଜୁଡ଼େ ଯେ ତୋମାରଙ୍କ ଆଲେଖ୍ୟ ଔକା ତାଇ ଦେଖାତେ ଏହି ନିଭୃତ ଗୋରହାନେ ନୀରବ ଶାମିନୀତେ ଏକା ଏସେଛି । ଉଠ, ଅଭିମାନିନି

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ରାବେଯା ଆମାର, କେଉଁ ଦେଖିବେ ନା, କେଉଁ ଜାନିବେ ନା ।” କବର ଧ’ରେ ସମ୍ପତ୍ତି କୌଣସି କାନ୍ଦଲୁମ୍ ରାବେଯା ଏଲ ନା । ଆମାର ଚାରିଦିକେ ଏକଟା ଘୂଣିବାୟୁ ହଜ୍ଜ କରେ କେମେ ଫିରିତେ ଲାଗଲ, ଛୋଟ ଶିଉଳୀ ଗାଛ ଥେକେ ଶିଶିରସିଙ୍ଗ ଫୁଲ ଖଲୋ ଆମାର ମାଥାଯ ବରେ ପଡ଼ିତେ ଲାଗଲ । ଓ ଆମାର ରାବେଯାର ଅଞ୍ଚବିନ୍ଦୁ, ନା କାନ୍ଦର ସାନ୍ତ୍ଵନା ? ଦୁ ଏକଟା ଧ’ମେ-ଷାଓୟା କବରେ ଦପ୍ଦପ୍ କରେ ଆଲେଯାର ଆଲୋ ଅଲେ ଉଠିତେ ଲାଗଲ । ଆମି ଶିଉରେ ଉଠଲୁମ । ତଥନ ତୋର ହୟେ ଗେଛେ । ଏକଟା ଦୀର୍ଘଶାସ ଫେଲେ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ତାର କବରେର ମାଟି ଯେଥେ ଆବାର ଛୁଟେ ଏଲୁମ ବର୍କମାନେ । ହାୟ, ମେ ତ ଚଲେ ଗେଲ, କିନ୍ତୁ ଆମାର ପ୍ରାଣେ ଶୁଭିର ଯେ ଆଶ୍ରମ ଜ୍ଞେଲେ ଗେଲ ମେ ତ ଆର ନିବଲ ନା । ମେ ଆଶ୍ରମ ଯେ କ୍ରମେହି ବେଡ଼େ ଚଲେଛେ, ଆମାର ବୁକ ଯେ ପୁଡ଼େ ଛାରଥାର ହୟେ ଗେଲ ! ଏଇ ପ୍ରାଣ-ପୋଡ଼ାନୋ ଶୁଭିର ଆଶ୍ରମ ଛାଡ଼ା ଏକଟା କୋନ ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ଯେ ମେ ରେଖେ ଯାଇ ନି, ଯା’ତେ କରେ ଆମାର ପ୍ରାଣେ ଏତୁକୁ ସାନ୍ତ୍ଵନା ପେତୁମ ।

ମେହି ଯେ ଆଶାତ ପେଲୁମ, ତାତେହି ଆମାର ବୁକେର ପାଞ୍ଜର ଭେଦେ ଚର୍ଚ ବିଚର୍ଚ କରେ ଦିଲ । ଆମି ଆର ଉଠିତେ ପାରଲୁମ ନା ।

(ୟ)

“ଦିନ ଯାୟ, ଥାକେ ନା । ଆମାରଓ ନୀରସ ଦିନ ଖଲୋ କେଟେ ବେତେ ଲାଗଲ କୋନ ରକମେ । କ୍ରମେ ଫାଟ୍ କ୍ଳାଶେ ଉଠଲୁମ । ତଥନ ଅନେକଟା ଶଧରେଛି । ଇତିମଧ୍ୟ ବର୍କମାନ “ନିଉ ଫୁଲ” ଉଠେ

ରିକ୍ଟେର ବେଦନ

ସାମ୍ଯାୟ, ତା ଛାଡ଼ା ଅନ୍ତ ଜୀବିଗୀଯ ଗେଲେ କତକଟା ପ୍ରକତିଶ୍ଵ ହତେ
ପାରବ ଆଶାୟ, ଆମି ରାଣୀଗଙ୍ଗେ ଏମେ ପଡ଼ିତେ ଲାଗଲୁମ । ଆମାଦେର
ଭୂତପୂର୍ବ ହେତୁ ମାଟ୍ଟାର ରାଣୀଗଙ୍ଗେର 'ସିଯାରମୋଳ' ରାଜ କୁଳେର ହେତୁ
ମାଟ୍ଟାରି ପଦ ପେରେଛିଲେନ । ତୋର ପୁରାଣେ ଛାତ ବଲେ ତିନି
ଆମ୍ୟ ସ୍ନେହେର ଚକ୍ର ଦେଖିତେ ଲାଗଲେନ, ଆମିଓ ପଡ଼ା ଲେଖ୍ୟ
ଏକଟୁ ମନ ଦିଲୁମ । କିନ୍ତୁ ଇତିମଧ୍ୟେ ଆର ଏକଟା ବିଆଟ ବେଦେ
ଗେଲ, ଆମାର ଆବାର ବିଯେ ହୟେ ଗେଲ ! ତୁମି ଶୁଣେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ହବେ, ଆମି ଏ ବିଯେତେ କୋନ ଉଜ୍ଜର ଆପଣି କରିନି । ତଥନ
ଆମାର ମଧ୍ୟେ ମେ ଉତ୍ସାହ, ମେ ଏକଞ୍ଚିଯେମି ଆର ଛିଲ ନା ।
ରାବେଯୋର ମୃତ୍ୟୁର ସମେ ସମେ ଆମି ଫେନ ଏକେବାରେଇ ପରନିର୍ବଳୀଳ
ବାଲକେର ମତ ହୟେ ପଡ଼େଛିଲୁମ । ଯେ ଷା ବଲ୍ତ ତାତେଇ ଉଦ୍ଦାସୀନେହୁ
ମତ 'ହା' ବଲେ ଦିତୁମ । କୋନ ଜିନିଷ ତଣିରେ ବୁଝିବାର ବା ନିଜେର
ସାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା ଯେନ ତଥନ ଆମାର ଆଦୌ
ଛିଲ ନା । ଆମାର ପାଗଲାମି, ହାସି ସବ ଶୁକିଯେ କାଠ ହୟେ
ଗିଯେଛିଲ । ଏଇ ସବ ଦେଖିବେ ବୋଧ ହୟ ମା ଆମାର ଆବାର ବେ'
ଦେବାର ଜଣେ ପାଗଲ ହୟେ ଗିଯେଛିଲେନ । ତା ଛାଡ଼ା ଆମି ଆରଓ
ଭେବେଛିଲୁମ, ହୟତ ଏଇ ନବୋଢାର ମଧ୍ୟେଇ ଆମାର ରାବେଯାକେ
ଫିରେ ପାବ, ଆର ତାର ସ୍ନେହକୋମଳ ମ୍ପର୍ଶ ହୟତ ଆମାର ବୁକେମୁ
ଦୀକ୍ଷଣ ଶୋକ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟେ ଶାନ୍ତି ଆନ୍ତେ ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ହାୟ !
ଯାର ଜୀବନ ଚିରକାଳଇ ଏଇ ରକମ ବିବାଦମୟ ହବେ ବ'ଲେ, ବିଧାତାର
ମନ୍ତ୍ରୟ ବହିତେ ଲିଖିତ ହୟେ ଗେଛେ, ତାର 'ମରି' ଓ 'ଶୋକର' ଭିନ୍ନ

জিতেন্দ্র বেদন্ত

‘নাশ্বগতি’। তার কপাল চিরদিনই পুড়বে। নববধূ সখিনা দেখতে শুন্তে মন্দ নয়, তাই বলে’ ডানাকাটা পরীও নয়; আর আমার নিজের চেহারার গুণ বিচার না করে’ ওরুকম একটা পরীর কামনা করাও অস্থায় ও ধৃষ্টতা। গুণও আমার তুলনায় অনেক বেশী, সে সব বিষয়ে কোথাও খুঁৎ ছিল না। আজ ফালকার ছোকরারা নিতান্ত বেহোয়ার মত নিজে বৈ পসন্দ ক’রে আসেন। নিজের শরীর যে আবলুস কাঠের চেয়েও কাল বা কেদ কাঠের চেয়েও এব্ডো থেব্ডো, সে দিকে দৃষ্টি নেই, কিন্তু বৌটির হওয়া চাই দস্তর মত দুধে আলতার রং, হরিণের মত নয়ন, অস্ততঃ পটলচোরা ক্ষ চাই-ই, সিংহের মত কটিদেশ, ঠাদের মত মুখ, কোকিলের মত কষ্টস্বর, রাজহংসীর মত গমন; রাতুল চরণ কমল,—কারণ মানবক্ষেত্রের সময় যদি ‘দেহি পদপল্লবম্ উদারম্’ বলে’ তাঁর চরণ ধরে’ ধৱা দিতে হয়, আর সেই যে চরণ যদি God forbid (খোদা না করেন) গদাধরের পিসৌর ঠ্যাংএর মতই শক্ত কাঠপারা হয়, তাহ’লে বেচারারা একটা আরাম পাওয়া হ’তে যে বক্ষিত হয়, আর বেজায় রসভঙ্গও হয়। তৎসঙ্গে আরো কত কি কবি প্রসিদ্ধির চিজবস্তু, সে সব আমার আর এখন ইয়াদ নেই। এই সব বোকারা ভুলেও ভাবে না যে, মেয়েগুলো নিতান্ত সতীলক্ষ্মী গোবৈচারার জাত হলেও তাদেরও একটা পসন্দ আছে। তারাও ভাল বর পেতে চাব। আমরা যত সব পুরুষ মাহুষ বেজায় স্বার্থপর বলে’ তাদের কোন

ରିସ୍ଟେନ୍ ବେଦନ୍

କଷ୍ଟ ଦେଖେଓ ଦେଖିନେ । ମେଘଦେର “ବୁକ ଫାଟେ ତ ମୁଖ ଫୋଟେ ନା” ତାବ ଆମି ବିଲକୁଳ ନା ପସନ୍ଦ କରି । ଅନ୍ତଃ ଯାର ସହେ ସାରା ଜୀବନଟା କାଟାତେ ହବେ, ପରୋକ୍ଷେଓ ଯଦି ତାର ସହକେ ବେଚାରୀରା କିଛୁ ବଲାତେ କଇତେ ନା ପାଇଁ, ତବେ ତାଦେର ପୋଡ଼ାକପାଲୀ ନାମ ସାର୍ଥକ ହେଁବେ ବଲାତେ ହବେ । ଥାକୁ, ଆମାର ମତ ଚନ୍ଦ୍ରପୁଣ୍ଡିର ଏ ସବ ଚେଲୋ କଥାୟ ବିଜ୍ଞ ସମାଜ କେହାର ତ କରବେନାହିଁ ନା, ଅଧିକଞ୍ଜ ହୃଦ ଆମାର ମନ୍ତ୍ରକ ଲୋମଶ୍ତ୍ର କରେ ତାତେ କୋନ ବିଶେଷ ପଦାର୍ଥ ତେଲେ ଦିଯେ ତାଦେର ସୀମାନାର ବାଇରେ ତାଡ଼ିଯେ ଦିବେନ । ଅତଏବ ଆମି ନିଜେର କଥାଟି ବଲେ ଯାଇ ।

“ନବ-ପରିଣୀତା ସଥିନାର ଏ ସବ ଶ୍ରେଣ୍ଟାକା ସହେଓ ଆମି ତାକେ ଡାଳବାସତେ ପାରଲୁମ ନା । ଅନେକ ‘ରିହାର୍ଟାଲ’ ଦିଲୁମ, କିଛୁତେହି କିଛୁ ହୋଲ ନା । ହଦୟ ନିୟେ ଏ ଛିନିମିନି ଖେଳାର ଅଭିନୟ ଯେନ ଆର ଭାଲ ଲାଗ୍ଛିଲ ନା । ତା ଛାଡ଼ା ତୁମି ବ’ଲେ ହସ୍ତ ତ ବିଦ୍ୟାସ କରବେ ନା, ରାବେଯା ଯେନ ଆମାର ହଦୟ ଜୁଡ଼େ’ ରାଣୀର ମତ ସିଂହାସନ ପେତେ ବସେଛିଲ, ସେଥାନେ ଅନ୍ତର କାଙ୍କର ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଛିଲ ନା । ଏକନିଟ ପ୍ରେମେ ଯାହୁଯକେ ଏତଟା ଆଶ୍ରାହାରା ଯଦି ନା କ’ରେ ଫେଲ୍ତ ତବେ ‘କାର୍ଯ୍ୟସ’ ‘ମଜମୁ’ ହୟେ ଲାବଲୀର ଜନ୍ମ ଏମନ କରେ ବନେ, ପାହାଡ଼େ ଛୁଟେ ବେଡ଼ାତ ନା, ଫରହାଦେର ଓ ରୁକମ ପରିଣାମ ହ’ତ ନା । ସଥିନା କତ ବ୍ୟଥା ପାଞ୍ଚେ, ବୁଝାତେ ପାରତୁମ, କ ନୁ ହାୟ, ବୁଝେଓ କିଛୁ କରୁତେ ପାରତୁମ ନା । ବିବାହିତା ପତ୍ନୀର ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ଅବହେଲା ଆମାର ବୁକେ କାଟାର ମତ ବିଧିଛିଲ ! ମା କୁଣ୍ଡ ହ’ଲେନ, ବୋନେରା ବଉକେହି

ବିଟକ୍ରମ ସେନ

ଦୋଷୀ ସାଧ୍ୟତା କ'ରେ, ତାଲିମ କରତେ ଲାଗ୍ଜଳ । କିନ୍ତୁ କୋଣାରି
କି ଫାକ ର'ଘେ ଗେଲ 'ଜାନି ନା, କିଛୁଠେଇ ତାର ହଦୟେର ନଷ୍ଟେ
ଆମାର ହଦୟେର ଯିଶ ଥେଲ ନା । ମେ କେବେ ମାଟୀ ଭିଜିଯେ ଦିଲେ,
ତବୁ ଆମାର ମନ ଭିଜଳ ନା । ଅନ୍ତଶୋଚନାର ଓ ବାକ୍ୟାଜଳାର
ସ୍ତରଣାୟ ବାଡ଼ୀ ଛେଡେ ପାଲିଯେ ଏଲୁମ । ରାବେଦ୍ରା ଆମାର ଏକେ ଯେ
ଆସାନ କରେ ଗିଧେଛିଲ, ତାଇ ମଟିତେ ପାରଛିଲୁମ ନା, ତାର ଉପର
—ହା ଥୋଦା, ଏକ କରଲୁମ ନିତାଙ୍କ ଅର୍କାଚୌନେର ମତ ? ଏ
ହତଭାଗିନୀର ଝାବନ କେନ ଆମାର ନଷ୍ଟେ ଏମନ କରେ ଜର୍ଦିଯେ
ଫେଲିଲୁମ ? ଅମ୍ଭା ଏହି ବୁଦ୍ଧିକ ସ୍ତରଣା କାଟାର ଛୁଟିର ମତ ଆମାର
ଆଗେକାର ଆସାନ୍ତାଯ ଥୋଚା ମାରତେ ଲାଗ୍ଜଳ । ଆମି ପାଗଳ
ହୁଁ ଥାବାର ମତ ହଲୁମ । ଏହା ମଧ୍ୟେ ରାଣୀଗଙ୍କେ ଏମେ ‘ଟେଷ୍ଟ୍ ଏକଜା-
ମିନେଶନ’ ଦିଲୁମ । ମନସ୍ତ ବଢ଼ିର ହଟୁମୋଳେ କାଟିଯେଛି । ପାଶ
କରିବ କୋଥେକେ ? ଆଗେକାର ମେ ଚରି ବିଦ୍ୟାଯ ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଛିଲ
ନା,—ଅର୍ଥାଂ ଏଥିର ସାଫ ବୁଝିତେ ପାଞ୍ଚିଛ ଯେ, (ଟେସ୍ଟେ ଏଲାଟ) ଇଂଇନ୍,
ଶୁତରାଂ ପ୍ରଟା ଉଲ୍ଲେଖ କରା ନିଷ୍ପର୍ଯ୍ୟୋଜନ । ଏହି ଶୁଭସଂବାଦ ବାବାର
କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହବା ମାତ୍ର ତିନି କିଞ୍ଚିଦଧିକ ଏକ ଦିଲ୍ଲା କାଗଜ ଖରଚ
ବ'ରେ ଆମାୟ ବିଚିତ୍ର ସଞ୍ଚାରଣେର ଉପସଂହାରେ ଜାନିଯେ ଦିଲେନ ଯେ,
ଆମାର ମତ କୁପୁତ୍ରରେର ଲେଖା ପଡ଼ା ଈର୍ଥାନେଇ ଥତମ ହବେ ତା ତିନି
ବହ ପୂର୍ବେଇ ଅନ୍ତାଜ କରେ ରେଖେଛିଲେନ,—ଅନର୍ଥକ ଏକ ରାଶ
ଟାକା ଜଲେ କେଲେ ଦିଲେନ ଇତ୍ୟାଦି । ଆମାର ଜାନଟା ତେବେରକ୍ତ
ହୁଁ ଉଠିଲ । “ଦୁର୍ଜୋର” ବଲେ ଦଫ୍ତର ଗୁଟାଲୁମ । ପରେ, ଯା ମନେ

ରିଟେର୍ ସେନ୍

ଆମତେ ଲାଗ୍ଜଲ ତାହି କ'ରତେ ଲାଗ୍ଜଲୁମ । ଲୋକେ ଆମାୟ ବହରମ-
ପୁର ଗାବାର ଜଣ୍ଠ ବିନା ଫି-ତେ ଯେତେ ଉପଦେଶ ଦିତେ ଲାଗ୍ଜଲ ।
ଆମି ତାଦେବ କଥାୟ ‘ଡ୍ୟାମକେସାର’ କ'ରେ, ଦିନରାତ୍ର ମୌ ହସେ
ଏଟିଲୁମ । ତୁ’ ଚାର ଦିନ ସତିତେ ମହିତେ ଶେଯେ ଏକଦିନ ବୋଡ଼ିଂ
ପ୍ରାରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ଟ୍ ନଶାଟି ଶ୍ରବନ୍ଧଗେ ଆମାୟ ଅନ୍ଧଚକ୍ର ଦିଯେ ବିଦ୍ୟାୟ
ଦିଲେନ । ଦାମି ଫେର ନନ୍ଦମାନେ ଚଲେ ଏଲୁମ । ଆମାଦେଇ ଛାତ୍ର-
ଶକ୍ତିଲେବ କୃତପୂର ପ୍ରାଦୃଷ୍ୟ ଆମାର ମାଦରେ ବରଣ କରେ’ ନିଲ ।
ପାହା ମନ କୁଣେ ଆମାର ଶ୍ରଜା ପୁର କ'ରିଲେନ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଖବର ଏଲ, ମଧ୍ୟିନା ଆମାର ନିଷ୍ଠବ ଉପହାସ କରେ’ ଅଜାନାର ରାଜ୍ୟ
ଚଲେ ଗୋଟିଏ । ଗରବାର ମମ୍ମେ ନାକ୍ତ ହତ୍ତାଗିନୀ ଆମାର ମାତ୍ର
ପାହିଛେର ଚବଣ ଧୂଲୋର ଛଟେ କେବେହେ, ଆମାର ଢେଡା ପୁରାଣେ
ଏକଟା ଫଟୋ ପୁକେ ଧ'ରେ ମରେହେ । କୁମେହ ଆମାର ବାତା କମା
ହିତେ ଲାଗ୍ଜଲ । ଆରୋ ତୟ ମାମ ପରେ ନା-ଓ ଚଲେ ଗେଲେନ । ଆମି
ହୁଣ ଅଟୁହାଦି ହେମେ ବୋତଲେର ପର ବୋତଲ ଉଡା’ତେ ଲାଗ୍ଜଲୁମ ।
ହୁରପର ଶ୍ରବନ୍ଧଗେ ପଟ୍ଟିନେ ଏମେ ମେଦିଯେ ପାଡିଲୁମ ବୋଗ କେଦାରନାଥ
ଏଲେ ! ଆର ଏକ ମାମ ଜଳ ଦିତେ ପାର ଭାଇ ?

মেহের-মেগার।

ମେହେର-ନେଗାର ।

[କ]

ବିଲମ୍ ।

ଦୀଣି ବାଜୁଛେ ଆର ଏକ ବୁକ କାନ୍ଦା ଆମାର ଶୁମ୍ବରେ ଉଠୁଛେ !
ଆମାଦେର ଛାଡ଼ାଛାଡ଼ି ହ'ଲ ତଥନ, କଥନ ବୈଶାଖେର 'ଶ୍ରମୋଟ୍-ଭରା
ଉଦ୍‌ଦୟ-ମଦିର ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ବେଦନାତୁର ପିଲୁ-ବାରୋଯା ରାଗିଣୀର କ୍ଳାନ୍
କାନ୍ଦା ଝାପିଯେ ଝାପିଯେ ବେଙ୍ଗାଚିଲ । ଆମାଦେର ଦୁଇନାରଇ ସେ ଏବ-
ବୁକ କ'ରେ ବ୍ୟଥା, ତାର ଅନେକଟା ପ୍ରକାଶ ପାଞ୍ଚିଲ ଓ ସରଳ-ବାଣେର
ବାଁଶାର ଶ୍ଵରେ । ଉପୁଡ଼-ହୟେ-ପଡ଼େ-ଥାକା ସମସ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୟଦାନଟାର
ଅଳ୍ପେ ପାଶେ ପଥ ହାରିଯେ ଗିଯେ ତାରଟ ଉଦ୍‌ଦୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠନି ଘୁରେ
ଗର୍ବାଚିଲ ! ଦୁଷ୍ଟ ଦୟିତକେ ଥୁଁଜେ ଥୁଁଜେ ବେଚାରା କୋକିଲ ଯଥନ
ହୟରାନ୍ ପେରେଶାନ୍ ହୟେ ଗିଯେଛେ ଆର ଅଶାନ୍ ଅଞ୍ଚଗୁଲୋ ଆଟ୍ଟିକେ
ରାଧିବାର ବ୍ୟଥ ଚେଷ୍ଟାଯ ବାରଦ୍ଵାର ଚୋଥ ଦୁଟୋକେ ହ'ମେ ସ'ମେ କଲିଜାର
ମତ ରକ୍ତ-ଲୋହିତ କ'ରେ ଫେଲେଛେ, ତଥନ ତଙ୍ଗୀ କୋରେଲିଟା ତାର
ଶ୍ରଣ୍ଗୀକେ ଏହି ବ୍ୟଥା ଦେଓଯାର ବ୍ୟଥାଯ ବୌଧ ହୟ ବାନ୍ଦବିକଟି ବ୍ୟଥିତ
ହୟେ ଉଟେଛିଲ,—କେନନା ତଥ୍ୟନାଇ କଲାମୋଚାର ଆମ ଗାଛଟାର

বিক্রের বেদন্ত

আগুড়ালে কচি আমের থোকার আড়ালে থেকে মুখ বাঁড়িয়ে
সকৌতুকে সে কুকু দিয়ে উঠল, ‘কু—কু—কু’। বেচারা আন্ত
কোকিল তখন কুকুকষ্টে তার এই পাওয়ার আনন্দটা জানাতে
আকুলি বিকুলি করে চেঁচিয়ে উঠল ; কিন্তু ডেকে ডেকে তখন
তার গলা বসে’ গিয়েছে তবু অশোক গাছে থেকে ঐ ভাঙা
গলাতেই তার যে চাপা বেদনা আটকে আটকে ঘাঁচিল, তারই
আঘাত থেয়ে সাঁবোর বাতাস ঝিলম্ব তীরের কাশের বনে মুহু-
মুহুঃ কাপন দিয়ে গেল।

আমি ডাক দিলুম, “মেহের-নেগার !” কাশের বন্টা
তার হাজাৰ শুভশীষ দুরিয়ে বিজ্ঞপ কৰলে, “...আ...ৱু !”
ঝিলমের ওপারের উচু চৰে আহত হয়ে আমাৱড় আহ্মান কেঁদে
ফেললে, আৱ সে কুকুশাসে ফিরে এসে এইটুকু বলতে পাৰলে,
“মেহেৱ—নেই—আৱ !”

পশ্চিমে সূর্যের চিতা জল্ল এবং নিবে এল। বাঁশীৰ কাদন
দাম্বলো। মলম্ব-মাক্ষত পাকল বনে নাম্বলো বড় বড় শাস
ফেলে। পাকল বললে ‘উ-হ’—মলম্ব বললে “আ—হ—আঃ !”

আমি বুক কুলিয়ে চুল দুলিয়ে মন্টাকে খুব একচোট বকুনি
দিয়ে আনন্দ-ভৈৱী আলাপ কৰতে কৰতে ফিরলুম—আমাৱ
মত অনেক হতভাগারাই ঐ ব্যথা-বিজড়িত চলাৰ পথ ধৰে।
এমন সাধা গলাতেও আমাৱ শুরটাৱ কলতান শধু হোচ্ট থেয়ে
থেঁৰে লজ্জায় মৱে’ ঘাঁচিল। আমাৱ কিন্তু লজ্জা হচ্ছিল না।

କିମ୍ବା କେନ୍ଦ୍ର

ଆମାର ବକୁ ତାନପୁରାଟୀ କୋଲେ କରେ' ତଥନ ଶ୍ରୀରାଗ ଡାଙ୍ଜଛେନ ଦେଖିଲୁମ । ତିନି ହେସେ ବଲିଲେ, “କି ଯୁମୋଫ୍ ! ଏହି ଆସନ୍ତି ସଙ୍କ୍ୟା ବୁଝି ତୋମାର ଆନନ୍ଦ-ଭୈରବୀ ଆଲାପେର ସମୟ ? ତୁମି ଯେ ଦେଖିଛି ଅପରିପ ବିପରୀତ !” ଆମାର ତଥନ କାନ୍ଦା ଆସିଛିଲ । ହେସେ ବଲିଲୁମ, “ତାଇ ତୋମାର ଶ୍ରୀରାଗେରଓ ତ ସମୟ ପେରିଯେ ଗେଛେ ।” ସେ ବଲିଲେ, “ତାଇତ ! କିନ୍ତୁ ତୋମାର ହାସି ଆଜି ଏହି କରଣ କେନ,—ଠିକ ପାଥର-କୋଦା ମୂର୍ତ୍ତିର ହାସିର ମତ ହିମ-ଶୀତଳ ଆର ଜମାଟ ?” ଆମି ଉଣ୍ଡେ ଦିକେ ମୁଖ ଫିରିଯେ ଥୁବ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚଲିତେ ଲାଗିଲୁମ ।

ଆଦରିଣୀ ଅଭିମାନୀ ବଧୁର ମତ ସଙ୍କ୍ୟା ତାର ମୁଖଟାକେ କ୍ରମଶହୀ କାଲିପାନା-ଅଂଧାର କରେ' ତୁଲିଛିଲ । ଏମନ ସମୟ କୁଷପକ୍ଷେର ଦ୍ଵିତୀୟ ତିଥିର ଏକ-ଆକାଶ ତାରା ତାକେ ଘିରେ ବଲିଲେ, “ସଙ୍କ୍ୟାରାଣୀ ! ବଲି, ଏତ ମୁଖଭାର କିମେର ? ଏତ ବ୍ୟଞ୍ଜ ହସିଲେ ଲୋ, ଐ—ଚନ୍ଦ୍ରଦେବ ଏଲ ବଲେ' !” ଅପ୍ରତିଭ ବେଚାରୀ ସଙ୍କ୍ୟାର ମୁଖେ ଜୋର କରେ' ହାସାର ସଲଙ୍ଗ-ମଲିନ ଝିରେ ଆଲୋ ଫୁଟେ ଉଠିଲ । ଠାନ ଏଲ ଯନ୍ତ୍ରୋର ମାତାଲେର ମତ ଟଲିତେ ଟଲିତେ, ଚୋଥ ମୁଖ ଲାଲ କରେ' । ଏସେଇ ସେ ଜୋର କରେ' ସଙ୍କ୍ୟାବଧୂର ଆବର ଘୋଷିଟୀ ଥୁଲେ ଦିଲେ । ସଙ୍କ୍ୟା ହେସେ ଫେଲିଲେ । ଲୁକିଯେ-ଦେଖା ବୌଦ୍ଧିର ମତ ଏକଟା ପାଥୀ ବକୁଳ ଗାଛେ ଥେକେ ଲଜ୍ଜାରାଙ୍ଗ ହୟେ ଟିଟ୍କାରୀ ଦିଯେ ଉଠିଲ, ‘ଛି—ଛି !’ ତାରପର ଠାନେ ଆର ସଙ୍କ୍ୟାଯ ଅନେକ ଝଗଡ଼ାବାଟି ହୟେ, ସଙ୍କ୍ୟାର ଚିବୁକ ଆର ଗାଲ ବେହେ ଥୁବ ଥାନିକ ଶିରିର ବର୍ବାର ପର

ବିଟ୍କେର ବେଦନ

ମେ ବେଶ ଖୁସିମନେହି ଆବାରୁ ହାସି-ଥେଲି କରୁତେ ଲାଗୁଳ । କତକ-
ଙ୍ଗଲୋ ବେହୋଯା ତାରା ଛାଡ଼ା ଅଧିକାଂଶକେହି ଆର ଦେଖା ଗେଲ ନା ।

ଆମାର ବିଜନ କୁଟୀରେ ଫିରେ ଏଲୁମ । ଠାନ୍ ଉଠେଛେ, ତାହି ଆର
ପ୍ରଦୀପ ଜାଲିଲୁମ ନା । ଆର, ଜାଲାଲେ ଓ ଦୀପଶିଥାର ଏ ଝାନ ଧୋଯାର
ରାଣ୍ଟା ଆମାର ସରେର ବୁକଭରା ଅନ୍ଧକାରକେ ଏବେବାରେ ତାଡ଼ାତେ
ପାରିବେ ନା । ମେ ଧାକ୍କବେ ଲୁକିଯେ ପାତାର ଆଡ଼ାଲେ, ସରେର
କୋଣେ, ସବ ଡିନିବେରଇ ଆଡ଼ାଲେ; ଛାୟା ହୟେ ଆମାକେ ମଧ୍ୟେ
ରେଖେ ଘୁରିବେ ଆମାରଇ ଚାରିପାଶେ ! ଚୋଥେର ପାତା ପଡ଼ିବେ ନ;
ପଡ଼ିବେ ହଡ଼-ପାବାନେର ମତ ହପ୍-କ'ରେ ଆବାର ମେ ଏମେ ପଢ଼ିବେ—
ଯେହି ଏକଟୁ ମରେ ଯାବେ ଏହି ଦୀପଶିଥାଟା ।—ଓଗୋ ଆମାର
ଅନ୍ଧକାର ? ଆର ତୋମାଯ ତାଡ଼ାବ ନା । ଆଜି ହଟିତେ ତୁମିହି
ଆମାର ସାଥୀ, ଆମାର ବକ୍ର, ଆମାର ଭାଇ !—ବୁକ୍ଲେ ଭାଇ ଅଧିବାର,
ଏହି ଆଲୋଟାର ପେଛନେ ଥାମ୍ଭା ଏତଞ୍ଚଲୋ ବଛର ଘୁରେ ମରିଲୁମ !—

ଆମି ବଲିଲୁମ, “ଓଗୋ ମେହେର ନେଗାର ! ଆମାର ତୋମାକେ
ଚାଇ-ଇ । ନୈଲେ ଯେ ଆମି ବାଁଚିବ ନା !—ତୁମି ଆମାର । ନୈଲେ
ଏତଲୋକେର ମାଝେ ତୋମାକେ ଆମି ନିତାନ୍ତ ଆପନାର ବ'ଳେ
ଚିନିଲୁମ କି କରେ ?—ତୁମିହିତ ଆମାର ସ୍ଵପ୍ନେ-ପାଓଯା ସାଥୀ !—
ତୁମିହି ଆମାର, ନିଶ୍ଚଯିତ ଆମାର !”—ଚଙ୍ଗୁତେ ଚଲିତେ ଥମିକେ
ଦ୍ୱାଦିହେ ସେ ଆମାର ପାନେ ଚାଇଲେ, ପଲାଶ ଫୁଲେର ମତ ଡାଗର
ଟାନାଟାନା କାଜୋଲ-କାଲୋ ଚୋଥ ଦୁଟିର ଗତୀର ଦୃଷ୍ଟି ଦିଯେ, ଆମାର
ପାନେ ଚାଇଲେ । କଲ୍‌ସିଟି-କାଥେ ଏ ପଥେର ବାକେହି ଅନେକକ୍ଷଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ହୟେ ମେ ରଇଲ । ତାରପର ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା,—ତୁମି ପାଗଳ ?” —ଆମି ତୋକ ଗିଲେ, ଏକରାଶ ଅଙ୍ଗ ଭିତର ଦିକେ ଠେଲେ ଦିଯେ ମାଧ୍ୟା ଛୁଲିଯେ, ବଲ୍ଲୁମ, “ହଁ !” ତାର ଆଧିର ସନ୍କଷ୍ଟପଲ୍ଲବ ଗୁଣିତେ ଅଛୁ ଉଥିଲେ ଏଳ ! ତାରପର ମେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚଲେ ଯେତେ ବେତେ ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆମି ତୋମାରହଁ !”

ଏକଟା ଅସଂଗ୍ରହ ଆନନ୍ଦେର ଜୋର ଧାକାଯ ଆମି ଅନେକକଷଣ ମୁଗ୍ଢେ ପଡ଼େଛିଲୁମ । ଚମ'କେ ଉଠେ ଚେଯେ ଦେଖିଲୁମ, ମେ ପଥେର ବାକ ଫିରେ ଅନେକ ଦୂରେ ଚ'ଲେ ଯାଏଛେ ।

ଆମି ଦୌଡୁତେ ଦୌଡୁତେ ଡାକ୍ଲୁମ, “ମେହେର ନେଗାର !” ମେ ଉତ୍ତର ଦିଲ ନା । କଲ୍‌ସିଟାକେ କାଥେ ଭାଡିଯେ ଧରେ ଡାନ ହାତଟାକେ ତେମନି ସନ ଘନ ଛୁଲିଯେ ମେ ଯାଏଛିଲ । ତାରପର ତାଦେର ବାଚୀର ସିଂଡ଼ିତେ ଏକଟା ପା ଥୁରେ ଆମାର ଦିକେ ତିରଙ୍କାର-ଭରା ମଲିନ ଚାନ୍ଦ୍ରୀ ଚେଯେ ଚଲେ ଗେଲ । ଆଟା ବଲେ ଗେଲ “ଛି ! ପଥେ ପାଟେ ଏମନ କ'ରେ ନାମ ଧରେ ଡେକୋ ନା !—କି ମନେ କର'ବେ ଲୋକେ !” ପଥ ନା ଦେଖେ ଦୌଡୁତେ ଗିଯେ ଭର୍ମାଡି ଥେବେ ଯେ ଏକବାର ପଡ଼େ ଗେଛିଲୁମ, ତା'ତେ ଆମାର ନାକ ଦିଯେ ତଥନ୍ତର କରିବାର କ'ରେ ଥିଲ ବର୍ଚିଲ ! ଆମି ମେଟା ବା-ହାତ ଦିଯେ ଲୁକିଯେ ବଲ୍ଲୁମ, “ଆଃ, ତାଇତ !—ଆର ଏମନ କ'ରେ ଡାକବୋ ନା !”

ବୁଝିଲେ ମୁଖୀ ଅଧିର ! ଯେ ଜମାକ, ତାର ତତ ବେଶୀ ଧାତନା ନେଇ, ଯତ ବେଶୀ ଧାତନା ଆର ହୁଃଥ ହୁ—ଏକଟା ଆଧାତ ପେହେ ସାର ଚୋଥ ଦୁଟୋ ବନ୍ଧ ହୟେ ଯାଏ ! କେନ ନା ଜମାକ ତ କଥନ୍ତର ଆଲୋକ

জিন্দের বেদন্

দেখেনি। কাজেই এ জিনিসটা সে বুঝতে পারে না, আর যে জিনিস যে বুঝতে পারে না তা'নিয়ে তার তত মর্শাহত হবারও কোন কারণ নেই। আর, এই একবার আলো দেখে' তারপর তা হ'তে বক্ষিত হওয়া,—ওঁ কত বেশী নির্ধম নিদানণ !

তোমায় ছেড়ে চলে' যাওয়ার যে প্রতিশোধ নিলে তুমি, তা'তে ভাই আঁধার, আর যেন তোমায় ছেড়ে না যাই ! তোমার ছোট ভেবে এই যে দাগা পেলাম বুকে ওঁ তা'—

সেদিন ভোরে বিলম নদীর কূলে তার সঙ্গে আবার দেখা হ'ল। সে আসছিল একা নদীতে স্নান করে'। কালো কশ-কশে' ভেজা চুলগুলো আর ফিরোজা রঙ্গের পাঁচলা উড়ানিটা ব্যাকুল আবেগে তার দেহ-লতাকে জড়িয়ে ধরেছিল। আকুল কেশের ঘাঁষে সংস্থাপ্ত সুন্দর মুখটি তার দীর্ঘির কালোজলে টাটকা কোটা পদ্মফুলের মত দেখাচ্ছিল। দূরে একটা জলপাই গাছের তলায় বসে সরল রাখাল বালক গাছিল,—

“গোরী ধীরে চলো, গাগরি ছলক নাহি যায়—

শিরোপরি গাগরি, কমর মে ঘড়া,

পাঁচরি মকরিয়া তেরি বলথ না যায়, আহা টুটু না যায় ;—

গোরী ধীরে চলো !”

আমিও সেই গানের প্রতিক্রিয়া তুলে' বল্লুম, “ওগো গৌরবণ্ণা কিশোরি, একটু ধীরে চল,—ধীরে। তোমার ভরা কুস্ত হ'তে জল ছলকে পড়বে যে। অত স্তুতি তোমার কাটিদেশ ভরা

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦମ୍

ଗାଗରି ଆର ବଡ଼ାର ଭାରେ ମୁଢ଼କେ ଭେଙେ ସାବେ ଯେ ! ଓଗୋ ତସୀ ଗୋରୀ, ଧୀରେ ଏକଟୁ ଧୀରେ ଚଲ !” ଆମ୍ବାୟ ଦେଖେ ତାର କାଣେର ଗୋଡ଼ଟା ସିଂହୁରେ ମତ ଲାଲ ହେଁ ଉଠିଲା । ଆବାର ଦିକେ ଶରମ-ଅଛୁଯୋଗଭାବ କଟାକ୍ଷ ହେନେ’ ମେ ବଲ୍ଲେ, “ଛି ଛି, ସରେ’ ଯାଉ ! ଏକ ପାଗଳାମି କରଇ ?”—ଆମି ବ୍ୟଥିତ-କଟେ ଡାକଲୁମ, “ମେହେର ନେଗାର !” ମେ ଏକବାର ଆମାର କୁଞ୍ଚ କେଶ, ବ୍ୟଥାତୁର ମୁଖ, ଧୂଲିଲିପ୍ତ ଦେହ ଆର ଛିନ୍ନ ମଲିନ ବସନ ଦେଖେ କି ମନେ କରେ’ ଚୁପଟି କରେ’ ଦ୍ୱାଡ଼ାଲ । ତାରପର ମ୍ଲାନ ହେଁ ବଲ୍ଲେ, “ଓ ହୋଲୋ ! ଆମାର ନାମ ‘ମେହେର ନେହାର’ କେ ବଲ୍ଲେ ?—ଆଜ୍ଞା ତୁମି ଆମାୟ ଓ ନାହେ ଡାକ କେନ ! ମେ ତୋମାର କେ ?” ଆମି ଦେଖିଲୁମ, କି ଏକଟା ଭୌତି ଆର ବିଶ୍ୱମ ତାର ସ୍ଵରଟାକେ ଭେଙେ ଟୁକରୋ ଟୁକରୋ କରେ’ ଦିଯେ ଗେଲ ! ତାର ଶକାକୁଳ ବୁକେ ଘନ-ଶ୍ପନ୍ଦନ ମୃତ୍ତ ହେଁ ଫୁଟିଲ ! ଆମାରଓ ମନେ ଅମ୍ବନି ବିଶ୍ୱମ ସୁନିୟେ ଏଲ । ଦୃଷ୍ଟି କ୍ରମେଇ ଝାପ୍‌ସା ହେଁ ଆସୁଛିଲ, ତାଇ ତାର ଗାଁଯେ ହେଲାନ ଦିଯେ ବଲ୍ଲୁମ, “ଆହ୍ ! ତୁମି ତବେ ମେ ନାହୁ ? ନା—ନା, ତୁମିହିତ ମେହେ ଆମାର—ଆମାର ମେହେର ନେଗାର ! ଅମ୍ବନି ହବିଲୁ ମୁଖ, ଚୋଥ,—ଅମ୍ବନି ଭୁକ୍, ଅମ୍ବନି ଚାଉନି, ଅମ୍ବନି କଥା !—ନା ଗୋ-ନା, ଆର ଆମାୟ ପ୍ରତାବଣ କରୋ ନା । ତୁମି ମେହେ ! ତୁମି—” । ମେ ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମେହେର ନେଗାରକେ କୋଥାଯ ଦେଖେଛିଲେ ?” ଆମି ବଲ୍ଲୁମ, “କେନ, ‘ଧୋଓମାବେ’ !” ତାର ମୁଖ୍ତା ଏକନିମିବେ ଯେନ ଦପ, କରେ ଅଲେ ଉଠିଲ । ତାର ସାମା ମୁଖେ ଆବାର ରଙ୍ଗ ଦେଖା ଗେଲ । ମେ ଝରଣାର

କିନ୍ତୁ ରେମ୍

ମତ ବାରବାର କରେ' ଝାସିର ଝାରା ଝାରିଯେ ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ତୁମି କବି
ନା ଚିତ୍ରକର ?” ଆମି ଅପ୍ରତିଭ ହୟେ ବଲ୍ଲୁମ, “ଚିତ୍ର ଭାଲବାସି,
ତବେ ଚିତ୍ରକର ନଈ । ଆମି କବିତା ଲିଖି, କିନ୍ତୁ କବି ନଈ ।”
ମେ ଏବାର ହେସେ ଯେମେ ଲୁଟୋପୁଟି ଥେତେ ଲାଗିଲ ।

ଆମି ବଲ୍ଲୁମ, “ଦେଖ ତୁମି ବଡେଡା ଦୁଷ୍ଟ !” ମେ ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା,
ଆମି ଆର ଝାସିବ ନା ।—ତୁମି କିମେର କବିତା ଲେଖ ?” ଆମି
ବଲ୍ଲୁମ “ଭାଲୋବାସାର ।” ମେ ଭେଜା କାପଡ଼ର ଏକଟା କୋଣ୍ ନିଙ୍-
ଡାତେ ନିଙ୍ଗ୍ଡାତେ ବଲ୍ଲେ, “ଓ ତାଇ,—ତା କା’କେ ଉଦ୍ଦେଶ କ’ରେ ?”
ଆମି ମେହେ ଥାନେର ସନ୍ଧର ଘାସେ ବ’ମେ ପ’ଡ଼େ ବଲ୍ଲୁମ, “ତୋମାକେ,
—ମେହେର-ନେଗୋବ ! ତୋମାକେ ଉଦ୍ଦେଶ କ’ରେ ।” ଆବାର ତାର
ମୁଖେ ଯେମେ କେ ଏକ ଥାବା ଆବୀର ଛଢିଯେ ଦିଲେ ! ମେ କଲ୍‌ସିଟା
କାଥେ ଆର ଏକବାର ସାମଳେ ନିଯେ ବଲ୍ଲେ, “ତୁମି କବିନ ହ’ତେ ଏ
ଯକ୍ଷମ କବିତା ଲିଖୁ ?” ଆମି ବଲ୍ଲୁମ, ‘ଯେଦିନ ହ’ତେ ତୋମାଯ
ଥୋଓସାବେ ଦେଖେଛି ।” ମେ ବିଶ୍ୱ-ପୁଲକିତ ନେତ୍ରେ ଆମାର ଦିକେ
ଏକବାର ଚାଇଲେ, ତାରପର ବଲ୍ଲେ, “ତୁମି ଏଥାନେ କି କର ?” ଆମି
ବଲ୍ଲୁମ “ଗାନ ବାଜନା ଶିଖି ।” ମେ ବଲ୍ଲେ, “କୋଥାଯ ?” ଆମି
ବଲ୍ଲୁମ, “ଥା ସାହେବେର କାହେ ।” ମେ ଥୁବ ଉତ୍ସାହେର ମଦେ ବଲ୍ଲେ,
“ଏକଦିନ ତୋମାର ଗାନ ଶୁଣ୍ବ’ଥିଲା—ଶୁଣାବେ ?” ତାରପର ଚ’ଲେ
ଯେତେ ଯେତେ ପିଛନ ଫିରେ ବଲ୍ଲେ, “ଆଜ୍ଞା ତୋମାର ଘର କୋନ୍
ଥାନେ ?” ଆମି ବଲ୍ଲୁମ, “ଓସାଜିରିହାନେର ପାହାଡ଼ ।” ମେ
ଅବାକ୍ ବିଶ୍ୱଯେ ଡାଗର ଚକ୍ର ଦିମେ ଅନେକକଷଣ ଆମାର ଦିକେ ଚାଇଲେ ;

ଜିତେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ତାର ପର ବିଞ୍ଚିକର୍ତ୍ତେ ବଲ୍ଲେ, “ତୁ ଯି ତାହଲେ ଏଦେଶେର ନ ଓ ? ଏଥାନେ ମୂଳନ ଏମେହ ?”—ଆମି ତାର ଚୋଥେ ଚୋଥି ରେଖେ ବଲ୍ଲୁମ, “ହଁ—ଆମି ପରଦେଶୀ ।”.....ମେ ଚୁପି ଚୁପି ଚଲେ ଗେଲ, ଆର ଏକଟି ଓ କଥା କହିଲେ ନା ।...ଆମାର ଗଲାୟ ତଥନ ବଜେଡ଼ା ବେଦନା, କେ ବେଳ ଟୁଟି ଚେପେ ଧରେଛିଲ । ପେତନ ହ'ତେ ଧାମେର ଶାମଳ ବୁକେ ଲୁଟିଯେ ପଡ଼େ, ଆବାର ଡାକ୍ଲୁମ ତାକେ । କାଥେର କଲ୍ପି ତାର ଟିପ କ'ରେ ପଡ଼େ ଭେଙେ ଗେଲ । ମେ ଆମାର ଦିକେ ଏହଟା ଆର୍ତ୍ତଦୂଷି ହେନେ ବଲ୍ଲେ, “ଆର ଡେକୋନା ଅମନ କ'ବେ ?” ଦେଖିଲୁମ ତାର ହଇ କପୋଳ ଦିଯେ ବେଯେ ଚଲେଛେ ହଇଟି ଦୀର୍ଘ ଅଞ୍ଚ-ରେଖା !

* * * * *

ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରେଓ ମେଦିନ୍ ଶ୍ଵରବାହାରଟାର ଶ୍ଵର ନୀଧାତେ ପାରିଲୁମ ନା । ଆଦୁରେ ମେଯେର ଜେନ୍-ନେନ୍ଦ୍ରୀର ମତ ତାର ସଙ୍କାରେ ଶୁଦ୍ଧ ଏକରୋଥେ ବେଥାପିପା କାନ୍ଦା ହଁକରେ ଉଠିଛିଲ । ଆମାର ହାତେ ଆମାର ଏହି ପ୍ରିୟ ସନ୍ତ୍ରଟି ଆର କଥନ୍ତି ଏମନ ଅଶାସ୍ତ୍ର ଅବାଧା ହସନି, ଏମନ ଏକଜିଦେ କାନ୍ଦାଓ କାନ୍ଦେନି । ଆଦର ଆବଦାର ଦିଯେ ଅନେକ କ'ରେଓ ମେଯେର କାନ୍ଦା ଥାମାତେ ନା ପାରିଲେ ମା ଯେମନ ମେହି କାନ୍ଦୁନେ ମେଯେର ଗାଲେ ଆରଓ ଦୁ'ତିନ ଥାପିପଢ଼ ବସିଯେ ଦେଇ, ଆମିଓ ତେମନି କ'ରେ ଶ୍ଵରବାହାରେ ତାରଶ୍ଵଲୋତେ ଅତ୍ୟାଚାରୀର ମତ ହାତ ଚାଲାତେ ଲାଗିଲୁମ । ମେ ନାନାନ୍ ରକମେର ମିଶ୍ରରେ ଗୋଡ଼ାନି ଆରସ୍ତ କ'ରେ ଦିଲେ ! ଓତ୍ତାଦିଜି ଆଶୁର ଗାଲା ମଦିରାର ପ୍ରସାଦେ ଶୁବ ଖୋଣ ମେଜାଙ୍କେ ସୋର ଦୃଷ୍ଟିତେ ଆମାର କାଓ ଦେଖିଲେନ । ଶେଷେ ହାମ୍ବତେ

জিজ্ঞেস বেদন

ইস্তে বল্লেন, “কি বাচ্চা, তোর তবিয়ত আজ ঠিক নেই,—না? মনের তাৰ ঠিক না থাকলে বীণাৰ তাৰও ঠিক থাকে না। মন যদি তোৱ বেহুৱা বাজে, তবে যন্ত্ৰও বেহুৱা বাজবে, এ হচ্ছে থুব সাচ্চা আৱ সহজ কথা।—দে আমি স্বৰ বেঁধে দিই।” ওন্তাদজী বেয়াদব স্বৰবাহাৰটাৰ কান ধৰে বারকতক মোলায়েম ধৰণেৱ কাণুটি দিতেই সে শান্তশিষ্ট ছেলেৱ মত দিব্য স্বৰে এল। সেটা আমাৱ হাতে দিয়ে, সাম্বনেৱ প্ৰেট্ৰ’তে দুটো গৱম গৱম সিক কাৰাৰ ছুৱি দিয়ে ছাড়াতে ছাড়াতে তিনি বল্লেন, “আচ্ছা, একবাৱ বাগেত্রী রাগিণীটা আলাপ কৰু ত বাচ্চা। ই,—আৱ ও স্বৰটা ভাৰবাৱও সমৰ হয়ে এসেছে। এখন কত রাত হবে? ই, আৱ দেখ বাচ্চা, তুই গোয়ায় আৱ একটু গমক খেলাতে চেষ্টা কৰু, তাহলেই স্বৰূপ হবে।” কিন্তু সেদিন ঘেন কণ্ঠভৱা বেদনা! স্বৰকে আমাৱ গোৱ দিয়ে এসেছিলুম ঐ বিলম্ব দৱিয়াৰ তৌৱেৱ বালুকাৰ তলে। তাই কষ্টে ঘথন অতিতাৱেৱ কোমল গাঙ্কাৱে উঠলুম, তখন আমাৱ কণ্ঠ ঘেন দীৰ্ঘ হয়ে গেল আৱ তা ফেটে বেকল শুধু কণ্ঠভৱা ভাঙা কান্না! ওন্তাদজী দ্রাক্ষাৱসেৱ নেশায় “চড় বাচ্চা আৱ দু'পৰদা পঞ্চমে—” বল্লতে বল্লতে হঠাৎ থেমে গিয়ে সাৰ্বনাভৱা স্বৰে কইলেন, “কি হয়েছে আজ তোৱ বাচ্চা? দে আমাৱ ওটা।” বাগেত্রীৰ ফোপিয়ে-ফোপিয়ে-কান্না ওন্তাদজীৰ গভীৱ কণ্ঠ সঞ্চৰণ কৰুতে লাগল অছলোমে বিলোমে—সাধা-গোলাৱ গমকে মীড়ে! তিনি গাইলেন, “বীণা-বাদিনীৰ বীণ আজ

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ଆର ରୋଯେ ରୋଯେ ବନେର ବୁକେ ମୁହୂର୍ତ୍ତଃ ସ୍ପଳନ ଆଗିଯେ ଭୁଲଛେ ନା । ଆଚୁ ଏସେ ତାର କଣ୍ଠ ଚେପେ ଧରେଛେ । ତାଇ ଶ୍ଵର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟେ ବେରୋଛେ ନା । ଓଗୋ, ତାର ସେ ଖାଦେର ଆର ଅତିତାରେ ଦୁଇଟି ତାରଙ୍କ ଛିଲ ହିଁଯା ଗେଛେ ?' ଆମାର ତଥନ ଓଦିକେ ଘନ ଛିଲ ନା । ଆମାର ଘନ ପ'ଡେ ଛିଲ ମେହି ଆମାର ସ୍ଵପ୍ନ-ପାଞ୍ଚା ତଙ୍କଣୀଟିର କାହେ ।

ଓଁ, ମେ ସ୍ଵପ୍ନେ ଚିନ୍ତାଟା ଏତ ବେଣୀ ତୌତ୍ର ମଧୁର, ତା'ତେ ଏତ ବେଣୀ ମିଠା ଉତ୍ସାଦନା ସେ ଦିନେ ହାଜାରବାର ଘନେ କରେ' ଓ ଆମାର ଆର ତୃପ୍ତି ହଛେ ନା । ମେ କି ଅତୃପ୍ତିର କଣ୍ଟକ ବିଧେ ଗେଲ ଆମାର ମର୍ମତଳେ, ଓଗୋ ଆମାର ସ୍ଵପ୍ନ-ଦେବୀ ! ଓହ କାଟା ସେ ହଦମେ ବିଧେଛେ, ମେହିଟିଇ ଏଥନ ପେକେ ସାରାବୁକ ବେନାୟ ଟନ୍ଟନ୍ କରୁଛେ ! ଓଗୋ ଆମାର ସ୍ଵପ୍ନଲୋକେର ଘୁମେର ଦେଶେର ରାଣୀ ! ତୋମାର ସେ ଆକାଶ-ଘେଁସା ଫୁଲ, ଆର ପରାଗ-ପରିମଳେ ଭରା ଦେଶ କୋଥାୟ ? ମେ ଜୋଂଶ୍ଵା-ଦୀପ୍ତ କୁଟୀର ସେଥାନେ ପାରେର ଆଲତା ତୋମାର ରଙ୍ଗ ରାଗେ ପାତାର ବୁକେ ଛୋପ ଦିଯେ ଦାୟ,—ମେ କୁଟୀର କୋନ୍ ନିକୁଣ୍ଠେର ଆଡ଼ାଲେ, କୋନ୍ ତଡ଼ାଗେର ତରଙ୍ଗ-ମର୍ମରିତ ତୌରେ ?

ମେ ସ୍ଵପ୍ନଚିତ୍ରଟା କି ସୁନ୍ଦର !—

ମେ ଦିନ ମାରେ ଅନେକକଣ କୁଣ୍ଡି କ'ରେ ଖୁବ ଝାଲୁ ହୟେ ଯେମନି ବିଛାନାୟ ଗା ଦିଯେଛି, ଅମନି ସେଇ ରାଜ୍ୟେର ଘୁମ ଏସେ, ଆମାର ସାରା ଦେହଟାକେ ନିଷିଦ୍ଧ ଅଳ୍ପ କରେ ଫେଲିଲେ,—ଆମାର ଚୋଥେର ପାତାୟ ତାର ମୋହାଗ-ଭରା ଛୋପାର ଆବେଶ ଦିଯେ । ଶୀର୍ଜାଇ

ବିକ୍ରିକ୍ରମ ବେନ୍ଦ୍ର

ଆମାର ଚେତନା ଲୁପ୍ତ କରେ' ଦିଲେ ମେ ସେବନ କାର ଶିଉରେ'-ଉଠା
କୋମଳ ଅଧରେର ଉତ୍ସାହନା-ଭରା ଚୁମ୍ବନ-ମଦିରା !ହଠାତ୍ ଆମି
ଚମ୍କେ ଉଠିଲୁମ !କେ ଏସେ ଆମାର ହଇଟି ଚୋଥେଇ ନିଷ୍ଠ
କାଜୋଳ ବୁଲିଯେ ଦିଲେ ! ଦେଖିଲୁମ, ସେଥାନେ ଆସମାନ ଆର ଦରିଯା
ଚୁମୋଚୁମି କରିଛେ, ସେଇଥାନେ ଏକଟି କିଶୋରୀ ବୀଣା ବାଜାଇଛେ ;
ବରଫେର ଉପର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠାଦେର ଠାଦନି ପଡ଼ିଲେ ଯେମନ ଶୁନ୍ଦର ଦେଖାଯା,
ତାକେ ତେମନି ଦେଖାଇଲି, ଶୂନ୍ଦର ରେଶମୀ ନୀଳ ପେଶୋଯାଙ୍ଗେର
ଶାସନ ଟୁଟେ ବୀଣାବାଦିନୀର କିଶୋର-ମଧୁର୍ୟ ଫୁଟେ ବେଳାଇଲି—
ଆସମାନେର ଗୋଲାବି-ନୀଳିମାର ଜଡ଼ିତ ପ୍ରଭାତ ଅକୁଣ୍ଠୀର ମତ
ମହିମାଶୀ ହେଁ ! ମେ ଆମୟ ହାତଛାନି ଦିଯେ ଡାକ୍ଲେ । ଆମାର
ଚୋଥେ ଘୁମେର ରଙ୍ଗିନ କୁଝାମା ମୂଳିନେର ମତ ଏକଟା ଫିଲ୍‌ଫିଲ୍ନେ
ପରଦା ଟେନେ ଦିଲେ । ବୀଣାର ଚେଯେଓ ମଧୁର ବୀଣାବାଦିନୀର ମଞ୍ଜୁ
ଶୁଣନ ପ୍ରେସ୍‌ର କାଣେ-କାଣେ-କଣ୍ଠା ଗୋପନ କଥାର ମତ ଆମାଯ
କରେ ଗେଲ, “ଏ ସେ ଠାଦେର ଆଲୋଯ ବିଲ୍‌ମିଲ୍ କରିଛେ ଦରିଯାର
କିନାର, ଏଥାନେ ଆମାର ଘର । ଏଥାନେ ଆମି ବୀଣ ବାଜାଇ ।
ତୋମାର ଏ ସରଳ ବାଣୀର ସହଜ ଶୁର ଆମାର ବୁକେ ବେଦନାର ମତ
ବେଜେଛେ, ତାଇ ଏମେହି ! ଆବାର ଆମାଦେର ଦେଖା ହବେ ଶ୍ରୟାଣ୍ତେର
ବିଦ୍ୟା-ପ୍ରାନ ଶେଷ-ଆଲୋକ-ତଳେ । ଆର ମିଳନ ହବେ ଏହି ଉଦ୍ଦାର
ଆକାଶେର କୋଳେ ଏମନି ଏକ ଅକୁଣ-ଅକୁଣିମା-ରଙ୍ଗ ନିଶ୍ଚ-
ଭୋରେ—ସଥନ ବିଦ୍ୟା ବାଣୀର ଲଗିତ ବିଭାସେର କାନ୍ଦା ତରଳ ହିଁ
ବାରେ' ପଡ଼ବେ !” ଆମି ଆବିଷ୍ଟେର ମତ ତାର ଆଚଳ ଧ'ରେ

জিজ্ঞাসা করলুম, “কে তুমি স্বপ্নরাণী ?” সে বলে, “আমায় চিন্তে পারুলে না মূসোফ্‌? আমি তোমারই ঘেরের নেগোর !”.....

অচিন্ত্য অপূর্ব অনেক কিছু পাওয়ার আনন্দে আমার বৃক্ষ ভরে
উঠেছিল। আমি কন্ধকঠে কইলুম, “তুমি আমায় কি করে’
চিন্লে ?—ইঁ, আমি তোমাকেই চাইছিলুম—তবে তোমার
নাম জান্তুম না। আর তোমায় নাকি অনেকেই জীবনের
এমনি ফাণ্ডন-দিনে ডাকে ? তবে শুধু কি আমায়ই দেখা
দিলে, আর কাউকে না ?” সে তার তাস্তুলরাগ-রক্ত পাপড়ির
মত পাঁচলা টেঁট উল্টিয়ে বললে, “না—আমি তোমায় কি করে
চিন্ব ?—এই হাল্কা হাওয়ার ভেসে আমি সব জায়গাতেই
বেড়াই ; কাল সাঁৰে তাই এদিক দিয়ে পেরিয়ে যেতে যেতে
শুন্দুম তুমি আমায় দাঁশীর শুরে কামনা করুছ। তাই তোমায়
দেখা দিলুম...আর, ইঁ—যাঁরা তোমার মত এম্বনি বয়সে এম্বনি
করে’ তাদের অজানা অচেনা প্রেরসৌর জন্ম কেন্দে মরে, কেবল
তাকেই দেখা দিয়ে যাই ।.....তব আমি তোমারই !”.....
মেঘের কোলে সে কিশোরীর কম-মৃত্তি বাপসা হয়ে এল।

আমার ঘুম ভাঙ্গল। কোকিল ডাকলে, ‘উ—হ—উ !
পাপিয়া শুধালে, ‘পিউ কাঁঁা ?’ বুল্ বুল্ ঝুঁটি ছলিয়ে গলা
কুলিয়ে বললে, ‘জা—নি—নে !’ করা-হেনার শেষ স্বাদ আর
পীত পরাগ-লিপ্তি ভোরের বাতান আমার কাণের কাছে খাস
ফেলে গেল, ‘হ—হ—হ !’

କିନ୍ତୁ କେବଳ

[୮]

ଆମାର ସେହେର ବାଧନଗୁଲୋ ଜୋର ବାତାସେ ପାଶେର ଦୀର୍ଘ ଦଢ଼ିର
ମତ ପଟ୍ଟପଟ୍ଟ କ'ରେ ଛିଡ଼େ ଗେଲା । ତାରପର ଟେଉେର ମୁଖେ ଭାସ୍ତେ
ଭାସ୍ତେ ଖାପଛାଡ଼ା—ଘରଛାଡ଼ା ଆମି ଏହି ବିଲମେ ଏଲୁମ ।—
ପ୍ରଥମ ଦେଖିଲୁମ ଏହି ହିନ୍ଦୁଷ୍ଠାନେର ବୀରେର ଦେଶ ପାଂଚଟା ଦରିଯାର
ତରଙ୍ଗ-ସକୁଳ ପାଞ୍ଚାବ, ସେଥାନେର ପ୍ରତି ବାଲୁକଣା ବୀରେର ବୁକେର
ବକ୍ତ ଜଡ଼ାନୋ—ସେଥାନେର ଲୋକେର ତୃଷ୍ଣା ମିଟାତ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ
ଆର—ଦେଶ-ଶକ୍ତ ଜିଗରେର ଖୁନ୍ !

* * * *

ସେ ଡାଳ ଧରୁତେ ଗେଲୁମ, ତାହି ଭେଙେ ଆମାର ମାଥାୟ ପଡ଼ିଲା !
ତାହି ନିରାଶ୍ୟେର କୁଟୋଧରାର ମତ ଅକେଜୋର କାଜ ଏହି
ସଜ୍ଜିତକେଇ ଆଶ୍ୟ କରିଲୁମ ଆମାର କାଜ ଆର ସାଜ୍ଜନାସ୍ତରପେ ।

ଓ:, ଆମାର ଏହି ବଲିଷ୍ଠ ମାଂସପେଶୀ-ବହୁଳ ଶରୀର, ମାଯା-
ମମତାହୀନ—ଲୌହ କବାଟେର ମତ ଶକ୍ତ ବକ୍ଷ:, ତାକେ ଆମି ଚେଷ୍ଟା
କରେଓ ଉପଶୁଭ ଭାଲ କାଜେ ଲାଗାତେ ପାରିଲୁମ ନା ଖୋଦା ! ଦେଶେର
ମଙ୍ଗଲେର ଜନ୍ମ ଏର କ୍ଷୟ ହ'ଲ ନା !—ପ୍ରିୟ ଓୟାଜିରିସ୍ଟାନେର ପାହାଡ଼
ଆମାର ! ତୋମାର ଦେହଟାକେ ଅକ୍ଷତ ବ୍ରାଥିତେ ଗିଯେ ସଦି ଆମାର
ଏହି ବୁକେର ଉପର ତୋମାରି ଅନେକଗୁଲୋ ପାଥର ପଡ଼େ ପାଞ୍ଜାର-
ଗୁଲୋ ଗୁଡ଼ୋ କ'ରେ ଦିତ, ତା'ହଲେ ସେ କତ ହୁଥେର ମରଣ ହ'ତ
ଆମାର ! ଓହି ତ ହ'ତ ଆମାର ହତଭାଗ୍ୟ ଜୌବନେର ଶ୍ରେଷ୍ଠ-

ରିତେଲ୍ ବେଳ୍‌

ସାର୍ଥକତା !—ଆମାର ଜଣେ କେଉ କୁଦବାର ନେଇ ବ'ଳେ ହସତ
ତାତେ ମାଛୁୟ କେଉ କୋଦତ ନା, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ପାଥରେ—ଏକତେ
—ଡକ୍ଷମାରୁତେ—ଶୁକନୋ ଶାଖାୟ ଏକଟା ଆକୁଳ ଅବାକୁ କଞ୍ଚଳ
ଉଠିତ ! ମେଇତ ଦିତ ଆଜ୍ଞାୟ ଆମାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୃପ୍ତି ! ଆହଁ, ଏମନ୍ତ
ଦିନ କି ଆସିବେ ନା ଜୀବନେ !

ଆଜ୍ଞା,—ଓଗୋ ଅଲକ୍ଷ୍ୟର ମହାନ୍ ଅଷ୍ଟା ! ତୋମାର ସୃଷ୍ଟି
ପଦାର୍ଥେ ଏତ ମଧୁର ଜଟିଲତା କେନ ? ପାହାଡ଼ର ପାଥରବୁକେ
ନିର୍ବାରେର ଶ୍ରୋତ ବହିଯେଇ, ଆର ଆମାଦେର ମତ ପାଷାଣେର ବୁକେଓ
ପ୍ରେମେର କ୍ଷୀଣ ଫଳ୍ପଥାରା ଲୁକିଯେ ରେଖେଇ !.....ଆର, ତୁମି ଯଦି
ଭାଲୋବାସାଇ ଶୃଷ୍ଟି କରିଲେ, ତବେ ଆଲୋର ନୀଚେ ଛାଯାର ମତ
ତାର ଆଡ଼ାଲେ ନିରାଶାକେ ସଙ୍କୋପନ ରାଖିଲେ କେନ ?

ଆମାକେ ସବ ଚେଯେ ବ୍ୟଥିଯେ ତୁଲ୍ଲିଛେ ଗତ ଦକ୍ଷ୍ୟାର କଥାଟା !—

ଆବାର ମହିମା ତାର ମଞ୍ଚେ ଦେଖି ହ'ଲ ସଙ୍କୋବେଳାର ଧାନିକ
ଅଂଗେ । ତଥନ ଝିଲମେର ତୀରେ ତୌରେ ଝିଁ ଝିଁ ପୋକାର ଝିଁଝିଟ
ରାଗିଣୀର ଝମ୍ବାମାନି ଭରେ ଉଠିଛିଲ । ମେ ଠିକ ମେଇ ହସ୍ତେ ଦେଖି
କିଶୋରୀର ମତଇ ହାତ ଛାନି ଦିଯେ ଆମାୟ ଡାକଲେ, “ଏଥାନେ
ଏସ !”...ଆମି ଉଧୋଲୁମ, “ମେହେର ନେଗୋର, ହସ୍ତେର କଥା କି ସତି
ହୟ ?” ମେ ବଲ୍ଲିଲେ, “କେନ ?” ଆମି ତାକେ ଆମାର ମେଇ ହସ୍ତେର କଥା
ଜାନିଯିବ ବଲ୍ଲିଲୁମ, “ତୁମିଇତ ମେଦିନ ନିଶିତୋରେ ଆମାୟ ଅମନ
କ'ରେ ଦେଖି ଦିଯେ ଏମେହିଲେ ଆର ତୋମାର ନାମଓ ବ'ଳେ ଏମେହିଲେ ।
...ତୁମି ଯେ ଆମାର !” ଏକଟା ଚାପା ଦୀର୍ଘଦୀର୍ଘ ବୟେ ଗେଲ ତାର

জিটকের বেদন

বুকের বসনে দোল দিয়ে ! সে বল্লে, “যুসোফ, আমি ত ঘেহের নেগার নই, আমি—আমি গুলশন !” সে কেঁদে ফেল্লে ।…… আমি বল্লুম, “তা হোক, তুমিই সেই ।…… আমি তোমাকে ঘেহের নেপার বলেই ডাক্ব ।”…… সে বল্লে, “এস, সেদিন গান শনাবে বলেছিলে না ?” আমি বল্লুম, “তুমিই গাও, আমি শনি ।” সে গাইলে,—

“কারাকে জানা মে হামনে সাকি শোভ পিয়া হেয় শারাব
করুকে ।

তপে আলম নে জেগর কো তুনা উঁমো হামনে থায়া কবাব
করুকে ॥”

আহ ! এ কোন দঞ্ছহনদের ছট্টফটানি ?—প্রিয়তমের বিছেনে আমার নিজের খুনকেই শারাবের মত ক'রে পান করেছি, আর ব্যথার তাপে আমার হংপিণ্ঠাকে পুড়িয়ে কাবাব করে খেয়েছি ! —ওগো সাকি, আর কেন ?”—এস্রাজের বাক্সার থামাতে অনেক সময় লাগল ।

আমি গাইলুম, “ওগো, সে যদি আমার কথা শুধাব, তবে বলো যে, সারাজনম অপেক্ষা ক'রে ক'রে ক্লাস্ট হয়ে সে আজ বেচেশ্তের বাইরে তোমারই প্রতীক্ষায় ব'সে আছে !” সে কেঁদে, আমার মুখটা চেপে ধরে বল্লে, “না—না, এমন গান গাইতে নেই !” তারপর বল্লে, “আচ্ছা, এই গান বাজনার তোমার শুব আনন্দ হয়,—না ?” আবার সে কোন অঙ্গান-

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେନ୍ଦ୍ର

ନିଷ୍ଠରେ ପ୍ରତି ଅଭିମାନେ ଆମାର ବକ୍ଷେ କ୍ରମ ଗ୍ରହ'ରେ ଉଠିଲ !
ଆମି ଗାଇଲୁମ.—

‘ଶାନ୍ତି କୋଥାଯ ମୋର ତରେ ହାୟ ବିଶ୍ଵଭୂବନ ମାରେ ?
ଅଶାନ୍ତି ଯେ ଆଘାତ କରେ ତାଇତେ ବୀଣା ବାଜେ !
ନିତ୍ୟ ରବେ ଶ୍ରୀଣ-ପୋଡ଼ାନୋ ଗାନେର ଆଗ୍ରନ ଜାଳା,
ଏହି କି ତୋମାର ଖୁସୀ, ଆମାଯ ତାଇ ପରାଲେ ମାଳା

ଶୁରେର ଗଢ଼ ଢାଳା ?’

ବିଦାୟେ କ୍ଷଣେ ମେ ଝାସତେ ଗିଯେ କେଂଦେ ଫେଲେ’ ବଲିଲେ, ‘‘ଆଛା,
ତୁମ ଆମାଯ ଭାଲୋବାସ, ତାଇ ଆମି ଏକଟା ଭିକ୍ଷା ଚାଇଛି ।.....
ବଲ, ଆର ଆମାଯ ଭାଲୋବାସବେ ନା, ଆମାଯ ଚାଇବେ ନା !’’
ମେ ଉପୁଡ଼ ହୁୟେ ଆମାର ପାଯେ ପଡ଼ିଲ !.....ଚାନ୍ଦେର ସମସ୍ତ ଆଲୋ
ଏକ ଲହମାଯ ନିବେ ଗେଲ ବିରାଟ ଏକଟା ଜଳୋମେଘେର କାଳେ ଛାଯାର
‘ଆଡ଼ାଲେ ପଡ଼େ’ !.....ଆମି କଷ୍ଟେ ଉଚ୍ଛାରଣ କରତେ ପାରିଲୁମ,
“କେନ ?” ମେ ଏକଟୁ ଥେମେ, ଚୋଥଦୁଟୀ ଆଁଚଲ ଦିଯେ ଚେପେ ବଲିଲେ,
“ଦେଖ ପବିତ୍ର ଜିନିମେର ପୂଜା ପବିତ୍ର ଜିନିମ ଦିଯେଇ ହୁଯି । କଲୁବ
ଯା”, ତା’ ଦିଯେ ପୂତକେ ପେତେ ଗେଲେ ପୂଜାରୀର ପାପେର ମାତ୍ରା ଚରମେ
ଗିଯେ ପୌଛେ ।ଏହି ଯେ ତୋମାର ଭାଲୋବାସା,—ହୋକ୍ଳନା
ତା’ ମାନ୍ଦକତା ଆର ଉତ୍ୟାଦନାର ତୀରତାୟ ଭରା,—ତା’ ଅକ୍ରତିମ ଆର
ପ୍ରଗାଢ଼-ପବିତ୍ର । ତାକେ ଅବମାନନା କରତେ ଆମାର ଯେ ଏକବିନ୍ଦୁ
ସାମର୍ଥ୍ୟ ନେଇ !ଆମାକେ ଚେନ ନା ?ଏହି ସହରେ ଯେ

ଭିକ୍ଷେର ବେଦନ୍

ଶୁରଶେଦଜାନ ବାଇଜିର ନାମ ଶନ, ଆମି ତାରଇ ଯେବେ ?” ବଲେଇ ମେ ମୋଜା ହେଁ ଦାଡ଼ାଳ, ତାର ମାରା ଅଙ୍ଗ କାପୁତେ ଲାଗିଲ ! ମେ ବଲ୍ଲେ, “ରୂପଜ୍ଞୀବିନୀର କଣ୍ଠା ଆମି ଘଣ୍ଟା, ଅପବିତ୍ର । ଓଗୋ ଆମାର ଶିରାଯ ଶିରାଯ ସେ ଅପବିତ୍ର, ପକଳ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ହଛେ ! କେଟେ ଦେଖ, ମେ ଲହ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ନୟ, ବିଷଜ୍ଜ୍ଞରିତ ମୁମ୍ବୁର ମତ ତା’ ନୌଲ ଶିଯାହ !” ଦେଖିଲୁମ, ତାର ଚୋଥ ଦିଯେ ଆ ଗୁନେର ଫିନ୍-କିର ମତ ଜାଲାମାରୀ ଅଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ ହଛେ । ନୁହିଲୁମ, ଏ ତ ଶିଖ ଗୈରିକ ନିର୍ବାର ନୟ, ଏବେ ଆଶ୍ରେ-ଗିରିର ଉତ୍ତରପୁ ଦୂରମାରୀ ଶୋତରେ ବିପୁଲ ନିଃଶ୍ଵାବ !

ବିଛାର କାମଡେର ମତ କେମନ ଏକଟା ଦଂଶନ-ଜାଳୀ ବୁକେର ଅନ୍ତର-ତମ କୋଣେ ଅମୁଭବ କରିଲୁମ । ଭାବିଲୁମ ସଭାବ-ଦ୍ରଗ୍ଦ ସେ କୁଳ, ମେ ଦୋଷ ତ ମେ ଫୁଲେର ନୟ । ମେ ଦୋଷ ସଦି ଦୋଷ ହୟ, ତବେ ତା ଶ୍ରଷ୍ଟାର । ଅର୍ଥଚ ତାର ବୁକେଓ ସେ ସୁବାସୁ ଆଛେ, ତା’ ବିଶ୍ଵେଷଣ କରେ ଦେଖିତେ ପାରେ ଅସାଧାରଣ ସେ, ମେ-ଇ ; ସାଧାରଣେ କିନ୍ତୁ ତାର ନିକଟେ ଗେଲେଇ ମୁଖେ କାପଡ଼ ଦେଇ, ନାକ ସିଁଟିକାଯ ।ଆମି ଛିନ୍ନକର୍ତ୍ତ ବିହଗେର ମତ ଆହତ ସ୍ଵରେ ବଲ୍ଲୁମ, “ତା’—ତା’ ହୋକ ଯେହେର ନେଗାର ! ମେ ଦୋଷ ତ ତୋମାର ନୟ । ତୁମି ଇଚ୍ଛା କରିଲେ କି ପବିତ୍ର ପଥେ ଚଲିତେ ପାର ନା ? ଶ୍ରଷ୍ଟାର ସ୍ଥିତିତେ ତ ତେମନ ଅବିଚାର ନେଇ । ଆର ବୋଧ ହୟ ଏମନଇ ଭାଗ୍ୟ ହ'ତ ସାଦେର ତାଦେର ପ୍ରତିଇ ତାର କରନ୍ତା, ଅନ୍ତତଃ ସହାମୁହୂତିର ଏକଟୁ ବେଶୀ ପରିମାଣେଇ ପଡ଼େ, ଏବେ ଆମରା ନା ଭେବେଇ ପାରିଲେ !...ଆର ତୁମି ତ ଆମାଯ ସନ୍ତ୍ୟ

জিজ্ঞাসা কেন্দ্ৰ

ক'রে ভালোবেসেছ। এ ভালোবাসায় যে কৃতিমতা নেই, তা' আমি যে আমাৱ হৃদয় দিয়ে বুৰ্বৰ্তে পাৱৰ্ছি। আৱ এ প্ৰেমেৰ আসল নকল দু'টি হৃদয় চাড়া সাবা বিশেৱ কেউ বুৰ্বৰ্তে পাৱৰ্বেনা।...ইঁ, আৱ ভালোবাসায় জীৱ যথন কঁাদতে পাৱে, তখন মে অনেক উচুতে উঠে ঘায়। নীচেৱ লোকেৱা ভাৰে, ‘এ লোকটাৱ অধঃপতন নিশ্চিত।’ অবশ্য একটু পা পিছলে গেলেই যে মে অত উচু হ'তে একেবাৱে পাতালে এসে পড়বে, তা সেও বোৰে। তাই মে কাঙ কথা না শনে সাবধানে অম্নি উচুতেই উঠতেই থাকে।.....না মেহেৱ নেগাৱ, তোমাকে আমাৱ হতেই হবে!” সে হিৱ হয়ে বস্ল, তাৱপৰ মূৰ্ছাতুৱেৰ মত অস্পষ্ট কঢ়ে কইলে, “ঠিক বলেছ. যুসোফ, আমাৱ সামনে অনেকেই এল অনেকেই ডাকলে; কিন্তু আমি কোনদিন ত এমন ক'ৱে কাঁদিনি। যে আমাৱ সৃষ্টি এসে তাৱ ভৱা অৰ্প্পণ নিয়ে দাঁড়িয়েছে; মনে হোত আহা, একেই ভালবাসি। এখন দেখছি, তা ভুল। সময় সময় যে অমন হয় আজ বুৰোছি তা, ক্ষণিকেৱ মোহ আৱ প্ৰবৃত্তিৱ বাইৱেৰ উভেজনা। কিন্তু যে দিন তুমি এসে বললে, তুমি আমাৱই, মে দিন আমাৱ প্ৰাণমন সব কেন একঘোগে সাড়া দিয়ে উঠল, ‘ইগো ইঁ, আমাৱ সব তোমাৱই! ওঁ, সেকি অনাবিল গভীৱ অশাস্ত্ৰ প্ৰীতিৱ জোয়াৱ ছুটে গেল ধৰনীৱ প্ৰতি বৰ্জন-কণিকাৱ! সে এমন একটা মধুৱ শুলুৱ ভাৰ, যা মাছৰে জীৱনে একবাৰ মাছ

জিজ্ঞেস বেদন

পেয়ে থাকে,— সেটা আমি ঠিক বুঝতে পারছিনে ! আমাদের এই ভালোবাসায় আর দরবেশের প্রেমে সমান গভীরতা এ আমি নিশ্চয় ক'রে বলতে পারি, যদি সেই ভালোবাসা চিরস্তন হয়।”.....ক্লান্ত কাঞ্জার মত সে আমার ক্ষে মাথাটা ভর ক'রে আস্তে আস্তে কইলে, “তোমাকে পেয়েও যে এই আমি তোমাকে তাড়িয়ে দিচ্ছি, এ তোমাকে ভালোবাসতে,—প্রাণ দিয়ে ভালবাসতে পেরেছি বলেই !...
আমার—আমার বুক ভেঙে যাচ্ছে যুমোফ্, তবে তোমাকে পাবার আশা আমাকে জোর ক'রে ত্যাগ করতেই হবে !
যাকে ভালবাসি তারই অৃপমান ত করতে পারিনি আমি !
এইটুকু ত্যাগ, এ আমি খুব সহিতে পারব। অভাগিনী নারী জাতি আমাদের এর চেয়ে ও যে অনেক বড় ত্যাগ স্বীকার করতে হয়। তোমরা যাই’ই ভাব, আমাদের কাছে এ কিছু-
মাত্র অস্বাভাবিক নয় আর কঠিনও নয়।.....ওঁ- কেন তুমি
আমার পথে এলে ? কেন তোমার শুভ শুচি প্রেমের মোনার
কাঠির পরশ দিয়ে আমার অ-জাগন্ত ভালবাসায় জাগিয়ে দিলে ?
—না, তোমাকে না পেলেও তুমি থাকবে আমারই। তবু
আমাদের দু’জনকে দু’দিকে স’রে যেতে হবে।—যে বুকে প্রেম
আছে, সেই বুকেই কামনা ওত পে’তে ব’সে আছে। আমাদের
নারীর মনকে বিশ্বাস নেই যুমোফ, সে যে বড়ই কোমল,
সময়ে একটু তাপেই গ’সে পড়ে। কে জানে এমন ক’রে

କିମ୍ବତେଜ୍ଜ ବେଦନ୍

ଥାକୁଲେ କୋନ୍ ଦିନ ଆମାଦେର ଏହି ଉଚ୍ଛ୍ଵାସଗା ହ'ତେ ଅଧଃପତନ ହବେ ।...ନା, ନା ପ୍ରିୟତମ, ଆର ଏହି କଲୁଷବାଟେ ତୋଷାର ସଙ୍କ ଦର୍ଶନ ବାପ୍‌ସା କ'ରେ ତୁଳ୍ବ ନା ।.....ଆର ହୟତ ଆମାଦେର ଦେଖେ ହବେ ନା !—ସଦି ହୟ, ତବେ ଆମାଦେର ମିଳନ ହବେ ଐ,—ଐଥାନେ ଦେଖୋନେ ଆକାଶ ଆର ଦରିଯା ହୁଇ ଉଦାର ଅସୀମେ କୋଳାକୁଳି କରୁଛେ !...ବିଦ୍ୟାୟ ପ୍ରିୟତମ ! ବିଦ୍ୟାୟ !! ବଲେଇଁ ମେ ଆମାର ହସ୍ତ ଚନ୍ଦନ କ'ରେ ଉତ୍ୟାଦିନୀର ମତ ଛୁଟେ ବେରିଯେ ଗେଲ ।

ଝଡ଼ ବହିଛିଲ ଶନ୍—ଶନ୍—ଶନ୍ ! ଆର ଅନ୍ତରେର ବେଣୁବନେ ଆହତ ହ'ୟେ ତାରଇ କାନ୍ଦା ଶୋନା ଯାଇଛିଲ ଆହ୍—ଉହ୍—ଆହ୍ ! ସ୍ନାଯୁଛିଲ ହୋଯାର ମତ କଟ୍ କଟ୍ କ'ରେ ବେଦନା-ଆର୍ତ୍ତ ବାଶଗୁଲୋର ଗିଟେ ଗିଟେ ଶକ୍ତ ହଇଛିଲ ।

ଏକ ବୁକ ବ୍ୟଥା ନିଯେ ଫିରେ ଏଲୁମ ! ଫିରୁତେ ଫିରୁତେ ଚୋଥେର ଜଳେ ଆମାର ମନେ ପଡ଼ିଲ — ମେହି ଆମାର ସ୍ଵପ୍ନରାଣୀର ଶେଷ କଥା ! ମୈତ୍ରି ତ ଏଇ ମତଇ ବଲେଛିଲ, “ଆମାଦେର ମିଳନ ହବେ ଏହି ଉଦାର ଆକାଶେର କୋଳେ ଏମନି ଏକ ଅକୁଳ ଅକୁଳିମା-ରଙ୍ଗ ନିଶିତୋରେ ଧ୍ୱନି ବିଦ୍ୟାୟ ବାଣୀର ଶୂରେ ଶୂରେ ଲାଲିତ ବିଭାସେର କାନ୍ଦା ତରଳ ହୟେ କ୍ଷରୁବେ !”

[ଚ୍ୟ]

ମେ ଦିନ ଯଥନ ଆମାୟ ଏକେବାରେ ବିଶ୍ୱ-ପୁଲକିତ ଆର ଚକିତ କ'ରେ ମହୀୟ ଆମାର ଜମତୁମି ଜନନୀ ଆମାର ବୁକେର ରଙ୍ଗ ।

ଲିଙ୍ଗର ବେଦନ

ଚାଇଲେ, ତଥନ ଆମାର ପ୍ରାଣ ସେ କେମନ ଛଟ୍ଟଫଟ୍ଟ କ'ରେ ଉଠିଲେ
ତା କହିତେ ପାରିବ ନା !..... ଭଲ୍ଲୁମ ଆମାଦେର ସ୍ଵାଧୀନ ପାହାଡ଼ିଆ
ଜାତିଟାର ଉପର ଇଂରେଜ ଆର କାବୁଲେର ଆମୀର ଦୁଇଜନାରିଇ
ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େଛେ । ଆର କୟେକଜନ ଦେଶବ୍ରାହୀ ଶମ୍ଭତାନ
ହ'ଭାଗେ ବିଭକ୍ତ ହୁୟେ ଦେଶଟାକେ ଅନ୍ତେର ହାତେ ତୁଲେ ଦିତେ ଯାଚେ ।
ତା'ରା ତୁଲେ ଯାଚେ ସେ, ଆମାଦେର ଏହି ସରବାଡ଼ୀହୀନ ପାଠାନଦେର
ବଶେ ଆନ୍ତେ କେଉ କଥନେ ପାରିବେ ନା । ଆମରା ସ୍ଵାଧୀନ—
ମୁକ୍ତ । ସେ ସେଇ ହୋକନା କେନ, ଆମରା କେନ ତାର ଅଧୀନତା
ସ୍ଵୀକାର କରୁତେ ଯାବ ? ଶିକଳ ମୋଣାର ହଲେଓ ତା ଶିକଳ ।—
ନା, ନା, ଯତକ୍ଷଣ ଏହି ଯୁନୋକ ଥାର, ଏକବିନ୍ଦୁ ରକ୍ତ ଥାକିବେ ଗାୟେ
ଆର ମାଥାଟା ଧରେ ସଙ୍ଗେ ଲାଗା ଥାକିବେ, ତତକ୍ଷଣ କେଉ, କୋନ
ଅତ୍ୟାଚାରୀ ସାଟ ଆମାର ଜନ୍ମଭୂମିର ଏକକଣ । ବାଲୁକାଓ ସ୍ପର୍ଶ
କରୁତେ ପାରିବେ ନା ! ଓଃ ଏକି ଦୁନିଆଭରା ଅବିଚାର ଆର ଅତ୍ୟା-
ଚାର ଖୋଦା ତୋମାର ଏହି ମୁକ୍ତ ସାନ୍ତ୍ଵାଞ୍ଜେ ? ଏହି ସବ ଛୋଟ ମନେର
ଲୋକଙ୍କ ଆବାର ନିଜେଦେର ‘ଉଚ୍ଛ’ ‘ମହାନ୍’ ‘ବଡ଼’ ବଲେ’ ନିଜେଦେର
ଢାକ ପିଟାଯ !— ଓଃ ସଦି ତାଇ ହୟ, ତା'ହଲେ ଆମାଦେର ଅବଶ୍ୟା
କେମନ ହବେ ସେମନ ଆକାଶେର ଅନେକଙ୍ଗଲୋ ପାଥୀକେ ଧ'ରେ ଏନେ
ଚାରିଦିକେ ଲୋହାର ଶିକ ଦେଓଯା ଏକଟା ଥାଚାର ଭିତର ପୂରେ
ଦିଲେ ହୟ । ଓଃ ଆମାର ସମସ୍ତ ଆୟୁ ଆର ମାଂସପେଣୀଙ୍ଗଲୋ
ଫୁଲେ ଫୁଲେ ଉଡ଼ିଛେ ! ଆରଓ ଭନ୍ଦିଛି ଦୁଇପକ୍ଷେଇ ଆମାଦିଗକେ
ବୀତିମତ ତମ ଦେଖାନ ହଞ୍ଚେ ।—ହାଃ ହାଃ ! ଗାଛର ପାଥୀ-

ଶିଖର ବେଦନ୍

ଗୁଲୋକେ ବନ୍ଦୁକ ଦେଖିଯେ ଶିକାରୀ ଯଦି ବଲେ, “ସବ ଏମେ ଆମାର ହାତେ ଧରା ଦେଓ, ନୈଲେ ଗୁଲି ଛାଡ଼ିଲୁମ !” ତାହାଙ୍କୁ କି ପାଖୀରା ଏମେ ତାର ହାତେ ଧରା ଦେବେ ? କଥନାହିଁ ନା, ତାରା ମରିବେ ତନ୍ତ୍ରର ଧରା ଦେବେ ନା—ଦେବେ ନା ! ଏ ଶିକାରୀଙ୍କୁ ବୁକେ ଯେ ଛୁରି ଲୁକାନ୍ତେ ଆହେ, ତା’ ପାଖୀରା ଆପଣିହି ବୋବେ । ଏ ତାଙ୍କୁ ଶିଖିଯେ ଦିତେ ହୟ ନା । ହା ଆର ଯଦିହି ଯୋଗ ଦିତେ ହୟ, ତାବେ ନିଜେର ସ୍ଵାଧୀନତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରେଖେ ସେଥାନେ ଅନ୍ତାଙ୍ଗ ଦେଖିବ ମେଇଥାନେହି ଆମାଙ୍କୁ ବଜ୍ରମୁଣ୍ଡିର ଭୌମ ତରବାରିର ଆଘାତ ପଡ଼ିବେ ! ଆମାର ଜନ୍ମଭୂମି କୋନ ବିଜୟୀର ଚରଣ ସ୍ପର୍ଶେ କଥନାହିଁ କଳକିତ ହୟନି ଆର ହବେଓ ନା । ‘ଶିର ଦିବ, ତବୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଦିବ ନା ।’

ତୋମାର ପବିତ୍ର ନାମେର ଶପଥ କ’ରେ ଏହି ଯେ ତରବାରି ଧରିଲୁମ ଖୋଦା, ଏ ଆର ଆମାର ହାତ ହ’କେ ଖୁବିବେ ନା ! ତୁମି ବନ୍ଧୁତି ଶକ୍ତି ଦାଓ !—ଏହି ତରବାରିର ତୃଷ୍ଣା ମିଟାବ—ପ୍ରଥମେ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଶୟତାନଦେର ଜିଗରେର ଖୁଲେ ତାରପର ଦେଶ-ଶକ୍ତିର କଲୁଷ ଝକ୍ରେ !—ଆମିନ !!!

* * * *

ହା, ଆମାର ମନେ ହଜ୍ଜେ ହୟତ ଆମାର ଦେଶେର ଭାଇ-ଇ ଆମାର ହତ୍ଯା କରିବେ ଜଣାଦ ହୟେ !.....ତାହୋକ୍, ତବୁତ ସୁଧେ ମରିତେ ପାରିବ କେନ୍ତା ଆମାର ଏକ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ ଦେଶେର ପାଇସି ଉଠ-ମଗୀକୁତ ହବେ !—ଖୋଦା ! ଆମାର ଏଦାନ ସେମ ତୁମି କବୁଳ କରୋ !”

ରିକ୍ଟେର ବେଳ୍ଲ

* * * *

ବେଶ ହୁଁଛେ ! ଖୁବ୍ ହୁଁଛେ !! ଆଜ୍ଞା ହୁଁଛେ !!!

ଆମାର ଏହି ଚିରବିଦୀଯେର ସମୟ କେନ୍. କାଳ ମନେ ହ'ଲ, ମେ ଅଭାଗୀକେ ଏକବାର ଦେଖେ ଯାଇ । କେନ୍ ସେ ଇଚ୍ଛାକେ କିଛୁତେହୁ ଦମନ କରୁଥେ ପାରିଲୁମ ନା ।.....ଗିଯେ ଦେଖିଲୁମ' ତାର ତ୍ୟକ୍ତ ବାଡ଼ୀଟା ଧୂଲି ଆର ଜୁଙ୍ଗଲମୟ ହୁଁବା ମହିମାବିଧବା ନାରୀର ମତ ହାତାକାର କରୁଛେ !.....ଆର—ଆର ଓ କି ?.....ଘରେର ଆପିନାମ ଓ କାର କବର ? ସେବ କାର ଏକବୃକ୍ଷ ବେଦନା ଉପୁଡ଼ ହୁଁଯେ ପଡ଼େ ରହୁଛେ ! କାର ପାହାଡ଼ପାରା ବ୍ୟଥା ଜମାଟ ହୁଁଯେ ସେବ ମୁର୍ଛିତ ହୁଁଯେ ମାଟି ଆକଢ଼େ ରହୁଛେ !.....କବରେର ଶିରାନେ କାର ବୁକେର ରକ୍ତ ଦିଯେ ମର୍ମର ଫଳକେ ଲେଖା, “ଅପବିତ୍ର ଜଠରେ ଜମା ନିଲେଓ, ଓଗୋ ପଥିକ, ଆମାଯ ଘୁଣା କରୋନା ! ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷ ଫେଲୋ ଆମାର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରେ”—ଆମି ଅପବିତ୍ର କିନା ଜାନିନା, କିନ୍ତୁ ପବିତ୍ର ଭାଲୋବାସା ଆମାର ଏହି ବୁକେ ତାର ପରଶ ଦିମ୍ବେଛିଲା ! ..ଆର ଓଗୋ ସ୍ଵାମିନ୍ ! ତୁମି ମନ୍ଦି କଥନାର ଏଥାନେ ଆସ,—ଆଃ ତା ଆସିବେଇ—ତବେ ଆମାଯ ମନେ କ'ରେ କେଣେନା ! ସେଥାନେଇ ଥାକି ପ୍ରିୟତମ, ଆମାଦେର ମିଳନ ହବେଇ । ଏମନ ଆକୁଳ ପ୍ରୌଢ଼ିକାର ଶେଷ ଅବସାନ ଏହି ଦୁନିଆତେହୁ ହ'ତେ ପାରେ ନା ! ..ଖୋଦା ନିଜେ ସେ ପ୍ରେମମୟ ! —ଅଭାଗିନୀ—ଶୁଣନ୍ ।”

ଆମାର ଏକବୃକ୍ଷ ଅକ୍ଷ ଝରେ ମର୍ମ ଫଳକେର ମିଳନ ରକ୍ତ ଲେଖା-ଶୁଲିକେ ଆରଓ ଅଙ୍ଗେଜ୍ଜଲ କ'ରେ ଦିଲେ !.....

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେମ୍ବ

ବିଲମ୍ବେର ଓପାର ହ'ତେ କାବ୍ ଆର୍ତ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର ଶୁରୁ ଏପାରେ ଏମେ
ଆଛାଡ଼ ଥାଇଲ,

“ଆଗରୁ ମେଘ ବାଗ୍ବା ହେତେ, ତୋ ଗୁଣଶଳ କୋ
ଲୁଟୀ ଦେତେ ।

ପାକଡ଼ କରୁ ଦିନେ ବୁଲ୍ବୁଲ୍ କୋ ଚମନ ମେ ଜୁ
ଯେଲା ଦେତେ ॥

ହାୟରେ ଅବୋଧ ଗାୟକ ! ତୁହି ସଦି ମାଲି ହତିମ୍, ତା ଡାଲେ
ବୁଲ୍ବୁଲେର ହାତ ଧ'ରେ ଫୁଲେର ସଙ୍ଗେ ମିଳନ କରିଯେ ଦିତିମ୍ ?—
ଅସନ୍ତବ ରେ ତା ଅସନ୍ତବ ! ଖୋଦା ହୟତ ତୋକେ ମେ ଶକ୍ତି ଦେନନି,
କିନ୍ତୁ ଧାଦେର ମେ ଶକ୍ତି ଆଛେ ଭୁଇ, ତାରା ତ କହୁ ଏମନ
କରା ତ ଦୂରେର କଥା, ଏକବାର ତୋର ଏହି କଥା ମୁଖେ ଆନ୍ତି
ପାରେ ନା ! ତୋରଇ ଏହି କ୍ଷମତା ଥାକୁଲେ ହୟତ ତୁହି ଏ ଧାନ
ଗାଇତେ ପାରତିମ୍ନେ !……

• * • * * *

ତବୁ ଆମାର ଚିରବିଦୀଯେର ଦିନେ ଐ ଗାନ୍ଟା ବଜ୍ଜୋ ମୟୁଲ୍ପଣ୍ଠ
ମଧୁର ଲେଗେଛିଲ ।

— — —

সাঁজের তাক্রা

সাঁজের তারা

সাঁজের তারার সাথে যেদিন আমার মতুন করে' চেমা-শোনা,
সে এক বড় মজার ঘটনা ।

আরব-সাগরের বেলাৰ ওপৱে একটি ছোট পাহাড় । তাৰ
বুক রঙ্গ-বেরঙ্গ-এৰ শাখেৰ হাড়ে ভৱা । দেখে মনে হয়, এটা
বুঝি একটা শঙ্খ-সমাধি । তাদেৱই ওপৱ একলা পা ছড়িয়ে বসে
যে কথা ভাবছিলাম সে কথা কথনো বাজে উদাস পথিকেৱ কাপা
গলাম, কথনো শুনি প্ৰিয়-হারা ঘূৰুৱ উদাস ডাকে ; আৱ ব্যথা-
হত কৰিৱ ভাষায় কথনো কথনো তাৰ আচম্বকা একটি কথা-
.হারা কথা—উড়ে-চলা পাখীৰ মিলিয়ে-আশা ডাকেৱ মত
শোনাৰ ।

সে-দিন পথ-চলাৰ নিবিড় আন্তি যেন আমাৰ অণ্পনৰমাণুতে
আলস-ছোয়া বুলিয়ে দিয়ে যাচ্ছিল । ঘূৰুৱ দেশেৱ রাজকুমাৰী
আমাৰ কন্ধু চুলেৱ গোছাগুলি তাৰ রঞ্জনীগঞ্জাৰ কুঁড়িৰ মতুন
আঙ্গুল দিয়ে চোখেৱ ওপৱ হ'তে তুলে' দিতে দিতে বল্লে,

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

“ଗଞ୍ଜଟି, ଏବାର ସୁମୋଡ଼ !” ବଲେ’ଇ ମେ ତାର ବୁକେର କାହଟିତେ କୋଲେର ଉପର ଆମାର କ୍ଳାନ୍ତ ଘାଥାଟି ତୁଲେ ନିଲେ । ତାର ସଈଦେର କଣ୍ଠେ ଆର ବୀଣାଯ ଶୂର ଉଠିଛିଲ—

‘‘ଅଞ୍ଚଳ ମନୀର ଶୂର ପାରେ

ଘାଟ ଦେଖା ସାଯ ତୋମାର ଧାରେ ।”

ଆମାର ପବ୍ଲିଶ-ହରରେ ସମ୍ବନ୍ଧ-ବିଧବାର କାନ୍ଦନେର ମତ ଏକଟା ଆହତ-ବ୍ୟଥ ! ଟୌଲ ଥାଇଦେ ଗେଲ । ଆମି ସୁମ-ଜଡ଼ାନୋ କଣ୍ଠେ କଣ୍ଠ-ଭରା ମିନତି ଏମେ ବଲ୍ଲାମ, “ଆବାର ଐଟେ ଗାଇତେ ବଲ ନା ଭାଇ !” ଗାନେର ଶୂରେର ପିଛୁ ପିଛୁ ଆମାର ପିପାସିତ ଚିତ୍ତ ହାଓଯାର ପାରେ କୋନ୍ତ ଦିଶେହାରା ଉଭରେ ଛୁଟେ ଚଲିଲୋ । ତାରପର...କେଉ କୋଥାଓ ନେଇ । ଏକା—ଏକା—ଶୁଦ୍ଧ ଏକା ! ଓଗୋ କୋଥାଯ ଆମାର ଅଞ୍ଚଳ ମନୀ ? କୋଥାଯ ତାର ଶୂର ପାର ? କୋଥାଯ ବା ତାର ଘାଟ, ଆର ମେ କାର ଧାରେ ? ଦିକହିନ ଦିଗନ୍ତ ସାରା ବିଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳ ଅତିଲତା ନିଯେ ଆରେକ ସୀମାହାରାର ପାନେ ମୌନ ଇଞ୍ଜିତ କରତେ ଲାଗଲୋ,— “ଐ—ଐ ଦିକେ ଗୋ ଐ ଦିକେ !”...ହାଁ ! କୋଥାଯ କୋନ୍ତ ଦିକେ କେ କୌ ଇଞ୍ଜିତ କରେ ?

ଅଲମ-ଆଁଥିର ଉଦ୍‌ସ-ଚାନ୍ଦା ଆମାର ସାରା ଅଙ୍ଗେ ବୁଲିଯେ ମଲିନ କଣ୍ଠେ କେ ଏମେ ବିଦ୍ୟାୟ-ଡାକ ଦିଲେ,—“ପଥିକ ଉଠ ! ଆମାର ସାବାର ସମସ୍ତ ହସ୍ତ ଏବ ।” ଆମି ସୁମେର ଦେଶେର ବାନଶାଜାଦିର ପେଶୋଯାଜ-ଆସ୍ତ ଦୁ-ହାତ ଦିଯେ ମୁଠି କରେ ଧରେ’ ବଲ୍ଲାମ, ‘‘ନା ନା, ଏଥନ୍ତି କେ ଆମାର ଉଠିବାର ସମସ୍ତ ହସ୍ତ ନି ।...କେ ଭୁମି ଭାଇ ?

ଶିତ୍କଳ ବେଦନ

ତୋମାର ସବ କିଛିତେ ଏତ ଉଦ୍ଦାସ କାହା ଫୁଟେ' ଉଠଚେ କେନ ?” ତାର ଗଲାର ଆସ୍ତାଜ ଏକଦମ ଜଡ଼ିଯେ ଗେଲ । ଭେଜା କଣେ ମେ ବଲ୍ଲେ, “ଆମାର ନାମ ଆଣ୍ଟି, ଆଜ ଆମି ତୋମାସ ବଡେଜୋ ନିବିଡ଼ କରେ’ ପେଯେଛିଲାମ ।...ଏଥନ ଆମି ଧାଇ, ତୁମି ଉଠ !...ଆୟ ସହ ସୂମ, ଓକେ ଛେଡେ ଦେ !”

ଜେଗେ ଦେଖି, କେଉ କୋଥାଓ ନେଇ, ଆମି ଏକା । ତଥନ ସୀଙ୍ଗେର ରାଣୀର କାଲୋ ମୟୁରପଞ୍ଚୀ ଡିଙ୍ଗିଥାନା ଧୂଲି-ମଲିନ ପାଲ ଉଡ଼ିଯେ ସାଗର ବୁକେ ନେମେଚେ ।...ଜାନଟା କେମନ ଉଦ୍ଦାସ ହୁୟେ ଗେଲ !...ଧାଇବା ଆମାର ଶୃଷ୍ଟିର ମାଝେ ଏମନ କରେ’ ଜଡ଼ିଯେ ଛିଲ, ତାଦେର ଚେତନାର ମାଝେ ହାରାଲାମ କେନ ? ଏହି ଜାଗରଣେର ଏକା-ଜୀବନ କୌ ଦୁର୍ବିମ୍ବନ ବେଦନାର ଘାୟେ କ୍ଷତିବିକ୍ଷତ, କୌ ନିଷକ୍ରମ ଓକତା ତିକ୍ତତାଯ ଭାବା ! ମେଇଦିନ ବୁଝାଲାମ, କତ କଟେ କ୍ଲାନ୍ତ ପଥିକେଇ ବ୍ୟର୍ଥ ସନ୍ଧ୍ୟା-ପଥେ ଉଦ୍ଦାସ ପୂର୍ବୀର ଅଳସ କ୍ରମନ ଏଲିଯେ ଏଲିଯେ ଯାଇ—

“ବେଳା ଗେଲ ତୋମାର ପଥ ଚେଯେ,
ଶୁଣ୍ଟ ଯାଟେ ଏକା ଆମି ପାର କରେ’
ନାଓ ଧେଯାର ନେଯେ !”

ହାୟରେ ଉଦ୍ଦାସୀନ ପଥିକ ! ତୋର ସବ ବ୍ୟର୍ଥ ଭାଇ, ସବ ବ୍ୟର୍ଥ ! କୋଥାର ଥେଯାର ନେଯେ ଭାଇ ? କୋନ୍ ଅଚିନ୍ ମାଧ୍ୟିକେ ଏମନ ବୁକ୍-ଫାଟା ଡାକ ଡାକିସ୍ ତୁହି ? କୋଥାଯ ମେ ? କାହିଁ ପଥ ଚେଯେ ତୋର ବେଳା ଗେଲ ? କେ ମେ ତୋର ଜମ୍-ଜମ୍-ଧରେ’-ଚାନ୍ଦା ନା-ପାଓଯା ଧନ ? କୋନ୍ ଯାଟେ ତୁହି ଏକା ବନେ’ ଏହି ଶୁରେର ଜାଲ ବୁନ୍ଛିଶ ?

ବିଟ୍ଟେର ସେନ୍ଲ

ଏ ସାଟେ କି କୋନ ଦିନ ମେ ତାର କଲସିଟି-କୀଥେ ଚଲ୍ଲତେ ଗିଯେ
ହ'ହାତେ ଘୋଷଟା ଫାକ କରେ ତୋର ମୁଖେ ଚୋଥେ ବଧୁର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ
ପୂଲକ-ଚାଉସା ଥୁଯେ ଗିଯେଛିଲ ? ମା—କି—ମେ ତାର କମଳ-ପାଯେର
ଅଳ-ଭେଜା ପଦଚିଙ୍ଗ ଦିଯେ ତୋର ପଥେର ବୁକେ ଶୁତିର ଆଲ୍‌ପନା କେଟେ
ଗିଯେଛିଲ ? କଥନୋ କାଉକେ ଜୀବନ ଭରେ' ପେଲିନେ ବଲେଇ କି
ତୋର ଏତ କଷ୍ଟ ତାଇ ? ହାୟ ଓ-ପାରେର ଷାତ୍ରୀ, ତୋମାର ମେଇ
“କବେ-କଥନ-ଏକଟୁଖାନି-ପାଓସା” ହୃଦୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଚରଣ-ଛୋତ୍ରା ଏକଟି
ଶୁଲି-କଣା ଓ ଆଜ ତୋମାର ଜନ୍ମେ ପଡ଼େ' ନେଇ ! ବୁଥାଇ ମେ ବେଣୁ-
ପରିମଳ ପଥେ ପଥେ ଥୋଜା ତାଇ, ବୁଥା—ବୁଥା !

ଅବୁବା ମନ ଓ-ମବ କିଛୁ ଉନ୍ତେ ଚାଯ ନା, ବୁଝୁତେ ଚାଯ ନା !
ତାର ମୁଖେ କ୍ଷ୍ୟାପା ମନସ୍ଵରେର ଏକଟି କଥା “ଆନଲ୍ ହକ୍”-ଏର ମତ
ବୁଗ୍ୟୁଗାନ୍ତେର ଓଇ ଏକଇ ଅତ୍ୱପ ଶୋର ଉଠଛେ, “ହାୟ ହାରାନୋ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଆମାର ! ହାୟ ଆମାର ହାରାନୋ ଲକ୍ଷ୍ମୀ !”

ଯୁମିରେ ବରଂ ଥାକି ଭାଲୋ । ତଥନ ଯେ ଆମି ସ୍ଵପନେର ମାବେ
ଆମାର ନା-ପାଓସା ଲକ୍ଷ୍ମୀକେ ହାଜାର ବାର ହାଜାର ରକମେ ପାଇ ।
ତାକେ ଏହି ସେ ଜାଗରଣେର ମଧ୍ୟେ ପାବାର ଏକଟା ବିପୁଳ ଆକାଶ,
—ବୁକେ ବୁକେ ମୁଖେ ମୁଖେ ଚେପେ ନିତେ, ମେଇ ତାର ଉଷ୍ଣ-ପାଓସାକେ
ଆମି ଯୁମେର ଦେଶେ ସ୍ଵପନେର ବାଗିଚାଯ ବଡ଼ ନିବିଡ଼ କରେଇ ପାଇ ।
ଯାହୁବେଳେ ମନ ମତ ପ୍ରହେଲିକା । ମନ ନିଜିର ମତନ ସଥନ ଯେଦିକେ ତାର
ବେଳୀ ପାଇ, ମେଇ ଦିକେଇ ହୁଯେ ପଡ଼େ । ତାଇ କଥନୋ ମନେ କରି
ପାଓସାଟାଇ ବଡ଼, ପାଓସାତେଇ ସାର୍ଥକତା । ଆବାର ପରିକଣେଇ ମନେ

ଜିତ୍କର ଲେଖନ

ହୁଁ, ନା—ନା-ପାଓଟାଇ ପାଓଯା, ଓହ ନା-ପାଓଯାତେଇ ସକଳ ପାଓଯା ଶୁଣୁ ରଯେଛେ । ଏ ସମ୍ପାଦିତ ଆର ମୀମାଂସା ହ'ଲ ନା । ଅଥଚ ଛଇ ପଥେରଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ । ଛଇ ଶ୍ରୋତେରଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଗର-ଶ୍ରୀମାର ମୀମା-ହାରା ବୁକେ ନିଜେର ସମ୍ପତ୍ତି ବେଗ ସମ୍ପତ୍ତି ଗତି ସମ୍ପତ୍ତି ଶ୍ରୋତ ଏକେବାରେ ଶେଷ କରେ' ଟେଲେ' ଦେଓଯା, ତାରପର ନିଜେର ଅନ୍ତିମ ଭୁଲେ' ଯାଓଯା—ତୁ ଏକ ଆର ଏକ ! କିନ୍ତୁ ଏହି “ଅତି ଅଙ୍ଗ ଲାଗି କାହିଁ ଅତି ଅଙ୍ଗ ମୋର” କଥାଟାର ଏମନ ଏକଟା ନେଥା ଆର ମାଦକତା ରଯେଛେ, ଯେଟା ଅନବରୁତ ଆମାର ମନେର କାମନା-କିଶୋରୀକେ ଶିଉମିଯେ ତୁଳିଚେ ଏବଂ ବଲ୍ଲହେ, “ବର୍ଜନେଇ ମୁକ୍ତି,”—ଏହି ସେ ମାନବ-ମନେର ଚିର-କୁନ୍ତି ବାଣୀ, ଦେଖି କି ମିଥ୍ୟା ? ନା, ଏ ସମ୍ପାଦିତ ସମାଧାନ ଲେଇ ।

ଆବାର ମନଟା ଶୁଣିଯେ ଯାଇଛେ ।

ଆମାର ମନେର ତୋଗ ଆର ବୈରାଗ୍ୟେର ଏକଟା ନିଷ୍ପତ୍ତି ହ'ଲ ନା ଆର ତାଇ କାଉକେ ଜୀବନ ଭୁବନ ପାଓଯାଓ ହ'ଲ ନା !

• ତବେ ?.....

କାଉକେ ନା ପେଯେଓ ଆମାର ଥିଲେ ଏ କୋନ୍ ଆଦିମ-ବିରହୀ ଭୁବନ-ଭବା ବିଜ୍ଞେଦ-ବ୍ୟଥାୟ ବୁକ ପୁରେ' ମୁଲୁକେ ମୁଲୁକେ ଛୁଟେ ବେଡ଼ାଇଛେ ? କ୍ୟାପାର ପରଶ-ମଣି ଧୌଜାର ମତନ ଆସିଓ କୋନ୍ ପରଶ-ମଣିର ହୋଇଯା ପେତେ ଦିକେ ଦିକେ ଦେଶେ ଦେଶେ ଘୁରେ ଥରାଇ ? କୋନ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟାର ଝାଁଚର-ଆଜ୍ଞା ବାଧା ରଯେଛେ ମେ ମାଣିକ ? କୋନ୍ ତରଣୀର ଗଲାୟ ମଙ୍ଗା-କରଚ ହୁଁ ବୁଲ୍ଲଚେ ମେ ପାଥର ?

ଭାବ୍‌ତେ ଭାବ୍‌ତେ ଚୋଥେ ଜଳ ଗଡ଼ିଯେ ଏଲ । ମେହି ଜଳବିଶୁଦ୍ଧତେ

বিজ্ঞেন বেদন্ত

সহসা কার দৃষ্টি হাসির চপল কিরণ ছলছলিয়ে উঠলো। আমি চমকে সামনে চোখ চাইতেই দেখলাম, আকাশের মুক্ত আঙ্গিনায় ললাটের আধফালি ঘোমটায় ঢেকে প্রদীপ-হাতে সাঁজের তারা দাঢ়িয়ে। তার চোখের কিনারায়, মুখের রেখায়, অধরপুটের কোণে কোণে দৃষ্টুমীর হাসি লুকোচুরি খেলচে। বারে-বারে-উচ্লে-উঠা নিলাজ হাসি ঠোটের কাপন দিমে লুকোবার ব্যর্থ চেষ্টায় তার হাতের মঢ়ল-প্রদীপ কেপে কেপে লোলুপ শিখা বাড়িয়ে সুন্দরীর রাঙা গালে উষও চুম্বন একে দেখয়ার জন্য আকুলি বিহুলি করুছে। পাগল হাওয়া বারেবারে তার দৃকের বনন উড়িয়ে দিয়ে বেচুরীকে আঝো অস্বৃত, আরো বিভ্রান্ত'রে তুলছে।

‘অনেক ক্ষণ ধরে’ সেও আমার পানে চেয়ে রাইল, আমিও তার পানে চেয়ে রাইলাম। আমার কৃষ্ণ তথন কথা হারিয়ে ফেলেছে।

সে ক্রমেই অস্তপারের-পথে পিছু হেঁটে যেতে লাগলো। তার চোখের চাওয়া ক্রমেই মলিন সঙ্গ হয়ে উঠতে লাগলো। বড় বড় নিষ্ঠাস ক্ষেত্রের সঙ্গে তার বুকের কাঁচলি বায়ুর মুখে কঢ়িপাতার; এত থরথর ‘করে’ কাপ্তে লাগলো। যতই সে আকাশ-পথ বেয়ে অস্ত-গৱাইর পথে চলতে লাগলো, ততই তার মুখ চোখ মুর্ছাতুরের অতন হল্দে’ ফ্যাকাসে’ হয়ে ষেতে লাগলো। তারপর পথের শেষ-বাঁকে দাঢ়িয়ে সে তার শেষ

କିମ୍ବାର ବେଳ୍ପ

ଅଚପଲ ଅନିମେଷ ଚାଉସା ଚେରେ ଆମାର ଏକଟି ଛୋଟ ସାଲାମ କରେ' ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଁ ଗେଲ ।

ହିମାଯ ହିମାଯ ଆମାର ଶୁଧୁ ଏକଟି କାତର ମିନତି ମୁଢ଼େର ମତ ନା-କଣ୍ଠୀ ଭାଷାଯ କ୍ଷମିତ ହଜିଲ—“ହାହ ସଙ୍କ୍ଷ୍ଯା-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆମାର, ହାଯ !”

ହଠାଂ ଆମାର ମନେ ହ'ଲ, ଆମି କତ ବହୁର ଧରେ' ଯେ ଏହି ବ୍ରକମ କରେ' ରୋଜ ସଙ୍କ୍ଷ୍ଯା-ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପାନେ ଚେୟେ ଚେୟେ ଆସିଛି, ତା କିଛୁତେହି ଶ୍ଵରଣ ହେବ ନା । ଶୁଧୁ ଏହିଟୁକୁ ମାତ୍ର ମନେ ପଡ଼େ ଯେ, ମେ-କୋନ୍-ଯୁଗେ ସେଇ ଆମି ଆଜିକାର ମତନିହି ଏମନି କ'ରେ ପ୍ରଭାତେର ଶକତାରା-ଟିର ପାନେ ଶୁଧୁ ଉଦୟ-ପଥେ ତାକିଯେ ଥାକୁତାମ । ଆମାର ସମ୍ପଦ ସକାଳ ସେଇ କୋନ୍-ପ୍ରିୟତମାର ଆସାର ଆଶାଯ ନିବିଡି ଶୁଖେ ଭରେ' ଉଠିଲୋ । ରୋଜ ପ୍ରଭାତେ ଉଦୟ-ପଥେ ମୁଠି-ମୁଠି କରେ' ଫାଗ-ମାଥା ଧୂଲି-ରେଣୁ ଛଡ଼ାତେ ଛଡ଼ାତେ ମେ ଆସିଲୋ, ତାରପର ଆମାର ପାନେ ଚେୟେଇ ମଲଙ୍ଗ ତୃପ୍ତିର ହାସି ହେସେ ସେଇ ବାରେ-ବାରେ ଆଡ଼-ନୟନେର ବାକା ଚାଉନି ହେଲେ ବଲ୍ଲତୋ, “ଓଗୋ ପଥ-ଚାଉସା ବନ୍ଦୁ ଆମାର, ଆମି ଏମେଛି !” ଆମି ତାର ଚୋଥେର ଭାବା ବୁଝିତେ ପାରିତାମ, ତାର ଚାଉସାର କଣ୍ଠୀ କନ୍ତୁ ପେତାମ ।...ତାରପର ଅକୁଣ୍ଡେବ ତାର ରଙ୍ଗ-ଚଙ୍ଗ ନିୟେ ଆମାଦେର ପାନେ ଚାଇଲେଇ ମେ ଭୌତା ବାଲିକାର ମତ ଛୁଟେ ଆକାଶ-ଆଙ୍ଗିନା ବେମେ ଉର୍ଜେ—ଉର୍ଜେ—ଆରୋ ଉର୍ଜେ ଉଧାଓ ହେଲେ ଯେତ । ଛୁଟେ ଛୁଟେଇ କତ ହାସି ତାର ! ମାରାଦିନ ଆମି କନ୍ତୁ ପେତାମ ତାର ଈ ପାଲିଯେ-ଯାଉସା ପଥେର ବୁକେ ତାର କଟି-

କିନ୍ତୁ ରେମ୍

ବିକିଣୀର ରିଣି ରିଣି, ହାତେର ପାଦାର ଚୁଡ଼ିର ରିଣିର୍ବିନ ଆର ପାଯେର
ଶୁଜ୍ରୀ ପାଇଜୋରେର କୁମୁଦୁମୁ ।... ଏମନ କରେ' ଦିନ ସାଥ ।... ଏକଦିନ
ଆମି ବଲ୍ଲାମ, “ତୁମି କି ଆମାର ପଥେ ନେମେ ଆସବେ ନା ପ୍ରିୟ ?”
ମେ ଆମାର ପାନେ ଏକଟ୍ ତାକିରେଇ ସିଂହରେ’ ଆମେର ମତ ରେଣେ
ଉଠେ’ ଆଧ-ଫୋଟୋ କଥାଯି କେପେ କେପେ ବଲ୍ଲେ, “ନା ପ୍ରିୟ, ଆମାଯି
ପେତେ ହ’ଲେ ତୋମାକେ ଏଇ ତାରାରଇ ଏକଟି ହ’ତେ ହବେ । ଆମି
ନେମେ ଯେତେ ପାରି ନେ, ତୋମାକେ ଆମାର ପଥେଇ ଉଠେ ଆମ୍ବତେ
ହବେ ।” ବଲବାର ସମୟ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ଦିଯେ ତାର ବେଣାରମ୍ଭ
ଚେଲୀର ଆଚଳପ୍ରାନ୍ତ ହେମ ମେ ଆନମନେ ଜଡ଼ିଯେ ଯାଇଛିଲ, ତାର
ଚୋଥେର ଚାଓୟା ମୁଖେର କଥା ମେଦିନ ଯେନ ତେମନି କ’ରେଇ ଅସହ
ବ୍ୟଥା-ପୁଲକେ ଜଡ଼ିଯେ ଯାଇଛିଲ । ବୁଝିଲାମ, ମେ ବିଶେର
ଚିରସ୍ତନ ଧାରାଟି ବଜାର ରେଥେଇ ଆମାର ମଙ୍ଗେ ମିଳିତେ ଚାଯ । ଆମାର
ସତିଛାଡ଼ା-ପଥେ ବେରିରେ ପଡ଼ିତେ ତାର କୋମଳ ବୁକେ ସାହସ ପାଞ୍ଚେ
ନା । ଯତଇ ଭାଲୋବାସ୍ତୁକ ନା, ଆମାର ପଥ-ହାରା ପଥେ ଚଲିତେ—
ଆମାର ବିପୁଲ ତାର ବୟେ ମେହି ଅଜାନା ଭୟେର ପଥେ ଚଲିତେ—ମେ
ଯେନ କିଛୁତେଇ ପାରବେ ନା ।

କିନ୍ତୁ ତାଇ କି ?

ହସି ତ ତାହା ତୁଳ । କେନା ଏକଦିନ ବେଳେ ମେ ବଲେଛିଲ,
“ପ୍ରିୟତମ, ଏ ଯେ ତୋମାର ତୁଲେର ପଥ, ଏ ପଥ ତ ମଙ୍ଗଲେର ନୟ ।
ଆସାତ ଦିରେ ତୋମାର ଏ ପଥ ହ’ତେ ଫିରାତେଇ ହବେ । ତୋମାଯି
କଲ୍ୟାଣେର ପଥେ ନା ଆମ୍ବତେ ପାରିଲେ ତ ଆମି ତୋମାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ

ବିଜ୍ଞାନ ସେବନ

ହ'ତେ ପାରି ନେ !” ମେ କଥା ଯେବେ ଆଜିକେର ନୟ, କୋଣ୍ ଅଜାନା ନିଶୀଥେ ଆମି ଘୁମେର କାନେ ଉନ୍ଦେଛିଲାମ । ତଥନ ତା କିନ୍ତୁ ବୁଝିତେ ପାରି ନି ।

ଆମି ଯେମନ କିଛିତେହେ ତାର ଚିନ୍ତନ ଧାରାଟିର ଏକଣ୍ଡମ୍ୟେମି ସହିତେ ପାରିଲାମ ନା, ମେଓ ତେମନି ନୌଚେ ନେମେ ଆମାର ପଥେ ଏଲ ନା ।

ବିଦ୍ୟାୟ ନେବାର ଦିନଓ ମେ ତେମନି କରେ’ ହେସେ ଗେଛେ । ତେମନି କରେଇ ତାର ଦୁଷ୍ଟ ଚଟ୍ଟିଲ ଚାଉନି ଦିରେ ମେ ଆମାୟ ବାରେବାରେ ଯିଟି ବିଜ୍ଞପ କରେଛେ । ଓହୁ ଏକଟି ନତୁନ କଥା ଉନ୍ତିଯେ ଗେଛି, “ଆର ଏ ପଥେ ଆମାଦେର ଦେଖା ହବେ ନା ଫ୍ରିଯ, ଏବାର ନତୁନ କରେ’ ନତୁନ ପଥେ ନତୁନ ପରିଚୟ ନିଯେ ଆମଙ୍ଗା ଆମାଦେରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଚିନ୍ବୋ ।”

ତାର ବିଦ୍ୟାୟ-ବେଳୋର ଯେ ଦୀଘଳ ଖାସଟି ଉନ୍ଦେଖ ଉନି ନି, ଆଜ ଆମି ସାରା ବାତାସେ ଯେବେ, ମେହି ବ୍ୟଥିତ କାପୁନିଟୁକ ଅଛୁଭବ କରୁଛି । ଏଥନ ମେ ବାତାସ ନିତେଓ କଟି ହୟ ।...କବେ ଆମାର ଏ ନିଶାସ-ପ୍ରଶାସ-ଟେନେ’-ନେ ଓୟା ବାୟୁର ଆୟୁ ଚିରଦିନେର ମତ ଫୁରିଲେ ବାବେ ଫ୍ରିଯ ?...ତାର ବିଦ୍ୟାୟ-ଚାଓଯାର ଯେ ତେଜୀ ଦୃଷ୍ଟିଟୁକୁ ଆମି ଦେଖେଓ ଦେଖି ନି, ଆଜ ସାରା ଆକାଶେର କୋଟି କୋଟି ତାରାର ଚୋଥେର ପାତାୟ ମେହି ଅଞ୍ଚଳଗାଈ ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚି । ଏଥନ ତାରା ହାସଲେଓ ମନେ ହୟ, ଓ ଓହୁ କାହା ଆର କାହା !

ତାରପର ରୋଜୁ ଆସି ରୋଜୁ ବାଇ, କିନ୍ତୁ ଉଦୟ-ପଥେ ଆର ତାର ରାତ୍ରି ଚରଣେର ଆଲ୍ପତାର ଆଲ୍ପନା ଫୁଟିଲୋ ନା ! ଏଥନ ଅଙ୍ଗ ବରି

କିଟକେର ବେଦନ୍

ଆମେ ହାସି ହାସିଲେ । ତାର ମେ ହାସି ଆମାର ଅମ୍ଭ । ପାଥୀର କଟେର ବିଭାଷ ହୁବି ଆମାର କାଣେ ଯେନ ପୂର୍ବବୀର ମତ କରଣ ହୁଏ ବାଜେ ।.....

ଆମି ବଲ୍ଲାମ, “ହୋଇ ପ୍ରିୟତମ, ତୋମାୟ ଆମି ହାରିଯେଛି !” ଦେଖିଲାମ, ଆକାଶ ବାତାମ ଆମାର ମେ କାନ୍ଦାୟ ଦୋଗ ଦିଲେ ବଲ୍ଲାମ, “ତୋମାୟ ହାରିଯେଛି !” ତଥନ ସଙ୍କ୍ଷ୍ଯ—ଏ ସିଙ୍କୁ-ବେଳାୟ ।

ହଠାତ୍ ଓ' କାର ଚେନା-କଟ୍ ଶୁଣି ? ଓ' କାର ଚେନା-ଚାନ୍ଦ୍ୟା ଦେଖି ? ଓ' କେ ରେ, କେ ?

ବଲ୍ଲାମ, “ଆଜି ଏ ବଧୁର ବେଶେ କୋଥାଯ ତୁମି ପ୍ରିୟ ?” ମେ ବଲ୍ଲାମ, “ଅଞ୍ଚ-ପଥେ !”

ମେ ଆରା ବଲେ’ ଗେଛେ ଯେ, ମେ ଝୋଜଇ ତାର ଜ୍ଞାନମୃତି ନିଯେ ଏହି ଅଞ୍ଚ-ଗ୍ରୌନ୍ଦର ଆକାଶ-ଆନିମାୟ ସଙ୍କ୍ଷ୍ଯ-ପ୍ରଦୀପ ଦେଖାତେ ଆସିବେ । ଆମି ଯେନ ଆର ତାର ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମାନାୟ ନା ଆସି ।

ବୁଝିଲାମ ମେ ଯତଦିନ ଅଞ୍ଚ-ପାରେର ଦେଶେ ବଧୁ ହୁଁ ଥାକୁବେ, ତତଦିନ ତାରଦିକେ ତାକାବାରାଓ ଆମାର ଅଧିକାର ନେଇ । ଆଜାନ ମେ ତାର ଅଗତେର ମେହି ଚିରସ୍ତନ ସହଜ ଧାରାଟୁକୁକେ ବଜ୍ଜାୟ ରେଖେ ଚଲ୍ଲାମେ । ମେ ତୋ ବିଜ୍ଞୋହୀ ହ'ତେ ପାରେ ନା । ମେ ଯେ ନାରୀ—କଲ୍ୟାଣୀ । ମେ-ଇ ନା ବିଶକେ ସହଜ କରେ’ ରେଖେଚେ, ତାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଧାରାଟିକେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସାମଙ୍ଗଶ ଦିଯେ ଘରେ ରେଖେଚେ ।

ଶୁଧୋଲାମ, “ଆବାର :କବେ ଦେଖା ହେବେ ତବେ ? ଆବାର କଥନ ପାବୋ ତୋମାୟ ?” ମେ ବଲ୍ଲାମ, ‘ପ୍ରଭାତ ବେଳାୟ ଓହି ଉଦୟ ପଥେଇ ,’

ରିଟେଲ୍ ବେଦନ୍

ଆଜି ମେ ବଧୁ, ତାହି ତାର ଆଜ୍ଞେର ପୃଥେ ଆର ତାକାଇ ନି ।

ଜାନି ନେ, କବେ କୋନ୍ ଉଦୟ-ପୃଥେ କୋନ୍ ନିଶିତୋରେ କେମନ୍ କରେ' ଆମାଦେର ଆବାର ଦେଖୀ-ଶୋନା ହବେ । ତବୁ ଆମାର ଆଜ୍ଞା ଆଶା ଆଛେ, ଦେଖା ହବେଇ, ତାକେ ପାବେଇ !

* * *

ମିଳୁ ପେରିଯେ ସରେର ଆଙ୍ଗିନାୟ ସଥନ ଏକା ଏମେ କ୍ଳାନ୍ତ ଚରଣେ ଦୀଡ଼ାଳାମ, ତଥନ ଭାବିଜି ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ, “ହୀ ତାହି, ତୁ ମି ନାକି ବେ' କରେଛ ?” ଆମି ମଲିନ ହାସି ହେସେ ବଲ୍ଲାମ, ‘ହା ।’ ତିନି ହେସେ ଶୁଦ୍ଧୋଲେନ, “ତା ବେଶ କରେଛ । ବଧୁ କୋଥାୟ ? ନାମ କି ତାର ?”

ଅନେକକଷଣ ନିଃଶବ୍ଦେ ବସେ' ରହିଲାମ । ଶ୍ରୀ-ବାଗେର ହୁମ୍ରେ ହୁମ୍ରେ ମୁର୍ଛିତା ମଲିନ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଘୋମ୍ଟାର କାଳୋ ଆବହାୟା ଯେନ ସିଯାହୁ କାକନେର ମତ ପଶ୍ଚିମ-ମୂର୍ଖୀ, ଧରଣୀର ମୁଖ ଟେକେ ଫେଲ୍ଟେ ଲାଗୁଲୋ । ଆମି ଅନ୍ତଦିକେ ମୁଖ ଫିରିଯେ ନିଲାମ ।

ତାରପର ଅତିକଟେ ଐ ପଶ୍ଚିମ-ପାରେର ପାନେ ଆଡ଼ୁଳ ବାଡ଼ିଯେ ବଲ୍ଲାମ, “ଅନ୍ତପାରେର ସନ୍ଧ୍ୟା-ଲକ୍ଷ୍ମୀ !”

ଭାବିଜାନେର ଡାଗର ଆଖିପଲବ ମିଳୁ ହୁଁ ଉଠିଲୋ ; ଦୃଷ୍ଟିତୁଳୁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥାୟ ନତ ହରେ ଏଲୋ । କାଳୋ ସନ୍ଧ୍ୟା ନିବିଡ଼ ହୁଁ ନେମେ ଏଲୋ ।

—————

ରାଜୁନୀ

ରାଜୁସୀ

(ବୀରଭୂଷେର ବାପ୍ ଦୀଦେର ଭାବାୟ)

[କ]

“ଆଜ ଏହି ପୁରୋ ଛଟୋ ବଜର ଧ'ରେ ଭାବଛି, ଶୁଣୁ ଭାବଛି,—
ଆର ସବ ଚେଯେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହଛି, ଲୋକେ ଆମାକେ ଦେଖିଲେଇ ଏମନ
କବେ ଛଟେ ପାଲାୟ କେନ ! ପୁରୁଷେରା, ସାରା ସବ ପର୍ଦୀର ଆଢ଼ାଲେ
ଗିଯେ ଘେଯେମହଲେ ଖୁବ ଝାନ୍ଦରେଲି ରକଳେର ଶୋରଗୋଲ ଆର ହାଜା
କରେନ, ଆର ସାଦେର ମେହି ବିଦ୍ୟୁଟେ ଚେତ୍ତିନିର ଚୋଟେ ଛେଲେମେଯେରା
ଭୟେ ‘ନକ୍ସି ନଫ୍ସି’ କରେ, ମେହି ମଦରାଇ ଆବାର ଆମାୟ
ଦେଖିଲେ ଛୁକୋ ହାତେ ଦାନ୍ତ୍ୟା ହ'ତେ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ମରେ’ ପଡ଼େନ,
ତଥିନ ନାକି ତାଦେର ଅନ୍ଦର ମହଲେ ଯାବାର ଭାବାନକ ‘ହାଙ୍ଗତ’
ହୟ ! ମେଯେରା ଆମାକେ ଦେଖିଲେଇ କାକ ହତେ’ ହମ୍ କରେ’
କଲ୍ପି ଫେଲେ ମେ କି ଲଦ୍ବା ଛୁଟ ଦେଇ ! ଛେଲେମେଯେରା ତ
ନାକମୁଖ ମିଟିକେ ଭୟେ ଏକେବାରେ ଆଁକେ ଉଠେ । ହାଜାର ଗଜ
ଦୂରେ ଥେକେ ବଲେ, “ଓରେ ବାପ୍ ରେ, ଏ ଏଲ ପାଗଳୀ ରାଜୁସୀ ମାଗୀ,
ପାଲା—ପାଲା ! ଥେଲେ’ ଥେଲେ !”—କେନେ ! ଆମି କୋନ୍
ଉନୋନମୁଖେ ଶୁଟ୍ଟକୋର ପାକା ଧାନେ ମହି ଦିଯେଛି ? କୋନ୍
ଥାଳ୍ପରା ଡ୍ୟାକରାର ମୁଖେ ଆନ୍ତନ ଦିଯେଛି ? କୋନ୍ ଚୋଥ୍ ଥାଗୀ

ରିଟେଲ୍ ବେଦନ୍

ଆମାଗୀର ବେଟିର ବୁକେ, ବସେ ତପ୍ତଖୋଲା ଭେଡେଛି ? କା'ର ଗତର ଆମକାଠ ମା କୁଳ-କାଠେର ଆଥାୟ ଚଢ଼ିଯେଛି ? କୋନ୍ ହେଲେମେହେର କାଚା ମାଥାଟା ଚିବିଯେ ଥେବେଛି ? ବଲ୍ତ ବୁନ୍, ତାଦେର କି 'ସରୋକାର' ଆଛେ ଆମାୟ ଯା' ତା' ବଲ୍ବାର ? କେ ତା'ରା ଆମାର ?—ମେରେଛି ?—ବେଶ କରେଛି ନିଜେର 'ସୋୟାମୀକେ' ମେରେଛି !—ଶୁଣୁ ମେରେଛି ? ଦା' ଦିଯେ କେଟେଛି ! ତା'ତେ ଓଦେର ଏତ ବୁକ ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ କରିବେ କେନେ ? ଓଦେର କାରର ବୁକ ଥେକେ ତ ସୋୟାମିକେ କେଡ଼େ ଲି' ନାହିଁ, ଆର ହତୋଓ କରି ନାହିଁ, ତା'ତେ ଓଦେର କଥା ବଲ୍ବାର ଆର ସାଂଘ୍ୟାଙ୍କି କରିବାର କି ଆଛେ ? ଓରା କି ଆମାର ସାଂତପ୍ରକଷେ କୁଟୁମ୍ବ ନା ଗିଯା'ତ ? ସହି ଏହି ରକମହି କରୁତେ ଥାକେ, ତବେ ଆମି ସତିକାରେର ରାକ୍ଷୁସୀଇ ହୟେ ଦୀଡାବ ବଲେ' ରାଥ୍ରି ତଥନ ! ଏକ ଏକ ଦାୟେର କୋପେ ଓଦେର ସୋୟାମିର ମାଥାଗୁଲୋ ଧଡ଼ ଥେକେ ଆଲାଦା କରେ ଦିବ, ମେଘେଗୁଲୋର ବୁକ ଫେଁଡେ କଲ୍ଜେଗୁଲୋ ଧରେ' ପିଶେ ପିଶେ ଦିବ, ତବେ ନା ମେ ଆମାର ନାମ ସତିଅତିରି ରାକ୍ଷୁସୀ ହୟେ ଦୀଡାବେ !

"ଆମାୟ ପାଗଳ କରୁଲେ କେ ? ଏହି ମାନୁଷଗୁଲୋଇ ତ—ଆମି ତ ଫେର ତେମନି କରେଇ—ଯେନ କିଛୁଇ ହୟ ନାହିଁ—ସର ପେତେଛିଲୁମ୍ । ରାତିର ଦିନ ଆମାର କାନେର ଗୋଡ଼ାୟ ଆନାଚେ କାଣାଚେ, ପଥେ, ଘାଟେ, କାଜେକର୍ଷେ, ମଜଲିସେ ଜୌଲୁସେ ଆମାର ନାମେ ରାକ୍ଷୁସୀ ରାକ୍ଷୁସୀ ବଲେ' କୁହ୍ସା, ସେନା, ମୁଖ ବୀକାନି, ଚୋଥ ରାଙ୍ଗାନି,—ଏହି ସବ ମିଳେଇ ତ ଆମାର ମାଥାର ମଗଜ ବିଗ୍ଡେ

କିନ୍ତୁ କେବେ

ଦିଲ ? ସେ ବ୍ୟଥାଟାକେ ଆମି ଆମାର ମନେର ମାଝେଇ ଚେପେ
ରେଖେଛିଲୁମ, ସେଟାକେ ଆବାର ଜାଗିଯେ ତୁଲେ ଚୋଥେର ସାମନେ
ମୋଜା କରେ ଧରିଲେ ତ ଏହାଇ ! ଆଜା ତୁହି-ଇ ବଳ୍ତ ବୁନ୍, ଏ
ପାଗଳ ହୋଯାର ଦୋଷଟା କାର ? ଏକଟା ଭାଲ ମାନୁଷକେ ଖୋଚା
ମେରେ ମେରେ କ୍ଷେପିଯେ ତୁଲାଲେ ମେ ଦୋଷଟା କି କେହି ଭାଲମାନୁଷେର,
ନା ସେ ଭାଲ-ମାନୁଷରା ତାକେ କ୍ଷେପିଯେ ତୋଲେ, ତାଦେର ?”—

“ଆମାର ମୋଯାମି ଛିଲ ସିଦେଶାଦା ମାନୁଷ, ମେ ତ ମୋଜା
ଛାଡା ବାକା କିଛୁ ଜାନ୍ତ ନା । ମେ ଚାଷ କରୁଣ, କିରୁଷାଣି କରୁଣ,
ଆମି ମାରାଟି ଦିନ ମାଛ ଧବେ’, ଚାଲ କେଂଡେ’, ଧାନ ଭେନେ’
ଆନ୍ତୁମ ! ତା ନା ହିଲେ ଚଲିବେ କି କ’ରେ ଦିଦି ? ତଥନ
ଆମାଦେର ତିନ ତିନଟି ପୁଣ୍ୟ,—ବଡ଼ ଛେଲେ ମୋମଥ ହୟେ ଉଠେଛେ,
ବେ'ଥା ନା ଦିଲେ ଉପର-ନଜର ହବେ, ମେଯେଟାଓ ଟାଂ-ଚେଙ୍ଗିଯେ
ବେଡେ ଉଠେଛିଲ ଆର ଆମାର କୋଲପୂର୍ଣ୍ଣା’ ଛେଟ ମେଯେଟିରାଓ
ତଥନ ହାକୋ ହୋକୋ କରେ ଦୁ-ଏକଟି କଥା ଫୁଟ୍-ଛିଲ । ଛା-ପୋଷା
ମାନୁଷ ହିଲେଓ ଦିଦି ଆମାଦେର ସଂସାରେ ତ ଅଭାବ ଛିଲ ନା
କୋନ କିଛୁର, ତୋମାଦେର ପାଂଚ ଜନେର ଆଶୀର୍ବାଦେ । ଏହି
ବିନ୍ଦିଇ ତଥନ ନାହିଁ କରେ’ ଦିନେର ଶେବେ ତିନଟି ମେର ଚାଲ
ତରକାରୀର ଅନ୍ତେ ମାଛ ରେ, ଶାମୁକ ରେ, ଗୁଗ୍ଲି ରେ, ପିଞ୍ଜିମିର
ଜିନିଷ ଜୋଗାଡ଼ କରେ’ ଆନ୍ତ । ତା ଛାଡା ବଡ଼ ଛେଲେଟାଓ
ତୋମାଦେର ଶୀଚରଣେର ଆଶୀର୍ବାଦେ କରେ’ କର୍ଷେ’ ଦୁ ପଯସା ଘରେ
ଆନ୍ତିଲ । ମେଯେଟାଓ ପାଡାର ବୌ-ବିଦେର ମଙ୍ଗେ ଯା ଦୁ-ଚାହୁଡ଼େ

জিতেন্দ্র বেদন্ত

শাগ যাছ আন্ত, তাতেও নেহাঁ কম পয়সা হ'ত না।
লুণতেলের খরচটা ওর দিয়েই বেশ দিবি চলে যেত। ও
সবের উপর সোয়ামি বছরের শেষে চাষবাস আর কিম্বাণি
করে' যা ধানচাল আন্ত, তাতে সারা বছর খুব 'সচল বচল'
ক'রে খেয়েও ফুরাত না। সংসারের তখন কি ছিরিই ছিল!
লক্ষ্মী ঘেন মুখ তুলে চেমেছিলেন। এত সব কার জগে—
ঐ ছেলে-মেয়েগুলির জগেই ত? সারা দিন রেতে' একটি
সেরের বেশী চা'ল রাখতুম না। বলি, আহা, শেষে আমার
ছেলেরা কষ্ট পাবে! সোয়ামি আর ছেলেগুলোকে দিতুম
তাত আর নিজে খেতুম, মাড়—শুন্দু ভাতের ফেণ। মেয়ে
মানুষের আবার স্বথ কি, ছেলেমেয়ে যদি ঠাণ্ডা রইল তাতেই
আমাদের জান ঠাণ্ডা! নাইবা হলুম জমিদার! আমরা ত
কাঙ্ক্রি কাঢে ভিক্ষে করুতুম না, চুরি দারিও করুতুম না। নিজের
মেহন্তের পয়সা নেড়ে চেড়ে খেতুম। নিজে খেতুম, আর
পালেরে পার্কনেরে যেমন অবস্থা দুদশটা অতিথি ফকিরকেও
খাওয়াতুম। আহা, ওতেই ত আমার বুক ভরে' ছিল দিদি।
লোকে বল্ত আমি নাকি বড়ো 'কিম্বিণ', কারণ আমি
একটি পয়সা বাজে খরচ করুতুম না। তা বল্লে আর কি করুব,
তাতে আমার বয়ে যেত না। তারা ত জান্ত না, আমার মাথায়
কি বোঝা চাপান রয়েছে। দু দুটো মেয়ে আর একটি ছেলের
বিয়ে দিতে হবে, বাড়ীতে বউ আসবে, জামাই আসবে, আমার

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ମେନ୍ଦ୍ର

ଏই ମାଟିର ସରଇ ଆନନ୍ଦେ ଇଲିରପୁରୀ ହୟେ ଉଠିବେ, ଛଟୋ ସାମ ଆରମାନ ଆଛେ—ତାତେ କତ ଥରଚ ବଳ୍ ଦିକିନି ବୁନ୍ ? ଦାସେ ଟେକଲେ କେଉ ଏକଟି ପଯ୍ସା କର୍ଜ ଦିଯେ ଚାଲାବେ ? ବାପ୍ ରେ ବାପ୍ ଏହି ବିନ୍ଦିର ଅଜାନା ନେଇ ଗୋ, ଗଲାଯି ସାପ ବେଖେ ପଡ଼ିଲେଣ୍ଠ କୋନ ବେଟି ଏକଟି କୁନ୍ଦାକଣା ଦିଯେ ଶୁଧୋଯ ନା । ତାର ଆବାର ଶୁଘୋର ! ଆମାର କାଛେ ଓ-ମବ ଶୁବୁ କଥାଯ ଚିଠ୍ଡେ ଭିଜେ ନା ବାପୁ ! ତବେ ବୁଝିତୁମ, ଅନେକ କଡୁଇ ରୌଡ଼ୀର ବୁକ ଚଢ଼ି କରୁତ ହିଂସେଇ, ଆମାଦେର ଏହି ଏତୁକୁ ଶୁଖ ଦେଖେ ।

“ଏମନି କରେଇ ଥୁବ ଶୁଖେ ଦିନ ବାଛିଲ ଆମାଦେର । ଆମି ମନେ କରୁତୁମ, ଆର ସ'ଟା ଦିନ ବାଚି ଏମନି କରେ ମୋଘାମିର ନେବା କରେ’, ଛେଲେମେଯେ ଚରିଯେ, ନାତି ପୁତି ଦେଖେ ଆମାର ହାତେର ନୋଓଯା ଅଙ୍ଗ୍ୟ ରେଖେ’ ମରି ; କିନ୍ତୁ ତା ଆର ପୋଡ଼ା ବିଧାତାର ମହିଳ ନା । ଆମାର ସାଧେର ଧରକଙ୍କା ଶମାନପୁରୀ ହୟେ ଗେଲ ! ଆମାର ଏତ ଆଶା ଭରମା ସବ-ତାତେ ଚୁଲୋର ଛାଇ-ପାଖ ପଡ଼ିଲ !—ଶୁନେ ଯା ଦିଦି, ଶୁନେ ଯା ମବ, ଆର ଯଦି ଦୋଷ ଦେଖିମୁ ତ ତୋର ଏ ମୁଡ଼ୋ ଥ୍ୟାଂରା ଦିଯେ ଆମାର ବିଷ ବେଡ଼େ’ ଦିଯେ ଯାମ୍, ମାତ ଉନ୍ନମେର ବାସି ଛାଇ ଆମାର ଏହି ପୋଡ଼ା ମୁଖେ ଦିଯେ ଦିମ୍ ! ହାୟ ବୁନ୍, ଆମାର ‘ଦୁଖ-ଶୁର’ କଥା ଶବ୍ଦେ ପାଥର ଗଲେ ଯୋମ୍ ହୟେ ଯାଯ, କିନ୍ତୁ ଗୀଯେର ଏହି ବେଦିଲ୍ ମାନୁଷ ଗଲେ । ଆମାର ଏତୁକୁ ପେରିବୋଧ ତ ଦେଇନା, ତାର ଉପର ରାଜ୍ଞିର ଦିନ ନାନାନ୍ କଥା ବଲେ’ ଜାନ୍ତାକେ କ୍ଷେପିଯେ ତୁଲେଛେ ! ମନେ କରି ଆମାର

জিতেন্দ্র বেদন্ত

সব পেটের কথা কাহুর কাছে তন্ম করে বলি আর খুব
এক চোট কেঁদে নিয়ে মন্টাকে হাল্কা করি। তা ধারই
কাছ ঘেঁসতে চাই সেই মনে করে এই আমায় খেলে'রে !
আমি যেন ডাইনি কুহকীরও অধম ! এই 'হেনস্থা' আর
ভদ্রকরার দক্ষণে আমার সমস্ত মগজ্টা চম্চম্ক করে' ধরে যায়,
কাজেই আমার পাগলামি তখন আরও বেড়ে যায়। সাধে
কি আর আমার মুখ দিয়ে এত গালিগালাজ শাপমণ্ড বেরোয়
বুন্ত ! তুই সব কথা শুন্ত আর নাথি মেরে' আমার খেঁতা
মুখ ভোঁতা করে' দিয়ে যা !

[৩]

"তু ত বরাবরই জান্তিস্ দিদি, আমাদের পাঁচুর বাপ
ছিল বরাবরকার সিদেসাদা মাহুষ, সে হের-ফের বা কথার পঁয়াচ
ব্রহ্মত না। নাকটা সোজাস্বজি না দেখিয়ে হাতটা পিঠ দিক দিছে
বাকিয়ে এনে দেখানোটা তার মগজে আমো চুক্ত না। কত
ঁাটকুঁড়ো নদী-ভরাই যে ওকে দিয়ে মিনি পয়সাঘ' বেগার
খাটিয়ে নেত, হাত হ'তে পয়সা ভুলিয়ে নেত, তার আর
সংখ্যা নাই ! এই নিয়ে বেচারাকে আমি যে কতদিন গ'লমন্দ
দিয়েছি, কত বুদ্ধি দিতে চেষ্টা করেছি, কিন্তু কিছুতেই কিছু
হয় নাই। কথায় বলে, 'স্বভাবঘায় না মলে'—ওর আর একটা বদ্দ
অভ্যেস ছিল, ও বজ্জ মদ খেত। কতদিন বলেছি, "তুমি মদ

ବିକ୍ରେମ ବେଦନ

ଥାଓ କହି ନାହିଁ, ଦେଖୋ ତୋମାଯ ମଦେ ଯେନ ନା ଥାଏ !” କିନ୍ତୁ
ସେ ତା ଉନ୍ତ ନା ; ଏକଟୁ ଝାକ ପେଲେଇ ଯା ରୋଜଗାର କରୁତ ତା
ମବ ଛୁଡ଼ିର ପାଯେ ଢେଲେ ଆସ୍ତ . ଧାକ୍, ଓରକମ ଦୁଚାରଟେ ବନ୍
ଅଭ୍ୟାସ ପୂର୍ବମାହୁଷେର ଥାକେଇ ଥାକେ—ଓତେ ତେବେନ ଆସ୍ତ ଯେତେ
ନା, କିନ୍ତୁ ଅମନ ଶିବେର ମତ ସୋଯାମି ଆମାର ଶେଷେ ଏମନ କାଜ କରେ
ଫେଲିଲେ, ଯା ବୁନ୍, ତୁହି କେନ—ଆମାର ଓ ଏଥିନ ବିଶ୍ୱାସ ହଞ୍ଚେ ନା ।
ତାର ମତ ଅମନ ସୋଜା ଲୋକ ପେଯେ କେ କି ଥାଇୟେ ଦିଯେ ତାକେ
ବେଅମନ କରେ ଦିଯେଛିଲ, ତା ଆୟି ନିଜେଇ ବୁଝାତେ ପାରି ନାହିଁ ।

ଜାନିସ ଓ-ପାଡ଼ାର ରଙ୍ଗେ ବାଗ୍ଦିର ଦୁ-ତିନଟେ ‘ସ୍ୟାଙ୍କାରା’
‘କଡୁଇ ରୌଡ଼ି’ ମେଯେଟା କି-ରକମ୍ ପାଡ଼ା ମାଥାଯି କରେ ତୁଳେଛିଲ ।
ଛୁଡ଼ୀ କଥନଓ ସୋଯାମିର ଘର୍ତ୍ତ କରେଇ ନାହିଁ, ମାଝେ ଥେକେ ପାଡ଼ାର
ଛେଲେ ଛୋକରାଦେର କାଚା ବୁକେ ଘୁଣ ଧରିଯେ ଦିଛିଲ । ଆର ତାର
ବାପ ମାକେଇ ବା କି ବଲ୍ବ,—ଛି, ଆମାରଇ ମନେ ହ'ତ ଯେ ବିଷ ଥେଯେ
ମରି ! ମାଗୋ ମା, ବାଗ୍ଦି ଜାତଟାର ଓପର ଘେରା ଧରିଯେ ଦିଲେ !—

“ତୁ” ତ ଜାନିସ ମାଥନ-ଦି, ଝୁଟମୁଟ ଆମାଦେର ଗୀରେର ଲୋକେର
ଆର ଆମାଦେର ବାଗ୍ଦିଶ୍ରଳୋର ବିଶ୍ୱାସ ଛିଲ ଯେ, ଆମାଦେର ହାତେ
ଅନେକ ଟାକା ଆଛେ । ଆବାର ମେ କତ ପୁତ୍ରାଶୀର ବେଟୀରା
ଲୋକେର ଘରେ ଘରେ ରାଟିଯେ ଏମେଛିଲ, ଆମରା ନାକି ସକିର ଟାକା
ପେଯେଛି । ବଲ୍ତ ବୁନ୍, ଏତେ ହାସି ପାରି ନା ?

“ହେ,—ଆମାଦେର ଏ ଟାକାର ଲୋଭେଇ ଏ “ରାଡ ହୟେ ସାଡ
ହେଯା” ଛୁଡ଼ିଟା ଏ ଶିବେର ମତନ ସୋଜା ଭୋଲାନାଥ ସୋଯାମିକେ

ବିଟ୍ଟଙ୍କ ବେଦନ

ଆମାର ପେଯେ ବସନ୍ତ । ଆର ସତି ବଲ୍ଲତେ କି, ମିନ୍ଦେର ଚେହାରା ଓ ତ ଆର ନେହାଏ ମନ୍ଦ ଛିଲ ନା ! ଧୂତି ଚାଦର ପରିମେ ଦିଲେ ମନେ ହତ ଏକଟି ଥାମା ‘ଭଦ୍ରରଜୁବ’ ।

“ହର ଯେଦିନ ଆମି ପେଞ୍ଚମ ଏହି କଥାଟି ଶୁଣିଲୁମ, ତଥନ ଆମାର ମନ୍ତା ଯେ କେମନ ହୟେ ଗେଲ, ତା ବୁନ୍ଦ ତାକେ ଠିକ ବୁଝିଯେ ବଲ୍ଲତେ ପାରବ ନା । ମାଥାଯ ବାଜ ପଡ଼ିଲେଓ ବୋଧ ହର ଲୋକେ ଅତ ବେଥା ପାଇ ନା । ଆମି ଦେଦିନ ତାକେ ରାତେ ଖୁବ ଝାଁଟାପେଟା କରିଲୁମ ! ଅ’ ବୁନ୍ଦ !—ଯେ ଅମନ ମାଟିର ମାଳୁଷ, ମାତ୍ରଚଢ଼େ ଧାର ରା ବେରୋତ ନା, ମେଓ କିନା ମେଦିନ ଆମାର ଏହି ଝୁଁଟି ଧରେ’ ଏକଟା ଚେଲାକାଟେ କରେ’ ଉଃ ମେ କି ମାର ମାରଲେ ! କାଠଟାର ଚେଯେଓ ବେଶୀ ଫେଟେ’ ଫେଟେ’ ଆମାର ପିଠ ଦିଯେ ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲେ ନାଗଳ । କିନ୍ତୁ ସତି ବଲ୍ଲତେ କରିଲୁମ ନା, କେନ ନା ଆମାର ବୁକଟା ତଥନ ଆରୋ ବେଶୀ ଫେଟେ’ ଗିଯେଛିଲ ! ଆମି ଯେ ମେଦିନ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିଲୁମ, ଆମାର ନିଜେର ସୋଯାମି ଆଜ ପର ହ’ଲ ! ଆମି ଦେଖିଲେ ପେଲୁମ, ଆମାର କପାଳ ପୁଡ଼େଛେ । ତଥନ ଠିକ ଯେନ କେଉ ତଥ୍ବ ଲୋହା ଦିଯେ ଆମାର ବୁକେର ଭିତରଟାଯ ଛ୍ୟାକା ଦିଛିଲ—ଆମି ଫୁଁପିଯେ କେ’ଦେ ଉଠିଲା !

“ମେହି ମଙ୍ଗେ ଆମାର ଯତ ରାଗ ହ’ଲ ମେହି ହାରାମଜାଦିର ବେଟାର ଉପର । ମନେ ହ’ତେ ଲାଗଲ ଏଥନ ଯଦି ତାକେ ପାଇ, ତ ନଥେ କରେ’ ଛିଡ଼େ ଫେଲି । କିନ୍ତୁ କୋନଦିନଇ ତାର ନାଗାଳ ପାଇ ନାହିଁ । ମେ ଆମାକେ ଦେଖିଲେହି ମରେ’ ପଡ଼ିଲା ।

[୩]

”କୁମେଇ ଆମାର ମୋହାମି ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ଆରଞ୍ଜ କରିଲେ । ମେ ଆର ପ୍ରାୟଇ ସରେ ଅସ୍ତନା । ମୁନିବ-ସରେ ଧାଟିତ, ଖେତ, ଆର ଓଦେର ସରଟାତେ ଗିଯେ ଶୁଯେ ଥାକ୍ତ । ଆମି, ଆମାର ଛେଲେ, ପାଡ଼ାର ସବ ଭାଲ ଲୋକ ମିଳେ କତ ବୁଝାଲୁମ ତାକେ, କିନ୍ତୁ ହାୟ, ତାକେ ଆର ଫିରାତେ ପାରିଲୁମ ନା, ଛୁଁଡ଼ି ଯେ ଓକେ ଯାହୁ କରେଛିଲ ! ଏକେବାରେ ଭେଡ଼ା ବାନିଯେ ଦିଯେଛିଲ ! ତଥନ ବୁଝାଲୁମ ଏତଦିନେ ମିନ୍ଦେର ଭୌମରାତି ଧରେଛେ । ଓକେ ‘ଉନପଞ୍ଚାଶେ’ ପେଯେଛେ ; ତା ନୈଲେ କି ଏମନ ଚୋଥେ ମାଥା ଧରେ ବସେ ଲୋକେ ! ଏକଦିନ ପାଇୟେ ଧରେ’ ଜାନାଲୁମ, ମେ କତ ବଡ ଭୁଲ କରିତେ ଯାଛେ । ମେ ଆମାର ମୁଖେ ଲାଥି ମେରେ’ ଚଲେ ଗେଲା । ଆମାର ସାରା ଦେହ ଦିରେ ଦିରେ ଆ ଗୁନେର ମତ ଗରମ କି ଏକଟା ଠିକ୍‌ରେ ବେଙ୍ଗିଲେ ଲାଗ୍‌ଲୋ ; ବୁଝାଲୁମ ମେ ଏତ ବେଶୀ ଏଗିଯେ ଗିଯେଛେ ନରବେର ଦିକେ ଯେ, ତାକେ ଫେରାନୋ ଧାଯ ନା ।

“ତାର ଉପର ରାତ୍ରାଯ ଘାଟେ ଏ ବିଶ୍ରି କଥାଟା ନିଯେ ଆମାର ଗଞ୍ଜନା—ଥୋଚା । ଆମି କ୍ଷେପାର ମତ ହରେ ପେତିଜା କରିଲୁମ, ‘ଶୋଧ ନେବ, ଶୋଧ ନେବ । ତବେ ଆମାର ନାମ ବିନି !’

‘ଆର ଏକଦିନ ମାଠ ହ’ତେ ଏମେ ଶୁଣିଲୁମ ମିନ୍ଦେ ନାକି ଆମାର ବାକ୍ସ ଭେଙ୍ଗେ, ଜୋର କରେ’ ଯା ଦୁଚାର-ପମ୍ବା ଜମିଯେ ଛିଲୁମ ସବ ଛିନିଯେ ନିଯେ ଗେଛେ, ଏକଟା କାଣ କଡ଼ିଙ୍ଗ ଥୁବେ ଯାଇ ନାହିଁ । ଆର ଓ ଶୁଣିଲୁମ, ତାର ହଦିନ ପରେଇ ନାକି ଏ ଛୁଁଡ଼ୀଟାର ମଧେ, ତାର

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

“ସ୍ୟାଙ୍କା” ହବେ । ସବ ଠିକଠାକ ହ'ୟେ ଗେଛେ । ମେଲାକି ଏ ସମ୍ପଦ ନଗନ ଟାକା ନିଯେ ଗିଯେ ତାର ହୃ-ଶଶ୍ରରେ ଶୀପାଦପଦେ’ ଚେଲେଛେ ।—ହୟରେ ଆମାର ରଙ୍ଗେର ଚେଯେଓ ପିଯାରା ଟାକା ! ତାର ଏଇ ଦଶା ହ'ଲ ଶେ ? ମାତ୍ରଷ ଏତ ନୌଚୁଦିକେ ଯେତେ ପାରେ ? ତଥନ ତାବ୍ବାର ଆର ଫୁରସ୍ତ ଛିଲ ନା, ଏ ହଦିନେର ମଧ୍ୟେଇ ସାକ୍ରବ୍ବାର ଏକଟା କରେ’ ନିତେ ହବେ, ତାରପର ଆର ସମୟ ପାଞ୍ଚାଯା ଯାବେ ନା । ତାବ୍ବତେ ଲାଗଲୁମ, କି କରା ସାଇ ? ଏକଟା ଦେବ୍ତାର ମତ ଲୋକ ସିଧା ନରକେ ନେମେ ଯାଚେ ଏକ ଏକ ପା କ'ରେ, ଆର ବେଣୀ ଦୂର ନାହିଁ, ଅଥଚ ଫିରାବାର କୋନ ଉପାୟ ନାହିଁ । ତଥନ ତାକେ ହତ୍ୟା କରିଲେ କି ପାପ ହୟ ? ତାହାଡା ଆମି ତାର ‘ଇନ୍ଦ୍ରି’ ଆମାର ଓ ତ ଏକଟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆଛେ, ଆମାର ମୋଯାମି ସଦି ବେପଥେ ସାଇ ତ ଆମି ନା ଫିରାଲେ ଅନ୍ତ କେ ଏସେ ଫିରାବେ ? ଆର ମେ ଏଇ ରକମ ବେପଥେ ଗେଲେ ଭଗବାନେର କାଛେ ଧର୍ମତଃ ଆମିହି ତୋ ଦ୍ୱାହୀ । ଧର ଆମି ସଦି ତାକେ ଏହି ସମୟ ଏକେବାରେ ଶେଷ କରେ’ ଫେଲି ତାହ'ଲେ ତାର ତ ଆର କୋନ ପାପ ଥାକୁବେ ନା । ସତ ପାପ ହବେ ଆମାର । ତା ହୋକ, ମୋଯାମିର ପାପ ତାର ‘ଇନ୍ଦ୍ରି’ ନେବେ ନା ତ କି ନେବେ ଏସେ ଶେଓଡାଗାଛେର ଭୂତ ?

ଆମି ମନକେ ଶକ୍ତ କରେ’ ଫେଲୁମ ! ହଁ, ହତ୍ୟେଇ କବୁବ ସାଥକେ କପାଲେ !—ଭଗବାନ, ତୁମି ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ, ଆମି ଆମାର ଦେବ୍ତାକେ ନରକେ ଯାବାର ଆଗେ ତୀର ଜାନଟା ତୋମାର ପାଯେ ଭବା ଫୁଲେର ମତ ‘ଉଚ୍ଛ୍ଵଶ’ କବୁବ, ତୁମି ତୀର ସବ ପାପ ସାନ୍ତୋଦିତ

ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବେଦନ୍

କରେ' ଆମାକେ ଶୁଦ୍ଧ 'ହୃଦୟ' ଆର କଟ ଦାଓ ! ଆମାର ତାଇ
ଆନନ୍ଦ !

"ସେଦିନ ମାଝେ ଏକଟୁ ବିମ୍ବିମ୍ବ ବିଷିର ପର ମେଘଟା ବେଶ
ପରିଷାର ହୟେ ଏସେଛେ ! ଏମନ ସମୟ ଦେଖିତେ ପେଲୁମ୍, ଆମାର
ମୋଯାମି ଏକା ଏକା ଆବାଗୀଦେର ବାଡ଼ୀର ପେଛନେର ତେତୁଳ ଗାଛଟାର
ତଳାଯ ବସେ' ଥୁବ ମନ ଦିଯେ ଏକଟା ଥାଟେର ଥୁରୋଯ ଝ୍ୟାମା
ବୁଲୋଛେ !—କି କବୁତେ ହବେ କୁଁ କରେ' ଭେବେ ନିଲୁମ ! ଚାରିଦିକେ
ତାକିଯେ ଦେଖିଲୁମ କେଉ କୋଥାଓ ନାହିଁ । ଆମି ପାଗଲାର ମତ
ଛୁଟେ ଏସେ ଦା'ଟା ବେର କରେ' ନିଲୁମ, ସାଜେର ଶୂର୍ଯ୍ୟଟାର ଲାଲ ଆଲୋ
ଦା'ଟାର ଉପର ପଡ଼େ ଚକମକ କରେ' ଉଠିଲ—ଏ ବାପସା ରୋଦେଇ
ଆବାର ବିଷି ନେମେ ଏଲ—ବିମ୍ ବିମ୍ ବିମ୍ ! ବାଡ଼ୀର ପାଶେ ତଥନ
ଏକପାଲ ଶ୍ଵାଙ୍ଗଟା ଛେଲେ ଜଲେ ଭିଜିତେ ଭିଜିତେ ଗାର୍ହଛିଲ,

"ରୋଦେ ରୋଦେ ବିଷି ହୟ,

ଝ୍ୟାକଶିଙ୍ଗାଲିର ବିଯେ ହୟ !"

"ଆମି ଆୟାଲେ ଦା'ଟା ଲୁକିଯେ ଦୌଡ଼େ' ଗିଯେ ବାଧିନୀର ମତ
ଗିଯେ, ଓଃ କି ସେ ଜୋରେ ତାର ବୁକେ ଚେପେ ବସିଲୁମ ! ସେ ହାଜାର
ଜୋର କରେଓ ଆମାସ ଉଣ୍ଟିଯେ ଫେଲିତେ ପାରଲେ ନା ! ତାର ସାଡେ
ମଜ୍ଜ ଏକଟା କୋପ ବସିଯେ ଦିତେଇ ଆମାର ହାତଟା ଅବଶ ହୟ ଏଲ !
ତଥନ ସେ ଦୌଡ଼େ ପାଶେର ପାଟକ୍ଷେତଟାଯ ଗିଯେ ଚୀକାର କରେ'
ପଡ଼ିଲ ! ଆମି ତଥନ ବନ୍ଧୁମୁଖେ ହୟେ ଉଠେଛି ! ଆମି ଆବାର
ଗିଯେ ଦୁଟୋ କୋପ ବସାତେଇ ତାର ସାଡ ହ'ତେଇ ମାଥାଟା ଆଲାମା

বিশ্বের বেদন্ত

হয়ে গেল ! তারপর খালি লাল আৱ লাল !—আমাৱ চাৰিদিকে
শুধু রত্ন নেচে' বেড়াতে লাগল ! তাৱপৰ কি হয়েছিল আমাৱ
আৱ মনে নেই !

“যেদিন আমাৱ বেশ জ্ঞান হ'ল সেদিন দেখলুম আমি একটা
নতুন জায়গায় রয়েছি, আৱ তাৱ চাৰিদিকে সে কতই রং
বেৱংএৱ লোক ! আৱ সব চেয়ে আশ্চৰ্য হচ্ছিলুম এই দেখে
যে আমিও তাৰে মাঝে খুব জোৱে জাঁতা পিশ্ছি !
এতদিনেৱ পৱ সূর্যোৱ আলো— ওঃ সে কত সুন্দৱ সামা হয়ে
দেখালো ! এৱ আগে চোখেৱ পাতায় শুধু একটা লাল রং ধূ
কৰ্তৃত। ক্ষিঞ্জসা কৱে' জ্ঞানলুম, ওটা শিউড়িৱ জেলখানা।
আমাৱ সাত বছৱেৱ জেল হয়েছে, এই—মাত্ৰ তিনমাস গিয়েছে।
আমি নাকি মাজিষ্ট্ৰ সাহেবেৱ কাছে সব কথা নিজে মুখে দৌকাৱ
কৱেছিলুম। তবে আমাৱ শাস্তি অত হত না—দারোগাবাবু গায়ে
গিয়ে খুব বাড়াবাড়ি কৱায় আমি নাকি তাকে থ্যাংৱাপেটা কৱে'
বলেছিলুম, সে যেন জোৱ জুলুম না কৱে গায়ে, সে-ই নাকি
সাহেবকে বলে' এত শাস্তি দিইয়ে দিয়েছে।

“মাগো মা ! সে কি থাটুনি জেলে ! তবু দিদি, যতদিন
মনে ছিল না কিছু, ততদিন যে বেশ ভাল ছিলুম। জ্ঞান হয়ে
সে কি জালা ! তথন কাজেৱ অকাজেৱ মাঝে চোখেৱ সামনে
ভেসে উঠত সেই ফিং-দিয়ে-গঠা হলকা হলকা রুক্ত ! ওঃ কত
সে রুক্তেৱ তেজ ! বাপৰে বাপ, সে মনে পড়লেও আমি এখনও

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

ବେହଁସ ହୟେ ପଡ଼ି ! ମାଥାଟା ଯଥନ କାଟା ଗେଲ, ତଥନ ଏ ଆଲାଦା ଧଡ଼ଟା, କାହଳା ମାଛକେ ଡେଙ୍ଗାଯ ତୁଳିଲେ ଷେମନ କରେ, ଠିକ ତେମନି କରେ' କାହରେ' କାହରେ' ଉଠିଛିଲ ! ଏତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଥାକେ ଗୋ ଏକଟା ଏତଟକୁ ମାନୁଷେର ଦେହେ ! ଆମି ଏକଟକୁ ଓ ଆଧାରେ ଥାକୁତେ ପାରନ୍ତୁ ନା ଭବେ ! କେନ ନା ତଥନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏମେ ଦେଖା ଦିତ ମେହି ମାଥାଛାଡ଼ା ଦେହଟା ଆର ଦେହଛାଡ଼ା ମାଥାଟା !—ଓঃ—

“ତାରପର ଦିଦି, କୋନ୍ ଜଜ୍” ନାକି ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଦୀ ପାର ହୟେ ଏମେ ଦିଲ୍ଲୀର ବାଦମାହୀ ତକତେ ବମ୍ବଲେନ, ଆର ସବ କରେନ୍ଦୀରା ଥାଲାଦ ପେଲେ ! ଆମିଓ ତାଦେର ସାଥେ ଛାଡ଼ା ପେଲୁମ ।

“ଦେଖିଲି ଦିଦି, ଭଗବାନ ଆଛେନୁ ! ତିନି ତ ଜାନେନ, ଆମି ଶ୍ରାଵ ଛାଡ଼ା ଅନ୍ତାଯ କିଛୁ କରି ନାହିଁ । ନିଜେର ସୋଯାମି ଦେବତାକେ ନରକେ ଘାବାର ଆଗେଇ ଓ ପଥ ଥିକେ ସରିଯେ ଦିଯେଛି । ପୁରୁଷେରା ଓ ତେ ସାଇ ବଲୁକ, ଆମି ଆର ଆମାର ଭଗବାନ ଏହି ହୁଇ ଜନାତେ ଜାନ୍ତୁମ, ଏ ଏକଟା ମସ୍ତ ମୋଜାଶ୍ରଜ୍ଜି ସତିକାର ବିଚାର ! ଆର ପୁରୁଷେରା ଓ ରକମ ଚେଚାବେଇ ;—କାରଣ ତାରା ଦେଖେ ଆସନ୍ତେ ଯେ ମେହି ମହିତାର ଆମଲ ଥିକେ ଶୁଦ୍ଧ ଯେଯେରାଇ କାଟା ପଡ଼େଛେ ତାଦେର ଦୋଷେର ଜଣେ । ମେଯେରା ପେଥମ୍ ପେଥମ୍ ଏହି ପୁରୁଷଦେର ମତି ଚେତିରେ ଉଠେଛିଲ କି ନା ଏହି ଅବିଚାରେ, ତା ଆମି ଜାନି ନା । ତବେ କ୍ରମେ ତାଦେର ଧା'ତେ ଯେ ଏ ଥୁବାଇ ସବେ ଗିଯେଛେ ଏ ନିଶ୍ଚଯ । ଆମି ଯଦି ଐରକମ ଏକଟା କାଣ୍ଡ ବାଧିଯେ ବସନ୍ତୁମ ଆର ଯଦି ଆମାର ଦୋହାମି ଐ ଜଣେ ଆମାକେ କେଟେ ଫେଲ୍ତ, ତାହିଁଲେ ପୁରୁଷେରା ଏକଟି

ବିଟ୍ଟେର ସେନ୍

କଥା ଓ ବଲତ ନା । ତାଦେର ମଧ୍ୟେ ମେଘେରା ଓ ବଳ୍ତ, “ହଁ ଓ-ବକମ ଥାରାପ ଘେରେମାନୁଷେର ଏ ରଂକମେହି ଯରା ଉଚିତ !” କାରଣ ତାରା ଓ ବରାବର ଦେଖେ ଆସିଛେ, ପୁରୁଷଦେର ସାତ ଥୁନ ମାଫ ।

“ତା ଛାଡା, ଆମି ମାନୁଷେର ଦେଉୟାର ଚେଯେ ଅନେକ ବଡ଼ ଶାନ୍ତି ପେଯେଛିଲୁମ ନିଜେର ମନେର ମାଝେ । ଆମାର ଜାଗାଟା ସେ ସଦା ସର୍ବଦା କି ବକମ ମୋଚ୍‌ଡେ ମୋଚ୍‌ଡେ ଉଠ୍‌ତ ତା କେ ବୁଝିତ ବଳ୍ତ ଦେଖି ବୁନ୍ ? ନିଜେ ହାତେ କାଟିଲେଇ ମେତ ଛିଲ ଆମାର ନିଜେରଙ୍କ ସୋଯାମି ! କୋନ୍ ଜଜ ନାକି ତୀର ନିଜେର ଛେଲେର ଫାସିର ହକୁମ ଦିଯେଛିଲେନ, ତା ହ'ଲେଓ—ଅତ ଶକ୍ତ ହ'ଲେଓ—ତୀର ବୁକେ କି ଏକଟୁକୁ ଓ ଲାଗେ ନାହିଁ ଏ, ହକୁମଟୀ ଦିବାର ସମୟ ? —ଆହା, ସଥନ ତାର ବୁକେ ବମେ ଏକଟା ପେରକା ଓ ରାକ୍ଷ୍ମୀର ମତି ତାର ଗଲାଯ ଦା-ଟା ଚେପେ ଧରିଲୁମ, ତଥନ ଆଃ, କି ମିନ୍ତି ଭରା ଗୋଙ୍ଗାନିଇ ତାର ଗଲା ଫେଟେ ବେରୋଛିଲ ! ଚୋଖେ କି ମେ ଏକଟା ଭୌତ ଚାଉନି ଆମାର କ୍ଷମା ଚାହିଛିଲ । —ଆଃ ! ଆଃ !

“ଜେଲେ ରାତ୍ରିରଦିନ କାଜେର ମଧ୍ୟେ ବ୍ୟକ୍ତ ଥେକେ କୋନ କିଛି ଭାବ୍ସାର ସମୟ ପେତୁମ ନା । ମନଟାକେ ଭାବ୍ସାରଙ୍କ ସେ ସମୟ ଦିତୁମ ନା । କାଜେର ଉପର କାଜୁ ଚାପିଯେ ତାକେ ଏତ ବେଶୀ ଜଡ଼ିଯେ ରାଖିତୁମ ଯେ, ଶେଷେ କଥନ ଯେ ଘୁମ ଏମେ’ ଆମାକେ ଅବଶ କରେ ଦିମେ ଯେତ, ତା ବୁଝିତେଇ ପାରିତୁମ ନା । ଏଥନ, ଦେଦିନ ଛାଡା ପେଲୁମ, ମେ ଦିନ ଆମାର ସମ୍ମ ବୁକଟା କିମେର କାନ୍ଦାଯ ହା ହା କରେ ଚେଇସେ ଉଠିଲ ! ଏତଦିନ ଯେ ବେଶ ଛିଲୁମ ଏହି ଜେଲେର ମାଝେ !

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେନ୍ଦ୍ର

ଏତଦିନ ଆମାର ମନଟା ସେ ଖୁବ ଶାନ୍ତ ଛିଲ ! ଏଥିନ ଏହି ଛାଡ଼ା ପେଯେ ଆମି ଯାଇ କୋଥା ? ଓଃ ଛାଡ଼ା ପାଞ୍ଚମାର ମେକି ବିଷେର ମତନ ଜାଲା !

“ବରେଇ ଏଲୁମ !—ଦେଖିଲୁମ ଆମାର ଛେଲେ ବେ କରନେଛେ । ବେଣ ଟୁକ୍ଟୁକେ ମେଣିପରା ବୌଟି ! ଆମି ଫିରେ ଏମେହି ଶିନ’ ଗ୍ରୀବେର ଲୋକେ ‘ଠା ଇଁ’ କରେ ଛୁଟେ’ ଏଲ ; ବଲ୍ଲେ, “ଗ୍ରୀବେ ଏବାର ମଡ଼କଚାଙ୍ଗ ହବେ ! ବାପ୍ରେ, ସାଙ୍ଗାଂ ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସୀ ଏବାର ଗ୍ରୀବେ ଫିରେ ଏମେହେ, ଏବାର ଆର ରକ୍ଷା ନାହିଁ—ନିଘ୍ୟାତ ସମାଲୟ !—” ପେଥମ୍ ପେଥମ୍ ଆମି ତାଦେର କଥାଯି କାଣ ଦିତୁମ ନା । ମନେ କରିଲୁମ, “କାଣ କରେଛି ତୋଳ, କତ୍ତି ବଲ୍ବି ବଲ୍ ।” ଶେଷେ କିନ୍ତୁ ଆର କାଣ ନା ଦିଯେଓ ସେ ଆର ପାରିଲୁମ ନା । ତାଦେର ବଲାର ମାଝେ ସେ ଏକଟୁଓ ଥାମା ଛିଲ ନା ! ସେଇ କିଛୁଇ ହୟ ନାହିଁ ଏହି ଭେବେ ଆମି ଆବାର ବୌ ବେଟା ନିଯେ ଘର ସଂସାର ନତୁନ କରେ’ ପାତାଲୁମ, ଲୋକେ ତା ଲାଗୁନ୍ତା କରେ’ ଦିଲେ । ଯେହେର ବିଶେ ଦିତେ ଚାଇଲୁମ, କେଉଁ ବିଶେ କରିଲେ ନା, ବଲ୍ଲେ, “ରାକ୍ଷସୀର ଯେଯେ ରାକ୍ଷସୀ ହବେ ଏ ଡାଢ଼ା ସତି କଥା ।” ଏତଦିନ ସେ ବେଥାଟା ଆମି ଦୁହାତ ଦିଯେ ଚାପା ଦିତେ ଚାଇଛିଲୁମ, ମେହିଟାଇ ଦେଶେର ଲୋକ ଉସ’କେ ଉସ’କେ ବେର କରେ’ ଚୋରେର ସାମନେ ଧରନେ ଲାଗିଲୁମ ! ମୋଣାର ଠାନ୍ ଛେଲେ ଆମାର ଏକଟି କଥାଓ ଶିନ୍ଲେ ନା,—ଆମାର ସେ କେମନ କରେ’ କି ହ’ଲ ତା ଭୁଲେଓ କୋନ କଥାର ମାଝେ ଜିଜ୍ଞେସି କରିଲେ ନା, ଖୁବ ଖୁସୀ ହେଯେଇ ଆମାକେ ସଂସାରେକୁ

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେନ୍ଦ୍ର

ସବ ତାର ଛେଡ଼େ ଦିଲେ, କେନ ନା ସେ ବୁଝେଛିଲ ଯା ଗିଯେଛେ ତାର ସେମାରତେର ଜଣେ ଆର ଏକଜନକେ ହାରାବ କେନେ ! ଆର ଏହି କଡୁଇରାଡ଼ି ଅଂଟକୁଡ଼ିରା ଯାରା ଆମାର ସ୍ନାତ ପୁକ୍ଷସେର ଗିଯାତ୍ କୁଟୁମ୍ବ ନସ୍ତି, ତାରା କିନା ରାତିର ଦିନ ଥେଯେ ନା ଥେଯେ ଲେଗେ' ଗେଲ ଆମାର ପେଛନେ ! ଦେବତାଦେର ଶାପେର ମତ ଏମେ ଆମାଦେର ସବ ଶୁଖଶାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରେ ଦିଲେ !—ଆମାର ଛେଲେକେ ତାରା ଏକଘରେ ପତିତ କରୁଲେ, ତାତେଷ ତାଦେର ସାଧ ମିଟିଲ ନା । ନାନାନ୍ ପେକାରେ—ନାନାନ୍ ଛୁଟୋଯ ଏହି ହୁଟୋ ବହର ଧରେ' କି ନା କଷ୍ଟଇ ଦିଯେଛେ ଏହି ଗ୍ରୀବାର ଲୋକେ ! ଦିଦି, ପଥେର କୁକୁରକେଓ ଏତ ଘେନା ହେନଷ୍ଟା କରେ ନା ! ଏତେ ଧେତୁ ଭାଲ ମାହୁମେରଇ ମାଥା ବିଗଡ଼େ ଯାଇ, ଆମାର ମତ ଶତେକ-ଖ୍ୟାରୀ ଡାଇନ୍‌ବାରୀ ରାକ୍ଷ୍ମୀର ତ କଥାଇ ନାହିଁ ! ତାଓ ଦିଦି ଖୁବହି ସମେ ଥାବି, ନିଭାନ୍ତ ବିରକ୍ତ ନା କରେ' ତୁଳିଲେ ଓଦେର ଗାଲ ମନ୍ଦ ଦିଇ ନା ! ବର୍ତ୍ତିଶ ନାଡ଼ି ପାକ ଲିଲେ ତବେ କଥନୋ ଲୋକେର ମୁଖ ଦିରେ 'ଶାପମଣ୍ଡି' ବେରୋଯ :

“ଏଥନ ତ ତୁଇ ସବ ଶୁଣି ଦିଦି, ଏଥନ ବଲ, ଦୋଷ କାର ? ଆର ତୁଇ ଏହି ହାତେର ମାଲ୍‌ସାଟି ଆମାର ମାଥାର ଭେଙ୍ଗେ ଆମାର ମାଥାଟା ଚୌଚିର କରେ’ ଦେ—ସବ ପାପେର ଶାନ୍ତି ହୋକ !—ଓଃ ଭଗବାନ !!”

“সালেক”

“সালেক”

[ক]

আজকার প্রতিতের সঙ্গে শহরে আবিভূত হয়েছেন এক অচেনা দরবেশ। সাগরমাস্তুনের মত ছজুগে’ লোকের কোলাহল উঠেছে পথে, ঘাটে, ঘাটে,—বাইরের সব জায়গায়। অস্তঃপুরচারিণী অস্থৰ্যস্পন্দনা জেনানাদের হেরেম্ তেমনি নিষ্ঠক নীরব,—ধৈনন রোজই থাকে দুনিয়ার সব কলরব ‘হ-য-ব-র-ল’র একটেরে। বাইরে উঠেছে কোলাহল,—ভিতরে ছুটেছে স্পন্দন !

সবারই মুখে এক কথা, “ইনি কে ? যার এই আচম্ভকা আগমনে নৃতন করে’ আজ নিশিভোরে উষাৱ পাথীৱ বৈতালিক গানে মোচৱ খেয়ে খেয়ে কেপে উঠল আগমনীৱ আনন্দ-তৈৱী আৱ বিভাস ?”

ছুটেছে ছেলে মেয়ে বুড়ো সব একই পথে ঘেঁসাঘেঁসি করে’ দরবেশকে দেখতে। তবুও দেখাৱ বিৱাম নাই। ছঃশাসন টেনেই চলেছে কোন্ দ্রৌপদীৱ লজ্জাভৱণ এক মুক বিশ্বয়-বিস্ফারিত-অক্ষি বিশ্বেৱ চোখেৱ স্মৃথি, আৱ তা’ বেড়েই

କିନ୍ତୁ କେବେ

ଚଲେଛେ ! ତା'ର ଆଦିଓ ନେଇ, ଅନ୍ତରେ ନେଇ । ଓଗୋ, ଅଳକ୍ଷ୍ୟ ଯେ ଏଥିନ ଏକଟି ଦେବତା ରଯେଛେନ, ସିନି ଗୋପନେର ମଧ୍ୟାଦୀ କୁଷ୍ଠ କରେନ ନା !

ଦରବେଶ କଥାଇ କଯ ନା, — ଏକେବାରେ ଚୁପ !

ଅନେକେ ବାହନା ଧରୁଲେ, ଦୀକ୍ଷା ନେବେ ; ଦରବେଶ ଧରା-ଛୋଯାଇଁ ଦେଇ ନା । ଯେ ନିତାନ୍ତରୁ ଛାଡ଼େ ନା, ତା'କେ ବଲେ, “କାପଡ଼ ଛେଡ଼େ ଆୟ !” ଦେ ଘୟଲା କାପଡ଼ ଛେଡ଼େ ଥୁବ ‘ଆମିରାନାଶାନେର’ ଜାମା ଜୋଡ଼ା ପରେ’ ଆସେ । ଦରବେଶ ଶୁଦ୍ଧ ହାମେ ଆର ହାମେ, କିଛିଇ ବଲେ ନା ।

ସହରେ କାଜୀ ଶୁଣିଲେନ ସବ କଥା । ତିନିଓ ଧନ୍ନା ଦିତେ ଶୁଭ କରୁଲେନ ଦରବେଶେର କାହେ । ଦରବେଶ ବତଟି ଆମଳ ଦିତେ ଚାହ ନା, କାଜୀ ସାହେବ ତତଟି ନାହୋଡ଼ବନ୍ଦୀ ହୟେ ଲେଗେ ଥାକେନ । ଦରବେଶ ବୁଝଲେନ, ଏ କ୍ରମେ “କମ୍ପିଲାଇ ଛୋଡ଼ିତା ନେଇ” ଗୋଛେର ହୟେ ଦୀଢ଼ାଇଁ । ତାର ମୁଖେ ଫୁଟେ ଉଠିଲ କ୍ଲାନ୍ଟ ସଦର ହାମିର ଝୟଂ ରେଖା ।

[ଥ]

ଦରବେଶ ବଲ୍ଲେନ, “ଶୁନ କାଜୀ ସାହେବ, ଆମି ଯା’ ବଲିବ ତାହି କରିତେ ପାରିବ ?” କାଜୀ ସାହେବ ଆଶ୍ଵାଲନ କରେ’ ଉଠିଲେନ, “ହଁ ଭଜୁର, ବାନ୍ଦା ହାଜିର !”

ଦରବେଶ ହାସିଲେ, ତାରପର ବଲ୍ଲେ, “ଦେଖ, କାଳ ଜୁମା । ମୁହଁକେର ବାଦଶା’ ଆସିଛେନ ଏଥାନେ । ନାମାଜ ପଡ଼ିବାର ସମୟ ତୋମାଙ୍କ ଇମାରତି’ କରିତେ ବଲ୍ଲେନ । ତୁମି ମେହି ସମୟ ଏକଟା

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଳେ

କାଜି କରୁତେ ପାରବେ ?” କାଜି ସାହେବ ଚଲେ ଉଠିଲେନ,
“ଆଲବଂ ହଜୁର, ଆଲବଂ ! କି କରୁତେ ହ'ବେ ?”

ଦରବେଶ ବଲ୍ଲେ, “ତୋମାର ଛବଗଲେ ଛୁଟି ମଦେର ବୋତଳ
ଦାବିଯେ ନିଯେ ଦେବେ, ତାରପର ଯେଇ ନାମାଜେ ଦୋଡ଼ାବେ, ଅମ୍ଭି
ମଦେର ବୋତଳ ଛୁଟି ଦିବି ‘ଜାୟନାମାଜେର’ ଉପର ଭେତେ ଦେବେ !”

କାଜି ସାହେବେର ମୁଖ ହୟେ ଗେଲ ଭୟେ ନୀଳ ! କାପ୍ତେ
କାପ୍ତେ ବଲ୍ଲେନ, “ହଜୁର, ତାହ'ଲେ ଆପଣି ଆମା ହ'ତେ ମୁକ୍ତି
ପାବେନ ସତି, କେନ ନା ଓର ପରେଇ ଆମାର ମାଥା ଧଡ଼ ହ'ତେ
ଆଲାଦା ହୟେ ଥାବେ,—କିନ୍ତୁ ଆମାର ମୁକ୍ତି ହେବେ କି ?”

ଦରବେଶ ବଲ୍ଲେନ, “ଅନେକକେଇ ଭୁବ-ସ୍ତରଣା ହ'ତେ ମୁକ୍ତି ଦିଯେଇ
ତୁମ୍ଭି, ଏକବାର ନିଜେର ମୁକ୍ତିଟା ଓ ତ ଦେଖିତେ ହେବେ !”

କାଜି ସାହେବ ଚଲେ ଏଲେନ । ଭାବିଲେନ, “ଯା ଥାକେ ଅଦୃଷ୍ଟେ,
କାଳ ନିଯେ ଯାଓଥା ଥାବେ ଛୁଟୋ ମଦେର ବୋତଳ ମସ୍ତିଜିଦେ । ଦରବେଶ
ନିଶ୍ଚଯଇ ଆମାର ଚେଯେ ବେଶୀ ଜାନେ ।”

[୩]

ବାଦଶାହ ଏଦେଛେନ । ସଙ୍ଗେ ଆଚେ ସେନା-ସାମନ୍ତ ଉଜିର-
ନାଜିର ସବ । ଜୁମ୍ମାର ନମାଜ ହଞ୍ଚେ । “ଏମାମ” (ଆଚାର୍ଯ୍ୟ) ହୟେଛେନ କାଜି ସାହେବ । ଏକଟୁ ପରେଇ କାଜି ସାହେବେର
ବଗଲତଳା ହ'ତେ ଖ୍ସେ’ ପଡ଼ିଲ ଛୁଟୀ ଧେନୋ ମଦେର ବୋତଳ । ଆର
ଏଟା ବଲାଇ ବାହଳ୍ୟ ଯେ, ସେ ଛୁଟୋ ବୋତଳ ସଥକେ ବିଦୀର୍ଘ ହୟେ
ଯେ ବିଶ୍ଵି ଗଢ଼େ ମସ୍ତିଜିଦ ଭରିଯେ ତୁଲ୍ଲେ, ତା'ତେ ମକଲେଇ ଏକ-

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ୍

ବାକ୍ୟେ ସମର୍ଥନ କରୁଲେ ଯେ, କାଜୀ ସାହେବେର ମତ ମାତାଳ ଆର ବିଶ୍ୱାଙ୍ଗାଂଶେ ହୟନି, ହବେଓ ନା ! ଯେ ମଦ ଥାଇ ତାର କ୍ଷମା ଆଛେ, କିନ୍ତୁ ଯା'କେ ମଦେ ଥାଇ ତାର କ୍ଷମାଓ ନେଇ, ନିଷ୍ଠାରଓ ନେଇ ।

ବୈଠକ ବସଳ, ଏ ଅସମସାହସିକ ମାତାଳେର କି ଶାନ୍ତି ଦେଓଯା ଦରକାର । ଉଜିର ଛାଡ଼ା ସଭାସ୍ଥ ସକଳେଇ ବଲ୍ଲେ, “ଏଇ ଆବାର ବିଚାର କି ଜୀହାପନା ? ଶୁଳେ ଚଢାନୋ ହୋକ ।” ମନ୍ତ୍ରୀ ଉଠେ ବଲ୍ଲେନ, “ଏ ବାନ୍ଦାର ଗୋଟାଖି ମାଫ କରୁତେ ଆଜ୍ଞା ହୟ ହଜୁର । ଆମାର ବିବେଚନାୟ ଏଇ ମତ ପାପିଷ୍ଟଲୋକେର ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଉପ୍ୟୁକ୍ତ ଶାନ୍ତି ନଯ । ସବ ଚେଯେ ବେଣୀ ଶାନ୍ତି ଦେଓଯା ହବେ ସହି ତା'ର ପଦ ଆର ପଦବୀ କେଡେ' ନେନ, ଆର ଯା କିଛୁ ସମ୍ପତ୍ତି ତା ବାଜେୟୋପ୍ତ କରେ' ନେନ । ‘ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ହ'ଲେ ତ ସବ ଲ୍ୟାଠା ଚୁକେଇ ଗେଲ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଯେ ତାର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଲାଙ୍ଘନା ଆର ଗଞ୍ଜନା, ତା ତା'କେ ତିଲେ ତିଲେ ଦନ୍ତ କରେ ମାରୁବେ ।’ ବାନ୍ଦା ସମେତ ସଭାସ୍ଥ ସକଳେଇ ହକ୍କାର ଦିଯେ ଉଠୁଳେନ, “ତାଇ ଭାଲ ।”

ପାଶ ଦିଯେ ଉଡ଼େ ଧିଇୟେର ମତ ଏକଟା ପାଗଲା ଯା ତା ବକେ ଯାଛିଲ, “ଏହି ସବ ଲାଙ୍ଘନା ଆର ଗଞ୍ଜନାଇ ତ ଚନ୍ଦନ ! ଆର ଓତେ କିଛୁ ଦନ୍ତ ହୟ ନା ଭାଇ, ପ୍ରିଫିଇ ହୟ ।”

[ଏ]

ବାନ୍ଦାର ଦରବାରେ କାଜୀ ସାହେବ ଯଥନ ଏହି ବ୍ରକମ ଲାହିତ ଅପମାନିତ ହ'ଯେ, ସବ ହାରିଯେ ଏକଟା ଅକ୍ଷକାର ଗଲିର ବୀକେ ଝାଡ଼ାଲେନ, ତଥନ ତୀର ହରିଶା ଦେଖେ ପଥେର କୁକୁରଓ କୌଦେ !

ବିଟ୍କେର ବେଦନ

“ହାତୀ ଆଡ଼ ହ'ଲେ ଚାମ୍ଚିକେଓ ଲାଖି ମା'ରେ ।” ତିନି ସଥନ ସହରେ କାଜୀ ଛିଲେନ, ତଥନ ହୟତ ଝାରେର ଜଣେଓ ସାନ୍ତି ଦିଯେଛିଲେନ, ତାରାଇ ସମୟ ପେଯେ ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ପ୍ରହାରେର ମଙ୍ଗେ ଆନିଯେ ଦିଲେ ସେ ଚିରଦିନ କାନ୍କର ସମାନ ଯାଇ ନା । ଆର ସାନ୍ତି ଅବିଚାର କରେ’ ଶାନ୍ତି ଦିଯେଛିଲେନ, ତାର ଅତିଶୋଧ ନିଲେ ତାରା ସେ ରକମ ନିଷ୍ଠାରଭାବେ, ତା’ର ଚେଯେ ଶୂଳେ ଚଢେ’ ଯୃତ୍ୟାଓ ଛିଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ।

ଏତ ଲାହୁନା ଆର ଗଞ୍ଜନାର ମଧ୍ୟେ ମେ କା’ର ପ୍ରିକ୍ଳ ସାନ୍ତନା ଛୁଇୟେ ଗେଲ ଆଚମ୍ବକା ଏସେ, ଠିକ ଯେନ ଜରେର କପାଳେ ବାହିତା ପ୍ରେସ୍‌ସୀର ଗାଡ଼ କରଣ ପରଶେର ମତ ! କାଜୀ ସାହେବ ବୁକେର ଭକ୍ତନୋ ହାଡ଼ଗୁଲୋକେ ଆକ୍ରମେ ଧରେ’ କେନ୍ଦେ’ ଉଠିଲେନ, “ଖୋଦା, ଏମନି କରେ ଆମାର ମକଳ ଅହକାର ଚୋଥେର ଜଲେ ଡୁବିଯେ’ ଦିଲେ !”

“ଓଗୋ ଦରବେଶ କୋଥାଯ ତୁମି ? କୋନ୍ ସୁହରେର ପାରେ ?”

ତାରପର ମେହି ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ସରୀଶ୍‌ପେର ମତ ବୁକେର ଉପର ଭର ଦିଯେ ଅତି କଟେ କାଜୀ ସାହେବ ସଥନ ଠାର ବାହିତ ପଥ ବେଯେ ଦରବେଶେର ଆନ୍ତାନାୟ ଏସେ ପାହିଲେନ, ତଥନ ଏକଟା ଶାନ୍ତ ଘୁମେର ମୋହାଗଭରା ଛୋଇଯାର ଆବେଶେ ଆଖିର ପାତା ଜଡ଼ିଯେ ଆସୁଛେ ! ତବୁଓ ଏକବାର ପ୍ରାଣପଣେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରେ’ ଉଠିଲେନ, “ଦରବେଶ, ଦୌକ୍ଷିତ କର !—ଆମି ଏମେହି, ଆର ସେ ସମୟ ନାହିଁ !”

ପୁରବୀର ମୀଡ଼େ, ସନ୍ଧ୍ୟା ଗୋଧୁଲିର ମଞ୍ଚିଲନେ ସେ ଏକଟା ବ୍ୟଥାର କୀପୁନି ବୟେ ଗେଲ, ତା’ କେଉ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଲେ ନା ।

ଲିତ୍ରେର ବେଦନ

କ'ାର ଶାସ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ କ୍ରୋଡ ତାହାକେ ଜାନିଯେ ଦିଲେ, “ଏହି ସେ
ବାପ ! ଏସ ! ଏଥିନ୍ ତୋମାର ମଲିନ ବନ୍ଦ ଆର ମଲିନ ଅହଙ୍କାର ସବ
ଚୋଥେର ଜଲେ ଧୂଯେ ସାଫ ହୁୟେ ଗେଛେ !” .

ଦରବେଶ ଶୁରବାହାରଟାଯ ବଙ୍କାର ଦିଯେ ଗେଯେ ଉଠିଲେନ,

“ବମେ ସାଙ୍ଗାଦା ରଙ୍ଗିନ୍ କୁନ୍ ଗର୍ବ ପୌରେ ମାଗଁ ଗୋଯେଦ ।

କେ ସାଲେକ ବେଥବର ନା ବୁଦ୍ଧ ଜେରାହୋରମ୍ବେ ଘଞ୍ଜଲ ହା ।”

“ଜ୍ଞାନମାଜେ ଶାରାବ-ରଙ୍ଗାନ୍ କବ୍ର, ମୁଶ୍ରେଦ ବଲେନ ଯଦି ।

ପଥ ଦେଖାୟ ଧେ, ଜାନେ ସେ ଯେ ପଥେର କୋଥାଯ ଅନ୍ତ ଆଦି”

ସୃମା-ତାଡ଼ାନୋ ମାତୃହାରା ମେଘର ମତ ଅଞ୍ଚ ଆର ଅଭିମାନ-
ଆର୍ଜ-ମୁଖେ ଏକଟା ଭାରୀ କାଲୋ ମେଘ ସବ ବାପ୍‌ସା, କ୍ରମେ
ଅଙ୍ଗକାର କରେ’ ଦିଲେ ।

କାଜୀ ସାହେବ ପ୍ରାଣେର ବାକୀ ସମ୍ପଦ ଶକ୍ତିକୁ ଏକତ୍ର କରେ’
ଭାଙ୍ଗା ଗଲାୟ ବଲ୍ଲଲେନ, “କେ ? ଓଗୋ ପଥେର ସାଥୀ ! ତୁମି କେ ?”

ଅନେକଙ୍କଣ କିଛୁଇ ଶୋନା ଗେଲ ନା । ନଦୀର ନିଷ୍ଠକ ତୌରେ
ତୌରେ ହୁଲେ’ ଗେଲ ଆର୍ତ୍ତ-ଗଞ୍ଜୀର ପ୍ରତିର୍ବନି, “ତୁ—ମି—କେ ?”

ଥେହାପାର ହତେ ଥୁବ ମୃଦୁ ଏକଟା ଆଓଯାଜ କାପ୍‌ତେ କାପ୍‌ତେ
କରେ ଗେଲ, “ମାତାଳ ହାଫିଜ !”

—————

স্বামীহারা

স্বামীহারা

{ ক }

“ওঁ ! কি বুক-ফাটা পিয়াস ! সলিমা ! একটু ‘পানি’
খাওয়াতে পারিস্ বোন् ? আমাৱু কেন এমন হ'ল, আৱ কি
করেই এ কপাল পুড়ল, তাই জিজেস কৱছিস—না ? তা
আমাৱ সে ‘দেৱেগ’-মাথা ‘ৱোনা’ শুনে আৱ কি হ'বে বহিন् !
দোষ্যা কৱি, তুই চিৱ-এয়োতি হ' ! এ সব পোড়াকপালীৱ
কথা শুন্লেও যে তোদেৱ অমঙ্গল হ'বে ভাই !—খোদা যেন
মেঘেদেৱ বিধবা কৱবাৱ আগে মৱণ দেন, তা না হলে তাদেৱ
বে’ হবাৱ শাগেই যেন তাৱা ‘গোৱে’ যাম্ব। তোৱ যদি মেঘে
হৱ সলিমা, তাহ'লে, তথ্যনি আতুৱ ঘৱেই মুন খাইয়ে মেৱে’
দিস্, বুৰুলি ? নৈলে চিৱটা কাল আশুনেৱ খাপুৱা বুকে নিয়ে
কাল কাটা’তে হবে ।

“তুই ত আজ দশ বছৱ এ গাঁ ছাড়া, তাই সব কথা
আনিস্ না । সেই ছোটটি গিয়েছিলি, আজ একেবাৱে থোকা

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ୍

କୋଲେ କ'ରେ ବାପେର ବାଡ଼ୀ ଏସେଛିସ୍ ।...ଆମି ପାଗଳ ହ'ଯେ ଗେଛି
ତେବେ ସବାଇ ଦୂର ହ'ତେ ଦେଖେଇ ପାଲାୟ । ଆଜ୍ଞା ତୁଇତ ଜାନିସ୍
ଭାଇ ଆମାୟ, ଆର ଏଥନ୍ତି ତ ଦେଖୁଛିସ୍, ସତିଯ ବଲ୍ତ ଆମି କି
ପାଗଳ ହ'ଯେଛି ? ହା ଠିକ ବଲେ'ଛିସ୍, ଆମି ପାଗଳ ହଇନି,—ନୟ ?

“ସେ ବାର—ଠିକ ମନେ ପଡ଼େ ନା ମେ କତକାଳ ଆଗେ—ବିଧାତାର
ଅଭିଶାପ ଯେନ କଲେରା ଆର ବସନ୍ତେର ରୂପ ଧରେ’ ଆମାଦେର ଛୋଟ
ଶାକ ଗ୍ରାମଟିର ଉପର ଏମେ’ ପଡ଼େଛିଲ, ଆର ଏ ଅଭିଶାପେ ପଡ଼େ’
କତ ମା, କତ ଭାଇ ବୋନ୍, କତ ଛେଲେ ମେଘେ ସେ ଗ୍ରୀୟେର ଭରାବକ୍ଷେ
ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ଥା ଥା ମହାଶୂନ୍ୟତା ରେଖେ’ କୋନ୍ ମେ ଅଚିନ୍ ମୁଲ୍ଲୁକେ
ଉଧାଓ ହ'ଯେ ଗେଲ ତା ମନେ .ପଡ଼ୁଲେ—ମାଗୋ ମା— ଜାନଟା ଯେନ
ମାତ୍ରପାକ ଖେ'ଯେ ମୋଚଡ଼ ଦିଯେ ଓଟେ ! କତ ମେ ସବକେ ସର ଉଜ୍ଜାଡ
ହ'ଯେ ତାତେ ତାଲାଚାବି ପଡ଼ୁଲ—ଆର ଗ୍ରାମେ ଯେମନ ଏକ ଏକଟି
କ'ରେ ଭିଟେନାଶ ହ'ତେ ଲାଗଲ, ତେମନି ଏହି ଗୋରହାନେ ଗୋରେର
ସଂଖ୍ୟା ଏତ ବେଶୀ ବେଡେ’ ଉଠିଲ ସେ ଆର ତାର ଦିକେ ତାକାନହିଁ
ଯେତ ନା !

“ଆଜ୍ଞା ଭାଇ, ଏହି ସେ ଦୀଘିର ଗୋରହାନ, ଆର ଏହି ସେ ତାଜାର
ତାଜାର କବର, ଏଣ୍ଟିଲୋ କି ତୁବେ ଆମାଦେରଇ ଗ୍ରୀୟେର ଏକଟା ନୌରବ
ମର୍ମସ୍ତଦ ବେଦନା—ଅନ୍ତଃସଲିଲା ଫର୍କନିଃସ୍ରାବ—ଜମାଟ ବୈଧେ’ ଅମନ
ଗୋର ହ'ଯେ ମାଟି ଫୁଁଡ଼େ ଫୁଁଡ଼େ ବେରିଯେଛେ ? ନା କି ଆମାଦେର
ମାଟିର-ମା ଟା’ର ଏହି ପାଡ଼ାଗେଯେ ଚିରଦରିନ୍ଦ୍ର ଜରାବ୍ୟାଧି-ପ୍ରପିଡ଼ିତ
ଛେଲେମେଯେଣ୍ଟିଲିର ହୁଃଥେ ବ୍ୟଥିତ ହ'ଯେ କରଣ ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ରେଷ୍ଠ ବିରାମ-

ବିଟକ୍କର ବେଦନ

ଦାୟିନୀ ଜନନୀର ଯତ ମାଟିର ଆଚଳେ ଢେକେ ବୁକେର ଡିତର ଲୁକିଯେ
ରେଖେଛେ ? ତୀ'ର ଏହି ମାଟିର ରାଜ୍ୟ ତ ଦୁଃଖ କ୍ଲେଶ ବା କାଳର
ଅତ୍ୟାଚାର ଆସ୍ତେ ପାରେ ନା ! ଏଥାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ବିରାଟ ଅନ୍ତର
ଶୁଷ୍ଠିଶାସ୍ତ୍ର—କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ମାନବେର ନିସାଡ଼ ନିଷ୍ପଦ ଶୁଷ୍ଠି ! ଏ ଏକଟା
ଯୁମେର ଦେଶ, ନିୟୁମେର ରାଜ୍ୟ ! ଆହା, ଆଜି ମେ କତ ଯୁଗେର କତ
ଲୋକଙ୍କ ଯେ ଏହି ଗୋରଙ୍ଗାନେ ଘୁମିଯେ ଆଛେ ତା ଏଥିନ ଗାଁଯେର କେଉଁ
ବଲ୍ଲତେ ପାରୁବେ ନା ! ଆମି ଆର କତଜନକେଇ ବା ମରାଟେ
ଦେଖିଲୁମ ? ଏବା ସଥି ମରେ'ଛିଲ, ଆମି ତଥି ହୟତ' ଏମନି
ଏକଟା ଅ-ଦେଖାର 'କୋକାଫ ମୁଲ୍ଲୁକେ' ଘୁରିତେଛିଲୁମ, ତାରପର ସଥି
ଆମାୟ କେ ଏହି ଦୁନିଆୟ 'ଏନେ' ଫେଲେ' ଦିଲେ—ଆର ଦୁନିଆର 'ଏହି
ଆଲୋକେର ଜାଲାମୟ ସ୍ପର୍ଶେ ଆମାର ଚକ୍ର ବଲ୍ଲନେ ଗେଲ, ତଥି ଆମି
ନିଶ୍ଚର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅପରିଚିତ ଭାଷାୟ କେନେ' ଉଠେଛିଲୁମ, “‘ଓଗୋ, ଏ
ମାଟିର—ପାଥରେର ଦୁନିଆର କେନ ଆମାୟ ଆନଲେ ? କେନ ଓଗୋ
କେନ ?’—ତାରପର ମାୟେର କୋଲେ ଶୁଯେ ସଥି ତୀ'ର ଦୁଃଖେଲୁମ, ତଥି
ପ୍ରାଣେ କେମନ ଏକଟା ଗଭୀର ସାହୁନା ନେମେ’ ଏଲ । ଆମି ଆମାର
ମମନ୍ତ ଅତୀତ ଏକ ପଲକେ ଭୁଲେ’ ଗିଯେ ଘୁମିଯେ ପଡ଼ିଲୁମ ।

“ଏ ଯେ ବୀଧାନୋ କବରଙ୍ଗଲୋ, ଓଞ୍ଚଲୋ ଅନେକ କାଲେର
ପୁରାଣୋ । ତଥି ଛିଲ ବାଦସାହୀ ଆମଳ, ଆର ଆମାଦେର ଏହି
ଛୋଟ ଗ୍ରାମଟାଇ ଛିଲ “‘ଓଲୀନଗର’ ବଲେ ଏକଟା ମାର୍ବାରି ଗୋଛେର
ସହର । ଏ ଯେ ସାମ୍ନେ ‘ରାଜ୍ୟର ଗଡ’ ଆର ‘ରାଣୀର ଗଡ’ ବଲେ’
ଦୁଟୋ ଛୋଟ ପାହାଡ ଦେଖିତେ ପାଛ, ଓଡ଼ିଇ ଥାକୁତେନ ତଥିକାର

ରିଟେଲ୍ ବେଦନ୍

ରାଜୀ ରାଣୀ—ରାଜକୁମାର ଆର ରାଜକୁମାରୀରା । ଲୋକେ ବଲେ, ତୀରା
ଶ୍ଵତେନ ହୀରାର ପାଲକେ, ଆର ଖେତେନ ‘ଲାଲ ଜ୍ଞାହେର’ ! ଆର,
କବର-ସ୍ଥାନେର ପଶ୍ଚିମଦିକେ ଏ ଯେ ପୀର ମାହେରେର ‘ଦୟଗା, ଓରଇ
‘ବଦ୍ରୋଯାୟ’ ନାକି ଏଷନ ସୋଗାର ଶହର ପୁଡ଼େ’ ବାଓ ହ’ଯେ ଯାଇ ।
ମେହି ସଙ୍ଗେ ରାଜାର ସରଗୁଣ୍ଠି ସବ ପୁରେ’ ଛାଇ ହ’ଯେ ଗେଛେ, ଆଜ ତୀର
ବଂଶେ ବାତି ଦିତେଓ କେଉ ନାହିଁ । ପଶ୍ଚିମେ-ହାତ୍ୟାୟ ତୀ’ଦେର ମେହି
ଛାଇ-ହାତ୍ୟା ଦେହ ଉଡ଼େ’ ଉଡ଼େ’ ହୟତ ଏହି ଗୋରସ୍ଥାନେର ଉପରଇ
ଏସେ’ ପଡ଼େ’ଛେ । ଆଚା ଭାଇ, ଖୋଦାର କି ଆଶ୍ର୍ୟ ମହିମା !
ରାଜୀ—ଧାର ଅତ ଧନ, ମାଲମାତ୍ରା, ଅତ ପ୍ରତାପ, ଦେଓ ମରେ’ ମାଟି
ହୟ, ଆର ଯେ ଭିଥାରୀ ଥେ’ତେ ନା ପେ’ଯେ ତାଳାତାର କୁଡ଼େତେ
କୁକୁଡ଼େ ମବେ’ ପଡ଼େ’ ଥାକେ, ଦେଓ ମରେ’ ମାଟି ହୟ ! କି ଶୁନ୍ଦର
ଯାଯଗା ଏ ତବେ ବୋନ୍ !

“ତୁହି ଠିକ ବଲେଛିସ୍ ଭାଇ ସଲିମା. କେନ୍ଦେ କି ହ’ବେ, ଆର
ଭେବେଇ ବା କି ହ’ବେ ! ଯା ହ’ବାର ନୟ ତା ହ’ବେ ନା, ଯା ପା’ବାର
ନୟ ତା ପା’ବ ନା । ତବୁ ପୋଡ଼ା ଘନ ତ ମାନ୍ତେ ଚାଯ ନା । ଏହି ଯେ ଏକା
କବରସ୍ଥାନେ ଏସେ ସେ କତ ରାତିର ଧରେ ଶୁଦ୍ଧ କେନ୍ଦେଛି କିନ୍ତୁ ଏତ କାନ୍ଦା
ଏତ ବ୍ୟାକୁଲ ଆହ୍ଵାନେଓ ତ କହି ତୀର ଏକଟୁକୁ ମାଡ଼ା ପାଞ୍ଚାୟା ଗେଲ
ନା । ତିମି କି ଏତିଇ ଘୁମୁଛେନ ? କି ଗଭୀର ମହାନିନ୍ଦା ମେ ?
ଆମାର ଏତ ବୁକଫାଟା କାନ୍ଦାର ଏତ ଆକାଶଚେରା ଚୀଏକାରେର
ଏତଟୁକୁ କି ତୀର କାନେ ଗେଲ ନା ? ମେ କୋନ୍ ମାଯାବୀର ମାଯାଘଣ୍ଟି
ପ୍ରଶ୍ନେ ମୋହନିନ୍ଦାୟ ବିଭୋର ତିନି ? ଆମିଓ କେନ ଅମ୍ବି

ଲିତ୍ରେର ବେଦନ

ଜଡ଼େର ମତ ନିସାଡ଼ନିଷ୍ପଳ ହୟେ ପଡ଼ି ନା ? ଆମାରଓ ପ୍ରାଣେ କେନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁର ଏ ରକମ ଶାନ୍ତଶୀତଳ ଛୋ'ଓସା ଲାଗେ ନା ? ଆମିଓ କେନ୍ତୁ ହପୁର ରାତେର ଗୋରଙ୍ଗାନେର ମତି ନିଥିର ନିରୂପ ହୟେ ପଡ଼ି ନା ? ତା ହ'ଲେ ତ ଏ ପ୍ରାଣପୋଡ଼ାନୋ ଅତୀତଟା ଜଗନ୍ନାଥଶୀଳାର ମତ ଏମେ' ବୁକ୍ଟା ଚେପେ' ଧରେ ନା ! ମେଇ ମେ କୋନ୍-ଭୁଲେ-ସାନ୍ତୋଦିନେର କୁଲିଶକଠୋର ଶୁତିଟା ଉପଶଳାକାର ମତ ଏମେ' ଏହି କ୍ଷତ ବକ୍ଷଟାଯ ଛ୍ୟାକା ଦେଇ ନା ! ‘ଜୋବେହ’ କରା ଜାନୋଯାରେର ମତ ଆର କତଦିନ ଏ ନିଦାରଣ ଜାଲାୟ ଛଟ୍ଟଫଟ୍ କ'ରେ ମରୁବ ? କେନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁର ମାଧୁରୀ ମାଯେର ଆଶୀର୍ବାଦାରାର ମତ ଆମାର ଉପର ନେମେ' ଆସେ ନା ? ଏ ହତ୍ତାଗିନୀକେ ଜ୍ଞାନିଯେ, କାର ମଞ୍ଜଳ ସାଧନ କରୁଛେନ ମଞ୍ଜଳମର ? ତାହିଁ ଭାବି—ଆର ଭାବି,—କୋନ କୁଳକିନାରା ପାଇ ନା, ଏର ସେଇ ଆଗାମ ନେଇ, ଗୋଡ଼ାଓ ନେଇ । କି ଛିଲ—କି ହ'ଲ,—ଏ ଶୁଦ୍ଧ ଏକଟା ବିରାଟ ଗୋଲମାଲ !

“ମେଦିନ ମକାଲେ ଏ ପାଶେର ଚାରାଧାନେର କ୍ଷେତର ଆ’ଲେର ଉପର ଦିଯେ କାଁଚା ଆମ ଥେ’ତେ ଥେ’ତେ ଏକଟି ରାଖାଳ ବାଲକ କୋଥା ହ'ତେ ଶେଥା ଏକଟା କରୁଣ ଗାନ ଗେ’ଯେ ଯାଛିଲ । ଗାନଟା ଆମାର ମନେ ନେଇ, ତବେ ତାର ଭାବାର୍ଥଟା ଏହି ରକମ, “କତ ନିଶିଦିନ ସକାଳ ସଙ୍କ୍ଷୟା ବ’ଯେ ଗେଲ, କତ ବାରମାସ କତ ଯୁଗ୍ୟୁଗାନ୍ତରେର ଅତୀତେ ଚଲେ’ ପଡ଼ିଲ, କତ ନଦନଦୀ ସାଗରେ ଗିଯେ ମିଳିଲ, ଆବାର କତ ସାଗର ଶୁକିଯେ ଯକ୍ରଭୂମି ହ’ଯେ ଗେଲ, କତ ନଦୀ ପଥ ଭୁଲେ’ ଗେଲ, ଆର ସେ କତ ଗିରିଇ ନା ଗଲେ’ ଗେଲ, ତବୁ ଓଗୋ ବାହିତ, ଭୁମି ତୋ ଏଲେ

ରିକ୍ଟେର ବେଦନ୍

ନା !” ଗାନ୍ଟା ଶୁଣିଲୁମ ଆର ଭାବିଛିଲୁମ, କି କ'ରେ ଆମାର ପ୍ରାଣେର ବ୍ୟାକୁଳ କାହା ଏମନ୍ କରେ’ ଭାଷାଯ ମୁର୍ତ୍ତ ହ'ସେ ଆଉପ୍ରକାଶ କରୁଛିଲ ? ଓଗୋ, ଠିକ ଏହି ବରମହ ସେ ଏକଟା ମନ୍ତ୍ର ଅସୀମ କାଳ ଆମାର ଆୟିର ପଲକେ ପଲକେ ସେଇ କୋଥାଯ ଦିଯେ କୋଥାଯ ଚଲେଛେ, ଆର ଆମି କା’କେ ପାବାର—କି ପାବାର ଜଣେ ଶୁଣୁ ଆକୁଲିବିକୁଲି ମିନତି କରେ ଡାକଛି, କିନ୍ତୁ କିଉ ତିନି ତ ଏଲନ ନା—ଏକଟୁକୁ ସାଡ଼ାଓ ଦିଲେନ ନା । ତବେ ହପୁର ରୋଦ୍ଧୁରେ ଘୁନଘୁଣେ ମାଛିର ମୁଖେ ଏ ସେ ଥୁବ ମିହି କରଣ ‘ଶୁଣ୍ଶୁଣ୍’ ଶୁଣୁ ଏହି ଗୋରହାନେ, ଓକି ତ୍ାରଇ କାହା ? ଦିନରାତ ଧରେ ସମସ୍ତ ଗୋରହାନ ବେପେ ପ୍ରେବଲ ବାୟୁର ଏ ସେ ଏକଟାନା ହତ୍ତ ଶବ୍ଦ, ଓକି ତ୍ାରଇ ଦୀର୍ଘବାସ ? ରାତିରେ ଶିରୀଷଫୁଲେର ପରାଗମାଥା ଏ ସେ ଭେସେ’ ଆସେ ଭାରି ଗନ୍ଧ, ଓକି ତ୍ାରଇ ବରଅଙ୍ଗେର ଶୁବାସ ? ଗୋରହାନେର ସମସ୍ତ ଶିରୀଷ, ଶେଫାଲି ଆର ହେନାର ଗାଛଗୁଲି ଭିଜିଯେ, ମବୁଜ ଦୂର୍ବା ଆର ନୀଳ ଭୁଟୁ-କଦମ୍ବେର ଗାଛଗୁଲିକେ ଆର୍ଜ କରେ’ ଏ ହେ ସଙ୍କ୍ଷେଷ୍ୟ ହ'ତେ ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶିର କ୍ଷବେ, , ଓକି ତ୍ାରଇ ଗଲିତ ବେଦନା ? ବିଜୁଲିର ଚମକେ ଏ ସେ ତୌତ ଆଲୋକଚ୍ଛଟା ଚୋକ ଝଲମିଯେ ଦେଇ, ଓକି ତ୍ାରଇ ବିଛେଦ-ଉନ୍ମାଦ ହାସି ? ଶୈଦୋମିନୀ-ଶ୍ଵରଣେର ଏକଟୁ ପରେଇ ଏ ସେ ମେଘେର ଗଞ୍ଜୀର ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଡାକ ଶୁଣତେ ପାଇ, ଓକି ତାର ପାଷାଣବକ୍ଷେର ସ୍ପନ୍ଦନ ? ପ୍ରେବଲ ଝଙ୍କାର ମତ ଏସେ’ ସମୟ ସମୟ ଏ ସେ ଦମ୍କା ବାତାସ ଆମାକେ ଧିରେ ତାଙ୍ଗବନ୍ଧୁତ୍ୟ କରତେ ଥାକେ, ଓକି ତା’ରଇ ଅଶରୀରି ବ୍ୟାକୁଳ ଆଲଙ୍ଘନ ? ଗୋର-

ବିଟ୍କୁ'ର ବେଦନ

ହାନେର ପାଶ ଦିଯା ଏଁ ସେ ‘କୁହର’ ନଦୀ ବୁଝେ ଯାଚେ, ଆର ତା’ଙ୍କ ଚରେର ଉପର ପ୍ରକୃତିତ ଶ୍ଵର କାଶକୁଲେର ବନେ ବନେ ଦୋଳଦୋଳା ଦିମ୍ବେ ‘ଘନବାତାମ ଶନ୍ ଶନ୍ କରେ ଡେକେ’ ଯାଚେ, ଓକି ତାରଙ୍କ କମ୍ପିତକଟେର ଆହ୍ଵାନ ? ଆମି କେବେ ଓରହି ମତ ଅମ୍ବନି ଅସୀମ, ଅମ୍ବନି ବିରାଟି-ବ୍ୟାପ୍ତ ହୟେ ଓଂକେ ପାଇ ନା ? ଆମି କେବେ ଅମ୍ବନି ମବାରହି ମାବେ ଥେକେ ଏ ଅପାଓଯାକେ ଅନ୍ତରେ : ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତର କରି ନା ? ଏ ସୀମାର ମାବେ ଅସୀମେର ଶ୍ଵର ବେଜେ ଉଠିବେ ମେ ଆର କଥନ୍ ? ଏଥିଲ୍ ସେ ଦିନ ଶେବ ହୁଏ ଏଣ, ଏ ଶନ ନଦୀପାରେର ବିଦ୍ୟାୟ-ଗୀତ ଶନା ଯାଚେ ଖେଯପାରେର କ୍ଳାନ୍ତ ମାଝିର ମୁଖେ—

“ଦିବସ ଯଦି ସାଙ୍ଗ ହିଲ, ନାୟଦି ଗାହେ ପାଥୀ,
କ୍ଳାନ୍ତ ବାୟୁ ନା ଯଦି ଆର ଚଲେ,—
ଏବାର ତବେ ଗଭୀର କରେ ଫେଲଗୋ ମୋରେ ଢାକ
‘ ଅତି ନିବିଡ଼ ସନ ତିମିର ତଳେ !’”

(ଥ)

“ଏହି ସେ ଗୋରହାନ, ଯେଥାନେ ଆମାର ଜୀବନମର୍ବନ୍ଧ ଦେବତା ଶୁଯେ ରୁହେଛେ, ଶୈଶବ ହିତେ ଏହି ଯାହାଗାଟାଇ ଛିଲ ଆମାର ମବଚେଯେ ପ୍ରିୟହାନ । ଏଁ ସେ ଅଦ୍ଦରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ତିନଟି କବର ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରାୟଇ ମାଟିର ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ମମାନ ହୁଏ ଗେଛେ, ଆର ଉପରଟା କଚି ଦୁର୍ବା ଘାସେ ହେଯେ ଫେଲେଛେ, ଓଞ୍ଜି ଆମାର ଛୋଟ ଭାଇ ବୋନେଦେର କବର ! ଓ଱ା ଖୁବ ଛୋଟତେଇ ମାରା ଗିରେଛିଲ—ଆମେର କଚି ବୌଲ ଫାନ୍ଟନେର ନିଟୁର କରକାମ୍ପର୍ଶେ ବରେ ପଡ଼େ ଛିଲ । ଓହି

ଭିଜ୍ଞାନ ବେଦନ

ଯେ ଓଦେର ଶିଘରେ ବକମ୍ ଫୁଲେର ଗାଛଗୁଲି ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚ, ଓଞ୍ଚିଲି
ଆମିହି ଲାଗିଯେଛିଲୁମ, ଆମି ତଥନ ଖୁବି ଛୋଟ । ଏଥନ ଅସତନେ
ବୋଯାନ ଝୋପ ଆର ଆଲଗା ଲତାଯ ଓଷାଙ୍ଗାଟା ଭରେ ଉଠିଛେ ।
ଆଗେ ଓଦେର କବରେର ଉପର ଓଦେରିଇ ମତ କୋମଳ ଆର ପବିତ୍ର
ବକମ୍ ଓ ଶିରୀଷ ଫୁଲେର ହଲ୍ଦେ' ରେଣୁ ବରେ' ପଡ଼ୁତ ସାରା ବସନ୍ତ ଆର
ଶର୍ଵକାଳଟା ଧରେ, ଆର ଆର ଚେଯେଓ ବେଣୀ ବରେ ପଡ଼ୁତ ଏହି
ତିନଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ସଞ୍ଚୀଦେର ବିଚ୍ଛେଦ-ବ୍ୟଥିତ ଅନ୍ତର-ଦରିଯା ମଥିତ କ'ରେ
ଆକୁଳ ଅଞ୍ଚର ପାଗଳ-ବୋରା ! ବାବା ଆମାର ମାକେ ଧରେ' ଧରେ'
ନିଦାଘେର ବିଷାଦଗଭୀର ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ଏହି ସଙ୍କ ପଥ ବେଯେ ନିଯେ ଯେ'ତେନ,
ଆର ଆମାଦେର 'ଟୁନ୍'ର 'ତାହେରା'ର ଆର 'ଆବୁଲେ'ର ଘାସେ ଚାପା
ଛୋଟ କବରଗୁଲି ଦେଖିଯେ ବଲତେନ "ଏହିଥାନେ ତାରା ଘୁମିଯେ ଆଛେ
ତା'ରା ଆର ଉଠେ ଆସିତେ ପାରେ ନା । ଅନେକ ଦିନ ବାଦେ ଆମରା ଓ
ମବ ଏସେ' ଓଦେରିଇ ପାଶେ ଶ'ବ,—ଆମାଦେରା ଅମ୍ବନି ମାଟିର ଘର
ତୈରୀ କରେ' ଦେବେ ଗୌମ୍ଭର ଲୋକେ ।" ମେହି ସମୟ ମେହି ବେଦନାପୁତ୍ର
ବିଯୋଗ-ବିଧୂର ସନ୍ଧ୍ୟାଯ କି ଏକଟା ଆବହାୟା ଆବେଶ କରଣ ହୁବେ ଯେ
ଆମାର ସାରା ବକ୍ଷ ଛେ'ଯେ ଫେଣ୍ଟ, ତା' ପ୍ରକାଶ କରୁତେ ପାରୁତୁମ
ନା, ତାଇ ବାବାର ମୁଖେର ଦିକେ ଚେରେ କି ଜାନି କେନ ଡୁକ୍ରେ
କେନେ ଉଠୁମ । ବାବା ଅପ୍ରତିଭ ହ'ରେ ଆମାକେ କୋଣେ ତୁଲେ
ନିଯେ ତାର ପ୍ରିଣ୍ଟ-କୋମଲମ୍ପର୍ଶେ ସାଜନା ଦିତେନ । ମେହି ଥେକେ
ଯାୟଗାଟାର ଉପର ଆମାର ଏତ ଯାରା ଜମେ ଗେଛିଲ ଯେ, ଆମି ରୋଜ
ମାକେ ଲୁକିଯେ ଏଥାନେ ପାଲିଯେ ଏସେ ଆମାର ଭାଇ ବୋନ୍ଦେର ଏ

ଲିଙ୍ଗେର ବେଦନ

ଛୋଟ ତିନଟି କବରେର ଦିକେ ବ୍ୟାକୁଳ ବେଦନାୟ ଚେଯେ ଥାକୃତୁମ !—
ଆଜୀବିନ୍ଦୁ ଭାଇ, ରଙ୍ଗେର ଟାନ କି ଏତ୍ ବେଶୀ ? ସେଥାନେ ଆମାର
କଚି ଭାଇ ବୋନ୍‌ଗୁଲିର ଫୁଲେର ଦେହ ମାଟିର ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ଘାଟି ହ'ୟେ
ଗେଛେ, ମେହଁ ଭୌଷଣ କଙ୍କଣ ଧ୍ୟାନଗାଟି ଦେଖିବାର ଜନ୍ମେତେ ପ୍ରାଣେ ଏମନ୍
ବ୍ୟାକୁଳ ଆଗ୍ରହ ଉପଶିଖିତ ହ'ତ କେନ ? ଶୁଣେଛି ଯେ ଧ୍ୟାନଗାଟାର ମାଟି
ନିଯେ ଖୋଦି ଆମାଦେର ‘ପମଦା’ କରେନ, ନାକି ଠିକ ମେହଁ ଧ୍ୟାନଗାଟେଇ
ଆମାଦେର କବର ହୟ, ଆର ତାଟ ଆମରା ସ୍ଵତଃଇ କେମନ ଏକଟା
ନିବିଡ଼ ଟାନ ଅଞ୍ଚରେ ଅଞ୍ଚରେ ଅନୁଭବ କରି । ଏଥିନ୍ ‘ତାହେରାର
କବରଟି ଯେମନ ଧ୍ୟେ’ ପ’ଡ଼େଛେ ଆର ଓର ମଧ୍ୟେ ଏକଟିର ଧରା ଶାଢ଼ ଦେଖା
ଯାଛେ, ହୟ ତ ମେ କତ ବଛର ବାବେ ଆମାରଙ୍କ କବର ଏରକମ ଧ୍ୟେ ଯା’ବେ
ଆର ଆମାର ବିଶ୍ଵି ହାଡ଼ଗୁଲୋ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ମୁର୍ଦ୍ଦିତେ ପ୍ରକଟ ହ'ୟେ ଲୋକେର
ଭଯୋତ୍ପାଦନ କରୁବେ !—ହାୟରେ ମାନୁଷେର ପରିଣତି, ତବୁ ମାନୁଷ ଏତ
ଅହକ୍ଷାର କରେ କେନ ଆମି ତାଇ ଭାବି—ଆର ଭାବି । ଆବାର
ଦ୍ୱ-ଏକ ସମୟ ମନେ ହୟ ଶୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀଟା ଛେଡ଼େ’ ମେ କୋନ୍ ଅଜ୍ଞାନା
ଦେଶେ ଚଲେ’ ଯେତେ ହ'ବେ, ମନେ ହ'ଲେ ଜ୍ଞାନଟା ଯେନ ଶୁରୁବେଦନାୟ ଟିନ୍‌ଟିନ୍
କରେ’ ଓଠେ, ପୃଥିବୀର ପ୍ରତି ଏକି ଅଙ୍କ ମୂଢ଼ ନାଡ଼ୀର ଟାନ ଆମାଦେର ?
ତାରପର ବାବାଓ ‘ଆବୁଲେର’ ପାଶେ ଗିଯେ ଶଯନ କରୁଲେନ, ବଡ଼
ବୋପେର ପାଶେର ଏ ବଡ଼ କବରଟା ବାବାର । ବାବା ମରେ’ ଯା’ବାର
ପର ଆମି ଆରଙ୍କ ବେଶୀ କରେ’ କବରହାନେ ଯେତୁମ, ତୁଙ୍କ ହରେ ବନେ
ରହିତୁମ ଆମାର ହାରିଯେ ଯାଉସା ବଞ୍ଚଦେର ମୌନ ସାମରେର ଭାବା
ଶୁନ୍ବ ବଲେ ; ଏକଟା ନିବିଡ଼ ବେଦନାୟ ଚୋଥେର ପାତା ଭରେ ଉଠ୍ଟି ।

ବିରିଦ୍ଧିର ବେଳେ

“ଏই ସବ ବେଳା, ଅପମାନ, ଦାରିଦ୍ରୟର ନିଷେଷଣେ ମା ଆମାର ଦନ ଦିନ କୁଞ୍ଚିତ ହ'ସେ ପଡ଼େଛିଲେନ । ଉପଯୁର୍ପରି ଏତ ଆସାତ ତିନି ଆର ସହିତେ ପାରୁଛିଲେନ ନା । କ୍ରମେ ତାକେ ଭୌଷଣ ଯଜ୍ଞାରୋଗେ ଧରୁଳ । ଆମି ବୁଝିଲୁମ ଆମାର କପାଳ ପୁଡ଼େଛେ, ମାଓ ଆମାୟ ଛେଡେ' ଚଲେଛେ, ତାର ଡାକ ପଡ଼େ'ଛେ । ଆମି ଆମାର ଭବିଷ୍ୟତେର ଦିକେ ତାକାତେଓ ସାହସ କରିଲୁମ ନା,—ଉଃ ମେ କି ଶୁଚିଭେଦ ଅକ୍ରକାର !

‘ଏମନ ସମୟ ଏକଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ସଇମା ଆମାଦେର ସରେ ଏମେ’ ମା’ର ଶୀର୍ଷ ହାତଟି ନିଜେର ହାତେ ନିଯେ ବଲ୍ଲେନ, “ମହି, ଆମାର ଛେଲେ ଗରମେର ଛୁଟିତେ ବାଡ଼ୀ ଏମେହେ । ମେ ତୋଦେଇ ଦୋଷ୍ୟାତେ ଏବାର ଖୁବ ସମ୍ମାନେର ସଙ୍ଗେ ବି, ଏ, ପାଶ କରେ’ଛେ । ଏବାର ଛେଲେର ବିରୋଟା ଦିଯେ ବୌକେ ସଂସାର ବୁଝିଯେ ଦିଯେ ସଂସାର ହ'ତେ ମରେ ପଡ଼ି । ଆର ତା ଛାଡ଼ା ଏକା ସର, ବୌ ନେଇ, ବେଟି ନେଇ, ଦିନ ରାତ ସରଟା ଯେନ ପୋଡ଼ାବାଡ଼ୀର ମତ ଥା ଥା କରୁଛେ । ଥୋଦା ତ ଦେନନି ଆମାୟ, ଯେ, ହ' ଦିନ ଜ୍ଞାମାଇ-ବେଟି ନିଯେ ସାଧ-ଆହ୍ଲାଦ କରୁବ । ଛେଲେ ଏତଦିନ ଜିନି ଧରେଛିଲ ବି, ଏ, ପାଶ କରେ ବିଯେ । ତା ଥୋଦା ତାର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ’ ଦିଯେଛେନ । ଏତଦିନ ଆମାର ଛେଲେ ବେ’ କରିଲେ ହୁ ଏକଟି ଥୋକା ଖୁକୀ ହତ ନା କି ତାର ସରେ ? ଆର ଆମାରଓ ସରଟା ତା ହଲେ ଅନେକ ମାନାତ, ତା ସଥନକାର ତଥନ ନା ହ'ଲେ ତୋର ଆମାର କଥାଯ ତ କିଛୁ ହୟ ନା । ଆମାର ହାତେର କାହେ ଲଜ୍ଜା ଶାସ୍ତ ମା ଆମାର—ହୀରେର ଟୁକ୍ରୋ ବୌ ଥାକ୍ତେ

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେଦନ

ଆବାର କୋନ୍ ଗରୀବେର ବେଟୀକେ ଆନ୍ତେ ଯାବ ଘରେ," ବଲେଇ
ଆମାର ମାଥାଟା ସମେହେ ତାର ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ଟେନେ ନିଲେନ । ଯା
ଆର ଆମି ବୋକାନ୍ ମତ ଉଥୁ ଅବାକ ବିଶ୍ୱସେ ସହିମା'ର ଦିକେ ଚେଯେ-
ଛିଲୁମ, ଏକି ପାଗଲେର ମତ ତିନି ବଲେ ଯାଛିଲେନ । ମାତ୍ର ହର୍କଳ
ବନ୍ଧୁ: ସ୍ପନ୍ଦିତ କରେ' ଘନ ଘନ ନିଶ୍ଚାସ ପଡ଼ୁତେ ଲାଗୁଲ । ସହିମା
ମାରେର ବୁକେ ଥାନିକଟା ମାଲିଶ ନିଯେ ମାଲିଶ କରେ' ଦିତେ ଦିତେ
ତେମନି ସହଜଭାବେ ବଲେ' ଯେତେ ଲାଗୁଲେନ, "ଆମାର ହେଲେର
ଉପର ବରାବରଇ ବିଶ୍ୱାସ ଆଛେ. ମେ କଥନେ ସେ ଆମାର ଏକଟି କଥା
ଅମାଗ୍ନ କରେନି । ଯେବେ ବଲ୍ଲୁମ, ଓରେ ଆଜିଙ୍ଗ, ତୋର ସହ ମା
ସେ ତୋର ଖାଣ୍ଡି ହବେରେ, 'ବେଗମ'କେ ଆମାର ବୌ କରେ ଘରେ
ଆନ୍ତେ ଚାଇ, ତୋର ବୌ ପଛନ୍ ହବେତ ଆବାର ! ଆଜ କାମ ତ
ବାବା ତୋରା ମା ବାପେର ପଛନ୍ଦେ ବେ' କରିଲୁନା କିନା, ତାଇ"—
ଆମାକେ ଆର ବେଶୀ ବଲ୍ଲେ ହ'ଲ ନା, ମେ ଥୁବ ଥୁମ୍ବୀ ହ'ଯେଇ ବଲେ,
"ବେଶତ ମାଜାନ, ତୋମାର କଥାଯ ତ ଆମି ଆର କଥନେ ଅବାଧ୍ୟ
ହଇନି, ଆର ତୁମି ସେ ଆମାର କୋନ ଜ୍ଞାନୀର ବାଡ଼ୀତେ ବେ' ନା
ଦିଯେ ଏକଟି ଅନାଥୀ ଗରୀବେର ମେଘେକେ ଉକ୍ତାର କରତେ ଯାଇ ଏତେ
ଆମାର ଏତ ଆନନ୍ଦ ହଜେ ସେ ଛୁନିଯାର ଲୋକକେ ଜଡ଼ କ'ରେ ଦେଖାଇ
ଆମାର ଯାହେର ମତ ଡୁଚ ମନ ଆର କାର ଆଛେ ।" ଆଜିଙ୍ଗ ଆମାର
ଜନମ-ପାଗୁଲା ମା-ନେତା ଛେଲେ କିନା, ଆର ମେ ସେ ଆବହାର
ଧ'ରେଛେ ସଥଳ, ତଥନଇ ତାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ'ରେଛି କିନା, ତାଇ ଓର ଚୋଥେ
ଆମାର ମତ ମା ନାକି ଆର ବିଶ୍ୱରକ୍ଷାତେ ପାଓଯା ଯାଇ ନା । ମେ

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ବେନ୍ଦ୍ର

ଯାକ୍ ଏଥିନ ବୋଲୁ, ଆମି ଆଜିଇ ବେଗମକେ ଦୋଷ୍ୟା କରେ ଯାବ,
କେବଳ ହାୟାତ ସ୍କୁଲ ଗାଲି ନା, କଥନ କି ହୟ ବଲା ତ ସାହି ନା
—ତୋର ଆବାର ଏହି ରକମ ଥାଟେ ଯାହୁରେ ଅବସ୍ଥା । ଆମି ମନେ
କରୁଛି ଏହି ମାସେର ମଧ୍ୟେଇ ବ୍ୟାଟାର ବୌକେ ବରଣ କରେ ସରେ
ତୁଳି, ଶୁଭକାଜେ ବିଲସ କରା ଭାଲ ନୟ, ଆର ତାତେ ଗ୍ରାମେର
ଅନେକେ ଅନର୍ଥକ କତକଗୁଲୋ ବାଧା ବିପତ୍ତି କରବେ, ସହ, ମା ବେଗମ
ଆମାର ଶୃଙ୍ଗପୂରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁକ ଯେଯେ ! ସହ ମା ଆର କି ବଲେଛିଲେନ
ଠିକ ମନେ ନାହିଁ ; କେବଳ ଆମାର ମାଥା ତଥନ ବନ୍ ବନ୍ କରେ
ସୁରଚ୍ଛିଲ, ମଞ୍ଜିକେର ଭିତର କି ଏକଟା ତୀତ୍ର ଉଡ଼େଜନା ଘୁରପାକ
ଥାଚ୍ଛିଲ, — ଏକଟା ହଠାତ୍ ପାଓୟା ନିବିଡ଼-ବେଦନାମୟ ଆନନ୍ଦେର
ଆଘାତେ କେ ଯେନ ଆମାର ସମସ୍ତ ଶରୀର ନିସା କରେ' ନିଚ୍ଛିଲ ।

[ପ]

“ଖୁବ ଧୂମଧାରେ ଆମାଦେର ବେ’ ହୟେ ଗେଲ । ଧୂମଧାର ମାନେ
‘ଆତସବାଜି’ ‘ବାଜନା’ ‘ବାଇନାଚ’ ‘ଥିଯେଟାର’ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ସକଳ
ଅସାଧୁ କଲୁଷ ଆନନ୍ଦେର କଥା ବୁଝା ତୋମରା, ତାର କିଛୁଇ ହୟନି, ଆର
ଯଦି ଧୂମଧାର ମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପବିତ୍ର ଆନନ୍ଦେର ବିନିମୟ ବୁଝାଯି, ତା
ହ’ଲେ ତାର କୋଥାଓ ଏତୁକୁ କ୍ରଟି ଛିଲ ନା । ଗ୍ରାମେ ସମସ୍ତ ଗରୀବ
ହୁଃଥୀକେ ସାତଦିନ ଧରେ’ ଶୁନ୍ଦରଙ୍ଗପେ ଭାଲ ଭାଲ ଥାବାର ଥାଓୟାନ
ହ’ରେଛିଲ । ଅନେକେର ପୂରାଣେ ସର ନୂତନ କ’ରେ ଛେଯେ ଦେଓୟା
ହ’ରେଛିଲ । ଯା’ଦେର ହାଲେର ଗନ୍ଧ ନା ଥାକାଯ ସମସ୍ତ ଜମି ଜମା
ପତିତ ହ’ଯେଛିଲ, ତାଦିଗକେ ଗନ୍ଧ କିନେ ଦେଓୟା ହ’ଯେଛିଲ ।

ବିଟ୍କେର ବେଦନ

ଆମେର ଖାତି ଦୁ ସବକେ ହୁଟୀ ଖାତେର କଳ କିମେ ଦିଲେ ଅନିପକେ ଦେଖି କାପଡ଼ ବୁନାଯି ଉଚ୍ଚସାହ ଦେଓଯା 'ହ'ଯଛିଲ । କଲକାତାର ଏତିଥିଥାନାଯ ପୌଚ ହାଜାର ଟାକା ଦେଓଯା ହସେଛିଲ । ମେ ସବ ଆବଶ୍ୟକ କତ ସାଯଗାୟ କତ ଟାକା ଦିଯେଛିଲେନ ଯେ ମା, ତା ଆମାର ଏଥିନ ସବ ମନେ ନେଇ ।

"ସହ ମା ଆମାୟ ବଧୁ କରେ' ଯତ ଖୁସି ହସେଛିଲେନ, ତାର ଚେମେ ଅନେକ ବେଶୀ ଦୁଃଖିତ ହସେଛିଲ ଆମେର ଲୋକେରା, ଆର ଖୁବ ଆତ୍ମୀୟ କୁଟୁମ୍ବେରା । ଓନ୍ଦେର ଅନେକ ଆତ୍ମୀୟ ଛୋଟ ସବେ ବେ' ଦେଓଯାର ଅନ୍ତେ ବେ'ର ନିମ୍ନଲିଖି ଏକେବାରେଇ ଆସେନ ନି । ଏମନ କି ଏଇ ନିଯେ ଅନେକେର ସଙ୍ଗେ ଚିରଦିନେର ଜନ୍ମେ ଛାଡ଼ାଛାଡ଼ି ହ'ଯେ ଗେଛିଲ । ଅନେକ ହିତୈଷୀ ମିତ୍ର ଓ ଶକ୍ତ ହ'ଯେ ଦୀଡାଳ । ତବେ ପଯ୍ୟସାର ଖାତିର ସବ ସାଯଗାତେଇ, ତାଇ ଅନ୍ତକ ଚତୁର ମାତ୍ରକର ଲୋକ ଏଦେର ସଙ୍ଗେ ମୌଖିକ ସଂକାବ ରେଖେ' ବିଭିନ୍ନ ଭିତରେ ଅନିଷ୍ଟ କରୁତେ ଲାଗ୍ଲ । ସମାଜେ ପତିତ ନା ହଲେଓ ବିଶେଷ କାଜ ବନାଯ ସ୍ଵାର୍ଥ ଛାଡ଼ା ଆର କେଉ ଏ ବାଡ଼ୀ ଆସ୍ତ ନା । କିନ୍ତୁ ଯେମବ ସହାୟତୀନ ଗରୀବ ବେଚାରାରା ଜନ୍ମାବଧି ଏବାଡ଼ୀର ମାହାଯେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହ'ଯେ ଏମେହେ ତା'ରା ସମାଜେର ଏ ଚୋଥ ରାଙ୍ଗାନି ଦେଖେ' ଶୁଦ୍ଧ ଉପରେ ଉପରେ ଭର କ'ରେ ଚଲ୍ଲ । ତା'ରା ଜାନ୍ତ, ସମାଜ ଶୁଦ୍ଧ ଚୋଥ ରାଙ୍ଗାତେଇ ଜାନେ । ଯେ ଯତ ଦୁର୍ବଲ ତା'ର ତତ ଜୋରେ ଟୁଟି ଚେପେ ଧରୁତେଇ ସମାଜ ଓତ୍ତାଦ । ଯେଥାନେ ଉଣ୍ଟୋ ସମାଜକେଇ ଚୋଥ ରାଙ୍ଗିଯେ ଚଲିବାର ମତ ଶକ୍ତିସାମର୍ଥ୍ୟ ଓଯାଳା ଲୋକ ବୁକ ଫୁଲିଯେ ଦୀଡ଼ିଯେ ଆଛେ, ମେଥାନେ

ରିଟେଲ୍ ବେନ୍

সମାଜ ନିତାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟେର ମତରେ ତା'ର ସକଳ ଅନାଚାର ଆବଦ୍ୟାଗ୍ର
ବଳେ' ସଯେ ନିଯେ ଥାକେ । ତାହି ଉଠି ଆର ଓଁର ମା ବଲିଲେନ,
“ଆମାଦେର ସମାଜରେ ନାହିଁ ତ ସମାଜଚ୍ୟାତ କରିବେ କେ ?”—ସମାଜ
ତବୁଓ ଶୁବୋଧ ଶିକ୍ଷାର ମତ କୋନ ସାଡାଇ ଦିଲେ ନା, କିନ୍ତୁ ଓଁଦେର
ବାଡ଼ୀତେ ସେ ସବ ଗରୀବ ବେଚାରାରୀ ଆସ୍ତ ତା'ଦିଗକେ ଥୁବ କଡ଼ା
ଭାବେଇ ଶାସନ କରା ହ'ଲ, ଯେନ କେଉଁ ଓଁଦେର ବାଡ଼ୀର ଛାଯାଓ
ନା ମାଡ଼ାଯ ।

ଲୋକେର ଏକପ ବ୍ୟବହାରେ ଆଦୌ ଦୃଖ୍ୟତ ନା ହ'ଯେ ଓଁରା ବରଂ
ଇକ ଛେଡ଼େ ବୀଚିଲେନ । ତାହାର ଗ୍ରାମେର ଦରିଦ୍ରେର ମେହି ଆନନ୍ଦୋ-
ଶାସିତ ମୁଖେ, ଅଞ୍ଚ ଛଲଛଲ ଚୋଖେ ସେ ଏକଟା ମଧୁବ ଶିଙ୍କ ହାସି
କୁଟେ ଉଠେ'ଛିଲ, ତାରଇ ଜ୍ୟୋତିଃ ଓଁଦେର ହୃଦୟ ଆଲୋଚନା
କରେ' ଦିଯେଛିଲ ; ଉଟୋଦିକେ ପରାତ୍ରିକାତର ଲୋକଦେର ଚୋକ ମୁଖ
ଭୟାନକ ଭାବେ ଝଲମ୍ବେ ଦିଯେଛିଲ !

“ଓଁ, ମେ କି ଅମାନୁଷିକ ଶତି ହେଁ ଫେଲେଛିଲ ମାଘେର ଏହି
ବ୍ୟବହାର ବୁକ ଆମାର ବିଯେର ଦିନେ ! ମାଘେର ଆନନ୍ଦେର ଆକୁଳ
ଧାରା ଘେନ କୋଥାଓ ଧରୁଛିଲ ନା ମେଦିନ ! ହାଜାର କାଜେର ଭିତର
ହାସିର ମାବେ ଅକାରଣେ ଅଞ୍ଚ ଉଥିଲେ ପଡ଼ୁଛିଲ ତାର !”

“ଆମାର ଜୀବନ କିନ୍ତୁ ‘ସାର୍ଥକତାର ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ହ'ଯେ ଉଠେଛିଲ
ମେହି ଦିନ’—ସେ ଦିନ ବୁଦ୍ଧିମୁଖ ଆମାର ହୃଦୟ-ଦେବତାଙ୍କ ତାର ମାତୃ-
ଦେତା ଆଶୀର୍ବାଦ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣେ ଗ୍ରହଣ କରେ'ଛେନ, ଆମାର ପ୍ରାଣେର
ପୋପନ ପୁଜା ଆମା ଧ୍ୟ ଦେବତାର ପାଯେ ବୁଝା ନିବେଦିତ ହୟ ନାହିଁ !

ରିଟ୍ରିଭ୍ୟୁ ବେଦନ

ଆମାର ଶୁଣୁ ଇଚ୍ଛା ହ'ତ ଆମି ତୀର ପାଯେ ମାଥା କୁଟି ଆର ବଳ,
“ଓଗୋ ସାମିନ୍ ! ଓଗୋ ଦେବତା ! ଏତ ଆନନ୍ଦ ଦିଯୋ ନା ଏ
କୁଧିତାକେ, ପ୍ରେମେର ଏତ ଆକାଶ-ଭାଙ୍ଗ ସନ ବୃଷ୍ଟି ଚେଲେ” ଦିଯୋ ନା
ଏ ଚିରମନ୍ଦିର ହନ୍ଦରେ,—ସକଳ ମନ ଦେହ ପ୍ରାଣ ଛେଯେ ଫେଲେ ନା
ତୋମାର ଓ ବ୍ୟାକୁଲ ଭାଲବାସାର ବ୍ୟାଗ ନିବିଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନେ ! ଆମାର
ଛୋଟୁ ବୁକ୍ ଯେ ଏତ ଆନନ୍ଦ, ଏତ ଭାଲବାସା ସହିତେ ପାରବେ ନା,—
“କିନ୍ତୁ ହାୟ, ତୀର ଓ ଭୁଜବନ୍ଦନେ ଧରା ଦିଯେ ଆମାର ଆର କିଛୁଇ
ଥାକୁନା, ଆମି ଆମାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ଭୁଲେ ଯେତୁମ !
ଏ ଯେନ ସ୍ଵପ୍ନେ ପରୀକ୍ଷାନେ ଗିଯେ ପ୍ରିୟତମେର ଅଧୀର ବକ୍ଷେ ମାଥା ରେଖେ
ଶୁଣୁ ବଧିର ହ'ଯେ ଯାଓଯା, ପ୍ରାଣେର ସକଳ ପ୍ରଦାନ, ଦେହର ସମ୍ପଦ
କୁଧିର ଅବାକ ଶକ୍ତି ହ'ଯେ ଥେମେ ଯାଓଯା,—ଶୁଣୁ ତୁମ ଆର ଆମି—
ଅନୁଭବ କରା, ସେ-କୋନ୍ ଅସୀମ ମିଳୁତି ବିନ୍ଦୁର ମତ ମିଶେ ଯାଓଯା !

“ତୀର ଈ ବିଶ୍ଵଗ୍ରାସୀ ଭାଲବାସା ଯଥନ ଚୋରେ କାଳୋଯ
ଜ୍ୟୋତିର ମତ ହ'ଯେ ଫୁଟେ” ଉଠିତ, ତଥନ ଶୁଣୁ ଭାବତୁମ ପ୍ରେମେ
ମାନୁଷ କତ ଉଚ୍ଛ ହ'ତେ ପାରେ ! ଏଇ ଏତଟୁକୁ ଛୋଯାଯ ମେ କି
କୋମଳତାର କ୍ଷିଣି ପୂତ ଶୁରୁଧୂନୀ ବ'ଯେ ଧାର ମାରା ବିଶେର ଅନ୍ତରେର
ଅନ୍ତର ଦିଯେ । ଦେବତା ବ'ଲେ କି କୋନ କଥା ଆହେ ? କଥିଥିନୋ ନା ।
ମାନୁଷଙ୍କ ଯଥନ ଏହି ରକଷ ଉଚ୍ଛ ହ'ତେ ପାରେ, ଅତିଳ ଭାଲବାସାର ନିଜେକେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଡଲିଯେ ଦିତେ ପାରେ, ନିଜେର ଅନ୍ତିତ ବ'ଲେ କୋନ କିଛୁ
ଏକଟା ମନେ ଥାକେ ନା—ମେ ଦେଖେ ସବ ଶୁନ୍ଦର ଆର ଆନନ୍ଦ, ତଥନ ହି
ମାନୁଷ ଦେବତା ହୟ ! ଦେବତା ବ'ଲେ କୋନ ଆଲାଦା ଜୀବ ନାହିଁ ।

ବ୍ରିଟିଶ୍‌ର ବେଦମ

* * . * *

“ଯାକୁ ଓସବ କଥା ଏଥନ,—କି ବଲାହିଲୁମ ?—ହା ଆମାର ବିଯେଳେ
ମତ ଏତ ବଡ଼ ଏକଟା ଅସାଭାବିକ କାଣେ ଗ୍ରାମ୍‌ମସି ମହା ଛଲଷ୍ଟୁଳ
ପ'ଡ଼େ ଗେଲ । ବଂଶେ ନିକୁଟୀ, ସହୀୟ ସମ୍ବଲହୀନ ଆମାଦେର ଘରେ
ସୈୟଦବଂଶେର ବି, ଏ, ପାଶ କରା ମୋନାର ଟାଙ୍କ ଚେଲେର ବିଯେ ହୁଏଇ
ଠିକ ଯେନ କ୍ରପକଥାଯ “ଘୁଟେ କୁଡ଼ୋନିର-ବେଟୀର ମାତ୍ରେ ବାଦଶାଜାନ୍ଦାର
ବିଯେର ମତି ଭୟାନକ ଆଚର୍ଯ୍ୟ ଟେକଛିଲ ମକଳେର ଚୋଥେ ! ଗ୍ରାମେର
ମେଯେରା ତ ଅବାକ ବିଶ୍ଵରେ ଆମାର ଦିକେ ଚେଯେଛିଲ,—‘ବାପ୍‌ରେ
ବାପ, ମେଯେଟୀର କି ପାଁଚପୁରୀ କପାଳ ।’ ତାରା ଏଓ ବଲ୍‌ତେ କରୁର
କରେନି’ ଯେ, ଅମି ଆମାଗୀ ମାକି କ୍ରପେର ଫାଁଦ ପେତେ ଅମନ
ନିଷଳକ ଟାଙ୍କକେ ବେମୋଲୁମ କରେନ କରେ’ ଫେଲେହିଲୁମ ? ଏତ ବଲେଓ
ଯଥନ ତା’ରା ଏକଟୁଓ କ୍ଳାନ୍ତ ହ’ଲ ନା, ତଥନ ସବାଇ ଏକବାକ୍ୟ ବ’ଲେ
ବେଡ଼ାତେ ଲାଗଲ ଯେ, ବୁନିଆଦି ଧାନ୍ଦାନେ ଏମନ ଏକଟା ଖଟ୍କା, ଏଓ
କି କଥନ ସମ ? ଏତ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ସହିବେ ନା, ସହିବେ ନା । କଥନ
ଆମାଦେର କପାଳ ପୁଡ଼େ ଆର ତାଦେର ଦଶଜନେର ଐ ମହାବାକ୍ୟଟା
ଦୈବବାଣୀର ମତ ଫଳେ’ ଯାଇ, ତାଇ ଆଲୋଚନା କରେ’ କରେ’ ତାଦେର
ଆର ପେଟେର ଭାତ ହଜମ ହ’ତ ନା, ଆମାର କିନ୍ତୁ ତଥନ କିଛୁଇ
ତନ୍ଦ୍ରାର ଆଗ୍ରହ ଛିଲ ନା,—ଯେ-ଦେବତା ଏମନ କ’ରେ ତା’ର ପରଶମଣିର
ମୁଣ୍ଡରେ ଆମାର ସକଳ ଭୁବନ ଏମନ ମୋନା କରେ’ ଦିଯେଛିଲେନ, ଯାର
ମାଝେ ଆମାର ସକଳ ସତ୍ତା, ସବ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଚାନ୍ଦା ପାଓଇବା ଏକାକାର
ହ’ଯେ ମିଶେ ଗିଯେଛିଲ, ଆମି ସବ ଭୁଲେ ଗିଯେ ତଥୁ ସେଇ ଦେବତାକେହି

ବିଲ୍ଡର ବେଳେ

ନିତ୍ୟ ବୃତ୍ତନ କରେ' ଦେଖଛିଲୁମ । ତଥନ ସେ ଆମାର ଡାବ୍‌ବାର ଆର ବଲ୍‌ବାର କିଛୁଇ ଛିଲ ନା । ତଥନ ସେ ସବ ପେଯେଛି'ର ଆମବେ ଆନନ୍ଦମୟ ହ'ଯେ ଯାବାର ମାହେନ୍ଦ୍ରକ୍ଷଣ ! ଫିଲ୍ ହାସ, କାଲେର ଅତ୍ୟା-ଚାରେ ମେ ମାହେନ୍ଦ୍ରକ୍ଷଣ ଆସବାର ଆଗେଇ ଏହି ଶୁନ୍ଦର ବିଶେର ମେ କି ଶକ୍ତ ଦିକ୍ଟା ଚୋଥେ ପଡ଼େ ଗେଲ । ପ୍ରାଣେ ବିରାଟ ଶାଙ୍କି ନେମେ ଆସବାର ଆଗେଇ ମେ କି ଗୋଲମାଲ ହୟେ ଗେଲ ସବ । ଆଗେ ହତେଇ ଆମାର ପ୍ରାଣେର ନିଭୃତତମ ଦେଶେ ମେ କି ଏକ ଆଶକ୍ତା ସେବ ଶିଉରେ ଶିଉରେ ଉଠ୍଱ିତ ! ମନେ ହ'ତ ସେବ ଏତ ଶୁଖେର ପେଛନେ ମେ କି ବଜ୍ର ଓ ତମେତେ ର'ଯେଛେ । କଥନ ଆମାର ଏ ଆକାଶକୁଞ୍ଚମ ଭେଦେ ଦାବେ ।—ମନେ ହ'ତ ଏ କ୍ଷଣିକେର ପାତ୍ରୀ ସେବ ଏକଟୀ ରଜନୀର ସ୍ଵପ୍ନ ପାତ୍ରୀ ଛୋଟ ଏକ ଟୁକରା ଆନନ୍ଦ, ସ୍ଵପ୍ନ ଭେଦେ ଗେଲେଇ ତେମନି ଘୁଟ୍ଟଘୁଟ୍ଟେ ଅନ୍ଧକାର !

“ମା ଆମାୟ ସମ୍ପଦାନ କରେଇ ଆବାର ଶବ୍ଦା ଆଶ୍ୟ କରେ’ ଛିଲେନ, ତାର ସେ ତଥନ ଆର ଚାହିବାର ବା କର୍ବାର କିଛୁଇ ଛିଲ ନା, ତଥନ ସେ ମା ମୁକ୍ତ ! ତାଇ ତିନିଓ ଆମାୟ ସଇମାର ହାତେ ଦିଯେ ସେ ଦେଶେର କେଉ ଥବର ଦିତେ ପାରେ ନା ମେହି କୋନ୍ ଅଜ୍ଞାନାର ଦେଶେ ଚଲେ’ ଗେଲେନ ; ବୋଧ ହୟ ସେଥାନେ ଆମାର ବାବା ଥୋକାଥୁକୌଦେର ନିଯେ ଅଶ୍ରୁ-ସଜ୍ଜଳ ନୟନେ ପଥେର ଦିକେ ଚେଯେଛିଲେନ । ଯାବାର ସମୟ ମେ କି ତୃପ୍ତିର ହାସି ଝୁଟେ ଉଠେଛିଲ ମା’ର ପାଣ୍ଡୁର ଓଷ୍ଠପୁଟେ ! ଆମି ସଥନ ମା’ର ବୁକେ ଆଛାଡ଼ ଥେଯେ କେବେ ଉଠିଲୁମ, “ମାଗୋ ସେବୋନା —ଆମାର ସେ ଆର ଦୁନିଆୟ କେଉ ନେଇ ମା !” ତଥନ ମା ଆମାର

ରିଟ୍‌ର ବେଦନ

ମୁଖେ ହାତ ଦିରେ ବଲେଛିଲେନ, “ବଲିସ୍ତନେ ବଲିସ୍ତନେ ରେ ଅମନ କଥା ବେଗମ, ତୋର ଅଭାବ କିମେର ? ଏମନ ମାଘେରଚେଯେଓ ସ୍ଵେହମୟୀ ଶାଙ୍କୁଡ଼ୀ, ଦେବତାର ଚେଯେଓ ଉଚ୍ଛ ଆମୀ, ଏତ.ପେଯେଓ ରାକ୍ଷସୀ ବଲ୍‌ଛିସ୍ କିଛୁଇ ନେଇ ତୋର ? ଛି ମା, ବଲିସ୍ତନେ ଏମନ ଅପରୀ କଥା !”

ମାକେ ବାବାର ପାଶେଇ ଗୋର ଦେଓଯା ହଲ । ଆଜ ତାହେରାର ଆର ଆବୁଲେର କବର ଯେମନ ଧୂଳାର ମଙ୍ଗେ ମିଶେ ଗିଯେଛେ, ଦୁଇନ ବାଦେ ମାର୍ଗ କବର ଅମ୍ବନି ସମାନ ହ'ୟେ ମିଶେ ଯାବେ, କିନ୍ତୁ ଆମାର ବୁକେ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ବେଦନାର ଏହି ଯେ ଏକଟା ଶକ୍ତ ଗୋର ବେଁଧେ ଗେଲ, ସେ କି ମିଶାବେ କଥନ୍ତି ?

“ଏହି ପର ହ'ତେ ଏହି ସବ ଉପର୍ଯୁପରି ଶୋକେର ଆଘାତେ ଆମାଯ ଯାରାଅକ ମୁର୍ଛାରୋଗେ ଧରଲେ । ପ୍ରାୟଇ ଆମି ଅଚେତନ ହ'ୟେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଆର ଯଥନଇ ଚେତନ ହ'ତ ତଥନି ଦେଖିଥିଲା ଆମାର ଧୁଲିଧୁସରିତ ଶିର ରଯେଛେ ତୋର—ଆମାର ଆମୀର ସନ୍ତ୍ରପନ୍ତି ବିଶାଳ ବକ୍ଷ,—ତୋର ସବ-ଭୁଲାନେ ବ୍ୟାକୁଳ ବାହ୍-ବକ୍ଷନେର ମାରେ ! ଓଃ, ସେ କି ଭୌତ କର୍ମଣ୍ୟନଦୃଷ୍ଟି ତୋର ଚୋଥେ ଫୁଟେ ଉଠିଲା ? ସହାହୁତିର ମେଲେ କି କୋମଳ ପ୍ରିଞ୍ଚିଛାଯା ହେ'ୟେ ଫେଲିଲା ତୋର ଅଭାବ-ଶଳର ମୁଖ୍ୟାନି !—ଆମାର ତଥନ ମନେ ହୋ'ତ ଏହି ଚେଯେ ମେଯେଦେଇ କି ଆର ହୁଥେର ଥାକତେ ପାରେ ? ଏହି ଚେଯେ ଆକାଞ୍ଚିତ ଈକ୍ଷିତ କି ସେ ଅପାର୍ଦ୍ଧିବ ଜିନିଷ ଚାଇତେ ପାରେ ଆମାଦେଇ ମନ୍ଦଭାଗିନୀ ଜୀଜୀତିରା ? ହାଯ ସେ ସମୟେ ଆମୀର କୋଲେ ତେମନି କରେ ମାଥା ରେଖେ କେନ ଆମାର ଶେଷ ନିଶାସ୍ତୁକୁ ବାତାଦେଇ ମଙ୍ଗେ ମିଶେ ଯାଇନି ?

[ଅ]

ଏଥିନ ବଲ୍ଛି ବୋନ ତୋକେ ଆମାର କହିନୀଟା ଏଇ ସେ ଏକଟା 'କେସ୍‌ମା ।' କେ ଆମାର ଏ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରୁବେ ଆର କେଇବା ଶୁଣୁବେ ? ତାର ଉପର ନାକି ଆମାର ମଗଜ ବିଗ୍‌ଡେ ଗିଲେଛେ, ଆର ତାଇ ମାଝେ ମାଝେ ଆମି ଥୁବ ଶକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବେଳେ ଆମାର ବିଷ୍ଟା ଜ୍ଞାହିନ୍ଦ କରି । ଆମାର ଏହି ବକର ବକର କରାଟା କେଉ ପଚନ୍ଦ କରେ ନା, ତାଇ ଏକଟୁ ଶୁଣେଇ ବିରକ୍ତ ହୟେ ଚଲେ' ଯାଇ । ଆଜ୍ଞା ବୋନ ବଲ୍ତ ଘେଯେମାନୁଷେ ଆବାର କବେ କଥା ଶୁଣିଯେ ବଲ୍ତେ ପେରେଛେ ଆର ଥୁବ ବେଶୀ ବଲାଇ ଘେଯେଦେର ସ୍ଵଭାବ କିନା ! ଆମି କମ୍ କଥାଯି କି କରେ' ଆମାର ସକଳ କଥା ଜାନାଇବ ? ' ତୁହି ହୟତ ବଲ୍ବି କେ ତୋକେ ମାଥାର ଦିବି ଦିଲେଛେ ତୋର କଥା ବଲ୍ବାର ଜନ୍ମେ ? ତାଓ ବଟେ, ତବେ, ପେଟେର କଥା, ବୁକେର ବ୍ୟାଥା ଲୋକକେ ନା ଜାନାଲେଓ ସେ ଜୀବନ୍ତ କେମନ ଉଧୁ ଆନଚାନ କରେ, ବୁକ୍ଟା ଭାରି ହୟେ ଉଠେ, ଏଇତ ଏକଟା ମଞ୍ଚ ଜହର 'ଗଜବ' ।

* * *

"ସହିମା ଏତ ବଡ଼ ରାଶ ଭାରି ଲୋକ ଛିଲେନ ସେ ସବାଟ ତାଙ୍କେ ଭସ କରେ' ଚଲ୍ତ, ତିନିଇ ଛିଲେନ ସରେର ମାଲିକ । କେଉ ତାଙ୍କ କଥାର 'ଟୁ'ଟି କରୁତେ ପାରୁତ ନା । ତାଇ ଏତ ବଡ଼ ଏକଟା ଅଘଟନ,— ଆମାର ମତ ପାତାକୁଡ଼ୁନିର ବେଟିକେ ରାଜ ବଧୁ କରା ମୁହଁ ମୁଖ ଫୁଟେ' କେଉ ଆର କିଛୁ ବଲ୍ତେ ପାରିଲ ନା ତେମନ । ଘେଯେରା ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ

କିନ୍ତୁ ବେଦନ

ଆମାର ମୌଚୁ ସରେର କଥା ଜାନାତେ ଏଲେ ତିନି ଜୋର ଗଲାଯି
ବଲ୍ଲତେନ୍, “ଜାତ ନିଯେ କି ଧୂରେ ଥାଇ ? ଆର ଜାତ ଲୋକେର
ମାଯେ ଲେଖା ଥାକେ ? ଯାର ଚାଲଚଳନ ଶରିଫେର ମତ ମେହି ତ
ଆଶରାଫ୍ । ଖୋଲା କିଯାମତେର ଦିନେ କଥାଖିନୋ ଏମନ
ବଲ୍ବେନ ନା ଯେ ତୁମି ସୈଯଦ ସାହେବ, ତୋମାର ଆବାର ପାପ ପୁଣି
କି, ତୋମାର ନିଷ୍ଠାତ ବେହେଶ୍ତ ଆର ତୁମି ‘ହାଲଗଜ୍ଜା’ ଶେଖ,
ଅତଏବ ତୋମାର ସବ ‘ମୁୟାବ’(ପୁଣ)ବାଜେଯାପ୍ତ ହୟେ ଗେଛେ, କାଜେହି
ତୋମାର କପାଲେ ତ ଜାହାନାମ ଧରା ବାଧା ! ଆମି ଚାଇ ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଣ,
ତା ମେ ଯେ ଜାତି ହୋକ ନା କେବ । ମେଥୁକ ତ ଏମେ ଆମାର
ବୌକେ—ସବ ଅଲୋ କ୍ରା ରୂପ, ଆଶରାଫେର ଚେଯେଓ
ଆଦବ ତମିଜ, ଲେଖାପଡ଼ା ଜାନା, କାଜ କର୍ମେ ପାକା
ଏମନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୌ ଆର କା'ର ଆଛେ ! ଆର କି ଜନ୍ମିତି
ବା ବଡ଼ ସରେର ବେଟିକେ ସରେ ଆନ୍ଦ୍ର, ମେ ଷତ ନା ଆନ୍ଦ୍ରବେ
ରୂପ ଶୁଣ, ତାର ଚେଯେ ବେଶୀ ଆନ୍ଦ୍ରବେ ବାପ ମାଯେର ଗରବ
ଆର ଅଶାଙ୍କି । ଆମାର ଏହି ସୋନାର ଟାଙ୍କ ଛେଲେ ବେଁଚେ
ଥାକ, ଓର ସରେ ଛେଲେପିଲେ ଦେଖି, ତା ହ'ଲେହି ଆମି ହାସିତେ
ହାସିତେ ମରୁବ ।” ମାଯେର ମେହିଭିଜା କଥାଯି ଯେ କତହି
ଆନନ୍ଦେ ବୁକ ଡରେ ଉଠିତ ! ଆମାର ଚୋଥ ଦିଯେ ଟ୍ସ୍ ଟ୍ସ୍
କ'ରେ ଜଳ ପଡ଼ିତ । କୁତୁଜତା ଆର ଭକ୍ତିର ଭାବା ବୁଝି
ମର୍ମେର ଅଞ୍ଚ !

“ହାମୀର ସତିକାର ଭାଲବାସା ଆର ମହିମାର ମେଯେର

ରିତେର ବେଦନ

ଚେଯେଓ ନିବିଡ଼ ସ୍ନେହ ଆମାର ତ ଶୁର କିଛୁଇ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଧେନି । ଦୁନିଆର ଯଥନ ଯାହା ଦେଖ୍ତୁମ, ତାହି ସବ ଯେବେ ଶୁନ୍ଦର ମଧୁର ହୟେ ଫୁଟେ' ଉଠ୍ଟ । କହ, ଓର ଆଗେ ତ ଏଇ ମାଟିବ ଦୁନିଆକେ ଏତ ଶୁନ୍ଦର କ'ରେ ଦେଖିନି' । ଭାଲବାସାର ଅଞ୍ଜନ କି ମହିମା ଜାନେ, ଯାତେ ସବ ଅଶୁନ୍ଦର ଅତ ଶୁନ୍ଦର ହ୍ୟେ ଫୁଟେ' ଓଟେ ।

“ଏତ ଶୁଖ, ତବୁ ଓ ପୋଡ଼ା ମନ କେନ ଆପନା ଆପନିଇ ସନ୍ଧୁଚିତ ହ୍ୟେ ପଡ଼୍ତ । ପାଡ଼ାପରଣୀ ଲୋକେର ଏ ଏବଟା କଥାଇ ଯେବେ ଶାଖଚିଲ୍ଲିର ମତ କାନେର କାହେ ଏସେ ବାଜୁତ, “ମହିବେ ନା, ମହିବେ ନା ! “ଚୋରେର ମନ ବୌଚକାର ଦିକେ” ତାହି ଆମାର ମତ ହତଭାଙ୍ଗୀର ମନେ ଯେ ଶୁଇ ଅମଙ୍ଗଲେର ବାଣୀ ବାଜିବେ, ତାତେ ଆର ଆଶ୍ର୍ୟ କି ?—ଏ ଅତ ଗଭୀର ଭାଲବାସାର ଆଘାତହେ ଯେ ଆମାକେ ବିବ୍ରତ କ'ରେ ତୁଳେଛିଲ ! ମଧୁ ଖୁବଇ ମିଷ୍ଟି, କିନ୍ତୁ ବେଶୀ ଖାଁଓଯାଲେଇ ଗା ଜାଲା କରେ । ତାହି ଆମାର ମନେ ହିତ ଓଦେର ପାଯେ ମାଥା କୁଟେ ବଲି, “ଓଗୋ ଦେବତା, ଓଗୋ ଦ୍ଵରଗେର ଦେବୀ, ତୋମରା ଏତ ସ୍ନେହ ଏତ ଭାଲବାସୀ ଦିଯେ ଛେଯେ ଫେଲୋନା ଆମାୟ, ଆମି ସେ ଆର ମହିତେ ପାରୁଛି ନା ! ସ୍ନେହେର ଘାୟେ ଯେ ଆମାର ହୃଦୟ ଭେଜେ ପଡ଼ିଲ । ଏକଟୁ ଘୁଣା କର, ଥାରୀବ ବଲ, ଆମାୟ ଖୁବ ବ୍ୟଥା ଦାଓ, ତା ନୈଲେ ଆମାର ବକ୍ଷ ହୟେ ଧାବେ ସେ !” ଆର ଅମନି ଆବାର ମେହି ଭୀଷଣ ମୁଣ୍ଡି ଚୋଥେର ମାମନେ ଭେସେ ଉଠ୍ଟ “ମହିବେ ନା !”

“ଏମନି କରେ, ଦେଖ୍ତେ ଦେଖ୍ତେ ଦୁଟୋ ବଚର କୋଥାମ ଦିଯେ ଯେ

ରିଟେଲ ବେଦନ

କୋଥାଯ ଚଲେ' ଗେଲ, ତା ଜାନ୍ତେ ପାରିଲୁମ ନା । ଏମନ ସମୟ ଐ ଯେ
ଆଖିମେ ବଲେଛିଲୁମ, କଲେବା ଆର ବସନ୍ତ ଜୋଟ କରେ' ରାକ୍ଷସେର
ମତ ହଁ । କରେ ଆମାଦେର ଗ୍ରାମଟା ଗ୍ରାସ କରେ' ଫେଲିଲେ । ତା'ଦେର
ଉଦର ଆର ଯେନ କିଛୁତେହି ପୁରତେ ଚାଯ ନା । ମେ କି ଭୀଷଣ
ବୁଝିକା ନିଯେ ଏମେଛିଲ ତା'ରା ! ସମନ୍ତ ଗ୍ରାମଟା ଯେନ ଗୋରଙ୍ଗାନେରଟି
ମତ ଥା ଥା କରତେ ଲାଗଲ । ଗ୍ରାମେର ସକଳେ ଯେ ଯେ ଦିକେ ପାରଲେ
ମୃତ୍ୟୁକେ ଏଡ଼ିଯେ ଯେତେ ଛୁଟିଲ । ଭେଡ଼ାର ଦଲେ ସଥନ ନେକଢ଼େ
ବାଘ ପ୍ରବେଶ କରେ, ତଥନ ସମନ୍ତ ଭେଡ଼ା ଏକସଙ୍ଗେ ଜୁଟେ ଚାରିଦିକେ
ଗୋଲ ହଁଯେ ଦାଢ଼ିଯେ ଚକ୍ର ବୁଝେ ମାଥା ଓଂଜେ ଥାକେ, ମନେ କରେ
ତାଦେର ଆର କେଉ ଦେଖତେ ପାଇଁ ନା । କିନ୍ତୁ ମାନୁଷ ଯାଇବା,
ତାରା ତ ଆର ମାନୁଷକେ ଏମନ ଅବଶ୍ୟ ଫେଲେ ଯେତେ ପାରେ ନା ।
ତାଦେର ଐ ଏକଟି ରକ୍ତ ମାଂସେର ଶରୀର, ତବେ ଭିତରେ କୋନ
କିଛୁ ଏକଟା ବୋଧ ହୁଏ ବଡ ଜିନିଷ ଥାକିବେ । ସବାରଇ ସଙ୍ଗେ
ସମାନ ହୁଥେ ହୁଥୀ, ସବାରଇ ହଃଥ କ୍ଲେଶେର ଭାଗ ନିଜେର ଘାଡ଼େ ଥୁବ
ବେଶୀ କରେ ଚାପାନତେହି ଉଦେର ଆନନ୍ଦ । ଐ ବୁଝି ତାଦେର ମୁକ୍ତି ।

ସଥନ ସବାଇ ଚଲେ' ଗେଲ ଗ୍ରାମ ଛେଡ଼େ', ତଥନ ଗେଲୁମ ନା
କେବଳ ଆମରା ; ଉନି ବଲ୍ଲେନ, “ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ, ଏକପ ଦେଶ
କୋଥା ଯେ ଗିଯେ ଲୁକୁବ ?” ସବାଇ ସଥନ ମହାମାରୀର ଭଯେ ରାତ୍ରାର
ଚଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧ କରେ' ଦିଲେ' ତଥନ କୋମର ବେଁଧେ' ଉନି ପଥେ
ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲେନ, ବଲ୍ଲେନ, “ଏହିତ ଆମାର କାଜ ଆମାଯ ଡାକ-
ଦିଯେଛେ ।” ମେକି ହାସି ମୁଖେ ଆର୍ତ୍ତେର ସେବାର ଭାର ନିଲେନ.

ଅତିନି । ତଥନ ତିନି ଏମ, ଏ, ପାଶ କରେ' ଆହିନ ପଡ଼ିଛିଲେନ । କଳକାତାଯ ଖୁବ ଗରୁମ ପଡ଼ାତେ ଦେଶେ ଏମେହିଲେନ । କି ଗରୀବସୌ ଶକ୍ତିର ଶ୍ରୀ ଫୁଟ୍ଟ' ଉଠେଛିଲ ତୋର ପ୍ରତିଭା-ଉଜ୍ଜଳ ମୁଖେ ମେଦିନ ।

ଆବାର ମେହି ବାଣୀ, “ମହିବେ ନା, ମହିବେ ନା !”

“ଦିନ ନେଇ, ରାତ ନେଇ, ଧାଓସା ନେଇ, ଦାଖା ନେଇ, ଆର୍ତ୍ତର ଚେଷ୍ଟେ ଧାର୍ଥାବ ହୁଯେ ତିନି ଛୁଟ୍ଟେ’ ବେଡ଼ାତେ ଲାଗଲେନ କଲେରା ଆର ବସନ୍ତ ରୋଗୀ ନିଯେ । ଆମି ପାଯେ ଧରେ ବଲ୍ଲୁମ, “ଓଗୋ ଦେବତା ! ଥାମ, ଥାମ, ତ୍ରୟ ଅନେକେର ହୁତେ ପାର, କିନ୍ତୁ ଆମାର ଯେ ଆର କେଉ ନେଇ ! ଓଗୋ ଆମାର ଅବଲମ୍ବନ, ଥାମ, ଥାମ ।” ହାଯ, ସାକେ ଚଳାଯ ପେଯେଛେ ତାକେ’ ଆର ଥାମାଯ କେ ? ବିଶେର କଳ୍ପାନେବ ଜଣ୍ଠ ଛୁଟେଛିଲ ତୋର ପ୍ରାଣ । ତୋର ମେ ଦୁନିଆ ଭାବା ବିଜ୍ଞାନେ ପ୍ରାଣ ଆମାର ଏ କୁଦ୍ର ପ୍ରାଣେର କାନ୍ଦାର ସ୍ପନ୍ଦନ ଶବ୍ଦନିତ ହାତ କି ? ଗାନ୍ଦିଓ ହାତ ତବେ ମେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଯେ’ତୁ ମୁୟେ ସେ’ତ ନା ।

“ଯେ ଅମ୍ବଲେର ଏକଟୁ ଆଭାଷ ଆମାର ଅନ୍ତରେର ନିଭୃତତମ କୋଣେ ଲୁକରେ ଥେକେ ଆମାର ମାରା ବକ୍ଷ ଶକାକୁଳ କ'ରେ ତୁଳେ’ଛିଲ, ମେଟେ ଛୋଟ୍ଟ ଛାଯା ବେନ ମେଦିନ କାହା ହୁଯେ ଆମାର ଚୋଥେର ମାମନେ ବିକଟ ମୁଣ୍ଡିତେ ଏମେ’ ଦୀଡା’ଲ । ମେ.କି ବିଶ୍ଵା ଚେହାରା ତାର !

“ମା କଥନ ଓର କାଞ୍ଜି ବାଧା ଦେନ ନି’ । ଶୁଦ୍ଧ ଏକଦିନ ମାଥେର ନମାଜ ଶେବେ ଅଞ୍ଚ ଛଲଛଳ ଚୋଥେ ତୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠଧନ ଏକମାତ୍ର

୯

କିନ୍ତୁ ବେଦନ

· ପୁରୁଷଙ୍କ ଖୋଦାର “ରାହୀସ” ଉତ୍ସର୍ଗ କ’ରେ ଗିଯେଛିଲେନ । ଓ; · ଶ୍ୟାମେର ମହିମାୟ, ବିଜୟେର ଭାଷ୍ଵର-ଜ୍ୟୋତିତେ କି ଆଲୋମୟ ହ’ରେ ଉଠେଛିଲ ତ୍ତାଙ୍କ ସେଇ ଅଞ୍ଚଳୀତ ମୁଖ ସେଦିମ ! ମନେ ହ’ଲ ଯେନ ଶତଧୀରାୟ ଖୋଦାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଅଯୁତ ପାଗଳ ଝୋରାର ବେଗେ ମାୟେର · ଶିରେ ଝାପିଯେ ପଡ଼ିଲ । ଆମାରଓ ବକ୍ଷ ଏକଟା ମୁଢ ବେଦନା-ମାଥା ଗୌରବେ ଯେନ ଉଥିଲେ ପଡ଼ିଛିଲ ।

“ଏହି ରକମ ଲୋକକେହି ଦେବତା ବଲେ,—ନା ?

(୫)

“ସେ ଦିନ ସକାଳ ହ’ତେଇ ଆମାର ଡାନ ଚୋଥଟା ନାଚତେ ଲାଗିଲ, ବାଡ଼ୀର ପିଛନେ ଅର୍ଥଥ ଗାଛଟାୟ ଏକଟା ପ୍ର୍ୟାଚା ଦିନ ଦୁପୁରେଇ ତିନ ତିନ ବାର ଡେକେ ଉଠିଲ, ମାଥାର ଉପର ଏକଟା କାଳେ ଟିକ୍‌ଟିକି ଅନବରତ ଟିକ୍ ଟିକ୍ କରେ’ ଆମାର ମନଟାକେ ଆରଓ ଅହିର ଚଞ୍ଚଳ କ’ରେ ତୁଳିଛିଲ । ଆମାର ଅଦୃଷ୍ଟେର ସଙ୍ଗେ ଦେବତା କି ସଂଯୋଗ ଛିଲ ?

“ଉନି ସେଇ ସେ ତୋରେ ବେରିଯେ ଗିଯେଛିଲେନ ଏକଟା ଲାଶ କାଥେ କରେ ନିଯି, ସାମାଦିନ ଆର ହେବେନ ନି । ଆମି କେବଳ ସର ଆର ବା’ର କରେଛିଲୁମ ।

“ବିକାଳ ବେଳାୟ ଥୁବୁ ଘନଘଟା କ’ରେ ଯେବେ ଏଲ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତୁମୁଳ ବାଡ ଆର ବୁଟି । ସେ ସେନ ଯତ୍ତ ହଟୋ ଶକ୍ତିର କ୍ଷମ୍ୟୁକ୍ତ । ଓ; ଏତ ଜଳ ଆର ପାଥରଓ ଛିଲ ସେଦିନକାର ମେଘେ ! ସାମନେ ବିଶ ହାତ ଦୂରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ାର ମତ କି ଏକଟା ଯତ୍ତ କଠୋର ଆଶ୍ରାମ ଉନେ ଆମାର ମାଥା ଘୁରେ ଗେଲ, ଆମି ଅଚେତନ ହ’ରେ ପଡ଼େ’ ଗେଲୁମ ।

ଶିକ୍ଷଣ ବେଳେ

* * . * *

“ଯଥନ ଚେତନ ହ'ଲ, ତଥନ ବାଡ଼ୀଯ ଏକଟା ବଡ ବ'ଯେ ଯାଛେ,
ଚାରିଦିକେ ହାହାକାର, ଆର ଜଳ ପଡ଼ାର ଶବ୍ଦ ବମ୍ ବମ୍ । ଏକଟା
ମନ୍ତ୍ର ବଡ ବଜ୍ ଠିକ ଆମାର କପାଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ ଛୁଟେ ଆସୁଛେ !

“ଆମାର ସ୍ଵାମୀ ଦେବତା ତଥନ ବିଚାନାୟ ଶୁଯେ ଛଟ କଟ୍
କରୁଛେନ, ଆର ମା ପାଷାଣ- ଅତିମାର ମତ ତୀର ଦିକେ ଶୁଦ୍ଧ ଚେଯେ
ର'ଯେଚେନ । ଚୋଖେ ଏକ ଫୋଟା ଅଞ୍ଚ ନେଇ, ସେନ ଦୂଦରେର ସମ୍ମନ
ଅଞ୍ଚ ଜମାଟ ବୈଧେ ଗେଛେ । ଦୃଷ୍ଟିତେ କି ଏକ ସେନ ଅତୀଶ୍ୱର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ।
ମେ କି ବିରାଟ ନିର୍ଭୟତା ।

“ଶୁନଲୁମ ମେ ଦିନ ଆମାଦେର ପାଶେର ଗ୍ରୀବାର ଦଶ ବାର ଜନ
କଲେରା ରୋଗୀକେ ଗୋବ ଦିଯେ କଯେକ ଜନକେ ଓମଧ ପଥ୍ୟ ଦିଯେ
ତିନି ବାଡ଼ୀ ଫିରଛିଲେନ । ପଥେ ତାକେଓ ଐ ରୋଗେ ଆକ୍ରମଣ
କରିଲେ । ଏକଟା ପୁରାଗୋ ବଟଗାଛେର ତଳାୟ ତିନି ଅଜାନ ହ'ଯେ
ପଡ଼େଛିଲେନ, ଏକଟୁ ଆଗେ- ଉଠିଯେ ଆନା ହଇଯାଛେ ।—ଆବାର
ବୁଝି ଏଲ, ସମ୍ମନ ଆକାଶ ଭେଦେ ବମ୍ ବମ୍ ବମ୍ !...

ତାକେ ଧ'ରେ ରାତିବାର କ୍ଷମତା ଆବ କାଳର ଛିଲ ନା ତୀ'ର
କାଜ ଶେ ହ'ଯେ ଗେଛିଲ, ଆର ଥାକୁବେଳ କେବ ? ତିନି ଚଲେ
ଗେଲେନ ! ଯାର ଯତ୍ତା ଇଚ୍ଛା ଗେଲ, କୋଦଲେ । ଆମାଦେର ଘରେର
ଆଭିନାର ନିମଗ୍ନାହଟାର ପାତା ବ'ରେ ପଡ଼ିଲ, ବବ୍ ବବ୍ ବବ୍ !
ଗୋଯାଲେର ଗର୍ବ ମଡୀ ଛିଡେ ଗୌଗାତେ ଗୌଗାତେ ଛୁଟିଲ । ଧାରେ
କାକାତୁମାଟା ଶୁଦ୍ଧ ଏକବାର ଏକଟା ବିକଟ ଚୌଂକାର କରେ ଅସାନ୍

কিন্তু বেদন

হ'য়ে নৌচের দিকে মুখ ক'রে ঝুলে পড়ল। চারিদিক মুমুর্ষের
তীক্ষ্ণ একটা আহা আহা শব্দ রহিয়ে রহিয়ে উঠতে লাগল।
সব ব্যাপে' উঠতে লাগল শুধু একটা বৈভৎস কাঙ্ক্ষাৰ রব।
কাঙ্ক্ষাৰ যেন সাৱা বিশেৱ বত্তি নাড়ী পাক দিয়ে অঙ্গ
ৰ বৃছিল, বাম্ বাম্ বাম্!

“শুধু তেমনি অচল অটল হ'য়ে একটা বিৱাটি পাহাড়েৱ
মত দাঢ়িয়েছিলেন মা !

শুধু তাঁ'র শেষ সময়ে বলেছিলেন, “বাপৰে আমাকে ত কান্দতে
নেই, তুই ত আৱ আমাৰ নস্, তোকে খোদাৱ’ কাছে কোৱাৰ্গী
দিয়েছি! খোদাৱ নামে উৎসগৌৰুত জিনিষে ত আমাৰ
অধিকাৰ নেই!—তবে চল বাপ, তুই ত আমায় ছেড়ে এক
মুহূৰ্তও থাকতে পাৰিস্ নি, আমি ও তোকে ফেলে চথেৱ আড়াল
কৱিনি’। তোৱ কাজ ফুৱিয়েচে, আমাৰও কাজ ফুৱাল আজ !”

“কতৰে শুলো লোকেৱ মগজ নাকি এমনি থাৱাৰ হ'বে
যায় যে, তাৱা এক একটা ছোট মুহূৰ্তকেই একটা অথও কলি
বলে ভাবে, তবে কি আমাৰও মাথা সেই রকম থাৱাপ হ'য়ে
গেছে, তা না হ'লে আমাৰ বোধ হচ্ছে কেন যে এসব ঘটনা
যেন বাবা—আদম্বেৱ কালে ঘটে’ গেছে. আৱ আমি এমনি
ক'রে গোৱানে বসেই আছি। তুই কিন্তু বলছিস, এই সে
দিন কঁটোৱা মাৱা গেছেন! তবে ত আমি সত্যই পাগল
হ'বে গেছি।

ବିଜ୍ଞାନ ବେଦନ

“କି ବଲ୍ଛିମ, ଏ ଗୋରହାନେ ଏଲୁମ କେନ ?—ଆହା, କଥାର
ଛିରି ଦେଖ ! ଏଇ ଗୋରହାନେ ସେଥାନେ ସବ ସତିକାର ମାତ୍ରୟ
ହ'ଯେ ର'ଯେହେନ, ମେଧାନେ ନା ଏସେ, ଯା'ବ କି ତବେ ବନ ଅଳ୍ପଲେ
ସେଥାନେ ଏକ ରକମ ଜ୍ଞାନ ଆଛେ, ସା'ଦେର ଶୁଦ୍ଧ ମାତ୍ରାବେର ମତ ହାତ
ପା' ଆର ଅଳ୍ପରଟା ଶୟତାନେର ଚେଯେଓ କୁଣ୍ଡମିତ କାଳୋ ?—ଆମାର
ବେଶ ମନେ ପଡ଼େ, ଯଥନ ତା'ର ଲାଯ କାନ୍ଦେ କରେ' ବାହିରେ ଆନା ହ'ଲ,
ତଥନ ଓଦେର କେ ଏକଜନ ଆଉଁଯ ଆମାର ଚଳ ଧରେ' ବଳ୍ଲଲେ
“ଯା ଶୟତାନୀ, ବେର ସର ଥେକେ ଏଥନି ! ତଥନି ବଲେଛିଲୁମ,
ବୁନିଆଦୀ ଥାନ୍ଦାନେର ଉପର ନାଗ ଚଢାନ, ଏ ସହିବେ କେନ ? ତୋକେ
ସବେ ଏନେ ଶେଷେ ବଂଶେ ବାତି ଦିତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଲ ନା କେଉ ;
ବେରୋ ରାକ୍ଷୁସୀ, ଆର ଗାୟେର ଲୋକେର ସାମନେ ମୁଖ ଦେଖାସ୍ ନା !
ଆର ଇଚ୍ଛା ହୟ ଚଳ, ତୋର ଆର ଏକଟା ନେକା ଦିଯେ ଦି ?—
ଅତ ମାର ଗା'ନ କିଛୁଇ ବାଜେ ନାହି ଆମାର ପ୍ରାଣେ, ସତ ବେଜେ-
ଛିଲ ଐ ଏକଟା ନେକାର କଥାଯ । ଐ ବିତ୍ତି କଥାଟା ଏକଟା
ମନ୍ତ୍ର ଆଘାତେର ମତ ବେଜେଛିଲ ଆମାର ଚର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ଷେ ।—ଓଗୋ ନେକା
କି ? ମେ କି ଦୁବାର ଅନ୍ତେର ଗଲାର ମାଲା ଦେଓଙ୍ଗା ? ଶାନ୍ତ୍ରେ ନେକାର
କଥା ଆଛେ, ମେ କାନ୍ଦେର ଜଣେ ? ଆଜ୍ଞା ଭାଇ ଯାରା ବାଧ୍ୟ ହ'ଯେ
ଅନ୍ନ ବତ୍ରାଭାବେ ବା ଆକାଶାର ବଣବର୍ତ୍ତୀ ହ'ଯେ ଓରକମ କରେ ଡାଳ-
ବାସାର ଅପମାନ କରେ, ତାନେର କି ଦୁଦୟ ବ'ଲେ କୋନ ଏକଟା
ଜିନିଷ ନାହି ? ତା ହ'ଲେଓ ତାହାଦିଗକେ କ୍ଷମା କରା ଯେ'ତୋରେ
କିନ୍ତୁ ଯାରା ଶୁଦ୍ଧ କାମନାର ବଣବର୍ତ୍ତୀ ହ'ଯେ ପ୍ରବିତ୍ତତାକେ, ନାମୌରକେ

କିଟକିର ବେଦନ

ଓରକମ ମାଡ଼ିଯେ ଚଲେ' ଯାଇ, ତାଦେର କୋଥାଓ କ୍ଷମା ନାହିଁ । ଭାଲ-
ବାସା—ସର୍ଗେର ଏମନ ପବିତ୍ର ଫୁଲକେ କାମନାର, ଖାସେ ଯେ କଳକିତ
କରେ, ତାର ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଧ ହୟ ଏଥନ୍ତି କୋନ ନରକେର ଶୃଷ୍ଟି
ହୟ ନାହିଁ ।

ମୌଳବୀ ସାହେବରା ହୟ ତ ଖୁବ ଚଟ୍ଟେ ଆମାର ‘ଜାନାଜାର ନାମାଜିଇ
ପଡ଼ବେନ ନା, କିନ୍ତୁ ମାହୁଷ ଆର ମୌଳବୀତେ ଅନେକ ତଫାଂ
ଶାନ୍ତ ଆର ହୃଦୟ, ଅନେକଟା ତଫାଂ ।

[୮]

“ଯେଥାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଏହି ରକମୁ ଅବମାନନା, ମେଘାନ ଥେକେ ସରେ
ଏସେ ଏହି ଯରାର ଦେଶେ ଥାକାଇ ଭାଲ ।

* * *

“ଓକି ତୁମି ଏମନ କରେ’ ଅତକେ ଉଠିଲେ କେନ ? ଆମି ମୁଢ଼ୀ
ଗେଛଲୁମ ବଲେ ?—କି ବଲ୍ଚ, ଆମି ବିଷ ଖେଳେଛି ?—ତା ହିଲେ
ଭୁମିଓ ପାଗଳ ହେବେ । ଆମାର ଚେହାରା ଏମନ ନୀଳ ହିୟେ ଗେଛେ
ଦେଖେ ତୁମି ହୟତ ମନେ କରେଛ ଆମି ବିଷ ଖେଲେଛି । ନା ଗୋ ନା
ଆମି ପାଗଳ ହଇ ଆର ଯାଇ ହଇ ଓରକମ ଦୁର୍ବଲତା ଆମାର ମଧ୍ୟ
ନେଇ । କେରାସିନେ ପୋଡ଼ା, ଜଲେ ଡୋବା, ଗଲାଯ ଦଢ଼ୀ ଦେଉୟା, ବିଷ
ଥାଉୟା ମେଘେଦେର ଜାତଟାର ସେ ରୋଗେର ମଧ୍ୟ ଦ୍ଵାଡିଯେଛେ ।
ଆମାର କପାଳପୁଡ଼ିଲେଖ ଆମି ଓରକମ ‘ହାରାମି ଘଽତ’କେ ପ୍ରାଣ
ଥେକେ ଝଣ୍ଝଣ କରି । ଏ ଯରାୟ ଯେ ଏ-ଦୁନିଆ ଓ ଆଥେର ଉତ୍ତରେ
ଥାରାବି ବୋନ ।

ଲିଙ୍ଗକୁ ବେଳନ

“କାଳ ରାତ୍ରେ ଭର ପେଯେ ଯଥନ ତୁହି ଆମାର କାହି ହ'ତେ ଚଲେ
ଗେଲି, ତାର ଏକଟୁ ପର ଥେକେହି ଆମାର ଡେବମି ଆରଣ୍ଡ
ହ'ଯେଛେ । ଏହି ଏକଟୁ ଆଗେ ଆମାର ଜାନ ହ'ଲ !

“ଆମି ବୁଝିତେ ପେରେଛି ବୋନ, ଆମାର ଆର ସମୟ ନାହି । ଏହି
ଆର କାକର ଚୋଥେର ଅଳେର ବାଧା ଆମାଯି ବେଧେ ରାଖିତେ
ପାରିବେ ନା । ଓଃ ଏତ ଦିନେ ଐ ନଦୀ ପାରେର ଅଲସ-ୟମେ ଭରା
ଶୁରୁଟା ଆମାର ପ୍ରାଣେ ଗଭୀର ସ୍ପର୍ଶ କରେ ଗେଲ । ସେ କତ ଗଭୀର
ଦୁଧ-ଭରା ! ପାନି ଆମାର ଚୋଥେର-କୋଳ ହେୟେ ଫେଲେଛେ ଦିଦି ।
ତାର କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ ଆମାର ଚୋଥେର ପାତାଯ ପାତାଯ ଅହୁଭୁ
କରୁଛି । କି ଶିହରଣ ଆମାର ପ୍ରତି ଲୋମକୁପେ ଖେଳେ ବେଡ଼ାଛେ !

“କି ପିପାସା, କି ବୁକ ଫାଟା ତୁଫା ! ଏକଟୁ ପାନି ଦେତ
ବୋନ !—ନା ନା, ଆର ଚାଇ ନା । ଐ ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚ “ଶରାବାନ୍
ତହରା” ଭରା ପେଯାଳା ହାତେ ଆମାର ସ୍ଵାମୀ ହୃଦୟ-ସର୍ବଦ୍ୱା ଦ୍ଵାରିଯେ
ର'ଯେଛେନ ! କି ସହାମୁଭୂତି-ଆଦ୍ର କରୁଣ ସ୍ନେହମୟ ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟି ତାର !
ଆଃ ! ମାଗୋ ! ଆଃ !

ହରତ୍ ପାଠିକ ।

ହୁରଣ୍ତ ପଥିକ !

(କଥିକା)

ମେ ଚଲିତେଛିଲ ଦୁର୍ଗମ କାଟା-ଭରା ପଥ ଦିଯେ । ପଥ ଚଲିତେ ଚଲିତେ ମେ ଏକବାର ପିଛନ ଫିରିଯା ଦେଖିଲ, ଲକ୍ଷ ଆଖି ଅନି-
ମିଥେ ତାହାର ଦିକେ ଚାହିୟା ଆଛେ । ମେ ଦୃଷ୍ଟିତେ ଆଶା ଉନ୍ମା-
ଦନାର ଭାସ୍ଵର ଜ୍ୟୋତିଃ ଠିକରାଇୟା ପଡ଼ିତେଛିଲ । ତାହାଇ ଏହି
ଦୁରଣ୍ତ ପଥିକେର ବନ୍ଦ ଏକ ମାଦକଙ୍କ-ଭରା ଗୋରବେ ଭରପୁର କରିଯା
ଦିଲ । ମେ ପ୍ରାଣ-ଭରା ତୃପ୍ତିର ହାସି ହାସିଯା ବଲିଲ, ହା ଭାଇ !
ତୋମାଦେର ଏମନ ଶକ୍ତି-ଭରା ଦୃଷ୍ଟି ପେଲେ କୋଥାୟ ? ଅୟୁତ
ଆଖିର ଅୟୁତ ଦୀପ୍ତ ଚାଉନୀ ବଲିଯା ଉଠିଲ,—“ଓଗୋ ସାହସୀ
ପଥିକ, ଏଦୃଷ୍ଟି ପେଯେଛି ତୋମାରଟ ଚଳାର ପଥ ଚେଷ୍ଟେ !” ଉହାରଇ
ମଧ୍ୟେ କାହାର—ମ୍ରେହ-କର୍ମ ଚାଉନୀ ବାଣୀତେ ଫୁଟିଯା ଉଠିଲ,—
“ହୋଯ ଏ ଦୁର୍ଗମ ପଥେ ତକ୍ରଣ ପଥିକେର ମୃତ୍ୟୁ ଯେ ଅନିବାର୍ୟ !”
ଅମନି ଲକ୍ଷ କଟେର ଆର୍ତ୍ତ ବକ୍ଷାର ଗର୍ଜନ କରିଯା ଉଠିଲ, “ଚୋପରାଓ
ତୀର ! ଏହିତ ମାନବାଞ୍ଚାର ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତର ପଥ ! ପଥିକ ହଚୋଥ
ପୁରିଯା ଏହି କଲ୍ୟାଣ-ଦୃଷ୍ଟିର ଶକ୍ତି ହରଣ କରିଯା ଲଈଲ । ତାହାର
ଶୃଷ୍ଟ ସତ କିଛୁ ଅନ୍ତରେର ସତ୍ୟ, ଏକ ଅଜୁଲି-ପରଶ୍ରେସାଧା
ବୀଣାର ଝଙ୍କନାର ମତ ସାଗ୍ରହେ ସାଡା ଦିଯା ଉଠିଲ,—“ଆଗେ ଚଲ !”
ବନେର ସବୁଜ ତାହାର ଅବୁଝ ତାକ୍ରଣ୍ୟ ଦିଯା ପଥିକେର ପ୍ରାଣ

କିନ୍ତୁ କେବଳ

ଘରିଯା ଦିଯା ବଲିଲ,—“ଏହି ତୋମାଯ ଘୋବନେର ରାଜଟାକା ପରିଯେ ଦିଲାମ; ତୁମি ଚିର-ଘୋବନ, ଚିର-ଅମର ହ'ଲେ।” ଦୂରେର ଆକାଶ ଆନନ୍ଦ ହଇଯା ତାହାର ଶିରଶ୍ଚବ୍ରନ କରିଯା ଗେଲା । ଦୂରେର ଦିଗଳାଯ ତାହାକେ ମୁକ୍ତିର ସୀମାରେଥାର ଆବହାୟା ଦେଖାଇତେ ଲାଗିଲା । ଦୁଇ ପାଶେ ତାହାର ବନେର ଶାଖୀ ଶାଖାର ପତାକା ଦୁଲାଇଯା ତାହାକେ ଅଭିନନ୍ଦନ କରିତେ ଲାଗିଲା । ସ୍ଵାଧୀନ ଦେଶେର ତୋରଣ ଦ୍ୱାର ପାରାଇଯା ବୋଧନ-ବାଣୀର ଅଞ୍ଚି-ଶୂର ହରିଣେର ମତ ତାହାକେ ମୁଢ଼ ମାତାଳ କରିଯା ଡାକ ଦିତେଛିଲା । ବାଣୀର ଟାନେ ମୁକ୍ତିର ପଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କରିଯା ମେ ଛୁଟିତେ ଲାଗିଲା ।—ଓଗୋ କୋଥାର ତୋମାର ସିଂହଦ୍ୱାର ? ଦ୍ୱାର ଥୋଲୋ, ଦ୍ୱାର ଥୋଲୋ,—ଆଲୋ ଦେଖାଓ, ପଥ ଦେଖାଓ !...ବିଶେର କଲ୍ୟାଣେର ମନ୍ତ୍ର ତାହାକେ ଘରିଯା ବଲିଲ,—“ଏଥନ୍ତି ଅନେକ ଦେରୀ, ପଥ ଚଲ !” ପଥିକ ଚମ୍କିଯା ଉଠିଯା ବଲିଲ,—“ଓଗୋ ଆମି ଯେ ତୋମାକେଇ ଚାଇ !” ମେ ଅଚିନ ସାଥୀ ବଲିଯା ଉଠିଲ,—“ଆମାକେ ପେତେ ହ'ଲେ ଏ ସାମନେର ବୁଲଙ୍ଗ-ଦରଓରାଜୀ ପାର ହ'ତେ ହୟ !” ଦୁରସ୍ତ-ପଥିକ ତାହାର ଚଲାର ଦୁର୍ବାର ବେଗେର ଗତି ଆନିଯା ବଲିଲ,—“ହଁ ଭାଇ, ତାହାଇ ଆମାର ଲକ୍ଷ୍ୟ !” ଦୂରେର ବନେର ଫାକେ ମୁକ୍ତ ଗଗନ ଏକବାର ଚମକାଇଯା ଗେଲା, ପେଛନ ହଇତେ ନିୟୁତ ତର୍କଣ କରେଇ ବିପୁଲ ବାଣୀ ଶୋଇ କରିଯା ବଲିଯା ଉଠିଲ—“ଆମାଦେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏ, ଚଲ ଭାଇ, ଆଗେ ଚଲ,—ତୋମାରଇ ପାଯେ-ଚଲା-ପଥ ଧ'ରେ ଆମରା ଚ'ଲେଇଛ .” ପଥିକ ଆଗେ ଚଲାଇ, ଗୌରବେର ତୃପ୍ତି ତାହାର କରେ ଫୁଟାଇଯା ହାକିଯା ଉଠିଲ,

ବିକ୍ରେଳ ବେଦନ

“ଏ ପଥେ ସେ ମରଣେର ଭୟ ଆଛେ !” ବିକ୍ରେଳ ତଙ୍ଗ କଟେ ଅସୀହୁ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସେବ ଗଜିଯା ଉଠିଲ,— କୁଛ ପଂଞ୍ଚା ନେଇ ! ଓ ତ ମରଣ
ନୟ, ଓସେ ଜୀବନେର ଆରମ୍ଭ !...ଅନେକ ପିଛନେ ପାଞ୍ଜର ଭାଙ୍ଗା
ବୁନ୍ଦେରା ମରଣେର ଭୟେ କାପିଯା ଘରିତେଛିଲ । ତାହାର କକ୍ଷଦେଶେ
ଚଢ଼ିଯା ଏକଜନ ମୁଁ ଚୋଥ ଭ୍ୟାମ୍ବଚାହିୟା ବଲିତେଛିଲ,— “ଏହି ଦେଖ
ମରଣ !” ଏକଟୁ ଦୂରେ ଚନ୍ଦନ-କୁଣ୍ଡଳୀ ଧୋଓୟା-ଭାରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଜାଲାଇୟା
ବୁନ୍ଦେର ଦୃଷ୍ଟି-ଚାହନୀ ପ୍ରତାରିତ କରାର ଚେଷ୍ଟା ହଇତେଛିଲ । ହାସି
ଚାପିତେ ଚାପିତେ ଏକଜନ ଇହାଦିଗକେ ସମ୍ମୁଖେର ଧ୍ୟାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
ନୟର ଦିକେ ଥେବାଇୟା ଲାଇୟା ଯାଇତେ ଯାଇତେ ବଲିତେଛିଲ,—
“ଏ ତ ସାମନେ ତୋମାଦେର ନିର୍ବିଳାଣ କୁଣ୍ଡ ; ଏ ବୁନ୍ଦ ବରମେ
କେନ ବକ୍ରର ପଥେ ଛୁଟିତେ ଗିଯେ ଆଣ ହାରାବେ ? ଓ ତୁରନ୍ତ
ପଥିକଦଳ ମ'ଳ ବ'ଲେ !” ବୁନ୍ଦେର ଦଳ ଦୁଇ ହାତ ଉପରେ ଉଠାଇୟା
ବସିଲ,— “ହା ହଜୁର, ଆଜିବିଁ !” ତାହାଦେର ଆଶେ ପାଶେ କାହାର
ଦୁଇ କଷ୍ଟ ବାରେ-ବାରେ ମତକ କରିତେଛିଲ,— ଏହୋ ବେକୁବଦଳ, ଭିକ୍ଷାଯାଃ
ନୈବ ଚ ନୈବ ଚ ! ତୋଦେର ଏହା ନିର୍ବିଳାଣ-କୁଣ୍ଡ ପୁଣିଯେ ତିଲ
ତିଲ କ'ରେ ମାରୁବେ !” ତାହାଦେର ରାଖାଳ ହାସି ଚାପିଯା ବଲିଯା
ଉଠିଲ,— ନା ନା ଓଦେର କଥା ଶନେ ନା । ଓଦେର ପଥ ଭୌତି
ସଙ୍କୁଳ ଆର ଅନେକ ଦୂର, ତାଓ ଆବାର ଦୃଃଥ କଷ୍ଟ-କାଟା-ପାଥର-ଭାର,
ତୋମାଦେର ମୁକ୍ତି ଏ ସାମନେ !”

ତୁରନ୍ତ ପଥିକ ଚଲିଯାଛିଲ, ମେଟେ ମୁକ୍ତ ଦେଶେର ଉଦ୍ଧୋଧନ-ବାଶୀର
ଶୁର ଧରିଯା ।...ଏହିବାର ତାହାର ପଥର ବିଭୌବିକା ଜୁଲୁମ୍ ଆରମ୍ଭ

মুক্তের বেদন

করিল। পথিক দেখিল, ঈ পথ বাহিয়া যাওয়ার এক-আধ টুকু অশুট পদ চিহ্ন এখনও যেন জাগিয়া রহিয়াছে। পথের বিভীষিকা তাহাদেরই মাথার খুলি এই নৃতন পথিকের সামনে ধরিয়া বলিল,—“এই দেখ এদের পরিণাম।” সেই খুলি মাথায় করিয়া নৃতন পথিক আর্তনাদ করিয়া উঠিল,—“আহা এরাই ত আমায় ডাক দিয়েছে! আমি এমনই পরিণাম চাই আমার মৃত্যুতেই ত আমার শেষ নয়, আমার পশ্চাতে ঈ যে তরুণ যাত্রার দল, ওদের মাঝেই আমি বেঁচে থাকব।” বিভীষিকা ব'ললে,—“তুমি কে?” পথিক হেসে ব'ললে,—“আমি চিরস্তন মুক্তি-কামী। এই যাদের খুলি প'ড়ে রয়েছে, তার কেউ মরেনি আমার মাঝেই তারা নৃতন শক্তি, নৃতন জীবন, নৃতন আলোক নিয়ে এসেছে। এ মুক্তের দল অমর।” বিভীষিকা কাপিয়া উঠিয়া বলিল,—“আমায় চেন না? আমি শৃঙ্খল। তুমি যাই বল, তোমাকে হত্যা করা ই আমার ব্রত। মুক্তিকে বন্ধন দেওয়াই আমার লক্ষ্য। তোমাকে মরুতে হ'বে।” হৃষ্ট-পথিক দাঢ়াইয়া বলিল,—“মারো,— বাধো,—কিন্ত আমাকে বাধতে পারুবে না; আমার ত মৃত্যু নাই! আমি আবার আস্বো।” বিভীষিকা পথ আঙ্গুলিয়া বলিল,—আমার ঘতক্ষণ শক্তি আছে, ততক্ষণ তুমি ঘতবারই আস তোমাকে ঘৎ ক'বুবো। শক্তি থাকে আমায় মারো, নতুন আমার মাঝ সহ ক'বুতে হবে।”

ଜିଟ୍‌କୁ ବେଦନ

ଅନେକ ଦୂରେ ମୁକ୍ତ ଦେଶେର ଅଣ୍ଣିଲେ ଏହି ପଥେରାଇ ବିଗତ
ସଙ୍ଗଦେଇବା ଚିର-ତକ୍ଷଣ ଯୋତିର୍ପ୍ଯ ଦେହ ଲାଇସା ଦୀଡ଼ାଇସା ତାହାକେ
ଆହୁବାନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ପଥିକ ବଲିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଏହି ଜୀବନ
ଦେଉଯଟାଇ କି ଜୀବନେର ସାର୍ଥକତା ?” ମୁକ୍ତ ବାତାବନ ହିତେ
ମୁକ୍ତ ଆଉସା ମିଥ୍-ଆର୍ଦ୍ର କଟେ କହିସା ଉଠିଲ,—ହା ତାଇ !
ସୁଗ ସୁଗ ଜୀବନ ତ ଏହି ମୃତ୍ୟୁରାଇ ବନ୍ଦନା ଗାନ ଗାଇଛେ ।
ସହସ୍ର ପ୍ରାଣେର ଉଦ୍ଧୋଧନହିତ ତୋମାର ସରଣେର ସାର୍ଥକତା ।
ନିଜେ ମରିସା ଜାଗାନୋତେଇ ତୋମାର ମୃତ୍ୟୁ ସେ ଚିରଜାଗ୍ରେ
ଅଯର !” ନବୀନ ପଥିକ ତାହାର ତକ୍ଷଣ ବିଶାଳ ବକ୍ଷ ଉମ୍ବୋଚନ
କରିସା ଅଗ୍ରେ ବାଡ଼ାଇସା ଦିସା ଝାହିଲ,—“ତବେ ଚାଲାଓ ସଞ୍ଚର !”
ପିଛନ ଲାଇତେ ତକ୍ଷଣ ସାଜୀରଦଳ ଦୂରକ୍ତ ପଥିକେର ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟ ଦେହ
ମାଥାଯି ତୁଳିସା ଲାଇସା କାଦିସା ଉଠିଲ—“ତୁମି ଆବାର ଅସୋ !”
ଅନେକ ଦୂରେ ଦିଶଲସେର କୋଲେ କାହାଦେଇ ଏକତା-ସତ୍ୱିତ ଧରିନିସା
ଉଠିତେ ଲାଗିଲ,—

“ଦେଶ ଦେଶ ନନ୍ଦିତ କରି’ ମନ୍ତ୍ରିତ ତବ ଭେଦୀ
ଆସିଲ ଷତ ବୀରବୂନ୍ଦ ଆସନ ତବ ସେଇ !”

